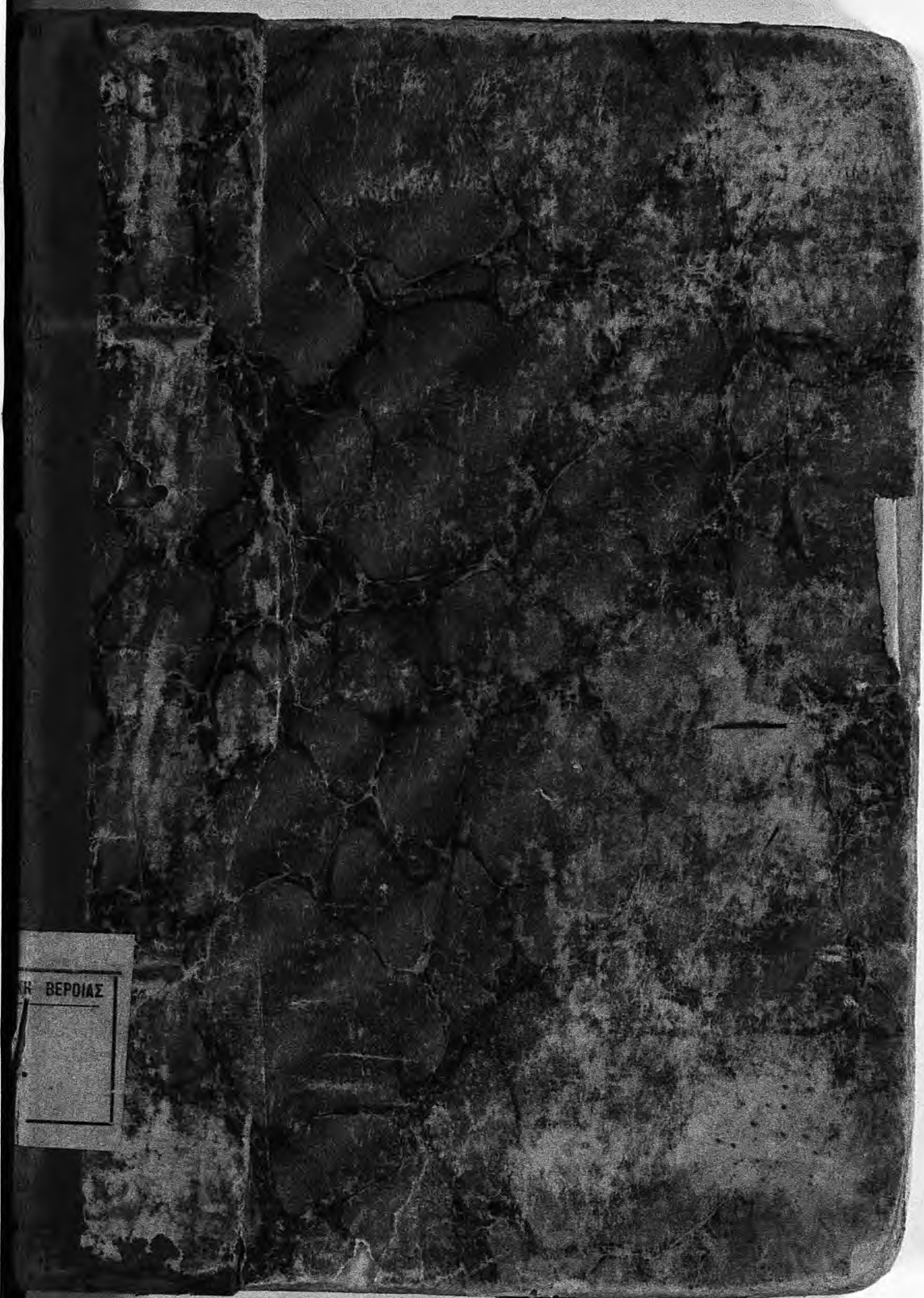

BΕΡΟΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

SRV-R-000168

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

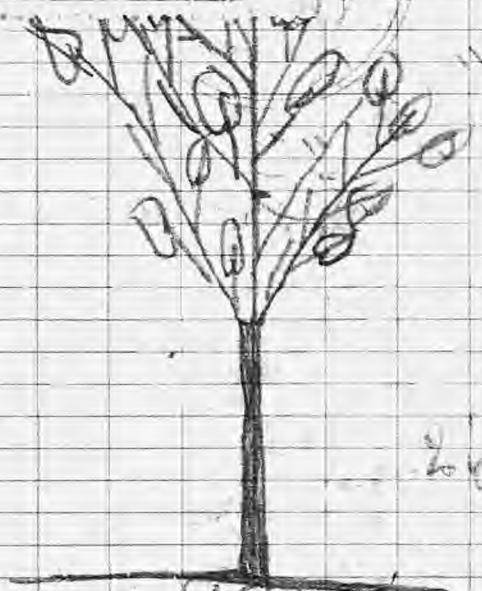
+200

ΑΥΓ. 1963

3808/63

ΣΥΜΒΛΗ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

από

2.5

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

بوتلای یورک نیک استر بو قنالی

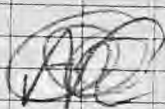
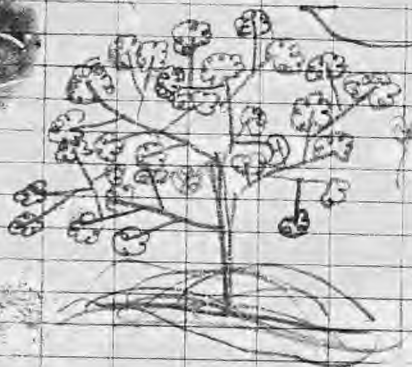
یورک بو عامو قالمقدی

بوتلای یورک نیک

بوتلای یورک نیک

بوتلای یورک نیک

RESERVE

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δρ. 4

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΠΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΧΑΡΙΝ ΤΗΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΝΩΤΕΡΟΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΙΣ
ΜΑΘΗΤΕΥΟΥΣΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ.

ΥΠΟ

Α. ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Δ. Φ. καὶ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ.

Ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ συστάσει τοῦ
ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΩΤΑΤΗ

τρίτη ἐκδ. δρ 4

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ».

1892.

Αρ. Βιβ. 3808

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροῦτις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τὸ δὲ οὐν τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ καὶ μαθητῶν ἐστὶ
καὶ τὸ μαθητῶν τοῦ μαθητοῦ καὶ τὸ μαθητῶν τοῦ μαθητοῦ
καὶ τὸ μαθητῶν τοῦ μαθητοῦ καὶ τὸ μαθητῶν τοῦ μαθητοῦ

Τῷ μαθητῶν

Τῷ ἀναγνώστῃ. Κωνσταντῖνος

Αρ. 60. 3208

«Αναλαβὼν ἀπὸ τιμὸς χρόνου τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν ἐν τινι ἐνταῦθα ἐκπαιδευτηρίῳ, συντάξα χάριν τῶν μαθητῶν μου τὴν παροῦσαν Ἱερὰν Ἱστορίαν, ἣν ἐκδίδω εἰς φῶς, διότι ἴσως καὶ εἰς ἄλλους μάλιστα ἐν ἀνωτέροις ἐκπαιδευτηρίοις διδάσκοντας δύναται νὰ φανῇ κατὰλληλος πρὸς διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου.

«Ἐπειδὴ γράφων εἶχον ὑπὲρ ὅλων μαθητὰς, μὴ προωρισμένους νὰ γίνωσι θεολόγοι, παρέλειψα πολλὰς λεπτομερείας, ἃς ἐθεώρησα δι' αὐτοὺς περιττὰς, περιορισθεῖς ν' ἀναφέρω μόνον τὰ κυριώτερα γεγονότα. Ἐπειδὴ δὲ νομίζω, ὅτι τὸ κυριώτερον μέρος τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ θείου τῆς ἡμετέρας θρησκείας θεμελιωτοῦ, ἐξέτεινα πλεονέκτερον ἢ ὡς ἔσθλητος τὸ μέρος τοῦτο, ζητήσας νὰ δώσω ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβεστέραν καὶ πληρεστέραν ἐκθεσιν αὐτῆς, ἀκολουθῶν πιστῶς αὐτὰ τὰ ἱερὰ τῶν εὐαγγελίων κείμενα. Διὰ ταῦτα τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐξέθηκα ὡς οἶόν τε συντόμως. Κατ' ἐμὲ κριτὴν πρὸ πάντων ὁ διδάσκων τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν πρέπει νὰ σπουδάσῃ νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ μαθητοῦ τὴν ὑψηλὴν καὶ θαυμαστὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις θέλει χρησιμεύσει αὐτῷ δι' ὅλου τοῦ βίου ὡς κανὼν

καὶ ὁδηγὸς εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν. Ὃταν τοῦτο κατορθώσῃ, κατώρθωσεν τὸ πᾶν. Οὕτω δὲ μόνον, νομίζω, δύναται καὶ τὸ μάθημα τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἐνέκα τῆς συνήθως κακῶς γινομένης διδασκαλίας κινδυνεύει νὰ παραγνωρισθῇ ἢ μεγάλη χρησιμότης, νὰ ἀποδειχθῇ ὡφελιμώτατον πρὸς θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν νέων. Ἄν ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ ἢ οὐ, ἃς κρίνωσιν οἱ δυνάμενοι νὰ κρίνωσιν.»

Ἡ παρούσα νεωτάτη ἔκδοσις δὲν ὑπέστη οὐδεμίαν οὐσιώδη μεταβολήν.

Α. ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ.

By
Stanekeis

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ Ἱερὰ Ἱστορία

Ἡ Ἱερὰ Ἱστορία εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἐμφανίσεως εἰς τὸν κόσμον τῆς ἀληθοῦς ἥτοι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡ χριστιανικὴ αὕτη θρησκεία ἔχει μὲν ὡς κύριον αὐτῆς ἰδρυτὴν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ὁδὸν εἰς τοῦτον προπαρεσκεύασαν αἰῶνας πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του οἱ πατριάρχαι τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἐξ οὗ ἐξῆλθε καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ οἱ λοιποὶ ἱεροὶ καὶ θεόπνευστοι ἄνδρες, οἱ ἀποσταλέντες παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, ἵνα ὁδηγήσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν. Ἡ φανέρωσις ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθοῦς ταύτης θρησκείας δὲν ἔγεινε δηλ. διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατὰ μικρόν. Ἀρχεται μὲν ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν, τελειοποιεῖται δὲ ἐν μέρει μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν ἕως οὗ φθάνει εἰς τὴν τελείαν αὐτῆς συμπλήρωσιν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ. Ἡ ἱστορία τῶν πράξεων καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως, τῶν προφητῶν καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἥτις εἶναι συνάμα ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, τοῦ λεγομένου καὶ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ Ἱερὰ Ἱστορία. Καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν πατριαρχῶν καὶ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν εὐρίσκομεν εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία, ἅτινα *Παλαιὰ Διαθήκη* (1) καλοῦμεν, τὰ δὲ περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστό-

λων εἰς τὰ συγγράμματα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν *Καινὴν Διαθήκην*. Κα-
τὰ ταῦτα καὶ τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο
μέρη, εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν
τῆς Καινῆς Διαθήκης. *φρ*.

(1) **Διαθήκης βιβλία** ὠνομάσθησαν τὰ βιβλία ταῦτα, διότι ἡ θρησκεία ἐν αὐ-
τοῖς θεωρεῖται ὡς συνθήκη τις καὶ συμφωνία μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὁ
Θεὸς ἐξεδήλωσε διὰ τοῦ Μωϋσέως τοῖς Ἰσραηλίταις τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα, καὶ
ἀπηγγέλθη νὰ θεωρῇ καὶ ἀγαπᾷ αὐτοὺς ὡς τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν του, ἐκεῖνοι δὲ ἀ-
νέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ τηρῶσι τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ
(Ἐξόδ. κδ', 7) Παλαιὰ Διαθήκη σημαίνει λοιπὸν παλαιὰν θρησκείαν, τὴν διὰ
τοῦ Μωϋσέως δοθεῖσαν. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς αὐτὴν ἐκλήθη ἡ θρησκεία ἡ
συμπληρώσασα ἐκείνην, καὶ διδασθεῖσα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
Καινὴ δηλ. Νέα Διαθήκη. Τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης
ἐγράφησαν παρ' αὐτῶν τῶν θεοπνεύστων προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ καλοῦν-
ται ὁμοῦ καὶ ἅγια· Γραφαὶ ἢ ἅγια Γραφή.

ΙΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

2. Ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἡ ἱστορία τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν λοιπῶν θεοπνεύστων προφητῶν τῶν ἐμφανισθέντων μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, δι' ὧν ἡ ἀληθὴς θρησκεία ἤρχισε καὶ διδάσκηται εἰς τὸν κόσμον, καὶ οἵτινες προπαρεσκεύασαν οὕτω τὴν ὁδὸν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅστις ἐμελλε καὶ συμπληρώσῃ τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην τῆς ἀληθοῦς θρησκείας. Εἶναι λοιπὸν ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναγκαίᾳ εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἥτις εἶναι τὸ κυριώτερον μέρος τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, διότι ἅπαντες τῆς γνώσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν δὲν εἶναι ἐντελῶς καταληπτὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ, συμπληρώσασα ἐκείνην. Εὐρίσκεται δὲ ἡ ἱστορία τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν εἰς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς διαθήκης. Τὰ βιβλία ταῦτα συνεγράφησαν παρ' αὐτοῦ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, εἶναι δὲ τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως, τὰ περιέχοντα τὸν δι' αὐτοῦ τοῖς Ἰσραηλίταις δοθέντα νόμον καὶ ἐν γένει τὴν διδασκαλίαν του, ἱστορικὰ τινὰ βιβλία, ἐκθέτοντα τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σχεδὸν τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐράνη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἄλλα τινὰ ἱερὰ διδασκτικὰ συγγράμματα (ποιητικὰ καὶ προφητικὰ). Τὰ βιβλία ταῦτα ἐγράφησαν τὰ πλεῖστα εἰς ἐβραϊκὴν γλῶσσαν, μετεφράσθησαν δὲ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα π. Χ. εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ὑπὸ ὁ ἀνδρῶν. Ἐκ τοῦ ἐβραϊκοῦ πρωτοτύπου ἢ ἐκ τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐλληνικῆς τῶν ὁ μεταφράσεως ἐγένοντο μετὰ ταῦτα πλεῖστα νέαι μεταφράσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. ΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ.

5500—2000 π. Χ.

3. Ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατὰ τὴν ἀγίαν
Γραφὴν (Γεν. 1—11)

Κατὰ τὴν Γραφὴν ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη παρὰ Θεοῦ (1) Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐγένετο τὸ φῶς, τὴν δευτέραν τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, τὴν τρίτην ἐχωρίσθη ἡ θάλασσα ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀνεβλάστησαν τὰ φυτὰ, τὴν τετάρτην ἐφάνη ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα, τὴν πέμπτην ἐγένοντο οἱ ἰχθύες καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὴν δὲ ἕκτην τὰ ζῶα καὶ τελευταῖον ὁ ἄνθρωπος. Ἐποίησε δὲ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, τὸ μὲν σῶμα πλάσας ἀπὸ χοῦν, τὴν δὲ πνευματικὴν, τ. ἔ. λογικὴν, ἐλευθέραν καὶ ἀθάνατον ψυχὴν ἐμφυσήσας αὐτῷ. Διὰ τὴν λογικότητα ταύτην καλεῖται ὁ ἄνθρωπος εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Ἐπλάσθη δὲ ὁ ἄνθρωπος ἄρσεν καὶ θῆλυ, καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἦσαν Ἀδὰμ καὶ Εὕα. Ἡ γυνὴ ἐδόθη βοηθὸς τοῦ ἀνδρὸς ληρθεῖσα ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ. Ἠυλόγησε δὲ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ εἶπεν, Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἔζων ἀθῶοι καὶ εὐτυχεῖς ἐν τῷ παραδείσῳ, ὥρειλον δὲ νὰ μένωσιν ἐν τῇ ἀθωότητι ταύτῃ, διότι ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἦτο νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν, ἢ νὰ ἐκπληροῖ τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον νὰ ἦναι εὐτυχής· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος παρήκουσε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμάρτησεν, ἀπὸ φίλου δὲ κατέστη ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ γραφὴ λέγει, ὅτι ἐνῷ εἶχον λάθει παρὰ Θεοῦ τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ φάγωσιν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, αὐτοὶ παραβάντες τὴν ἐντολὴν ταύτην, καὶ ἐνδύσαντες εἰς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ πονηροῦ ἔραγον. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας ὑπῆρξεν ἡ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἐξεδιώχθη ἀπὸ τοῦ παραδείσου, ὅπου ἔζη εὐτυχής.

Ἡ μία παράβασις ἐπέφερε τὴν ἄλλην. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀδὰμ Κάϊν φο-

(1) Κατὰ τοὺς ὁ περὶ τὸ 5508 π. Χ.

νεύει τὸν ἀθῶον ἀδελφόν του Ἀβελ, φθονήσας αὐτόν, διότι ὅτε ποτὲ προσέφερον θυσίας, ὁ μὲν Ἀβελ ἐκ τῶν προβάτων τοῦ ποιμνίου του, ὁ δὲ Καὶν ἐκ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ἡ τοῦ Ἀβελ θυσία ὡς ἀπὸ καθαρᾶς καρδίας γενομένης ὑπῆρξεν εὐπροσδεκτοτέρα τῷ Θεῷ. Τὸ κακὸν ὅση-
μέραι ἐπολλαπλασιάζετο ἔτι περισσότερον. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Καὶν ᾔ-
σαν ἄνθρωποι διεφθαρμένοι καὶ ἐγκατέλιπον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τὴν
λατρείαν. Μόνον ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σὴθ, ὃν ἐγέννησεν ὁ Ἀδὰμ με-
τὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβελ, ᾗσάν τινες εὐσεβεῖς καὶ φοβούμενοι τὸν Θε-
όν, καθὼς ὁ Ἑνῶς, περὶ οὗ λέγεται, ὅτι ἔκτισε θυσιαστήριον εἰς λα-
τρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ μετ' αὐτόν ὁ Ἑνώχ, ὅστις εὐηρέστησε
μεγάλως τῷ Θεῷ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κακία ἐκορυφώθη ἐπὶ τῆς γῆς, ἀ-
πεφάσισεν ὁ Θεὸς νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπὶνεγκεν γενικὸν
κατακλυσμὸν, ὅστις ἐξήλειψεν ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐσώθησαν
δὲ μόνον ἐν κιβωτῷ ὁ Νῶε. ὁ μόνος εὐρεθεὶς δίκαιος ἄνθρωπος, μετὰ
τῶν υἱῶν αὐτοῦ Σὴμ, Χάμ καὶ Ἰάφεθ, καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Ἐξ αὐ-
τῶν κατάρχονται οἱ μετὰ ταῦτα κατοικήσαντες τὴν γῆν λαοί. Ἀλλ' ἡ
τιμωρία αὕτη δὲν ἐσωφρόνισε τοὺς ἀνθρώπους. Αἱ κακίαι αὐτῶν ἐπλη-
θύνθησαν πάλιν. Ἵνα μάλιστα μὴ ἐπέλθῃ νέος τις καταστρεπτικὸς κα-
τακλυσμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπεχείρησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἰδρύσωναι πύργον
τινὰ, ὅστις νὰ φθάνῃ εἰ δυνατόν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ τότε ὁ Θεὸς
ἵνα ματαιώσῃ τὸ ἀλαζὺν αὐτῶν τοῦτο καὶ ὑπερήφανον ἐπιχείρημα, ἐ-
σύγχισεν αὐτῶν τὰς γλώσσας. Ὅθεν ὁ πύργος οὗτος Βαβέλ ἐκλήθη.
Ἐκτοτε διακρεθέντες διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλον τὸν κόσμον,
καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς διαφόρους λαούς.

4. Ὁ Ἀβραάμ. (Γεν. ιβ'—xx').

Ὁ Ἀβραάμ εἶναι ἐκεῖνος, ἐξ οὗ κατάρχονται οἱ Ἑβραῖοι, ὁ πρῶτος
αὐτῶν πατριάρχης ἢ γενάρχης, Τὸ πρῶτον κατῴκει ἐν Χαλδαίᾳ ἢ Με-
σοποταμίᾳ, γεννηθεὶς ἐκ γονέων εἰδωλολατρῶν. Ἡ εἰδωλολατρεία εἶχε
τότε κατακλύσει τὴν γῆν, ἡ δὲ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡγωνεῖτο
σχεδὸν ἐντελῶς. Ἀλλ' ὁ Θεὸς θέλων νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ἀληθὴ θρησκείαν
μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς
εἰδωλολατρείας ἐφώτισε τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ νὰ γνω-

ρίση τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, δι' αὐτοῦ δὲ ἔμελλεν ἡ ἀληθὴς αὐτῇ
 θεογνωσία ἐγκαθιδρυμένη ἐν τῷ λαῷ τῷ ἀπ' αὐτοῦ μέλλοντι νὰ σχημα-
 τισθῇ νὰ διαδοθῇ ποτε ἐξ αὐτοῦ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Ὁ Ἀβραάμ
 ἐπιγινούς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, ἐγκατέλιπε τοὺς γονεῖς αὐτοῦ καὶ συγγε-
 νεῖς, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Χαναὰν ἢ τὴν Παλαιστίνην μετὰ τῆς γυναί-
 κος του Σάρρας καὶ τοῦ ἀνεψίου Ἀῶτ καὶ τῶν δούλων καὶ ποιμνίων
 του, ἐγκατέστη ἐν αὐτῇ. Ὁ Ἀῶτ μετὰ ταῦτα ἐξελέχτο ὡς τόπον δια-
 μονῆς του τὰ περίχωρα τοῦ Ἰερδάνου ἐν Ἰουδαίᾳ, τὰς πόλεις Σόδομα
 καὶ Γόμορα περὶ τὴν μετὰ ταῦτα Νεκρὰν κληθεῖσαν θάλασσαν. Ὁ Ἀ-
 βραάμ ἦτο πλούσιος ποιμὴν καὶ τοσοῦτον ἰσχυρὸς, ὥστε ὅτε ἔμαθεν,
 ὅτι ὁ ἀνεψιὸς του Ἀῶτ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων, ἦλθε πρὸς αὐ-
 τὸν μετὰ 318 ἀνδρῶν, καὶ νικήσας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἀῶτ, ἠλευθέρω-
 σεν αὐτὸν, ἐτιμήθη δὲ μεγάλως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων καὶ τοῦ
 βασιλέως τῆς Σαλήμ. Μελχισεδέκ. Ἡ πίστις τοῦ Ἀβραάμ πρὸς τὸν
 Θεὸν ἐδείχθη εἰς δύο περιστάσεις, πρῶτον, ὅτε στείρας οὔσης τῆς συ-
 ζύγου του Σάρρας καὶ ἐν λίσῃ προεβηκυῖα ἡλικίᾳ, παρκαλέσας τὸν
 Θεὸν, ἐπίστευσεν, ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ υἱὸν, ὅπερ καὶ ἐγένετο, διότι ἡ Σάρ-
 ρα ἐννενηκοντούτις ἐγέννησε αὐτῷ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ δεῦτερον, ὅτε κατὰ
 διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ἡ Γραφή, δὲν ἐδίπτατε νὰ ἀποραΐ-
 σῃ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν τὸν μονογενῆ του υἱὸν Ἰσαὰκ, ἀπὸ τῆς
 ἐκτελέσεως τῆς ὁποίας ὁμῶς πράξεως ἐμποδίσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ,
 σφαχιάσας ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του κριὸν ἐκεῖ που παρτυχόντα. Ἐκτοτε αἱ
 ἀνθρωποθυσίαι, αἵτινες παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀρχαίοις λαοῖς ἦσαν συνήθεις,
 δὲν ἐπατρέποντο μετὰ τὸν ἀπογόνου τοῦ Ἀβραάμ, μόνων δὲ κριῶν
 καὶ ἐν γένει ζώων θυσίαι ἐμειναν παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει. Διὰ τὴν στυ-
 θερὰν πίστιν του πρὸς τὸν Θεὸν ἔλαβεν ὁ Ἀβραάμ, παρὰ Θεοῦ τὴν
 ἐπαγγελίαν, ὅτι ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ, δηλαδὴ διὰ τῶν ἀπογόνων του,
 ἔμελλον νὰ εὐλογηθῶσι πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Πράγματι δὲ ὁ Ἰη-
 σοῦς Χριστὸς, δι' οὗ ἀληθὴς θεογνωσία διδόθη εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἐρ-
 νη ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ καταγομένῳ λαῷ. Ἐν Σοδόμοις καὶ Γομό-
 ροις, ὅπου κατῴκει ὁ Ἀῶτ, ἡ διαφθορὰ τοσοῦτον ἐκορυφώθη, ὥστε ὁ
 Θεὸς πρὸς τιμωρίαν τῶν κατοίκων αὐτῶν ῥίψας πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, κατέ-
 καυσε τὰς πόλεις ταύτας, καὶ μόνος ὁ Ἀῶτ μετὰ τῶν θυγατέρων του
 ἐσώθη ἀπ' αὐτῶν. Ὁ Ἀβραάμ ἤχμασε περὶ τὸ 2200 ἔτος π. Χ.

• 8. Ἡ Γραφή περὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ. (Γεν. κδ'.—ζλ'.).

Μετὰ τὸν Ἀβραάμ ὡς πατριάρχην ἐαυτῶν ἐθεώρουν καὶ ἐκάλουν οἱ Ἐβραῖοι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσαάκ καὶ τὸν τούτου υἱὸν Ἰακώβ. Ὁ Ἰσαάκ ἠκολούθησε τοῖς ἔργοις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐλάτρευσε καὶ αὐτὸς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Ἐλάβε δὲ εἰς γυναῖκα τὴν Ρεβέκκαν, τὴν θυγατέρα Βαθουλή, υἱοῦ Ναχώρ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀβραάμ, κατοικοῦντος ἐν τῇ πόλει τῆς Μεσοποταμίας Ναχώρ. Ἐκ τῆς Ρεβέκκας ταύτης ἔσχε δύο υἱοὺς τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ. Ὁ Ἡσαῦ ἤσκει τὸ ἔργον τοῦ θηρευτοῦ, ἦτο δὲ ἐμπαθὴς καὶ δὲν ἐκράτει τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ. Ἐλθὼν ποτε ἀπὸ θήρας, καὶ κατατρυχόμενος ὑπὸ τῆς πείνης, ἐπώλησε τῷ νεωτέρῳ αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἰακώβ τὰ πρωτοτοκεῖα αὐτοῦ ἀντὶ εὐτελοῦς τροφῆς, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ οὗτος! Ὁ κακὸς χαρακτήρ τοῦ Ἡσαῦ ἐφάνη καὶ διότι ἔλαβε γυναῖκα οὐχὶ ἐκ τῶν ὁμοφύλων του ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἀλλ' ἐκ τῶ ἀσεβῶν καὶ λίαν διεσθαρμένων Χαναναίων. Ὁ Ἰακώβ ἦτο ἐναρετώτερος. Ἡ ἀρετὴ ὅμως τῶν πατριαρχῶν τούτων δὲν πρέπει νὰ μετρηῖται μὲ τὸ τέλειον μέτρον τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Ὁ Ἰακώβ δὲν ἐδίδετασε πειθόμενος εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς μητρὸς του. Ρεβέκκας δι' ἀπάτης νὰ λάβῃ τὴν εὐλογίαν τοῦ γέροντος καὶ τυρλοῦ πατρὸς του Ἰσαάκ, τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἡσαῦ. Βλέπων δηλαδὴ ὁ Ἰσαάκ, ὅτι ἐγήρασε καὶ ὅτι ἤγγιζον αἱ ἡμέραι τοῦ θανάτου του, προσεχάλεσε τὸν Ἡσαῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον μου, ὕπαγε, θήρευσον καλὸν τι θήρευμα, καὶ παρασκεύασον αὐτὸ νὰ φάγω, ὅπως γνωρίζεις, ὅτι ἐπιθυμῶ, ἵνα σέ εὐλογήσω πρὶν ἀποθάνω. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ἡσαῦ μετέβη εἰς τὴν θήραν, ἡ Ρεβέκκα ἥτις εἶχεν ἀκούσει τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἰσαάκ, παρήγγειλε τῷ Ἰακώβ νὰ φέρῃ ἐκ τοῦ ποιμνίου του (διότι ἦτο ποιμὴν) δύο ἐρίφια, τὰ ὅποια ἀροῦ ἔσφαξεν, ἡτοίμασε διὰ τὸν Ἰσαάκ. Ἐνδύσασα δὲ τὸν Ἰακώβ διὰ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ Ἡσαῦ καὶ καλύψασα τὰς χεῖράς του διὰ τῶν δερμάτων τῶν ἐριφίων οὕτως, ὥστε ἐὰν ᾔθελε τὸν ψηλαφῆσαι ὁ Ἰσαάκ νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι ἦτο ὁ Ἡσαῦ, ὅστις ἦτο λίαν δασυς, ἐνῷ ὁ Ἰακώβ ἦτο λεῖος, ἔδωκε τῷ Ἰακώβ, ἵνα προσφέρῃ εἰς τὸν πατέρα του τὰς τροφάς. Ὁ Ἰσαάκ ἠρώτησε, τίς εἶναι ὁ προσφέρων τὰς τροφάς; Ὅτε δὲ ὁ Ἰακώβ ἀπήντησεν, Ὁ Ἰσαάκ, ἐκάλειεν αὐτὸν πηλσίον καὶ ἐψηλάφησεν αὐτόν, εἶπε δὲ, Ἡ μὲν ρωνή, ρωνὴ Ἰακώβ, αἱ

δὲ χεῖρες, χεῖρες Ἡσαῦ. Ἀλλ' ὅμως ἠυλόγησεν αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ἀπὸ τῆς θήρας καὶ ὁ Ἡσαῦ, ἀλλ' ὅτε παρέθηκε τῷ Ἰσαὰκ νὰ φάγη, ἐφάνέρωσεν οὗτος αὐτῷ τὴν ἀπάτην τοῦ Ἰακώβ. Ἐκτοτε ὀργισθεὶς ὁ Ἡσαῦ ἐζήτηε νὰ φονεύσῃ τὸν Ἰακώβ. Διὰ τοῦτο συμβουλή τῆς Ρεβέκκας ἀπῆλθεν ὁ Ἰακώβ εἰς Μεσοποταμίαν πρὸς τοὺς ἐκεῖ συγγενεῖς του. Ὁ Ἰσαὰκ ἀπέθανε περὶ τὸ 2050 πρ. Χ.

Τὸν πρὸς Θεὸν φόβον τοῦ Ἰακώβ, καθ' ὃν ὑπερτέρει τοῦ Ἡσαῦ, δεικνύει τὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖον εἶδε καθ' ὁδόν. Ἐνῷ δηλαδὴ εὕρισκετο ἀκόμη εἰς Χαναὰν κοιμηθεὶς ἐν τινι τόπῳ, εἶδε κατ' ὄναρ κλίμακάν τινα, ἣτις ἐστηρίζετο μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ὑψοῦτα δὲ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπ' αὐτῆς δὲ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Ἦκουσε δὲ καὶ φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ: Ἡ γῆ, ἐρ' ἡς κεῖσαι, θὰ δοθῇ σοὶ καὶ τοῖς ἀπογόνις σου, διὰ σοῦ δὲ καὶ τοῦ σπέρματός σου θὰ εὐλογηθῶσι πάντα τὰ ἔθνη. Ἀρυπνῶσας ὁ Ἰακώβ, πλήρης συγκινήσεως, ἀνέκραξε: Πόσον φοβερὸς εἶναι ὁ τόπος οὗτος! Εἶναι βεβαίως οἶκος Θεοῦ ἐνταῦθα, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ λαβὼν τὸν λίθον, ἐρ' οὗ εἶχε κατακλίνει τὴν κεφαλὴν του, ἔστησεν αὐτὸν εἰς μνημεῖον ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου, καὶ ἠύχθη ὅτι ἐὰν ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας, ἐμελεε νὰ κτίσῃ ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ νὰ προσφέρῃ θυσίας τῷ Θεῷ. Εἰς Μεσοποταμίαν ἦλθε πρὸς τὸν *Λάβαν* τὸν ἀδελφόν τῆς μητρὸς του κοινοῦντα ἐν *Χαρράν*. Οὗτος εἶχε δύο θυγατέρας, τὴν μὲν πρεσβυτέραν *Λείαν*, πάσχουσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν δὲ νεωτέραν καὶ ὠραιότεραν *Ραχὴλ*. Τὴν *Ραχὴλ* ταύτην ζητεῖ εἰς γυναῖκα ὁ Ἰακώβ, δεχθεὶς ὅρον νὰ ὑπηρετήσῃ ἐν τοῖς ποιμνίοις τοῦ *Λάβαν* χάριν αὐτῆς ἐπὶ τὰ ὅλα ἔτη. Ἀλλὰ μετὰ τὰ ἐπὶ τὰ ἔτη ἀντ' αὐτῆς δίδει ὁ *Λάβαν* αὐτῇ τὴν *Λείαν*, ὑπογρεοῦ δ' αὐτὸν νὰ ὑπηρετήσῃ ἕτερα ἐπὶ τὰ ἔτη, ἵνα λάβῃ καὶ τὴν *Ραχὴλ*. Ἀποῦ δὲ καὶ ταύτην ἔλαβεν ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ. Φοβούμενος δὲ μὴ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἡσαῦ ἐξακολουθῇ πνέον μενεα κατ' αὐτοῦ, προπέμψας πλούσια δῶρα, ἐζήτησε νὰ ἐξευμενίσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἡσαῦ μὴ μνησικακῶν πλέον, ὑπεδέχθη αὐτὸν ἀδελφικῶς. Ὁ Ἰακώβ ἀπέκτησε δώδεκα υἱοὺς ἐξ μὲν ἐκ τῆς *Λείας*, τὸν *Ρουβὴν*, τὸν *Συμεὼν*, τὸν *Λευὶ*, τὸν *Ἰούδας*, τὸν *Ἰσάχαρ*, τὸν *Ζαβουλὼν*, δύο δὲ ἐκ τῆς *Ραχὴλ* τὸν *Ἰωσήφ* καὶ τὸν *Βενιαμὴν* καὶ τέσσαρας ἐκ

τῶν δούλων του τὸν *Δάρ*. τὸν *Νεφθαλείμ*, τὸν *Γὰδ* καὶ τὸν *Ἀσήρ*. Ἐκ τούτων προῆλθεν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ. Ὁ Ἰακώβ ἐπεκλήθη καὶ Ἰσραὴλ (ὅπερ σημαίνει μετὰ τοῦ Θεοῦ παλαίσιος). Διὰ τοῦτο οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐκλήθησαν Ἰσραηλῖται. *

6. Ὁ Ἰωσήφ. (Γεν. λθ'.—ν').

* Ὁ Ἰωσήφ ὑπῆρξεν ὁ ἀγαπητότατος υἱὸς τοῦ Ἰακώβ, εἰς δεῦγμα δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν ἰδιαζούσης ἀγάπης του, εἶχε δώσει αὐτῷ καὶ ποικιλόχρουν τι ἔνδυμα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐρθονεῖτο παρὰ τῶν ἀδελφῶν του. Ὁ ῥθόνος οὗτος ἠΰξησεν, ἀρ' οὐ ὁ Ἰωσήφ διηγήθη αὐτοῖς ἐνύπνιά τινα, ἅπερ προσέδηλον, ὅτι ἔμελλε ποτε νὰ γίνῃ πάντων ἀνώτερος. Εἶχε δηλαδὴ ἰδεῖ καθ' ὕπνον, ὅτι ἐν τινι πεδιάδι ἔθενον αὐτὸς τε καὶ οἱ ἀδελφοὶ του δεμάτια, καὶ ὅτι τὸ μὲν δεμάτιόν του ἴστατο ὀρθιον, τὰ δὲ ἐκείνων περὶ αὐτοῦ κείμενα προσεκύνουν τὸ αὐτοῦ. Ἄλλοτε πάλιν εἶδεν, ὅτι ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες πεσόντες προσεκύνουν αὐτόν. Διὰ ταῦτα ὅτε ποτὲ εἶδον αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ του ἐρχόμενον εἰς τὰ ποιμνία των, τὰ ὅσα ἐρύλαττον, πεμπόμενον παρὰ τοῦ πατρὸς των, ἵνα μάθῃ κατ' αὐτοῦς, ἐκέρθησαν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, ἵνα ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ. Ἦθελον δὲ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπάνθρωπον βουλὴν των, ἐὰν ὁ Ρουβὴν δὲν ἐπειθεν αὐτοὺς νὰ ῥύψωσιν αὐτόν μαλλον εἰς λάκκον τινά, ἐπειδὴ δὲ τυχαίως διήρχοντο ἐκεῖθεν ἔμποροί τινες Ἰσραηλῖται τῇ συμβουλῇ τοῦ Ἰούδα ἐπώλησαν αὐτόν αὐτοῖς. Χρίσαντες δὲ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ δι' αἵματος ἐριφίου, ἀπέστειλαν αὐτὸ πρὸς τὸν πατέρα των, εἰπόντες, ὅτι θηρίον κατέφαγεν αὐτόν. Ὁ Ἰακώβ ταῦτα μαθὼν ἐπένησε βαθέως τὸν θάνατον τοῦ προσφιλοῦς του υἱοῦ. Θηρίον κακὸν ἔλεγεν, ἔφαγε τὸν Ἰωσήφ!

Οἱ Ἰσραηλῖται ἔμποροι ἀγαγόντες τὸν Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον, ἐπώλησαν αὐτόν εἰς τινα *Πεντεφρήν*, ἀξίωμα τι παρὰ τῷ βασιλεῖ Φαραὼ κατέχοντα, τούτου δὲ διὰ τὴν ἀρετὴν του ἐκέρδησεν ὁ Ἰωσήφ ταχέως τὴν ἰδικιτέραν εὐνοίαν. Ἀλλ' ἡ διεφθαρμένη αὐτοῦ γυνή, διότι ὁ Ἰωσήφ ἀντίστατο εἰς τὰς πονηρὰς αὐτῆς ἐπιθυμίας, συκοφαντεῖ αὐτόν παρὰ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ὅστις πιστεύσας αὐτῇ, ἔρριψεν αὐτόν εἰς τὴν φυκὴν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ὑπῆρχον, ὁ ἀρχινοσῆχος καὶ ἀρχισιτοποιὸς τοῦ Φαραὼ. Οἱ δύο δὲ οὗτοι εἶδον ἐνύπνιαι, ὁ μὲν πρῶτος, ὅτι

εἶχεν εἰς χεῖρας του τρία κλίμακα πλήρη στάφυλων, τὰς ὁποίας θλίψας ἡτοίμασεν οἶνον, τὸν ὁποῖον προσέφερε πάλιν τῷ βασιλεῖ, ὁ δὲ ὅτι εἶχεν ἐπὶ κεφαλῇ τρία κάνιστρα, ὧν τὸ ἐπάνω πλήρες πραγμάτων ἐξ ὧν προσέφερε τῷ βασιλεῖ, τὰ δὲ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενα κατέτρωνον αὐτά. Τὰ ἐνύπνια ταῦτα ἐξήγησεν οὕτως ὁ Ἰωσήφ. Ὁ μὲν ἀρχιοινοχὸς ἐμελλε μετὰ τρεῖς ἡμέρας νὰ ἀποκαταστῇ πάλιν εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα του, ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς ἐμελλε μετὰ τρεῖς ἡμέρας νὰ ἀποκεραλισθῇ τὰ δὲ ὄρνεα ἐμελλον νὰ ἐρχωνται νὰ κατατρῶγῳσι τὰς σάρκας του. Ταῦτα δὲ καὶ ἐγένοντο. Εἰς μάτην εἶχε παρακαλέσει ὁ Ἰωσήφ τὸν ἀρχιοινοχόν ἐν τῇ εὐτυχίᾳ του νὰ μνησθῇ καὶ αὐτοῦ καὶ νὰ μεριμνήσῃ καὶ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Τότε ἐπελάβετο ἐντελῶς αὐτοῦ. Ἀλλὰ δύο ἔτη μετὰ ταῦτα εἶδε καὶ ὁ Φαραὼ ἐνύπνιον τι. Εἶδε δηλαδὴ ὅτι ἐπτά παχεῖαι βόες ἀνέβαινον ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Νείλου, κατόπιν δὲ αὐτῶν ἤρχοντο ἑτεραί ἐπτά, ἀλλ' ἰσχναὶ βόες, αἵτινες κατέφαγον τὰς παχείας. Ὁμοίως εἶδεν, ὅτι ἀνεβλάστησαν ἐπτά στάχυες καλοὶ, ἀλλὰ τούτους κατέπιον ἄλλαι ἐπτά στάχυες μετὰ ταῦτα ἀναφανέντες λεπτοὶ καὶ ξηροί. Οὐδεὶς τῶν σοφῶν τοῦ Φαραῶ ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ὄνειρον τοῦτο. Τότε ὁ ἀρχιοινοχὸς ἐνθυμηθεὶς τὸν ἐν τῇ φυλακῇ Ἰωσήφ, διηγήθη τῷ Φαραῶ, πῶς ἡ ἐξήγησις τῶν ὁνείρων, ἅτινα εἶδον αὐτός τε καὶ ὁ ἀρχισιτοποιὸς ἐν τῇ φυλακῇ, ἡ παρὰ τοῦ Ἰωσήφ γενομένη, ἀκριδέστατη ἐπληθύνετο. Προσκαλεῖται λοιπὸν ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ἐξήγησε δὲ οὕτως τὸ ἐνύπνιον τοῦ Φαραῶ. Αἱ ἐπτά παχεῖαι βόες καὶ οἱ ἐπτά παχεῖς στάχυες παρίστανον ἐπτά ἔτη ἀφθονίας, ἅτινα ἐμελλον τότε νὰ ἐπέλθωσιν, αἱ δὲ ἐπτά ἰσχναὶ βόες καὶ οἱ ἐπτά ἰσχνοὶ καὶ ξηροὶ στάχυες παρίστανον ἐπτά ἔτη σιτοδείας ἅτινα ἐμελλον νὰ ἀκολουθήσωσι μετὰ τὰ ἔτη τῆς ἀφθονίας, διὰ τοῦτο συνεβούλευσε τῷ Φαραῶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀφθονίας νὰ πληρώσῃ τὰς ἀποθήκας τοῦ κράτους σίτου διὰ τὰ ἐπόμενα ἄγονα ἔτη. Ἡ ἐξήγησις αὕτη καὶ ἡ τῶν ἄλλων ὁνείρων ἐν τῇ φυλακῇ ἐποίησαν τοιαύτην ἐντύπωσιν τῷ Φαραῶ, ὥστε παρέσχεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐαυτοῦ εὐνοίαν, ἀνέβλεψε δὲ αὐτὸν εἰς τὸ μέγιστον ἀξίωμα τοῦ κράτους, ἀναθεὶς αὐτῷ τὴν ροντιδα τῆς συλλογῆς καὶ ἀποταμιεύσεως τῶν καρπῶν κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀφθονίας.

Ὅτε ἐπῆλθε καθὼς προεῖπεν ὁ Ἰωσήφ, ἡ σιτοδεία, ἥτις ἐπεξετάθη

οὐ μόνον ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰς πέριξ χώρας, ἐπεμψεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τῆς Χαναάν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐγνώσθη, ὅτι ὑπῆρχεν ἀποταμιευμένος σῖτος ἀθρόνος. τοὺς υἱοὺς του, ἵνα ἀγοράσωσι σῖτον., κρατήσας μόνον τὸν Βενιαμὴν τὸν ὁμομήτριον ἀδελφὸν τοῦ Ἰωσήφ, φοβούμενος μήπως ἀπολεσθῇ καὶ οὗτος, ὅπως ἀπωλέσθῃ ὁ Ἰωσήφ. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰωσήφ ὅστις ἀναγνωρίζει μὲν αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀποκρύπτει τοῦτο ἀπ' αὐτῶν, θέλων πρῶτον νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ ἀναγκάσῃ ἵνα συναισθανθῶσι τὸ ἔγκλημα, ὅπερ διέπραξαν κατ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο διέταξε πρῶτον νὰ φυλακίσωσιν αὐτοὺς ὡς δῆθεν κατασκόπους τῆς χώρας. ἀλλ' οὗτοι διαμαρτυρούμενοι ἐβεβαίουν ὅτι εἶναι εἰρηνικοὶ ἄνθρωποι, ὅτι ἦσαν δώδεκα ἀδελφοὶ καὶ ὅτι εἰς τούτων δὲν ὑπάρχει πλέον, ὁ δὲ ἄλλος ἐκρατήθη παρὰ τοῦ πατρὸς των. Ὅτε δὲ μὴ γνωρίζοντες, ὅτι ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὁ Ἰωσήφ, εἶπον πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ταῦτα πάντα πᾶσχομεν δι' ὅσα ἐποιήσαμεν κατὰ τοῦ Ἰωσήφ, κατελήφθη οὗτος ὑπὸ τοιαύτης συγκινήσεως ὥστε μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα ἀπεχώρησε καὶ ἔκλαυσε. Μετὰ ταῦτα κρατήσας τὸν Σημεὼν ὡς ὁμηρον ἀπέστειλε τοὺς λοιποὺς παραγγείλας νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἄλλον ἀδελφὸν των, τὸν Βενιαμὴν. Διέταξε δὲ νὰ ἐνθέσῃσι πρότερον εἰς τοὺς σάκκους των τὸ ἀργύριον ἐκάστου, τὸ ὅποῖον εἶχε φέρει διὰ τὸν σῖτον. Ὅτε ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἤνοιξαν τοὺς σάκκους, μετ' ἐκπλήξεως εἶδον ἐν αὐτοῖς τὸ ἀργύριον. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον καταναλώσαντες τὸν πρῶτον σῖτον, ἐπανῆλθον πάλιν πρὸς ἀγορὰν νέου σίτου εἰς Αἴγυπτον, ἔφερον καὶ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο ἀργύριον ὅπισω, ἤγαγον δὲ μετ' αὐτῶν καὶ τὸν Βενιαμὴν, τὸν ὅποῖον μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἐπέισθη ὁ γέρον πατὴρ νὰ δώσῃ αὐτοῖς. Ἀρκεῖ ἔλεγεν, ὅτι ὁ μὲν Ἰωσήφ ἀπέθανεν, ὁ δὲ Συμεὼν ἐκρατήθη εἰς Αἴγυπτον. Μὴ θέλετε νὰ μοὶ ἀφαιρέσητε καὶ τὸν Βενιαμὴν. Ἐπρεπε δὲ νὰ ἐγγυηθῇ πρῶτον περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ Ἰούδας, ἵνα ἀποφαίσῃ νὰ δώσῃ καὶ τὸν Βενιαμὴν. Ὁ Ἰωσήφ ἰδὼν τὸν Βενιαμὴν ἐδάκρυσε. Καὶ τὸ μὲν ἀργύριον ὅπερ ἐπέστρεψαν δὲν ἐδέχθη, προσεκάλεσε δὲ αὐτοὺς εἰς γεῦμα, τάξας αὐτοὺς κατὰ τὴν αὐτῶν ἡλικίαν ὅπερ ἐξέπληξεν αὐτοὺς. Ἐπειτα δὲ ἀφοῦ οἱ ὑπηρέται ἐγέμισαν τοὺς σάκκους σίτου καὶ κατὰ διαταγὴν του ἐνέθηκν εἰς αὐτοὺς πάλιν τὸ ἀντίτιμον τοῦ σίτου, ἀνεχώρησαν οἱ ἀδελφοὶ παραλαβόντες καὶ τὸν Συμεὼνα. Ἐν τῷ

σάκκῳ τοῦ Βενιαμὶν ἐκτὸς τοῦ ἀντιτίμου διέταξεν ὁ Ἰωσήφ νὰ ἐνθέω-
σι καὶ τὸ ἀργυροῦν ποτήριον. Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησίν των διέταξε νὰ
καταδιώξωσιν αὐτοὺς, καὶ νὰ ἐπικυαγῶσιν αὐτοὺς διὰ τῆς βίας, ἵνα
τιμωρηθῶσιν ὡς κλέπται τοῦ ἀργυροῦ ποτηρίου. Ἐκεῖνοι τότε ἐμβρόν-
τητοι γενόμενοι ὑπὸ φόβου, πιστεύοντες εἰς τὴν ἀθωότητά των, ὁμοφώ-
νως εἶπον, ὅτι ἐὰν ᾔθελεν εὑρεθῇ παρ' αὐτοῖς τὸ ποτήριον, εἶνε ἕτοιμοι
νὰ γίνωσιν πάντες δοῦλοι, ὃ δὲ κλέψας αὐτὸ, νὰ θανατωθῇ. Ὁ Ἰωσήφ
ἤλεγξεν αὐτοὺς πικρῶς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ποτήριον εὑρέθη ἐν τῷ σάκκῳ
τοῦ Βενιαμὶν, εἶπεν, ὅτι τοῦτον μόνον θέλει νὰ κρατήσῃ ὡς δοῦλον ἐν
Αἰγύπτῳ. Δύναται πᾶς τις νὰ φαντασθῇ ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξὶς καὶ
ἡ θλίψις, ἣτις κατέλαβε πάντας τοὺς ἀδελφούς, συλλογίζομένους μετὰ
πόσης δυσκολίας ἀπέσπασαν τὸν Βενιαμὶν ἀπὸ τοῦ πατρὸς των, καὶ τί
θὰ ἔπασγεν οὗτος, μανθάνων, ὅτι ὁ Βενιαμὶν ἔμεινε δοῦλος ἐν Αἰγύπτῳ.
Ἄλλ' ὁ Ἰούδας τότε, διηγηθεὶς ὑπὸ ποῖον ὄρον ἀφῆκεν αὐτοῖς ὁ πατήρ
τὸ Βενιαμὶν, ὅτι αὐτὸς ἠγγυήθη περὶ τῆς ζωῆς του, καὶ οἱ ὁ πατήρ
των ᾔθελεν ἀρεσύντως ἀποθάνει, μὴ βλέπων ἐπιστρέφοντα τὸν Βενιαμὶν,
προσηνέχθη νὰ μείνῃ αὐτὸς δοῦλος ἀντ' αὐτοῦ. Τότε ὁ Ἰωσήφ μὴ δυ-
νάμενος πλέον νὰ κρατήσῃ τὴν συγκίνησίν του, γνωρίζεται μετὰ τῶν
ἀδελφῶν του καὶ ἐναγκαλισθεὶς κατεφίλησεν αὐτούς. Ἀποστέλλει δὲ
αὐτοὺς μετὰ πλουσίων δώρων πρὸς τὸν πατέρα του, καὶ παραγγέλλει
αὐτῷ νὰ μετοικήσῃ μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ πάντων τῶν ὑπαρχόντων του
εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου θέλει εἶναι εὐτυχὴς παρ' αὐτῷ, Ἐπεμψε δὲ
καὶ ὁ Φαραὼ τὴν χαρὰν τοῦ Ἰωσήφ συμμεριζόμενος, ἀμάρξας εἰς Πα-
λαιστίνην ἵνα μετακομίσωσιν εἰς Αἴγυπτον τὸν γέροντα πατέρα αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἰδίων. Οὕτω μετόκησεν ὁ Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον. Οἱ μετ'
αὐτοῦ δι' ἑλθόντες ἀνῆρχοντο εἰς ψυχὰς ἐν συνόλῳ ἐβδομήκοντα πέντε.
Κατόκησαν δὲ εἰς Ραμσῆ. Ὁ Ἰακώβ υιοθέτησεν ἐν Αἰγύπτῳ τοὺς δύο
υἱοὺς τοῦ Ἰωσήφ Ἐφραὴμ καὶ Μανασσῆν καὶ ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν
(περὶ τὸ 2025 ἔτος π. Χ.) Ἐτάφη δὲ κατὰ παραγγελίαν του εἰς Χα-
νάν. Μετὰ ταῦτα ἀπέθανε καὶ ὁ Ἰωσήφ ἐν Βαθυτάτῳ γήρατι (περὶ τὸ
τὸ 1970 π. Χ.). Οἱ Ἰσραηλῖται ἐπληθύνθησαν μεγάλως ἐν Αἰγύπτῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ο ΜΩΥΣΗΣ, Ο ΙΗΣΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΗ ΚΑΙ ΟΙ ΚΡΙΤΑΙ.

2000—1100 πρ. Χ.

7. Ἡ γραφή περὶ Μωϋσέως. (Ἐξ6δ. α—16)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φαραῶ, ὅστις ἐγίνωσκε τὸν Ἰωσήφ, ἥδη ἐπὶ τοῦ ἐπομένου Φαραῶ ἤρχισεν ἡ θέσις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Αἰγύπτῳ νὰ δεινοῦται. Οἱ Αἰγύπτιοι κατεπείζον μυριοτρόπως αὐτούς, ἐπέθετον δὲ ἐπ' αὐτούς ἀγγαρίαις καὶ ἄλλα βαρέα ἔργα, ἵνα καταθλίβουσιν αὐτούς. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον (1). Ἐπειδὴ δὲ ἐπολλαπλασιάσθησαν οἱ Ἑβραῖοι κατὰ μικρὸν τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐμπνέωσι φόβον τοῖς Αἰγυπτίοις, διέταξεν ὁ Φαραῶ τὰς ἑβραίας μαίας νὰ φωνεύωσι τὰ ἄρρενα τέκνα τῶν ἑβραίων γυναικῶν· ἀφοῦ δὲ εἶδεν, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἐτελεσφόρησε, διότι αἱ μάϊαι προσεποιούντο ὅτι ἤρχοντο πάντοτε μετὰ τὸν τοκετὸν αὐτῶν, διέταξε νὰ ρίπτονται τὰ ἄρρενα εἰς τὸν ποταμόν. Μία τῶν ἑβραίων τούτων, Ἰωχαβὲδ λεγομένη, γεννήσασα πλήρες χάριτος ἄρρεν τέκνον καὶ λυπούμενη νὰ ρίψῃ αὐτὸ εἰς τὸν ποταμόν, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρύψῃ αὐτὸ ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἀπεράσισε νὰ ἐνθέσῃ αὐτὸ ἐντὸς πεπισσωμένης θίβειος, καὶ οὕτω νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸν ποταμόν, ἐλπίζουσα, ὅτι ἠδύνετο ἴσως νὰ σωθῇ. Αἱ ἐλπίδες τῶν ἐπληρώθησαν, διότι ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραῶ, ἐλθοῦσα ἵνα λουσθῇ εἰς τὸν Νεῖλον, καὶ ἀκούσασα τοὺς κλαυθμυρισμοὺς τοῦ νηπίου διέταξε τὰς δούλας τῆς νὰ ἐξαγάγωσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Ἐκεῖ δὲ πλησίον παρατυχοῦσα ἡ ἀδελφὴ τοῦ νηπίου, καὶ παραφυλάττουσα νὰ ἴδῃ τὴν τύχην τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Φαραῶ, ὅτι ἂν ἤθελεν, ἠδύνετο νὰ φέρῃ αὐτὴ γυναικῶς τινα, ἵνα θηλάσῃ αὐτό. Ὡς τοιαύτη δ' ἐκλήθη παρ' αὐτῆς ἡ μήτηρ τοῦ νηπίου. Τὸ νήπιον τοῦτο ἦτο ὁ Μωϋσῆς. Μωϋσὴν δὲ ὠνόμασαν αὐτὸν ὡς ἀπὸ τῶν ὑδάτων σωθέντα. Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Μωϋσέως εἶναι τὸ 1680 π. Χ. Ὁ Μωϋσῆς ἀντράφη μὲν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως διδασχθεὶς πᾶσαν τὴν

(1) Ἐν Αἰγύπτῳ διέτριψαν τετρακόσια περίπου ἔτη οἱ Ἑβραῖοι (2000—1600 π. Χ.).

σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλ' ἡ καρδία του ἔμενε πάντοτε προσκεκολλημένη εἰς τὸ ἔθνος του καὶ τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του. Διὰ τοῦτο ἐλυπεῖτο βλέπων τὰς κατὰ τῶν ὁμογενῶν του καταθλίψεις, ἐνῶ συγχρόνως ἐροθεῖτο μὴ ἡ ἀληθὴς θρησκεία τῶν πατέρων του διὰ τῆς μετὰ τῶν εἰδωλολατρῶν Αἰγυπτίων ἀναμίξεως τῶν Ἰσραηλιτῶν φθορῇ καὶ ἀπολεσθῇ. Ἡμέραν τινὰ βλέπων ἑβραῖον ἀνηλεῶς τυπτόμενον ὑπὸ Αἰγυπτίου, ἐρόνευσε τοῦτον· ἵνα μὴ καταδιωχθῇ δέ, ἔφυγεν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἦλθεν εἰς τὴν χώραν Μαδιάμ. Ἐκεῖ δὲ λαβὼν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ ἱερέως Ἰσθὺρ Σεφώραν, ἔμεινε παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ βόσκων τὰ ποίμνια αὐτοῦ. Ἐνῶ δὲ εὕρισκετο ἐκεῖ παρὰ τινι καιομένη βότῃ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καλεῖ αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Αἴγυπτον καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ὁμογενεῖς του. Μόνον διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἠδύναντο καὶ τὰ δεινὰ αὐτῶν νὰ παύσωνται καὶ ἡ ἀληθὴς θρησκεία νὰ σωθῇ ἀμιγρῆς καὶ ἄδολος. Ἐρχεται λοιπὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀαρὼν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἀρῶν ἀνεκοίνωσε τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ τοῖς ὁμογενέσιν αὐτοῦ, ζητεῖ παρὰ τοῦ Φαραῶ τὴν ἄδειαν νὰ ἀρθεῶσιν ἐλεύθεροι οἱ Ἰσραηλιταὶ νὰ ἀπέλθωσιν ἐξ Αἰγύπτου, ἵνα ὑπάγωσιν εἰς Χανανὴν τὴν χώραν τῶν πατέρων αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Φαραῶ οὐ μόνον τὴν αἰτηθεῖσαν ἄδειαν δὲν ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ διέταξε νὰ καταθλίψωσιν ἔτι μᾶλλον τοὺς ἑβραίους. Πολλὰ ἐπέλθοῦσαι ἀπὸ Θεοῦ τιμωρίαι κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς χώρας του (αἱ δέκα πληγαὶ τοῦ Φαραῶ) δὲν ἔπεισαν αὐτὸν νὰ ἐνδώσῃ· ἀλλὰ τελευταία τις τιμωρία ἐρόθισεν αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε εἶδεν, ὅτι ἦτο θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ συγχωρήσῃ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ ἀναχωρήσωσι. Τότε ἀνεχώρησαν οὗτοι ἐξ Αἰγύπτου (περὶ τὸ 1600 ἔτος π. Χ.) ὄντες περὶ τὰς 600,000 ἀνδρῶν. Μετενόησε μὲν μετὰ ταῦτα ὁ Φαραῶ καὶ κατεδίωξε μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ ἔφθασε τοὺς Ἰσραηλίτας παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἀλλ' ἐνῶ οὗτοι διῆλθον ταύτην κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν σώοι καὶ ἀβλαβεῖς ἀβρόχοις ποσίν, ὁ Φαραῶ κατεποντίσθη μετὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐντὸς τῶν ὑδάτων αὐτῆς. Μετὰ τὴν διάβασιν των ἐδοξολόγησαν οἱ Ἰσραηλιταὶ τὸν Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν των. Ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινᾶ ἐν Ἀραβίᾳ ὅπου ἦλθον οἱ Ἰσραηλιταὶ ἐτρέφοντο ἐξ ὀρτύγων καὶ ἐκ τοῦ μάννα, τὸ ὅποῖον εὕρισκον καθ' ἐκάστην πρωΐαν. Ἠνωχλοῦντο δὲ ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων λαῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν Ἀμαληκίων. Ἀλλ' ὁ κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωϋσέως ἐπ' αὐτοὺς ἐπέλθων Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ κατε-

τρόπωςεν αὐτοῖς. Ὁ Θεὸς ἠυλόγει τὰ διαθήματα τοῦ λαοῦ του καὶ ὠδήγει αὐτὸν εἰς τὴν Χαναὰν, τὴν χώραν τῶν ἐπαγγελιῶν, ἐφ' ἧς ποτε ἐμελλε νὰ προέλθῃ ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου. *

8. Αἱ δέκα ἐντολαί. Ἡ μωσαϊκὴ νομοθεσία.

(Ἐξῶδ. ιθ'—x' καὶ Λευϊτ.).

* Τὸν τρίτον μῆνα μετὰ τὴν ἀπὸ Αἰγύπτου ἐξοδὸν ὠδηγήθησαν παρὰ τοῦ Μωϋσέως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐκεῖ δὲ ἔλαβον δι' αὐτοῦ τοὺς νόμους ἐκείνους. δι' ὧν καὶ ἡ πατροπαράδοτος τοῦ μονοθεϊσμοῦ θρησκεία τοῦ λαοῦ τούτου ἐδραιώθη καὶ ἐτελειοποιήθη ἐν μέρει, καὶ ὁ λαὸς πολιτικῶς ὡς κράτος συνετάχθη. Ὁ Μωϋσῆς ἐχρησίμευσεν ἐν πᾶσι τούτοις ὡς ὄργανον τῆς θείας προνοίας, ἣτις ἤθελε τὴν διάσωσιν τῆς ἀληθοῦς θρησκείας ἐν τῷ κόσμῳ. Δίδων δὲ ὁ Μωϋσῆς τοὺς νόμους τούτους, ἐζήτησεν ἐπισήμως νὰ ὑποσχεθῇ ὁ λαός, ὅτι θὰ τηρήσῃ τοὺς νόμους τούτους ὡς δοθέντας αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅστις θέλει θεωρεῖ τὸν λαὸν τοῦτον ὡς ἴδιον λαόν, ὡς ἔθνος ἅγιον, ἀφιερωμένον δηλ. εἰς αὐτόν. Ἡ διαθήκη αὕτη γενομένη μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐπεσφραγίσθη διὰ πολλῶν θυσιῶν. Ἡ βέσις τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας εἶναι αἱ δέκα ἐντολαί αἱ ἐγγαρχηθεῖσαι ἐπὶ δύο πλακῶν, αἵτινες περιέχουσι τὰ κυριώτερα καὶ θεμελιωδέστερα θρησκευτικὰ καὶ ἠθικὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον. Εἶναι δὲ αὗται: «1. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. 2. Οὐ ποιήσεις σεκυτῶ εἰδῶλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοιώμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν ταῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτῆς, ἀποδιδοὺς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. 3. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. 4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς. 6. Οὐ φονεύσεις. 7. Οὐ μοιχεύσεις. 8. Οὐ κλέψεις. 9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ

πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ. 10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν βοῦν αὐτοῦ, οὔτε τὸ ὑπόζυγιον αὐτοῦ, οὔτε πᾶν κτήνος αὐτοῦ οὔτε ὅσα τῷ πλησίον ἐστί. » Πάντες οἱ νόμοι, οὓς ἔδωκεν ὁ Μωϋσῆς μετὰ ταῦτα, ἦσαν ἀνάπτυξις καὶ ἑξαπρχλίσις τῆς ἀληθοῦς ταύτης θρησκείας, ἧς οἰονεῖ τὰ θεμέλια τίθενται εἰς τὰς δέκα ταύτας ἐντολάς. Καὶ αὐταὶ αἱ ἑορταὶ ἃς διέταξεν ὁ Μωϋσῆς εἶχον ὡς σκοπὸν τὴν διατήρησιν τῆς λατρείας τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Οὕτως αἱ ἑορταὶ τοῦ σαββάτου, τῆς ἐβδόμης δηλ. ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, τῆς πεντηκοστῆς (ἐορτῆς ἀπαρχῶν), ἡ ἐορτὴ τοῦ Σαββάτου καθ' ἑκάστον ἐβδομον ἔτος, ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἰουβιλαίου (ἔτους ἀφ' ἑκαστοῦ τεσσαρακοστὸν δεύτερον ἔτος, ἐσκόπουν νὰ διατηρήσωσι ζωὴν παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ἦσαν αὗται ἡμέραι καὶ χρόνοι ἐν γένει ἀφιερωμένοι εἰς λατρίαν τοῦ Κυρίου καὶ μελέτην τοῦ νόμου αὐτοῦ. Ἄλλας ἑορτάς ὥρισεν ὁ Μωϋσῆς τὸ Πάσχα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου θείας συνάξεως γενομένης σωτηρίας τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐορτὴν τῆς σκηνοπηγίας μετὰ ὁμοίου σκοποῦ. Αἱ θυσίαι, καὶ ἐν γένει ἡ λατρεία, ἧς κέντρον ἦτο ἡ σκηνὴ τῆς διαθήκης, ἐν ᾗ ἐφυλάττετο ἡ κιβωτὸς ἡ περιέχουσα τὰς πλάκας τῶν θεογράφων δέκα ἐντολῶν, καὶ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ ἐγράφησαν οἱ λοιποὶ νόμοι, ὠρίσθησαν λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς, ὅπως μὴ παρεισδύσῃ δεισιδαιμονία τις. Τὰ τῆς λατρείας ἀνετέθησαν τῇ φυλῇ Λευὶ, ὅθεν ἐμελλον νὰ λαμβάνονται οἱ ἱερεῖς. Ἀνὰ πᾶν ἐβδομον ἔτος ὠρίσθη νὰ ἀναγινώσκηται τῷ λαῷ ὁ νόμος. Πᾶσα δὲ μετὰ τῶν ἐθνῶν ἀνάμιξις αὐστηρότατα ἀπηγορεύθη ὡς ἐπικίνδυνος, διότι ὑπῆρχε φόβος, ὅτι ἡ ἀνάμιξις αὕτη ἠδύνατο νὰ ἀποπλανήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. »

9. Ὁ χαρακτὴρ τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας.

Αὕτη εἶναι ἡ περίληψις τῆς θεοπνεύστου μωσαϊκῆς θρησκείας καὶ νομοθεσίας, ἥτις ἐν τῷ μέσῳ τῆς παχυλωτάτης τοῦ ἀρχαίου κόσμου δεισιδαιμονίας διέσωσε καὶ ἐκήρυξε τὴν λατρείαν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνο ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἐμελλε δὲ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προπαρασκευὴ εἰς τὴν τελείαν θρησκείαν, ἣν ἐμελλε νὰ ἰδρῶσῃ, τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐν τῷ κόσμῳ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς τὴν πνευματικὴν θρησκείαν τῆς

ὅλης ἀνθρωπότητος· διότι ἡ μωσαϊκὴ ἦτο προωρισμένη ὡς ἀποκλειστικὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν θρησκεία. Ὁ Θεὸς αὐτῆς εἶναι μὲν ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἰδίως εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ περὶ αὐτοῦ εἰδικῶς προνοῶν, ὁ Ἰεχωβά, ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ. Ἐπειτα ὁ Θεὸς εἶναι κατ' αὐτὴν κυρίως φοβερός, τιμωρῶν τὰς ἁμαρτίας τῶν πατέρων ἐν τοῖς τέκνοις αὐτῶν μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς. Εἶναι κύριος, πρὸς ὃν αἱ ἄνθρωποι εὐρίσκονται ἐν σχέσει δούλων πρὸς δεσπότην. Εἰς τὸν χριστιανισμόν ἀπέκειτο νὰ κηρύξῃ τὸν Θεὸν πλήρη ἀγάπης πατέρα πάντων τῶν ἀνθρώπων. Λατρεύεται δὲ ὁ Θεὸς τοῦ Μωϋσέως διὰ θυσιῶν ταύρων καὶ μόσχων καὶ καθόλου ζώων ἢ δι' ἄλλων θυσιῶν. Ἐν γένει ἡ θρησκεία ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ δὲν εἶναι καθαρῶς πνευματικὴ, ἀλλὰ προσδεδεμένη εἰς τὴν πλήρως ἀπείρων ἐξωτερικῶν τύπων λεπτομερέστατα ὀριζομένων καὶ διατετυπωμένων. Ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἐπαγγέλλεται προσκαίρους ἀνταμοιβὰς, μακροχρονιότητα καὶ ὑλικὴν εὐτυχίαν εἰς τοὺς τηροῦντας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἀπειλεῖ δὲ προσκαίρους τιμωρίας εἰς τοὺς παραβῆκτας αὐτῶν. Ἡ ἀθανασία καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ δὲν λαμβάνεται σχεδὸν παντάπασιν ὑπ' ὄψιν. Καὶ δι' ἐλάχιστα ἐγκλήματα ἐπιβάλληται αὐστηρότατοι τιμωρίαι καὶ θανατικὴ ποινή. Ἡ μωσαϊκὴ νομοθεσία ὑπεγόρευσε τὴν ἐξόντωσιν τῶν Χαναταίων, ἐπιτρέπει τὴν πολυγαμίαν καὶ εὐκολύνει μεγάλως τὸν χωρισμὸν τῆς γυναικός. Πᾶσαι αὗται αἱ ἐλλείψεις ἐμελλον νὰ ἀρθῶσι διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐμελλέ ποτε νὰ ἐξαπλώσῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν τελείαν, πνευματικὴν θρησκείαν, πρὸς ἣν ἡ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀποκάλυψις ἐχρησίμευσε μόνον ὡς προπαρασκευή. Ἐν τῇ θεῇ ἀποκαλύψει παρατηρεῖται βαθμιαία τινα πρόοδον. Καθὼς, ὅταν ἐκπαιδεύηται τις, δὲν φανεροῦται αὐτῷ παρὰ τῶν ἐκπαιδευόντων αὐτὸν πᾶσα ἡ ἀλήθεια διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεώς του, οὕτω καὶ παρὰ Θεοῦ κατὰ μικρὸν ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς του ἀναπτύξεως ἀποκαλύπτεται τῷ Ἰσραηλιτικῷ λαῷ ἡ θρησκευτικὴ ἀλήθεια, Ὁ Μωϋσῆς συμπληροῦ ἐν μέρει τὰς παραδόσεις τῶν πατριαρχῶν. Οἱ δὲ προφῆται, θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω, ὑψοῦντα, ὑπεράνω τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου (24). Ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅσον τις πλησιάζει εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοσοῦτον αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἐννοιαὶ ἀποβαίνουν καθαρώτεραι. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐναν-

θρωπήσαντος Ἰοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐμελλεν ὁ νόμος τελείως νὰ πληρωθῇ (1)
δηλαδή νὰ συμπληρωθῇ καὶ τελειοποιηθῇ. 0-7-

10. Τὰ συμβάντα μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας

(Ἀριθ. καὶ Δευτερ.)

Πόσον ἦτο ἀνγκαιὴ ἡ διὰ τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας ἐξασφάλισις
τῆς θρησκευτικῆς τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ περὶ τῶ Ἰσραηλιτικῷ λαῷ ἀπεδεί-
χθη ταχέως, ἐνῶ ἀκόμη ὁ λαὸς ἔτρετο ὑπὸ τὸ ὄρος τοῦ Σινᾶ, ὅθεν
περιεμέμετο ὁ Μωϋσῆς νὰ κατέλθῃ ἵνα δώσῃ τὸν νόμον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ
ἐβράδυνεν ὀλίγον, ὁ λαὸς, ὅστις ἔνεκα τῆς ἐν τῇ εἰδωλολατρικῇ Αἰγύ-
πτῳ μακροχρονίου διατριβῆς του, ἔρρεπεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἡ-
νάγκασε τὸν Ἀαρὼν νὰ κατασκευάσῃ ἐκ τῶν χρυσῶν ἐνωτίων τῶν γυ-
ναικῶν καὶ θυγατέρων χρυσοῦν μόσχον, ἵνα λατρεύωσιν αὐτὸν ὡς τὸν
Θεὸν αὐτῶν ! Ὁ Μωϋσῆς καταβαίνων ἀπὸ τοῦ ὄρους ὅπου ἔλαβε πα-
ρὰ Θεοῦ τὸν νόμον, καὶ ἰδὼν τὰ τελεθέντα, τοσοῦτον ἠγανάκτησεν,
ὥστε ρίψας τὰς πρώτας πλάκας, ἐν αἷς εἶχον ἐγγραχθῇ αἱ δέκα
ἐντολαί, ἔθραυσεν αὐτάς ἀντ' αὐτῶν δὲ παρέδωκεν αὐτοῖς ἔπειτα νέ-
ας. Ἐτιμώρησε δὲ λίαν αὐστηρῶς διὰ τῶν Λευϊτῶν τοὺς πρωταίτους.
Οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τοῦ Σινᾶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν ἔρημον Χαρὰν εἰς
Κάδης, ἀρ' ὅπου δὲ ἦτο μακρὰν ἡ Χαναὰν, εἰς ἣν ὠδηγοῦντο ὑπὸ τοῦ
Μωϋσῆως. Ὁ Μωϋσῆς ἔπεμψε τότε δώδεκα ἄνδρας εἰς Χαναὰν, ἵνα
κατασπένσωσι τὴν χώραν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Ἰησοῦς τοῦ
Ναυὲ καὶ ὁ Χάλεβ. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εὗρον τὴν χώραν εὐροωτάτην,
ἀλλ' οἱ πλεῖστοι αὐτῶν (ἐξαιρουμένων δηλαδὴ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὲ
καὶ τοῦ Χάλεβ) ἐπιστήθησαν τοσοῦτον ἐκ τῆς θέας τῶν ἰσχυρῶν πόλε-
ων καὶ τῆς ἰσχύος ἐν γένει τῶν κατοίκων αὐτῆς, ὥστε ἐπιτρέψαντες
ἐνέπλησαν φόβου τὸν λαόν, καὶ ἀπεθάρρυναν αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε ἦτο
ἀδύνατον νὰ ἐπιχειρηθῇ τότε ἡ εἰσβολὴ εἰς τὴν χώραν. Πάντες ἐδει-
λίασαν, ἐγκατέλιπε δὲ αὐτοὺς ἡ ἐπὶ τὸν Θεὸν πεποιθήσις. Ἐκτοτε
στραφεῖς πάλιν πρὸς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας, περιεπλανήθη ὁ λα-
ὸς ἐν αὐτῇ ἐπὶ 37 ὅλα ἔτη. Ὁ λαὸς δὲ ἤρχισε νὰ μετανοῇ, διότι α-

(1) Οὐκ ἤλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας, οὐκ ἤλθον καταλῦσαι,
ἀλλὰ πληρῶσαι. Μιτθ' ἐ 17. Ὁ Παῦλος θεωρεῖ τὸν νόμον παιδαγωγὸν
εἰς Χριστόν, σκιάν καὶ τύπον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Γαλ. γ', 24.

οἶκε τὴν Αἴγυπτον, ἥς τὰ δεινὰ ἐλησμώνησε ταχέως, καὶ ἐζήτει νὰ ὁδηγήσῃσιν πάλιν ἐκεῖ, προτιμῶν τὴν ἐκεῖ δουλείαν τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῷ μέσῳ ἐχθρῶν πλάνης. Συνέβησαν δὲ καὶ στάσεις κατὰ τοῦ Μωϋσέως, ὦν προϊστάτο ὁ Κορέ, ὁ Δαθάρ, καὶ ὁ Ἀβειρώρ, οἵτινες ὅμως ἐτιμωρήθησαν παρὰ Θεοῦ διὰ θανάτου, Καὶ ὅλος δὲ ὁ λαὸς πλανώμενος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῷ μέσῳ μυρίων κακουχιῶν καὶ δεινῶν ἐτιμωρεῖτο διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν αὐτοῦ. Τελευταῖον ἐπικλήθη ἐπὶ τὸν Μωϋσῆν, ἀποθανών ἐπὶ τοῦ ὄρους Ναναῦ, ἀπ' ὅπου ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τὴν περιπόθητον γῆν Χαναάν (περὶ τὸ 1560 π. Χ.) Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπέτρεψε ταῖς φυλαῖς Γὰδ καὶ Ρουβὴν καὶ τῷ ἡμίσει τῆς φυλῆς Μαρασσή νὰ ἐγκατασταθῶσι πέραν τοῦ Ἰορδάνου, πρὶν φθάσαι καὶ αὐτοὶ εἰς Χαναάν. Οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ μεγάλου προφῆτου καὶ νομοθέτου τῶν Ἑβραίων ἦσαν ἀνάνησις τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς ἔλαβον παρὰ Θεοῦ, ὑπόμνησις ἐκ νέου τῆς ὅλης νομοθεσίας ἣν αὐτοῖς ἔδωκε, καὶ προτροπὴ πρὸς τήρησιν τῆς νομοθεσίας ταύτης (1).

11. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ : (Ἰησοῦς Ναυῆ 4—20)

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ εἶναι ὁ διάδοχος τοῦ Μωϋσέως, ὅστις συμπληρῶν τὸ ἔργον τούτου, ὠδήγησε τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν κατὰκτησιν τῆς χώρας τῶν πατέρων αὐτῶν, τῆς γῆς Χαναάν. Ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ διελθόντες τὸν Ἰορδάνην, ἐκυρίευσαν θεῖα συνάρσει οἱ Ἰσραηλῆται τὴν ἱερὴν. Μετὰ ταῦτα δὲ προέβησαν καὶ εἰς τὴν κατὰκτησιν τῆς λοιπῆς χώρας. Ἐπρεπε δὲ νὰ νικήσῃσι πάντας τοὺς βασιλεῖς τῶν Χαναναίων, οἵτινες ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτῶν ὡς ἐπιδρομέων τῆς χώρας των. Μόνον οἱ Γαβαωνῖται συνεμάχησαν μετ' αὐτῶν. Τούτους δὲ ὑπερασπιζόμενος, κατετρόπωσεν ὁ Ἰησοῦς μέγαν ἀριθμὸν πολεμίων. Ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν Γαβαωνιτῶν τούτῳ πολέμῳ ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἠύχθη ὁ Ἰησοῦς νὰ σταθῇ ὁ ἥλιος ἵνα παρεκταθῇ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν πολεμίων συμπληρωθῇ. Μετὰ τὴν κατὰκτησιν τοῦ πλείστου μέρους τοῦς χώρας διέειμεν αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς

(1) Εἰς τὸν Μωϋσῆν ἀποδίδεται ἡ συγγραφὴ τῶν πέντε πρώτων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν οἷς περιέχεται ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἡ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μωϋσέως.

εἰς τὰς φυλάς τοῦν Ἰσραήλ. Μόνον ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ δὲν ἔλαβεν ἴδιον μέροςμα, ἀλλὰ μόνον ὠρισμένους τινὰς πόλεις, διότι οἱ Λευῖται ὡς οἱ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ νόμου φύλακες καὶ διδάσκαλοι ἔπρεπε νὰ ᾔηται διεσπαρμένοι μεταξύ ὅλου τοῦ λαοῦ. Ὁρίσθησαν δὲ καὶ ἐλεύθεραί τινες πόλεις ὡς ἄσυλα τῶν κατ'αδιωκομένων. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανε (περὶ τὸ 1540 πρ. Χ.), ἀροῦ ἀνέμνησε τῷ λαῷ πάσας τὰς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ προέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐμμένῃ πιστὸς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τὴν διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Μωϋσέως διαθεῖσσαν νομοθεσίαν. *

12. Ἡ Γραφή περὶ τοῦ Ἰώβ. (Ἰώβ α—μ.).

* Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Κριτῶν ἔζη ὁ διὰ τὴν ὑπομονὴν του ὁ περιβόητος Ἰώβ. Ὁ εὐσεβὴς οὗτος ἀνὴρ κατῴκει ἐν Αὐσητίδι τῆς Ἀραβίας. Ἦτο δὲ λίαν πλούσιος, καὶ οὐδενὸς ἀγαθοῦ ἐστερημένος, ἔχων πολυάριθμα ποίμνια, ἀγέλας βοῶν καὶ καμήλους καὶ ἑπτὰ υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐτυχίας ταύτης ἐπῆλθον κατ' αὐτοῦ ἀπροσδοκῆτως μεγάλα κακὰ· διότι τὰ μὲν ποίμνια αὐτοῦ χατεστράφησαν, οἱ δὲ βόες καὶ οἱ ὄνοι του ἠρπάγησαν, οἱ κάμηλοί του ἀρρήεθησαν, οἱ δὲ ὑπνρέται του ἐρονεύθησαν, καὶ τέλος πάντες οἱ υἱοὶ του μετὰ τῶν θυγατέρων του ἐνῶ ἀμέριμνοι συνευωχοῦντο ἐν τινι οἰκίᾳ. κρημνισθείσης ταύτης ὑπὸ σφοδροῦ ἀνέμου, ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Τότε ὁ Ἰώβ σχίσας τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ κείρας τὴν κόμην του, ἐπένθει βελθέως. Ἐλεγεν ὅμως πάντοτε, ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο. Εἶπε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον! Ὡς εἰ μὴ ἦρκευν δὲ τὰ ἀνωτέρω κακὰ, ἡσθένησεν ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ Ἰώβ, κατακαλυρθεὶς ὑπὸ ἐλκῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἂν καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ δι' ἀσυνέτων λόγων παρώθει αὐτὸν εἰς τὸ νὰ μεμψιμοιρήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰώβ ἐξηκολούθει δεικνύων ὑπομονὴν ἀτάραχον ἐν πάσαις ταύταις ταῖς δυστυχίαις, ἐπιλέγων, ὅτι καθὼς λαμβάνομεν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ καλὰ, οὕτω πρέπει νὰ δεχώμεθα καὶ τὰ κακὰ, πεμπόμενα βεβιαίως ἡμῖν πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν. Τὸν Ἰώβ ἵνα παρηγορήσωσιν ἤλθον τρεῖς φίλοι ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας. Τοσοῦτον δὲ συνεκινήθησαν ἐκ τῆς θέας τῶν μεγάλων δυστυχημάτων του, ὥστε ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας ἔμειναν σιωπῶντες καὶ μὴ ἀποφασίζοντες νὰ ἀνοίξωσι τὸ στόμα αὐτῶν καὶ νὰ λαλήσωσι πρὸς αὐτόν. Ἐπειτα ἤρχισαν νὰ ἐξετάζωσι μετ'

αὐτοῦ τὸ ζήτημα, διὰ τί ἐπέρχονται κατὰ τῶν ἀνθρώπων τὰ κακά, καὶ ἐσπούδαζον νὰ πείσωσι τὸν Ἰώβ, ὅτι μόνον ἕνεκα ἁμαρτημάτων ἐπέρχονται τὰ κακά ὡς τιμωρίαι, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἡμάρτησε μεγάλως, ἵνα ὑφίσταται νῦν τηλικαῦτα κακά. Ὁ Ἰώβ ὅμως ἐπεμαρτύρετο τὴν ἀθωότητά του. Τὸ ἱερὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὴν ἱστορίαν ταύτην, προσθέτει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλέγχει ὡς σφάλλοντας ἐκείνους τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπιλανθανόμενοι τῆς σμικρότητος καὶ τῶν στενῶν ὁρίων τῆς πεπερασμένης ἀνθρωπίνης διανοίας, ἥτις ἀγνοεῖ πολλάκις καὶ τὰ ἀπλοῦστα πράγματα ἐκ τῶν περὶ ἡμᾶς, ἀξιοῦσι νὰ εἰσδύωσιν εἰς τὰς ἀνεξιχνίαστους βουλὰς τοῦ Ὑψίστου. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει ὡς ὁ Ἰώβ νὰ δέχεται ἀγογγύστως πᾶν ὅ,τι ὁ Θεὸς πέμπει αὐτῷ, χωρὶς νὰ ἔχη τὴν ἀπαίτησιν νὰ κρίνῃ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἤθελε κρίνει τὰς βουλὰς τῶν ὁμοίων του ἀνθρώπων. Ὁ Ἰώβ μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν πρώτην του εὐτυχίαν, ἰαθεὶς μὲν ἐκ τῆς κατατροχούσης αὐτὸν νόσου, ἀποκτήσας δὲ ἄλλους νέους υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ πλείονα ὑπάρχοντα τῶν ὧν εἶχε πρότερον. ✕

15. Οἱ Κριταί. (Κριτ. α—εἰ καὶ Α' Βασιλ. α—δ).

Οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἄρχοντες τοῦ Ἰσραηλικοῦ λαοῦ (ἀπὸ τοῦ 1540—1100 πρ. Χ.) ἐκαλοῦντο *Κριταί*. Οἱ Ἰσραηλιταὶ ἄρχ ἐγκαταστάντες εἰς Χαναάν, ἤρχισαν νὰ διαρθείωνται, καὶ ἀναμιγνύμενοι ἢ μετὰ τῶν γειτνιαζόντων ἐθνικῶν λαῶν, ἢ μετὰ τῶν ἐν τῇ Χαναάν ὑπολειφθέντων, (διότι δὲν ὑπῆρξε τελεία εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἡ κατὰκτησις τῆς χώρας), ἀπέκλινον συγγάκις εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἐνίοτε δὲ ὑπεδουλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων τούτων λαῶν. Ὁ Θεὸς ὅμως, ὅστις προὔνοιε περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ του, τοῦ φύλακος τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, ἤγειρε παρ' αὐτῷ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἄνδρας δυνατοὺς καὶ εὐσεβεῖς, οἵτινες κατάρθουν νὰ ἐλευθερώσῃ μὲν τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν ξένων, νὰ ἐπιστρέψωσι δὲ αὐτὸν εἰς τὸν Θεόν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι οἱ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις χρόνοις ἐν ἑαυτοῖς συγκεντροῦντες πᾶσαν τὴν τε πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐξουσίαν, ἦσαν οἱ κριταί. Ὡς κριταὶ ἀνεργάζοντο ἐνίοτε καὶ γυναῖκες. Τοιαύτη ἦτο ἡ *Δεδώρα* ἥτις ἔκρινε τὸν λαὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἐπ' αὐτῆς ὁ στρατηγὸς *Βαρακ* ἐνίκησε τὸν βασιλέα *Ἰαβιν* καὶ ἠλευθέρωσε τὸν λαὸν ἀπὸ

τοῦ ζυγοῦ του. Ἐκτοτε ἀπῆλυσαν οἱ Ἰσραηλῖται εἰρήνης τεσσαράκοντα ἔτων. Ὅτε δὲ βραδύτερον ὑπέκυψαν πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν *Μαδιανιτῶν*, ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς ἀπ' αὐτῆς ὁ *Γεδεὼν*, ὅστις μετὰ τριακοσίων ἀνδρῶν κρατούντων ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν σάλπιγγας καὶ ἐν τῷ ὕδατι λαμπάδας ἀνημμένους, ἐπιπεσὼν κατὰ τῶν πολεμίων ἀπὸ τριῶν μερῶν περὶ τὸ μεσονυχτιον ἐπέφερεν εἰς αὐτοὺς τοιοῦτον τρόμον καὶ σύγχυσιν, ὥστε ἤρχισαν ὑπὸ πνικτοῦ ρόθου καταληθθέντες νὰ φεύγωσιν ἀτάκτως καὶ νὰ φονεύωσιν ἀλλήλους. Ὁ *Γεδεὼν* ὑπῆρξεν ἐπὶ 40 ἔτη κριτῆς. Τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἤρπασεν ὁ νεώτατος αὐτοῦ υἱὸς *Αἰμιέλεχ*, ἀποκτείνων τοὺς ἀδελφούς του. Ἐρρονεύθη ὁμοῦ καὶ αὐτὸς μετὰ τρία ἔτη διὰ λίθου ῥιφθέντος κατ' αὐτοῦ παρὰ τινος γυναικὸς. Οἱ αὐτῷ ἐπόμενοι κριταὶ ἦσαν ὁ *Θολὰ* ἐπὶ 23 ἔτη ἄρχας καὶ ὁ *Ταεῖρ* ἐπὶ 22. Ὁ *Ιερθὰε* ὁ μετὰ τούτους κριτῆς ἔσωσε τοὺς Ἰσραηλῖτας ἀπὸ τῶν *Αμμοριτῶν*. Ὅτε εἶχεν οὗτος ἐκστρατεύσει κατὰ τῶν ἐχθρῶν, εἶχεν εὐχηθῆ πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι ἐὰν ἤθελεν ἐπιστρέφει νικητῆς, ἐμελλε νὰ προσφέρει θυσίαν πρὸς τὸν Θεὸν πάντα, ὃν τινα ἤθελε συναντήσῃ ἐκ τοῦ οἴκου του ἐξερχόμενον πρῶτον. Δυστυχῶς ἡ σκληρὰ αὕτη τύχη περιέμενε τὴν μονογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα. Ὅτε εἶδε ταύτην ὁ *Ιερθὰε*, διέρρηξε τὰ ἱμάτιά του ἐκ λύπης, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε ποιήσει τὴν ἀπερίσκεπτον ἐκείνην καὶ ἀσύνετον εὐχὴν, ἐνόμισεν ὅτι ὑπεχρεοῦτο νὰ τηρήσῃ τὸν ὄρκον του. Ἡ κόρη ὑποκύπτει σιωπῶσα εἰς τὴν σκληρὰν τοῦ πατρὸς της ἀπόφασιν, καὶ μόνον ἐζήτησεν ἐπὶ δύο μῆνας νὰ θρηνησῇ μὲ τὰς φίλας της ἐπὶ τῶν ὁρέων τὴν παρθενίαν της. Μετὰ ταῦτα συνειθίζον αἱ θυγατέρες τῶν Ἰσραηλιτῶν τέσσαρας ἡμέρας κατ' ἔτος συνερχόμεναι νὰ θρηνῶσι τὴν εἰρημένην κόρην.

Εἰς νέαν δουλείαν ὑπέκυψαν πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι βραδύτερον, ὅτε ὑπέταξαν αὐτοὺς οἱ *Φιλισταῖοι*. Τότε ἐδόξε τὴν Ἰσραηλιτικὴν ἀνδρείαν ὁ *Σαμφῶν*. Οὗτος ἦτο ἐκ κοιλίας μητρὸς του ἀριερωμένος τῷ Θεῷ, ἦτο δηλαδὴ *ναζιραῖος*, καὶ οἱ τοιοῦτοι δὲν ἔπινον δι' ὅλου τοῦ βίου των οἶνον ἢ ἄλλο τι μεθυστικὸν ποτὸν, καὶ ἄρινον τὴν κόμην των ἀκοπῶν. Ἡ φυσικὴ ρώμη τοῦ *Σαμφῶνος*, ἥτις ἐνισχύετο καὶ ὑπὸ τῆς πεποιθῆσεως πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι περιβόητος. Ἐπάλαισέ ποτε πρὸς λέοντα, ἐφόνευσεν δὲ μόνος τριάκοντα *Φιλισταίους*. Ἄλλοτε συλλαβὼν τριακοσίας ἀλώπεκας καὶ δέσας αὐτάς ἐκ τῶν οὐρῶν αὐτῶν ἀνὰ δύο, καὶ προσδέσας ἀνὰ μέσον αὐτῶν λαμπάδας, ἀφῆκεν αὐτάς νὰ ὀρμήσωσιν εἰς

τοὺς ἀγροὺς τῶν Φιλισταίων καὶ πανταχοῦ νὰ ἀνέψωσι καταστρεπτικωτάτην πυρκαϊάν. Ὅτε δὲ ποτε συνελήρθη ὑπὸ τῶν Φιλισταίων, ἐνῶ ἐνόμιζον οὗτοι ὅτι ἐκράτουν αὐτὸν ἀτραλῶς ἡδυνήθη νὰ διαρρήξῃ τὰ δεσμά του καὶ δραξάμενος παρταχυοῦται ἐκεῖ σιαγόνᾳ ὄνου, ἐρόνευσεν ἅπειρον πλῆθος ἐχθρῶν καὶ διέφυγεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα περιεκυκλώθη πάλιν ὑπὸ τῶν Φιλισταίων ἐν τῇ πόλει Γάζῃ, ὅπου διέτριβεν. Οἱ ἐχθροὶ του ἐνόμιζον, ὅτι κεκλεισμένων οὕτων τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἦτο ἀδύνατον νὰ διαρῦγῃ αὐτούς. Ἀλλ' αὐτὸς περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐλθὼν, καὶ ἄρας ἐπὶ τῶν ὤμων του τὰς πύλας τῆς πόλεως, ἔρυσεν εἰς τὸ ἀπέναντι ὄρος καὶ οὕτως ἡδυνήθη πάλιν νὰ σωθῇ. Ἐπὶ τέλους ὅμως παρδοθή εἰς χεῖρας αὐτῶν, προδοθεὶς ὑπὸ τινος γυναικὸς *Δαλιδαῖ*, εἰς τὸν οἶκον τῆς ὁποίας διέμενεν. Ἐνῶ ἐκοιμήτο κατελήρθη αἶρνης ὑπὸ τῶν Φιλισταίων, οἵτινες τυρλώσαντες αὐτὸν ἤγαγον εἰς Γάζαν, ἐκεῖ δὲ δέσαντες διὰ χαλκῶν ἀλύσεων. ἠνάγκαζον νὰ στρέρῃ μύλον τινὰ ἐν τῇ φυλακῇ. Ἐορτάζοντες δὲ ποτε τὴν ἐορτὴν τοῦ Θεοῦ αὐτῶν *Δαγῶν*, ἤγαγον καὶ αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ στήσαντες αὐτὸν ἀνὰ μέσον δύο στύλων, ἐρ' ὧν ἐστηρίζετο ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα, ἐνέπαιζον αὐτόν. Ἀλλὰ τότε ὁ *Σαμφὼν* ἐπικαλεσάμενος τὴν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ ἐναγκασθεὶς τοὺς στύλους, καὶ ἰσχυρῶς διασεισὰς αὐτοὺς κατέρριψε τὸν ναὸν, ἐπειπὼν: Ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων! Ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ ἐτάρτησαν τρεῖς χιλιάδες πολέμιων. Ὡς κριτῆς ἤρξεν ὁ *Σαμφὼν* ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη. Ἐκ τῶν τελευταίων κριτῶν ἦτον ὁ ἱερεὺς *Ἡλεὶ* ὅστις κατόκει ἐν Σηλώ. Ὁ *Ἡλεὶ* οὗτος εἶχε δύο υἱοὺς *Ὁρνὶ* καὶ *Φινεὲς*, οὓς ἂν καὶ ἡτέθουν πρὸς τὰ θεῖα καὶ ἤρπαζον τὰς θυσίας καὶ μυρίας ἄλλας ἐποιοῦν ἀδικίας, οὐδόλως ἐρρόντιζε νὰ περιστέλλῃ καὶ καλῶν. Ἀνεχόμενος δὲ τὴν διακθοράν των, ἤρκειτο μόνον εἰς ἀσθενεῖς τινὰς προτροπὰς. Ἐτιμωρήθη ὅμως διὰ τοῦτο παρὰ Θεοῦ, διότι οἱ Ἰσραηλῖται ἐνικήθησαν ἐπ' αὐτοῦ, οἱ υἱοὶ του ἐρονεύθησαν, ἡ δὲ κιβωτὸς τῆς Διαθήκης. ἦν τότε οἱ Ἰσραηλῖται ἦγον μεθ' ἐκυτῶν ἐκστρατεύοντες, περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολέμιων. Τὸ ἄκουσμα τῶν λυπηρῶν τούτων εἰδήσεων ἐπήνεγκε τὸν θάνατον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν *Ἡλεὶ*. Τὴν κιβωτὸν ἀπέδωκαν μετὰ ταῦτα ἀφ' ἐκυτῶν οἱ Φιλισταῖοι, φοβηθέντες τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὁ τελευταῖος τῶν κριτῶν ὑπῆρξεν ὁ *Σαμουὴλ*. Μήτηρ του ἦτο ἡ εὐσεβὴς γυνὴ *Ἄννα*, ἥτις στεῖρα οὖσα ἐδέχθη τοῦ Θεοῦ

ἵνα χάριση αὐτῇ τέκνον, ὑποσχομένη ν' ἀφιερῶσιν αὐτὸ εἰς τὸν Θεόν. Ὁ Σαμουὴλ ὡς παῖς ὑπηρετεῖ ἐν τῷ ναῷ παρὰ τῷ ἱερεῖ Ἡλεί. Διέπρεπε δὲ ἤδη ὡς παῖς ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ διατρέφων ἐντελῶς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡλεί. Μελετῶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου ἀνεδείχθη μετὰ ταῦτα μέγας προσήτης, ἐγένετο δὲ κριτὴς ἐν τῷ Ἰσραὴλ. Ὁ Σαμουὴλ συνέστησε πρῶτος τὰς λεγόμενας προφητικὰς σχολὰς, ὅπου συνέζων οἱ προφῆται ἐκπαιδευόμενοι ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τὸν Σαμουὴλ ἐκυβέρνησαν τὸν Ἰσραὴλ βασιλεῖς καὶ πρῶτος ὁ Σαούλ.

14. Ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῶν Κριτῶν.

Ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῶν Κριτῶν ἦτο ἀξιοδάκρυτος. Ὁ λαὸς ἐπιλανθάνομενος τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως καὶ ἐγκαταλείπων τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ, ὑπέκυπτε πολλὰκις εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, δεχόμενος τοὺς θεοὺς τῶν Φιλισταίων καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν λαῶν τῆς Χαναάν. Καὶ ἱερεῖς δὲ ἐνίοτε τοσαῦτον ἐπλανῶντο, ὥστε αὐτοὶ νὰ ὀδηγῶσι τὸν λαὸν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ παράδειγμα ἱερέως τινὸς ἐν Δάν, ὅστις ἀπεπλάνησεν εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων 600 ἄνδρας ἐκ τῆς φυλῆς Δάν. Τὴν παρείσδυσιν ἐθνικῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων δεικνύει καὶ ἡ παρὰ τοῦ Ἰεφθάε γενομένη θυσία τῆς θυγατρὸς του ἐναντίον ῥητῆς παρὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἀπαγορεύσεως τῶν ἀνθρωποθυσιῶν. Διὰ τὰς παρεκτροπὰς ταύτας ἤρνησε τοὺς Ἰσραηλίτας ὁ Θεὸς νὰ ὑποδουλοῦνται εἰς τοὺς ἀλλοφύλους ἵνα τιμωρῶνται. Ἐξήτουν μὲν οἱ εὐσεβεῖς Κριταὶ νὰ ἐπαναγάγῃσι τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀληθινὴν λατρείαν, ἀλλ' εὐκόλως ἐπανήρχετο πάλιν τὸ πρῶτον κακόν. Καὶ τὰ ἤβη δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀδιαλείπτων πολέμων καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν ἀλλοφύλων ἀναμίξεως ἦτο ἐπόμενον ὅτι ἐμελλον νὰ ἐξαχρηθῶσιν. Ὡστόσο καὶ ἀπανθρωπία ἐκυρίευσαν τὸν λαόν. Τὴν φοβερὰν δὲ ἀκολασίαν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις μαρτυρεῖ ἡ γενομένη εἰς γυναῖκα Λευίτου τινὸς ὕβρις ὑπὸ τῶν κατοίκων Γαθαῶ ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμίν. Οἱ Γαθαῶνται ἐτιμωρήθησαν διὰ τοῦτο σκληρῶς παρὰ τῶν λοιπῶν Ἰσραηλιτῶν.

15. Ἡ Ῥούθ, (Ῥούθ 4—8.).

Ἡ Ῥούθ εἶναι ἡ προμήτωρ τοῦ ἐνδοξοτέρου βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ Δαυὶδ ἡ ζήτῃσα ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῶν κριτῶν. Λιμοῦ συμβάντος ἐν Παλαιστίνῃ, εἶχεν ἔλθει ὁ Βηθλεεμίτης *Ἐλιμέλεχ*, μετὰ τῆς γυναίκος του *Νωεμὶν* εἰς τὴν χώραν τῶν *Μωαβιτῶν*. Ἐκεῖ δὲ ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺ ὁ *Ἐλιμέλεχ* οὗτος. Ἀρῆκε δὲ δύο υἱούς, οἵτινες ἔλαβον εἰς γυναῖκας δύο *Μωαβίτιδας*, τὴν *Ὀρφα* καὶ τὴν *Ῥούθ*. Ἡ *Νωεμὶν* ἀποῦ ἀπέθανον καὶ οἱ υἱοὶ τῆς ἀπερχάσσετο νὰ ἐπικνέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα τῆς. Τότε παρεκλούθησεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἡ μία τῶν νυμφῶν τῆς, ἡ Ῥούθ ἐπιμόνως ζητήσασα τοῦτο, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπ' αὐτῆς. Τὴν θερμὴν ταύτην ἀγάπην πρὸς τὴν πενθεράν τῆς ἐκφράζουσι λίαν εὐγλωττῶς οἱ ἐξῆς λόγοι τῆς Ῥούθ πρὸς αὐτήν : Ποτὲ νὰ μὴ συμβῇ εἰς ἐμέ νὰ σὲ ἐγκαταλίπω ἢ νὰ ἐπιστρέψω· ὅπισω ἀπὸ σοῦ· ὅπου ἂν ὑπάρχῃς, θὰ ἔλθω, καὶ ὅπου ἂν μείνῃς θὰ μείνω. Ὁ λαὸς σου θὰ ᾔναι λαὸς μου καὶ ὁ Θεὸς σου Θεὸς μου· καὶ ὅπου ἂν ἀποθάνῃς, ἐκεῖ θέλω νὰ ἀποθάνω καὶ ἐγὼ καὶ νὰ ταφῶ. Εἴθε τοῦτο νὰ μοὶ χαρίσῃ ὁ Κύριος· μόνος ὁ θάνατος θὰ δυνηθῇ νὰ χωρίσῃ ἡμᾶς ! Εἰς Βηθλεὲμ ἐλθοῦσα ἡ Ῥούθ ἐγνώρισε τὸν συγγενὴ αὐτῆς *Βοὺζ*, εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ὁποίου ἦλθε κατὰ συμβουλήν τῆς *Νωεμὶν* ἵνα σταχυολογήσῃ. Κατὰ δὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε συνήθειαν αὐτὸς ἅτε ὁ πλησιέστερος συγγενὴς τοῦ ἀνδρός τῆς ὣν ὑπεχρεοῦτο νὰ λάβῃ αὐτὴν εἰς γυναῖκα ὡς μείναςαν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου αὐτῆς ἄτεκνον. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ὁ *Ὡθὲδ*, ὁ πατὴρ τοῦ *Ἰεσαὶ*, ὅστις ἐγέννησε τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. • •

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΦΗΤΑΙ. 1100—588 ΠΡ. Χ.

16. Ὁ Σαούλ.

¹¹⁰⁰ Ὁ *Σαούλ* ἦτο ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν (ἤκματε περὶ τὸ 1100 πρ. Χ. ἔτος). Οἱ Ἰσραηλιταὶ θέλοντες καὶ αὐτοὶ νὰ ἔχωσι βασιλέα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Χανανῆς, ἵνα ὁδηγῇ αὐτοὺς εἰς τοὺς πολέμους καὶ ἀνυψώσῃ τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν δόξαν, ἐζήτησαν τοι-

αὐτον ἐπιμόνως παρὰ τοῦ γέροντος προφήτου καὶ κριτοῦ *Σαμουήλ*. Ὡς τοιοῦτον δ' ἐξέλεξεν αὐτός αὐτοῖς τὸν Σαούλ, ἄνδρα ἀπλοῦν τὸ ἦθος καὶ γενναῖον, χρίσας αὐτὸν ἐν τῇ πόλει *Μασσηθά*. Ὁ Σαούλ ἀκολουθῶν τὰς συμβουλὰς τοῦ Σαμουήλ, ἐκυθέρινα τὸ πρῶτον τὸν λαὸν καλῶς, ἀλλ' ἔπειτα ἤρχισε νὰ παραβαίνει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ παρώργισεν αὐτόν. Ὁ Σαούλ περιέπεσε βραδυτέρον εἰς μεγάλην μελαγχολίαν, ἀφ' ἧς ἀνακούφισιν εὗρισκε μόνον, ὅτε ὁ *Δαυὶδ*, τότε νέος ποιμὴν ἔπαιζεν ἐνώπιόν του τὴν κιθάραν. Τὸν Δαυὶδ τοῦτον πρῶτον ἠγάπησεν ὁ Σαούλ, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ὅτε ἡ ἀνδρεία αὐτοῦ καὶ ἡ ἀρετὴ ἤρχιζαν νὰ σφμίζονται, ἐρθόνησεν αὐτὸν καὶ κατεδίωξε. Τὴν ἑκτακτον ἀνδρείαν του ἔδειξε τὸ πρῶτον ὁ Δαυὶδ ἐν τινι πρὸς τοὺς Φιλισταίους πολέμῳ. Ἐνῷ δηλαδὴ ἦσαν παρατεταγμένα τὰ δύο ἐχθρικά στρατόπεδα τῶν Φιλισταίων καὶ Ἰσραηλιτῶν, ἐκ τοῦ πρώτου ἐξήρχετο ἐπὶ τσσαρχῶντα ἡμέρας γίγας τις βχερῶς ὠπλισμένος, *Γολιάθ* καλούμενος, καὶ ἐπροκάλει εἰς μονομαχίαν πᾶντα τὸν βουλούμενον Ἰσραηλίτην ἵνα διὰ τοῦ μέσου τούτου κριθῇ ἡ τύχη τοῦ πολέμου. Ὁ Σαούλ τότε ὑπεσχέθη εἰς πάντα, ὅστις ἤθελε νικηφόρως παλαίσει πρὸς τὸν Γολιάθ, νὰ δώσῃ εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα του. Ἐνῷ δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ παρυσιασθῇ, καὶ ὁ Γολιάθ γαυριῶν ὠνείδιζε τοὺς Ἰσραηλίτας, ἐλθὼν ἐκ τοῦ παιμνίου του τυχαίως εἰς τὸ ἰσραηλιτικὸν στρατόπεδον ὁ μικρὸς μὲν τὸ ἀνίστημα, ἀλλὰ πλήρεις θάρρους καὶ ἀνδρείας Δαυὶδ, ἵνα φέρῃ τροφὰς εἰς τοὺς ἀδελφούς του, καὶ μαθὼν τὰ περὶ τῆς προσκλήσεως τοῦ Γολιάθ, ἀνεδέχθη αὐτὸς νὰ παλαίσῃ πρὸς αὐτόν. Μὴ θέλων δὲ νὰ ὠπλισθῇ κατὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Σαούλ διὰ βαρείας πανοπλίας, ἠρκέσθη νὰ παραλάβῃ μόνον τὴν ράβδον του, τὴν σφενδόνην καὶ τρεῖς λίθους. Ὁ Δαυὶδ εἶχε τὴν πεποίθησίν του εἰς τὸν Θεόν, διότι ἔμελλε νὰ παλαίσῃ, ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ λαοῦ του, ὅστις ἐλάτρευεν αὐτόν, ἐνῷ ὁ Γολιάθ ἦτο λατρευτὴς τῶν ψευδῶν θεῶν. Κατ' ἀρχὰς ἤρχισεν ὁ Γολιάθ νὰ ὠνείδιζῃ τὸν Δαυὶδ, ἀλλ' οὗτος δι' ἐνὸς λίθου εὐστόχως ἐκσφενδονισθέντος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Γολιάθ, ἐφόνευσεν αὐτόν. Ὁ Δαυὶδ πλησιάζας τότε καὶ λαβὼν εἰς χεῖρας αὐτὴν τοῦ Γολιάθ τὴν μάχαιραν, ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο εἰς τοὺς Φιλισταίους ἀποτέλεσμα τῆς μονομαχίας ἀπεθάρρυνεν αὐτοὺς τοσοῦτον ὥστε ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Αἱ τιμαὶ αἱ ἀποδοθεῖσαι τότε τῷ Δαυὶδ παρὰ τοῦ λαοῦ ἦσαν μέγισται. Αἱ γυναῖκες ἐξερχόμεναι ἐκ τῶν πό-

λεων εἰς προὔπντησίν του, ἤδον ἄσματα εἰς τιμὴν του. Ὁ Σαουλ, ἐλεγον, ἐνίκησε γιλιὰδας (ἐχθρῶν), ἀλλ' ὁ Δαυὶδ κατετρόπωσε μυριάδας! Ἄλλ' ἡ δόξα τοῦ Δαυὶδ ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, δι' ἣν, ὡς παρατηρήσαμεν ἀνωτέρω, ἤρτισεν ὁ Σαουλ νὰ φθονῇ αὐτόν. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῷ ἀμερίμνως ἐκινῶνεν ὁ Δαυὶδ, ῥίψας κατ' αὐτοῦ ἀκόντιον, παρ' ὀλίγον ἐφόνευσεν αὐτόν. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ἐπεβουλεύετο τὴν ζωὴν του ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Σαουλ Ἰωνάθαν, ὅστις ἡγάπα πολὺ τὸν Δαυὶδ, κρύψας ἔσωσεν αὐτόν. Ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη ὁ Δαυὶδ νὰ ἀφήσῃ τὴν αὐλήν τοῦ Σαουλ. Συγκινητικὸς εἶναι ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν δύο θερμῶς ἀγαπωμένων φίλων, τοῦ Ἰωνάθαν καὶ τοῦ Δαυὶδ. Ἡ γραφὴ διηγεῖται ὅτι πεσόντες ὁ μὲν ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ ἄλλου, καὶ ἀλλήλους ἐναγκαλισθέντες, ἔκλαυσαν ἐπὶ ἰκανὴν ὥρην σιωπηλοί. Ἐπειτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰωνάθαν τῷ Δαυὶδ. Πορεύου εἰς εἰρήνην. Εἶθε ἡ φιλία, τὴν ὁποίαν ὠρκίσθητι ἀμοιβαίως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, νὰ μείνῃ αἰωνία μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ καὶ μεταξὺ τῶν τέκνων μου καὶ τῶν τέκνων σου! Ἐκτοτε ὁ Δαυὶδ μετὰ τῶν συντρόφων του διέτριβεν ἐν τοῖς ὄρεσι καταδιωκόμενος. Ὁ Σαουλ ἐξῆτει τὴν ἐξόντωσίν του ἐπιμόνως. Αὐτὸς δὲ ὁ Δαυὶδ μεθ' ὅλα ταῦτα ἐξηκολούθει τιμῶν τὸν Σαουλ καὶ ὡς βασιλεῖα σεβόμενος αὐτόν. Εὐρὼν μάχιστα ἔν τινι σπηλαίῳ μόνον καὶ δυνάμενον νὰ φονεύσῃ αὐτόν, ἐφείσθη τῆς ζωῆς του, καὶ παρεκάλει νὰ παύσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν του. Τότε μετεμελήθη ὁ Σαουλ διὰ τοὺς κατ' αὐτοῦ διωγμούς. Τὸ τέλος τοῦ Σαουλ ἦτο οἰκτρὸν. Ἠττηθεὶς ἐν τινὶ πρὸς τοὺς Φιλισταίους πολέμῳ καὶ φεύγων, ἐφόνευσεν ἑαυτόν, ῥιφθεὶς ἐπὶ τοῦ ξίρους του, ἵνα μὴ περιπέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του.

17. Ἡ βασιλεία τοῦ Δαυὶδ. (Α'. Βασιλ. λβ.—Β'. Βασιλ. ιθ').

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαουλ ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὁ Δαυὶδ, οὗ τινος ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀρετὴ ἦτο πεφημισμένη (ἤκματε περὶ τὸ 1040 π. Χ.). Ἀντέταξε μὲν ὁ στρατηγὸς τοῦ Σαουλ Ἀβεννὴρ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νόθου υἱοῦ τοῦ Σαουλ Ἰσβοσθε, καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀναγνωρισθῇ οὗτος βασιλεὺς παρὰ τῶν πλείστων φυλῶν, ἀλλ' ὁ Δαυὶδ ὑπερίσχυσε ἐπὶ τέλους. Ἐνίκησε δὲ καὶ πάντας τοὺς πολεμίους τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ἠύξησε μεγάλως τὴν δύναμιν τοῦ κράτους. Κυριεύσας δὲ ἀπὸ τῶν Ἰεβουσαίων τὴν Ἱερουσαλὴμ, κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσάν του

οἰκοδομήσας μεγαλοπρεπές ἀνάκτορον ἐν αὐτῇ. Εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἐκόμισε πανηγυρικῶς καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, καὶ ἤρχισε τὰς ἀναγκαίας προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας πρὸς οἰκοδομὴν μεγαλοπρεποῦς ἐν Ἱερουσολύμοις ναοῦ. Ὁ Δαυὶδ ἐκόσμησε μέγας καὶ τὴν *λατρείαν*. ποιήσας καὶ αὐτὸς πολλοὺς ἀμιμήτους μείναντας καὶ διὰ τὴν θερμότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ διὰ τὸ ὕψος των ὕμνων πρὸς τὸν Θεόν, τοὺς ψαλμοὺς, καὶ ἄλλους ποιητὰς ψαλμῶν ὑποστηρίξας. Ἐγεί ὅμως ὁ βίος τοῦ Δαυὶδ καὶ τὰ παραπτώματά του. Τοιοῦτον εἶναι ἡ ἀρπαγὴ τῆς *Βηρσαβέ*, γυναικὸς τοῦ ἐν ἀξιώματι παρ' αὐτῷ διατελοῦντος *Οὐρίου*, τὸν ὅποτον διέταξε νὰ ἐκθέσωσιν ἐπίτηδες εἰς προσφανεὴν κίνδυνον ἐν τῇ μάχῃ, ὅπως, ἐκβάλλων αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου, δυνηθῇ νὰ λάβῃ τὴν γυναῖκά του. Διὰ τὸ διπλοῦν τοῦτο ἔγκλημα ἤλεγξεν αὐτὸν πικρῶς ὁ προφήτης *Νάθαν*. Συνησθάνθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Δαυὶδ βαθύτατα τὰ ἁμαρτήματά του ταῦτα, μαρτύριον δὲ τῆς μετανοίας του ἔχομεν τὸν λαμπρὸν πεντηκοστὸν ψαλμὸν τὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων «Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλήθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου!». Ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε τὸν Δαυὶδ διὰ τὰς ἀνομίας του ταύτας, διότι καὶ ὁ ἐκ τῆς *Βηρσαβέ* πρῶτος υἱὸς του ἀπέθανε, καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ὑπῆρξαν πληρῇ πικριῶν. Διότι ὁ υἱὸς τοῦ *Ἀβессαλὼμ* συνωμόσας ἐστασίασε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐζήτησε νὰ ἀρπάξῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν βασιλείαν. Ὁ Δαυὶδ ἀπαράσκευος καταληφθεὶς ἐν Ἱερουσολύμοις, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν εἰς τὰ περὶ τοῦ *Ἰορδάνου* μέρη. Μόλις δὲ ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν. Εἰς τοὺς κα-αδιώκοντας τὸν *Ἀβессαλὼμ* εἶχεν ὁ Δαυὶδ δώσει τὴν παραγγελίαν νὰ φεισθῶσι τῆς ζωῆς του, διότι μεθ' ὅλην τὴν κακίαν αὐτοῦ ἔτρεφε πρὸς αὐτὸν εἰσέτι στοργήν. Ἄλλ' ὅτε ὁ ἠττηθεὶς *Ἀβессαλὼμ* φεύγων διὰ τοῦ δάσους, περιπλεχθείσης τῆς κόμης του ἐν τινὶ δένδρῳ, ἐκρεμάσθη ἀπὸ τῶν κλάδων αὐτοῦ, ὁ καταδιώκων αὐτὸν *Ἰωάβ* φθάσας αὐτὸν οὕτω κρεμάμενον ἐρόνευσεν αὐτόν. Ὅτε ἠγγέλθη τῷ Δαυὶδ ὁ θάνατος τοῦ υἱοῦ του, ἐθρήνησεν αὐτὸν ἀπὸ ψυχῆς ἐπιφω-νῶν, *Ἀβессαλὼμ*, υἱέ μου, υἱέ μου *Ἀβессαλὼμ*! Δὲν συνέβαινε νὰ ἀποθάνῃ ἐγὼ ἀντὶ σοῦ! Μετὰ ταῦτα ἐστασίασε κατ' αὐτοῦ καὶ ὁ *Σαβέ* ἀλλὰ καὶ τὴν δευτέραν ταύτην στάσιν κατέβαλεν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Δαυὶδ ἡ δύναμις τῶν Ἰσραηλιτῶν ηὔξηθη μέγας. Ἀπαριθμήσεως γενομένης εὐρέθησαν 500,000 ἀνδρῶν δυναμένων νὰ φέρωσιν ὅπλα

μόνον ἐν τῇ φυλῇ Ἰούδα, ἐν δὲ ταῖς λαϊκαῖς φυλαῖς περὶ τὰς 800,000. Ἔνεκα τῆς ἀκμῆς ταύτης ἤρξατο ὁ Δαυὶδ νὰ ἐπαίρεται καὶ νὰ φυσι-
οῦται, νὰ ἐγκυκαλεῖται δὲ τὴν ἐπὶ τὸν Θεὸν πεποιθήσιν. Διὰ τοῦτο ἡ-
λέγχθη ὑπὸ τοῦ προφήτου Γαδ, ἐτιμωρήθη δὲ καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ, δι-
ότι λοιμοὶ ἐπελθόντες κατὰ τῆς χώρας του, ἐξολόθρευσε 70,000 ἀνθρώ-
πων. Ἀποθνήσκων ὁ Δαυὶδ ἀνέδειξε βασιλεὺς τὸν ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ δευ-
τερότοκον υἱὸν του Σολομῶντα, ὃν προέτρεψε νὰ μένη πιστὸς εἰς τὸν
νόμον τοῦ Κυρίου. Ὁ Δαυὶδ ἐβασίλευσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη.

Σημ. Ψαλμοὺς, τοὺς πλείστους ἔργα τοῦ Δαυὶδ, ἔχομεν ἐν τῇ Πα-
λαιᾷ Διαθήκῃ ἐκτὸν πεντήκοντα. Παραδείγματα αὐτῶν παραθέτομεν
ἐνταῦθα χάριν τῶν μαθητῶν μεταρραζῶντες αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον.

Ψαλμὸς 1. Διαφορὰ εὐσεβοῦς καὶ ἀσεβοῦς

Ἐυτυχὲς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος δὲν συνανестράφη μετὰ
ἀσεβῶν, οὐδὲ συνεδέθη μετὰ πονηρῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ συνεκλήθισε μετὰ
φθοροποιῶν.

Ἄλλ' ὅστις ἐστήριξε πάντοτε τὸ θέλημά του εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυ-
ρίου καὶ τὸν νόμον τοῦτον μελετᾷ αἰωνίως.

Ὁ τοιοῦτος ὁμοιάζει πρὸς τὸ δένδρον, τὸ ὅποιον εἶναι περυτευμένον
πλησίον τῶν ὕδάτων καὶ τὸ ὅποιον δίδει πάντοτε ἐγκαίρως τὸν καρπὸν
αὐτοῦ καὶ αἰωνίως θάλλει.

Δὲν εἶναι τοιοῦτοι οἱ ἀσεβεῖς, ἀλλ' ὁμοιάζουν μᾶλλον πρὸς ἄγνην,
τὴν ὁποίαν ὁ ἄνεμος ἐκτινάσσει ἀπὸ τῆς γῆς.

Διὰ τοῦτο οἱ ἀσεβεῖς δὲν δύνανται νὰ ὑποστῶσι τὴν κρίσιν τοῦ Θε-
οῦ, οὐδὲ δύνανται οἱ ἁμαρτωλοὶ νὰ συναριθμηθῶσι μετὰ τῶν δικαίων.

Ὁ Θεὸς εὐλογεῖ καὶ βραβεύει τὴν ἀρετὴν τῶν δικαίων. Τούναντίον
ἡ κακία ὁδηγεῖ τοὺς ἀσεβεῖς εἰς τὴν ἀπώλειαν.

Ψαλμ. 8. Ἡ δόξα μεθ' ἧς περιέβαλεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον.

Κύριε! πόσον εἶναι θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάτῃ τῇ γῇ. Τὸ με-
γαλεῖόν σου δεικνύουσιν εἰς πάντας οἱ ἀπέραντοι οὐρανοί.

Τὸ μεγαλεῖόν τοῦτο καὶ αὐτὰ τὰ νήπια καὶ θηλάζοντα κινεῖ εἰς δο-
ξολογίαν σου, καττασχύνοντα τοὺς ἀσεβεῖς καὶ μὴ βλέποντας αὐτό.

Ἐν ἀνυψώσω τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς οὐρανοὺς

καὶ θεωρήσω τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρους, τοὺς ὁποίους σὺ ἐποίησας, μένω ἐκπληκτός.

Ἀναλογιζόμενος τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅμως προναεῖς περὶ αὐτοῦ, τί εἶναι ὁ θνητὸς καὶ ὅμως εἶναι ἀντικείμενον τῆς μερίμνης σου.

Κατ' ὀλίγον μόνον ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατώτερος τῶν ἀγγέλων. Σὺ ἐστεφανώσας αὐτῶν διὰ πολλῆς δόξης καὶ τιμῆς.

Αὐτὸν κατέστησας κύριον τοῦ κόσμου, πάντα ὑπέταξας ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Τὰ πρόβατα καὶ τοὺς βόας, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κτήνη τῶν πεδιάδων, τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης.

Κύριε, πόσον εἶναι θαυμαστόν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ!

Ψαλμ. 102. Δοξολογία πρὸς τὸν Θεόν.

Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, εὐλόγει ἡ καρδία μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.

Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, καὶ μὴ λησμόνει τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ.

Αὐτὸς συγχωρεῖ τὰς ἀνομίας σου, αὐτὸς θεραπεύει τὰς ψυχικὰς νόσους σου.

Σώζει ἀπὸ τῆς θορυβῆς τὴν ζωὴν σου καὶ παρέχει πλουσίως τὸ ἔλεος καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς του.

Σὲ πληροῖ πάντων τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ἐπιθυμεῖς καὶ σοὶ δίδει τὴν νεότητά καὶ τὴν ἰσχύν τοῦ αἵματός.

Αὐτὸς εἶναι πλήρης ἐλέους καὶ προστατεύει τοὺς ἀδικουμένους.

Δὲν ἐξακολουθεῖ αἰωνίως ἡ ὀργὴ του καὶ ἡ μῆνις του δὲν εἶναι ἀτελεύτητος.

Δὲν πράττει πρὸς ἡμᾶς κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, οὐδὲ ἀνταποδίδει ἡμῖν κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν.

Τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτῶν εἶναι, ὅσον τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς.

Ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολὰ ἀπὸ δυσμῶν, ἀπομακρύνει ἀπ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν.

Καθὼς λυπεῖται ὁ πατὴρ τοὺς υἱούς του, τοιοῦτοτρόπως λυπεῖται καὶ ὁ Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

Αὐτὸς γνωρίζει τί εἴμεθα, γνωρίζει ὅτι εἴμεθα ὀλίγος χοῦς.

Ὅστις ζωοποιεῖται μὲν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἔπειτα ὅμως ἀφίπταται ἀπ' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἐγκαταλείπει.

Ἀλλὰ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου εἶναι αἰώνιον, ἡ δὲ δικαιοσύνη αὐτοῦ δι-
αρκής.

Εἰς πάντας τοὺς φυλάττοντας τὸν νόμον τοῦ καὶ ἐνθυμουμένους τὰς ἐντολάς τοῦ καὶ ποιούντας αὐτάς.

Ὁ θρόνος τοῦ εἶναι ἐστερωμένος ἐν τῷ οὐρανῷ, αὐτὸς βασιλεύει πανταχοῦ.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ πλήρεις ἰσχύος ἄγγελοι αὐτοῦ, οἱ ποιούντες τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ὑπακούοντες εἰς τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ κτίσματα αὐτοῦ, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον.

Ψαλμ. 14. Ὁ ἀληθῶς λατρεύων τὸν Θεόν.

Κύριε, τίς εἶναι ἄξιός νά ἴσταται ἐν τῷ ναῷ σου, τίς νά ἔρχεται εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον ὅπου κεῖται ὁ ναός σου;

Ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ὁ βίος εἶναι ἁμώμος καὶ ὅστις ἐργάζεται δικαιοσύνην καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ φέρει τὴν ἀλήθειαν.

Ἐκεῖνος, οὗ τινος ἡ γλῶσσα δὲν ὑποκρύπτει δόλον, οὐδὲ πράττει τῷ πλησίον τοῦ κακόν τι ἢ ὀνειδίζει τοὺς ἄλλους.

Ἐκεῖνος, ὅστις ἀποστρέφεται τοὺς πονηροὺς καὶ τιμᾷ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἐναρέτους, φυλάττει δὲ τοὺς ἄλλους δοθέντας ὅρκους τοῦ.

Ἐκεῖνος, ὅστις δὲν τοκίζει αἰσχροκερδῶς καὶ δὲν λαμβάνει δῶρα, ἵνα ἀδικήσῃ τὸν ἀθῶον.

Ὁ τοιοῦτος οὐδέποτε δύνανται νά κλονισθῇ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ.

18. Ὁ Σολομών (Γ'. Βασιλ. 4—14).

• Ὁ Σολομών διεδέχθη ἐν τῇ βασιλείᾳ τὸν πατέρα αὐτοῦ Δαυὶδ (1,000 π. Χ.). Ἦτο δὲ ἀνὴρ σοφός, ὑπερβαλὼν κατὰ τὴν σοφίαν πάντας τοὺς συγχρόνους τοῦ, ὑπῆρξε δὲ συγχρόνως καὶ ἰσχυρὸς βασιλεὺς.

Ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ ἔδειξε τὴν σύνεσίν τοῦ ἐν τῇ ἐξῆς περιπτώσει. Δύο γυναῖκες ἐκοιμῶντο ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, ἐκάστη δ' ἐξ αὐτῶν εἶχε πλησίον τῆς τοῦ ἑαυτῆς τέκνον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μία τούτων καθ'

ὑπνον, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ, ἐπίεσε τὸ τέκνον τῆς καὶ ἀπέθανε τοῦτο, ἐσκέφθη τὸ μὲν ἀποθανὸν παιδίον τῆς νὰ θέσῃ παρὰ τῇ ἄλλῃ κοιμημένη, αὐτὴ δὲ νὰ λάβῃ τὸ ἐκείνης ζῶν. Τὴν πρῶτον φιλονεικοῦσαι, περὶ τοῦ πράγματος τούτου, ἦλθον ἀμρότεροι πρὸς τὸν Σολομῶντα. Ἡ ἀλήθεια ἦτο δύσκολον νὰ εὑρεθῇ. Τότε ὁ Σολομὼν διέταξε νὰ διασχίσωσι διὰ μαχαίρας τὸ ζῶν παιδίον καὶ νὰ δώσωσι τὸ μὲν ἡμῖς αὐτοῦ τῇ μιᾷ τὸ δὲ ἕτερον ἡμῖς τῇ ἑτέρᾳ γυναικί. Τότε ἐφάνη ἡ ἀληθὴς μήτηρ τοῦ παιδίου, διότι ἐνῶ ἡ ἄλλη παρὰδεχθεῖσα τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐσιώπησε, ἐκείνη ὀρικήσασα εἰς τὴν ἰδέαν τῆς σφαγῆς τοῦ τέκνου τῆς, παρεκάλεισε τὸν βασιλέα νὰ δώσῃ αὐτὴ μᾶλλον σῶον εἰς τὴν ἄλλην γυναῖκα. Ἡ οὕτως εὑρεθεῖσα ἀληθὴς μήτηρ παρέλαβε τότε τὸ τέκνον τῆς. Ἐπὶ τῆς μακρᾶς καὶ εἰρηνικῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος ἐβῆσαν οἱ Ἰσραηλῖται εἰς μερίστην ἀκμὴν, οὐ μόνον γενόμενοι πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους λαοὺς εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε σεβαστοὶ ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ἀναπτυχθέντες καὶ εὐτυχήσαντες. Ὁ Σολομὼν διωργάνισεν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὰς στρατιωτικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις, κατασκευάσας πρῶτος καὶ στόλον. Ἀνίδρυσε δὲ ἀδροτάταις δαπάναις καὶ μεγαλοπρεπέστατον ναὸν ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀμορίου ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐκόμισεν εἰς αὐτὸν ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, ἐώρτασε δὲ μεθ' ὅλου τοῦ λαοῦ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ, ὥκοδόμησε δὲ καὶ πλουσιώτατον ἀνάκτορον, καὶ ἐτείχιζε πολλὰς πόλεις. Τῆς σοφίας τοῦ μαρτύρια ἔχομεν τὰ σοφὰ αὐτοῦ συγγράμματα, ἰδίως τὰς παροιμίας (1). Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν σοφίαν ταύτην καὶ τὴν πρώτην του ἀρετὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του διεφθάρη ὁ Σολομὼν καὶ ἀπέκλινεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἀποπληνθεὶς ὑπὸ τῶν πολλῶν ἁλλοφύλων γυναικῶν του, πρὸς χάριν τῶν δοπῶν ἐπέτρεψε νὰ ἰδρυθῶσιν ἐν Ἰουδαίᾳ πολλὰ ψευδῶν θεῶν θυσιαστήρια. Διὰ τοῦτο ὅμως ἀπώλεσε τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Αἱ διχόνοιαί αἱ ἐκράγεις μετὰ τὸν θάνατόν του ἐν τῷ οἴκῳ του ἦσαν φανεραὶ θεῶι τιμωρίαι διὰ τὰς παρανομίας τοῦ Σολομῶντος.

(1) Εἰς τὸν Σολομῶντα ἀποδίδουσι καὶ τὸν Ἑκ κ λ η σ ι α σ τ ῆ ν καὶ τὸ Ἀ σ μ α τ ῶ ν ᾧ σ μ ᾶ τ ω ν· ἐξ ὧν ἐκεῖνο μὲν πραγματεύεται περὶ τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τοῦτο δὲ παριστάνει ἀλληγορικῶς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ὡς ἀγάπην μετὰ δύο προσώπων.

19. Ἡ διαίρεσις τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα καὶ εἰς τὸ βασίλειον τῶν δέκα φυλῶν. (Γ'. Βασίλ. ια'.—ιστ').

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ῥοβοὰμ ἀναγνώ-
ρξουσιν δύο μόνον φυλαὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν, αἱ δὲ ἄλλαι φυ-
λαὶ στασιάζουσι ἀνεκήρυξαν ὡς βασιλέα τὸν δοῦλον τοῦ Σολομῶντος
Ἰεροβοὰμ (τῷ 975 π. Χ.). Ἀπεστάτησαν δὲ αἱ δέκα φυλαί, διότι
δὲν ἠθέλησεν ὁ Ῥοβοὰμ νὰ ἐλαττώσῃ τοὺς φόρους καὶ διότι περιτρο-
νητικῶς προσηνέχθη πρὸς τὸν λαὸν τὸν τοῦτο αἰτήσαντα. Οὕτως ἐ-
σχηματίσθησαν δύο ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα καὶ ἀνεξάρτητα Ἰσραη-
λιτικὰ κράτη τὸ τοῦ Ἰούδα μετὰ κέντρον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ τῶν
δέκα φυλῶν ἡ τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ κέντρον τῆς Σαμαρείας ἡ ἄλλης τι-
νὸς πόλεως. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἔσχεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα, διότι
πρῶτον ἐξασθένησε τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ κατέστησεν αὐτοὺς εὐχεϊρώ-
τους εἰς τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὴν ἐξασθένησιν ταύτην συνετέλεσαν καὶ αἱ
ἀδιόλκιμοι διενέξεις καὶ οἱ ἐμρῦλοι πόλεμοι μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν.
Δεύτερον ὁ λαὸς τῶν δέκα φυλῶν ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύ-
μων, τοῦ θρησκευτικοῦ κέντρον τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐν ᾧ καὶ ἡ κιβωτὶς
τῆς διαθήκης ὑπῆρχε καὶ ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν νόμον ἔπρεπε
νὰ τελεῖται, ἐγκατέλειπεν εὐκόλως τὴν πατροπαράδοτον θρησκείαν
καὶ ἀπέκλινεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἀφ' οὗτοῦ μάλιστα ὁ Ἰεροβοὰμ, ἵνα
μὴ ἔρχωνται οἱ ὑπῆκοοί του εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔστησεν ἐν Δάν καὶ Βε-
θλὴλ δαμάλεις ὡς σύμβολα τῆς θεότητος, καὶ ἠνάγκασεν πάντας νὰ θύ-
ωσιν εἰς αὐτάς. Ἐπὶ τῶν διχόδοχων τοῦ τὸ κακὸν ἠύξησε, διότι ἐπ' αὐ-
τῶν εἰσέδυσε καὶ ἐγκατέστη τελείως μεταξὺ τῶν δέκα φυλῶν ἡ λατρεία
τῶν ἐθνικῶν θεῶν τῶν λαῶν τῆς Χαναάν, ἰδίως δὲ τοῦ Βάαλ, ἐλημε-
νῆθη δὲ ἐντελῶς ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως καὶ ὁ μονοθεϊσμός. Τὸ βασίλειον
τοῦ Ἰούδα, εἰς ὃ ἐβασίλευον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπόγονοι τοῦ Δαυὶδ,
καὶ παρ' ᾧ ὑπῆρχον τὸ ἱερὸν καὶ οἱ Λευῖται, οἵτινες μετὰ τὸ σχίσμα
συνεκεντρώθησαν πάντες ἐν Ἰουδαίᾳ, δὲν ἀπεπλανήθη μὲν εἰς τοιοῦτον
βαθμὸν, καὶ αὐτὸ ὅμως ἔτρε πολλοὺς ἀσεβεῖς βασιλεῖς. Ἰνα σώζωσι
τὸν λαὸν καὶ ἀπὸ τῆς εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν πλάνης, καὶ ἀπὸ τῆς
αὐτῇ συμπερομαρτούτης διαφθορᾶς, ἡγείρεν ὁ Θεὸς ἀπὸ καιροῦ εἰς και-
ρὸν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ἐν τῷ Ἰούδα καὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ
ἀγίους καὶ θεοπνεύστους ἄνδρας, τοὺς προφῆτας, οἵτινες ἐσπούδαζον
νὰ στηρίξωσι τὸν λαὸν εἰς τὸν φόβον τοῦ Κυρίου καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ.

20. Οἱ μετὰ τὸν Ἱεροβοὰμ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ οἱ προφῆται οἱ ἀκμάσαντες ἐπ' αὐτῶν. (Γ' Βασιλ. ιζ'—Δ' Βασιλ. ιζ').

* Οἱ βασιλεῖς τοῦ βασιλείου τῶν δέκα φυλῶν οἱ μετὰ τὸν Ἱεροβοὰμ ἀκμάσαντες, ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἀσεβεῖς καὶ αὐτοὶ ἀποκλίνοντες εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὸν λαὸν ὀδηγοῦντες εἰς ταύτην. Ἡ λατρεία τῶν *δαμάλεων* τῶν ὑπὸ Ἱεροβοὰμ τοῦ Α'. ἰδρυθεισῶν ἐξηκολούθησε καὶ ἐπ' αὐτῶν, εἰσῆχθησαν δὲ καὶ ἄλλοι ψευδεῖς θεοὶ, μάλιστα ἡ λατρεία τοῦ *Μολὸχ* καὶ τοῦ *Βάαλ*, ἣτις ἐγένετο δι' ἀνθρωποθυσιῶν καὶ ἄλλων ἀτόπων πράξεων, τὸ κακὸν ἐκορυφώθη ἐπὶ τοῦ Ἀχαάβ (918), οὗτινος ἡ ἀσεβὴς γυνὴ *Ἰεζάβελ* αὐτὴ οὕτα ἐθνικὴ, ἐσπούδαζε πανταχοῦ τοῦ βασιλείου νὰ εἰσαγάγῃ τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἀλλὰ τότε ἀπέσταιλεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν λαὸν τοῦ τὸν προφῆτην *Ἡλίας*, ὅστις τοσοῦτον καὶ τὸν Ἀχαάβ καὶ τὸν λαὸν ἔρερεν εἰς συναισθήσθαι τῆς ἀνομίας τῶν, εἰς ἣν εἶχον περιπέσει, καὶ τοσοῦτον ἤγειρε τὸν ζῆλον πρὸς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ λατρείαν ὥστε, αἴρνης ἀπερῆσαν πάντες νὰ ἐπιστρέψωσιν ἀπὸ τῆς πλάνης. Ἡ λατρεία τοῦ Βάαλ καταργεῖται οἱ δὲ ἱερεῖς αὐτοῦ φονεύονται. Ἀλλ' ἡ ἐπιστροφή αὕτη ὑπῆρξε στιγμιαία, τὸ δὲ ἀρχαῖον κακὸν ἐπανῆλθε πάλιν ταχέως. Ὁ Ἡλιοῦ διωκόμενος ὑπὸ τῆς *Ἰεζάβελ* ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐκεῖ νὰ ζῇ ἐπὶ τινα χρόνον. Ἦλθε δὲ πάλιν πρὸς τὸν Ἀχαάβ βραδύτερον, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτὸν διὰ νέαν τινὰ φοβεράν παρανομίαν. Οὗτος δηλαδὴ ἐπεθύμει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν *ἄμπελον Ναβουθαί* τινος, συνορεύουσαν μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ κτημάτων, ἀλλ' ὁ Ναβουθαί, ἐπειδὴ εἶχε τὸ κτῆμα τοῦτο ἀπὸ τοῦ πατρὸς του κληρονομίαν, δὲν ᾔθελε κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἀποξενωθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ Ἀχαάβ ἐλυπεῖτο διὰ τοῦτο μεγάλως, ἀλλ' ἡ γυνὴ του *Ἰεζάβελ* κατώρθωσε νὰ συκοφαντηθῇ καὶ κατηγορηθῇ ὁ Ναβουθαί ὡς ὑβρίσας δῆθεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν βασιλέα καὶ νὰ λιθοβοληθῇ. Τότε δὲ κατὰ τὸν νόμον περιτλήθη εἰς τὸν Ἀχαάβ τὸ κτῆμα ἐκεῖνο. Τὸ φοβερὸν τοῦτο ἀδίκημα, κλοπὴ ἅμα καὶ φόνος, δὲν ἔπρεπε νὰ μένῃ ἀνεξέλεκτον. Οἱ προφῆται εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἦσαν οἱ ὑπερασπιζόμενοι τὸ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν καταπατούμενον δίκαιον, καὶ ἐλέγχοντες καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀσεβοῦντας βασιλεῖς. Ὁ Ἡλιοῦ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἀχαάβ ἐπιτιμᾷ αὐτὸν αὐστηρῶς, καὶ προφητεύει αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικὶ του ἄρνητον παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρίαν. Καὶ ὥντως μετ' οὐ πολὺ φονεύ-

ται ὁ Ἀχαάβ, ἡ δὲ Ἰεζάβελ ρίπτεται ἀπὸ τῆς θυρίδος τῶν ἀνακτόρων εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἀποθνήσκει οἰκτρὸν θάνατον. Πιστὸς μαθητῆς τοῦ Ἡλίου ἐγένετο ὁ Ἑλισαῖος, ὅστις ἵνα ρίψῃ ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ τὸν ἀσεβῆ βασιλέα Ἰωραμ χρίει ἀντ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἰηοῦ. Ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξε καὶ ἡ κυβέρνησις Ἰεροβοάμ τοῦ Β'. (825 π. Χ.), ἐφ' οὗ ἤκμασαν οἱ προσφῆται Ὡση Ἀμώς καὶ Ἰωνᾶς. Ὁ τελευταῖος οὗτος προφήτης, ἵνα δειχθῇ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ὅτι ἦσαν ἀδιόρθωτοι καὶ ὅτι εἶχον κατακτῆσαι καὶ αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν χείρονες, ἀποστέλλεται παρὰ Θεοῦ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τῆς Νικευῆ, τῆς πρωτεύουσας τῶν Ἀσσυρίων, ἵνα κηρύξῃ παρ' αὐτοῖς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν εἰς τὸν Θεόν, ἐπρεπε νὰ ἐννοήσωσιν ἐκ τοῦ κηρύγματός του, ὅτι οὐ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ πάντες ἐν γένει οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀντικείμενοι τῆς θείας προνοίας καὶ τοῦ θεοῦ ἐλέους. Ἀλλ' αἱ διδασκαλίαι τῶν προφητῶν πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας δὲν ἀπέφερον πάντοτε τὸν προσδοκώμενον καρπὸν. Εἰς μάτην καὶ ὁ Ὡση καὶ ὁ Ἀμώς καὶ ἄλλοι προσφῆται παρ' αὐτοῖς ἀναφανέντες προέλεγον, ὅτι ἐκν ὁ λαὸς ἤθελεν ἐξακολουθῆσαι ἀσεβῶν καὶ διαφθειρόμενος, ἐμελλεν ἀφέντως νὰ τιμωρηθῇ παρὰ Θεοῦ καὶ νὰ δουλωθῇ ὑπὸ ξένον ζυγόν. Τὸ κακὸν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέρας ηὔξανετο, ἕως οὗ οἱ Ἀσσύριοι ἐπὶ τοῦ Σαλμανάσσαρ διὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου Σεναχειρίμ κατέλυσαν πρᾶγματι τὸ βασίλειον τοῦτο τῶν δώδεκα φυλῶν καὶ ὑπέταξαν ὑφ' ἑαυτοὺς τὴν χώραν ταύτην περὶ τὸ 722 π. Χ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἤχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, λαοὶ δὲ ἐθνικοὶ εἰσβαλόντες εἰς αὐτὴν καὶ μετὰ τῶν ἐκεῖ ὀλίγων ὑπολειφθέντων Ἰσραηλιτῶν ἀναμιχθέντες ἐμόρφωσαν τὸν λαὸν τὸν μετὰ ταῦτα Σαμαρειτῶν κληθέντων.

21. Οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν ἀχμύσαντες προσφῆται (Β'. Παρ. κλ. ια—λε).

Καὶ ἐκ τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα ὑπῆρξαν πολλοὶ ἀσεβεῖς ἡ δὲ τοῦ Βάαλ καὶ τῶν λοιπῶν ψευδῶν θεῶν λατρεῖα παρεισέδυσεν καὶ εἰς τὸ βασίλειον τοῦτο. Δὲν ἔλλειψαν ὁμῶς καὶ εὐσεβεῖς βασιλεῖς ἐν Ἱεροσολύμοις. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἰωσαφάτ (914), ὅστις καταστρέψας τὴν ἐπὶ τοῦ προκατόχου του εἰσκαχθεῖσαν εἰδωλολατρείαν, ἐπανήγαγε τὴν ἰσχὺν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, καὶ κατέστησε σεβαστὸν τὸ κράτος του καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους βασιλεῖς. Ἀλλ' ἡ θρησκευτικὴ αὕτη ἀνα-

καίνισις ἢ ἐπ' αὐτοῦ ἀρξαμένη κατεστράφη ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἰωράμ (891) ὅστις λαβὼν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀχαάβ καὶ τῆς Ἰεζάβελ Γοθολιάν, εἰσήγαγε χάριν αὐτῆς πάλιν εἰς τὸ κράτος τοῦ τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ. Μετὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἐπανήρχετο καὶ ἡ ἐξαχρείωσις τῶν ἡθῶν. Ἀλλ' ἡ κατὰ τοῦ οἴκου τοῦ Ἰωράμ τιμωρία διὰ τὰς κακίας ταύτας δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπανεέλθῃ, διότι ὁ υἱὸς τοῦ Ὁχοζίας μόλις δυνηθεὶς νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ ἔνθετος, ἐρονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰηοῦ βασιλείως τοῦ Ἰσραὴλ. Ἡ Γοθολία ἥτις ἦτο γυνὴ πονηρὰ καὶ κακοῦργος, ἀποκατείνασα τότε πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰωράμ, ἤρπασεν αὐτὴ τὴν ἐξουσίαν, μόνος δὲ σωθεὶς ἐκ τῶν βασιλοπαίδων ἦτον ὁ Ἰωάκ, νήπιον ἔτι. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη ἐρρίφθη καὶ ἡ ἀπάνθρωπος Γοθολία ἀπὸ τοῦ θρόνου δι' ἐνεργείας τοῦ σοφοῦ ἱερέως Ἰωδαῆ, οὗ ἀνυψώθη ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωράμ Ἰωάκ ἐπταετῆς εἰς τὴν βασιλείαν. Ὁ Ἰωάκ οὗτος ἐρ' ὅσον ἠκολούθει τὰς συμβουλὰς τοῦ Ἰωδαῆ, ἐβάδιζε καλῶς, καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τῆς ἀληθοῦς λατρείας, ἔπειτα ὅμως θανόντος τοῦ Ἰωδαῆ, ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ βαδίζῃ τὴν πεπλανημένην ὁδὸν τῶν προκατόχων του, καὶ νὰ εὐνοῇ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς εἰδωλολατρείας. Ἡ κακία ἐκορυφώθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀχαζ (743) οὗτινος οἱ χρόνοι εἶναι διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰούδα, ὅ,τι οἱ τοῦ Ἀχαάβ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ. Ἡ ἀποπλάνησις εἰς τὴν εἰδωλολατείαν ὑπῆρξεν ἐπ' αὐτοῦ τοσαῦτον γενικὴ, ὥστε ὁ ναὸς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκλείσθη ἐντελῶς, πανταχοῦ δὲ ἐβλεπέ τις λατρευομένους τὸν Βάαλ καὶ τὸν Μολόχ! Εἰς μάτην κατὰ τῶν κακῶν τούτων διεμαρτύρονται οἱ προφῆται Μηχαίας καὶ Ἡσαΐας, καὶ ἐσπούδαζον νὰ ἐκναγάωσι τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Εὐτυχῶς τὸν Ἀχαζ διεδέχθη ὁ Ἐζεκίας, ἀνὴρ εὐσεβὴς, ὅστις ἤκουε τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, καὶ ἤθελε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ.

Ἡ αὐτὴ πλάνη μετὰ τοῦ πλάνης καὶ ἀληθείας ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλέων τοῦ Ἰούδα. Ὁ Μανασσῆς ὁ διαδεξάμενος τὸν Ἐζεκίαν ἐγκαθίδρυσε πάλιν καθ' ἅπασαν τὴν γῶραν τὴν τοῦ Βάαλ λατρείαν καὶ κατεδείωξεν ἀπηνῶς τοὺς προφῆτας. Ἐπ' αὐτοῦ ἐπροφῆτευσαν ὁ Ἰωήλ ὁ Ναούμ καὶ ὁ Ἀδακούμ. Καὶ μετενόησε μὲν βραδύτερον ὁ Μανασσῆς, ὅτε ἀίχμαλωτισθεὶς εἰς Βαβυλῶνα, μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῇ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἠθέλησε νὰ ἐξαλείψῃ τὴν εἰδωλολατείαν, ἀλλ' αὕτη εἶχεν ἤδη ρίψει βαθυτάτας ρίζας παρὰ

τῷ λαῷ. Διὰ τοῦτο τὸ παλαιὸν ἔγκλημα ἀνενεώθη πάλιν ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύει του ἐπὶ τοῦ Ἀμμών. Ὁ Ἰωσίας (642) ἀνώρθωσε μὲν ὅσον ἡδύνετο τὴν τάξιν, μετὰ δὲ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ βιβλίου τοῦ νόμου παρὰ τοῦ ἱερέως *Χελίου* ἀνενέωσε τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ διαθήκην, καὶ ὁ λαὸς ὑπεσχέθη μετάνοιαν καὶ ὑπακοὴν, ἀλλὰ καὶ τότε ἡ ἐπιστροφή τοῦ λαοῦ ἦτο μόνον ἐξωτερικὴ· διότι ἀντὶ τῆς φανερᾶς εἰδωλολατρείας εἰσῆχθη ἡ μηχανικὴ καθ' ὑπόκρισιν ἐκτελέσις τῶν ἔργων τῆς εὐσεβείας, ὑπὸ τὸ φαινόμενον δὲ τῆς πληρώσεως τοῦ νόμου ὑπεκρύπτετο ἡ μεγαλειτέρα ἀσέβεια. Κατὰ τὸ 610 ἔτος πρ. Χ. ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς ἕνεκα τῆς πληγῆς· ἦν εἶχε λάβει ἐν τινι πρὸς τὸν Φαραῶ *Νεχῶ* πολέμῳ αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ Ἰωσίου προῆλθε καὶ ἡ βραχεία περίοδος τοῦ μερικοῦ περιορισμοῦ τοῦ κακοῦ. Ὁ Ἰωακείμ (610), ἀνὴρ σπάταλος, ἄδικος καὶ ὠμὸς, ἦτο ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπεστρέφετο τὴν ἀλήθειαν, κατεδίωκε δὲ τοὺς προφῆτας τοὺς ἐλέγχοντας τὰς ἀποπλάνησεις καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτου, ἤρχισε νὰ διδάσκη καὶ ὁ προφήτης *Ἰερεμίας*, κατεδιώχθη δὲ σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ, διότι προέλεγεν ὡς ἀρρέκτως ἐπικεμένην διὰ τῶν τότε ἀκαζόντων Βαβυλωνίων τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ. ἕνεκα τῶν κακιῶν αὐτῆς καὶ προέτρεπεν εἰς μετάνοιαν. Καὶ πράγματι ἐμελλον οἱ Βαβυλώνιοι μετ' ὀλίγον νὰ καταλύσωσι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ὅπως ἄλλοτε οἱ Ἀσσύριοι τὸ τοῦ Ἰσραὴλ. Ἀφοῦ ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς *Ναβουχοδονόσορ*, 604 πρ. Χ. ἐνίκησε τοὺς Αἰγυπτίους, ἐκυρίευsen ὀλίγον βραδύτερον, τῷ 602, καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ κατέστησε τὸν Ἰωακείμ φόρου ὑποτελῆ. Τότε ἤρχισαν νὰ πληρῶνται αἱ τοῦ Ἰερεμίου προφητεῖαι. Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα ἀπέστη ὁ Ἰωακείμ ἀπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὅτε ἀπέστη καὶ ἡ Αἴγυπτος, ἀλλὰ τότε ἐπέρχεται οὗτος τὸ δεύτερον κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ (598) καὶ ἀπάγει εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τὸν Ἰωακείμ, ὅστις ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ἐν μεγίστῃ ἐλεεινότητι. Καὶ ὁ *Ἰεχονίας* δὲ (598) ὁ διάδοχος αὐτοῦ ἀπήχθη μετ' ὀλίγον αἰχμάλωτος, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὸ μεγαλειότερον μέρος τοῦ λαοῦ. Μεταξὺ τῶν τότε αἰχμαλωτισθέντων ἦτο καὶ ὁ μέγας προφήτης *Ἰεζεκιήλ*. Βασιλεὺς ἐγένετο μετὰ τὸν Ἰεχονίαν ὁ *Σεδεκίας* (595), ὅστις μεθ' ὅλους τοὺς μεγάλους ὄρκους, μεθ' ὧν ὑπεσχέθη ὑπακοὴν τῷ Ναβουχοδονόσορι ἀπεστάτησε καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Φαραῶ *Χώρρα*. Τέλος ἐπέστη καὶ ἡ τελευταία τιμωρία. Ἡ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τοῦ ἱεροῦ καταστρέφεται. ὁ

βασιλεὺς φρονέεται, ὁ δὲ ὑπολειπόμενος λαὸς ἀπάγεται εἰς τὴν αἰ-
 χμαλωσίαν (588). Ὁ Ἱερεμίας ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καταστραφείσης
 πόλεως ἰσχύμενος ἐθρήνησε τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς περιπαθέστατα (*). Ἡ
 ἱστορία τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Ἰσραὴλ ὑπῆρξε πᾶλη
 συνεχὴς μετὰ τῆς λατρείας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἣν ὑπερίσπιζον οἱ
 θεόπνευστοι προφῆται, ἀκολουθοῦντες τὰς ἀρχαίας θρησκευτικὰς πα-
 ραδόσεις τοῦ λαοῦ, καὶ τῆς λατρείας τῶν ἐθνικῶν θεῶν, ἥτις εἰσήγετο
 μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν συνήθως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν βασιλέων
 αὐτῶν καὶ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν κακίῶν τοῦ λαοῦ.

22. Ἡ Ἰουδαία. (Ἰουδαία α—ε').

* Ἐκ τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα διέσωσεν ἡμῖν
 ἡ Γραφὴ τὴν ἐξ ἧς ἀξιομνημόνευτον ἱστορίαν. Ὁ *λοφέρνης*, ὁ στρατηγὸς
 τοῦ *Ναβουχοδοσόρο* μετὰ πολυκρίθμου στρατοῦ ἐπολιόρκει πόλιν
 τινὰ τῆς Ἰουδαίας *Βετυλούαν* λεγομένην. Ἐκλειψάντων δὲ τῶν τροφί-
 μων ἐκινδύνευεν ἡ πόλις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς
 ἐχθρούς. Ἀλλὰ τότε σώζει αὐτὴν ἀπροσδοκῆτως εὐσεβὴς τις γυνὴ χήρα,
 ἡ *Ἰουδαία* διὰ τῆς τόλμης αὐτῆς, ἣν ἐνέπνευσεν αὐτῇ ἡ ἐπὶ τὸν Θεὸν
 πεποιθήσις καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῆς. Ἀποβαλοῦσα τὰ τῆς
 χηρείας αὐτῆς ἐνδύματα, καὶ λαμπρῶς ἐνδυθεῖσα, ἐξέρχεται τῆς πόλεως
 μετὰ τινος θεραπαινίδος, καὶ φεύγουσα δῆθεν ἀπὸ τῆς μελλούσης βεβαίας
 καταστροφῆς τῆς πατρίδος τῆς, προσέρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ
 Ὀλοφέρνηος, ὅστις θαυμάσας τὸ κάλλος αὐτῆς, διέταξε νὰ ὀδηγήσῃσιν
 αὐτὴν εἰς τὴν σκηνὴν του. Ζητήσασα δὲ ἔλαβε τὴν ἄδειαν τὴν νύκτα
 νὰ δύναιτο νὰ ἐξέρχεται ἐλευθέρᾳ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἵνα προσεύχη-
 ται. Ἀλλὰ ἐνῶ τὴν νύκτα ἐτελεῖτο συμπόσιον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ὀ-
 λοφέρνηος, οὗτος δὲ ἐκ τοῦ πολλοῦ οἴνου βεβαρημένος κατέκειτο ἀνκί-
 σθητος, καθὼς καὶ οἱ οὔλαικες αὐτοῦ, ἐγερθεῖσα ἡ Ἰουδαία καὶ λαβοῦσα
 τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν του. Ταύτην δὲ κρατοῦσα
 εἰς χεῖρας καὶ ἐξελθοῦσα τοῦ στρατοπέδου ἐν καιρῷ νυκτός, ἔρχεται εἰς
 τὴν Βετυλούαν. Δεῖξασα δὲ αὐτὴν εἰς τοὺς ἐκπεπληγμένους συμπολίτας

(*) Τοὺς θρήνους τούτους τοῦ Ἱερεμίου, ἀληθὲς ἀριστοῦργημα λυρικῆς ποιή-
 σεως, ἔχομεν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ.

της, ἐνέπλησεν αὐτοὺς τοσούτου θάρρους, ὥστε ἐξορμήσαντες κατὰ τῶν πολιορκούντων αὐτοὺς πολεμίων, τοὺς ὁποίους εὗρον ἐν μεγίστῃ συγχύσει καὶ ἀθυμίᾳ ἔνεκα τοῦ ἀπροόπτου θανάτου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν, κατετρόπωσαν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Οὕτως ἐσώθη ἡ Βετυλούα διὰ τῆς γενναιότητος καὶ φιλοπατρίας τῆς Ἰουδαίῃ.

25. Ὁ προορισμός τῶν προφητῶν καὶ ἡ πρός τὸν λαὸν διδασκαλία αὐτῶν.

Ἐκθέσαντες τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ Σαοὺλ μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ (1100—588 π. Χ.), παρετηρήσαμεν, ὅτι πάντοτε ἀνερχίνοντο ἐν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ θεόπνευστοι τινες ἄνδρες, οἵτινες ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐμπνεόμενοι, ἐπολέμουν τὴν διαφθοράν τῶν βασιλέων καὶ τοῦ λαοῦ καὶ ἐσπούδαζον νὰ ὁδηγῶσιν αὐτοὺς εἰς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ καὶ σώζωσιν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν. Οὗτοι ἐλέγοντο προφῆται, διότι προεφήτευσαν ἢ προέλεγον τῷ λαῷ πάντοτε ὡς ἄρρευαν μὲν τὴν παρὰ Θεοῦ τιμωρίαν αὐτοῦ, ὡς αἰεὶ ἀπεπλανᾶτο ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἢ διερθείρετο καὶ δὲν μετενόει, βεβαίαν δὲ τὴν λύτρωσιν ἀπὸ τῶν κακῶν, ἐὰν ἐπέστρεφεν εἰς τὸν Θεόν. Ἐνίοτε ἐδιδάσκοντο οἱ προφῆται τὰ ἱερὰ γράμματα ἢ τὸν νόμον ἐν ταῖς προφητικαῖς σχολαῖς, ὁποίαις ἤδη ὁ Σαμουὴλ εἶχεν ἰδρύσει (13). Οἱ προφῆται δὲν ἐδίσταζον νὰ ἐλέγχωσι πικρῶς καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἀμαρτάνοντας, ὧν τὸ κακὸν παράδειγμα ἦτο ἐπιζημιώτατον εἰς τὰ ἔθνη τοῦ λαοῦ. Ὁ Σαμουὴλ ἔλεγξε τὸν Σαοὺλ. ὁ Νάθαν καὶ ὁ Γαδ τὸν Δαυὶδ (*), ὁ Ἡλίου τὸν Ἀχαάβ, ὁ Ἡσαΐας τὸν Ἀχαζ, ὁ Ἰερεμίας τὸν

(*) Ὡς παράδειγμα τῆς παρηγοίας, μεθ' ἧς ἐλάλουν οἱ προφῆται πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς βασιλεῖς, καὶ ἠλεγγον αὐτοὺς ἀδικούντας, παρατίθεμεν τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ Νάθαν πρὸς τὸν Δαυὶδ διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς Βηρσabee: «Ἦσαν δύο ἄνδρες, εἶπεν αὐτῷ, εἰς τινα πόλιν· εἰς πλούσιος καὶ εἰς πέννης. Καὶ ὁ μὲν πλούσιος εἶχε ποίμνια πολλὰ καὶ βουκόλια, ὁ δὲ πέννης δὲν εἶχεν εἰμὴ μόνον μίαν ἀμνάδα, τὴν ὅποιαν ἀπέκτησε καὶ περιποιεῖτο, ἠψήθη δὲ μετὰ τῶν υἱῶν του εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μένουσα, καὶ ἥσθιεν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄρτου καὶ ἔπινεν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου καὶ εἰς τὴν ἀγκάλῃν αὐτοῦ ἐκοιμᾶτο, καὶ τὴν εἶχεν ὡς θυγατέρα του. Συνέβη δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν πλούσιον ξένος τις. Τότε ἐλυπήθη οὗτος νὰ λάβῃ ἀπὸ τὰ ποίμνια του καὶ τὰ βουκόλια καὶ νὰ ἐτοιμίσῃ διὰ τὸν ξένον ὁδοιπόρον καὶ ἔλαβε τὴν ἀμνάδα τοῦ πέννητος. Ταῦτα ἀκούων ἐθυμώθη

Ἰωακείμ καὶ Σεδεκίαν. Διὰ τὴν ἐλευθεροστομίαν των ταύτην ὁμῶς τὸ τέλος τῶν ἱερῶν τούτων ἀνδρῶν ἦτο συνήθως οἱ διωγμοὶ καὶ ὁ θάνατος. Οἱ πλεῖστοι ἔπεσον μάρτυρες τῆς ἀληθείας. Ἐλάλουν δὲ πρὸς τὸν λαὸν ἢ δι' ἀπλοῦ λόγου, ἢ διὰ συμβολικῶν ὁραμάτων ἢ εἰκόνων, ἢ διὰ συμβολικῶν πράξεων. Συμβολικὸν ὄραμα ἔχομεν, ὅταν ὁ θεόπνευστος προφήτης διηγῆται, ὅτι εἶδε ραινόμενόν τι, τὸ ὅποσον πρέπει ἀλληγορικῶς νὰ ἐξηγηθῇ. Οὕτω π. χ. εἰς τῶν τελευταίων προφητῶν ὁ Ἰεζεκιὴ εἰ θέλων νὰ πείσῃ τοὺς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἀχθέντας Ἰουδαίους, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει ἐγκαταλείπει αὐτούς, ἀλλ' ὅτι ἐκ τῶν συντριμμάτων αὐτῶν θέλει ἀναστήσει πάλιν τὸν ἰουδαϊκὸν λαόν, καὶ θέλει πάλιν δώσει αὐτῷ ζώην, ἀναζέρει, ὅτι, ἰστάμενος ἐνώπιον πεδιδότος, εἶδεν ἐν αὐτῇ πλήθος ὁστέων. Τὰ ὅσῃ ταῦτα τῇ διαταγῇ τοῦ θεοῦ ἀναρθρῶνται καὶ ἀποτελοῦνται σκελετοὶ ἀνθρώπων. Ἐν δευτέρᾳ δὲ διαταγῇ δι' ἐμψύματος τοῦ ἀνέμου εἶδε τοὺς σκελετοὺς τούτους λαμβάνοντας σάρκα καὶ ὡς ἀνθρώπους κινουμένους. Οὕτως ἡ παιδεία ἐκείνη, ἥτις πρότερον ἦτο πλήρης νεκρῶν, ἐπληρώθη ζώντων. Τοιοῦτοτρόπως ἔμελλε καὶ ὁ Θεὸς τὸν οἰονεὶ νενεκρωμένον λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ νὰ ζωογονήσῃ ποτέ. Ὁμοίον τι εἶναι καὶ ἡ συμβολικὴ πρᾶξις. Ὁ Ἰερεμίας ἔλαβέ ποτε πῆλινόν τι σκεῦος, καὶ ἔλθων εἰς τὴν ἀγοράν καὶ ἐνώπιον τοῦ πλήθους ῥίψας αὐτὸ καὶ θραύσας, εἶπεν. Οὕτω θέλει θραύσει καὶ ὁ Θεὸς τὸν λαὸν τοῦτον, διότι ἐμμένει ἐν ταῖς κακίαις αὐτοῦ. Πολλῶν ἐκ τῶν προφητῶν ἔχομεν γραπτὰ τὰ προφητικὰ κυρήγματα. Διακρίνονται δὲ πρὸ πάντων αἱ προφητεῖαι τοῦ Ἡσαίου, τοῦ Ἰερεμίου, καὶ τοῦ Ἰεζεκιήλ, οὓς μετὰ τοῦ Δαυιδ μεγάλους προφῆτας καλοῦσιν. Οἱ λοιποὶ, τῶν ὁποίων ἔχομεν τὰς προφητείας, καλοῦνται πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἐλάσσονες, εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς. Ὡση, Ἀμώς, Μιχαῖαις Ἰωήλ, Ὀβδιὸν. Ἰωῤῥ, Ναούμ, Ἀβακούμ, Σοφορίας, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καὶ Μαλαχίας.

ὁ Δαυὶδ κατὰ τοῦ πλουσίου ἐκείνου καὶ εἶπε πρὸς τὸν Νάθαν: Ἦτο ἄξιος θανάτου ὁ πράξας ταῦτα. Τότε εἶπεν ὁ Νάθαν πρὸς τὸν Δαυὶδ: Σὺ εἶσαι ὁ ἀνὴρ ὁ ποιήσας τοῦτο.... Διὰ τί παρέβης τὰ ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ ἐποίησας τὸ πονηρὸν ἐνώπιον αὐτοῦ; Τὸν Οὐρίαν ἐφόνευσας καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἔλαβες; εἰς γυναῖκα, διὰ τοῦτο θέλεις τιμωρηθῇ παρὰ Θεοῦ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου! Καὶ εἶπεν ὁ Δαυὶδ τῷ Νάθαν: Ὁμολογῶ, ὅτι ἡμάρτησα τῷ Κυρίῳ.

24. Τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τῶν προφητῶν.

Οἱ προφῆται τρεπόμενοι συνήθως ἐκ τῆς μελέτης τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἤσυχολοῦντο εἰς τὸ γὰρ ἐξηγῶσι τοῦτον πρὸς τὸν λαὸν καὶ νὰ προτρέπωσιν αὐτὸν εἰς τὴν τήρησίν του. Ἀλλ' ἐνίοτε ὑπὸ Θεοῦ φωτιζόμενοι, ὑψοῦντο ὑπεράνω καὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου, καὶ ἐνῶ ἐκείνος ἄπασαν τὴν προσοχὴν παρέχει εἰς τὴν ἀκριβεστάτην τήρησιν καὶ τῶν λεπτομερεστέρων διατάξεων τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας, τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐξωτερικῶν τύπων, οἱ προφῆται συνιστῶσι πρὸ πάντων τῇ πνευματικῇ λατρείᾳ τὴν συνισταμένην εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἠθικῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα τοῦ καθηκοντος τῆς φιλανθρωπίας. Διὰ τῶν τοιούτων διδασκαλιῶν τῶν οἱ προφῆται προησθάνοντο οὕτως εἰπεῖν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ προητοιμάζον τὴν ὁδὸν εἰς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ὡς ἡ ἐσωτερικὴ θρησκεία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικῆς ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐξωτερικὴν θρησκείαν τῶν τύπων καὶ τῶν θυσιῶν. Ἐνταῦθα καταχωρίζομεν χωρίᾳ τινὶ τῶν προφητῶν ἐν οἷς δεικνύεται τὸ τοιοῦτον πνεῦμα αὐτῶν.

Ἡσαΐου α', 11—22. «Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἔρχοντες Σοδὸμων προσέχετε εἰς τὸν νόμον Κυρίου λαὸς Γομόρρας. Τί μοι χρησιμεύει τὸ πλῆθος τῶν θυσιῶν; λέγει Κύριος, ἐκορέσθην ἐκ τῶν ὑλοκαυτωμάτων τῶν κριῶν. Τὸ πάχος τῶν ἀρνίων καὶ τὸ αἷμα τῶν ταύρων δὲν θέλω, οὐδὲ νὰ ἔρχεσθε ἀπλῶς εἰς τὸν ναὸν μου (ἐξ ἀπλῆς συνθηκῆς). Μήπως ταῦτα κυρίως ζητῶ παρ' ὑμῶν; Κάλλιον μὴ ἔρχεσθε μηδ' ὅλως εἰς τὸν ναὸν οὕτως. Ἐὰν προσφέρητε θυσίας ἐκ σεμιδάλως, ματαίως πράττετε τοῦτο· ἐὰν θυμιάματα, τὰ βδελύσσομαι· τὰς ἐορτὰς σας καὶ τὰ σάββατά σας καὶ τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς ἡμέρας σας δὲν ἀνέχομαι· τὰς νηστείας σας, τὰς ἀργίας καὶ τὰς νομηνίας σας μισεῖ ἡ ψυχὴ μου· ἐκορέσθην πλέον ἡμῶν· δὲν θέλω συγχωρῆσαι πλέον τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν· ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖράς σας πρὸς με προσευχόμενοι, θὰ ὑποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπ' ὑμῶν καὶ ὅσον καὶ ἂν προσεύχησθε μακρὰ δὲν θὰ σὺς εἰσάκουσω. Διότι αἱ χεῖρες σας εἶναι πλήρεις φόνου καὶ ἀδικιῶν· λούσθητε, καθαρίσθητε, ἀφαιρέσατε τὰς πονηρίας σας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν· πύσσατε τὰς πονηρίας σας· μάθετε νὰ ἴσθε ἐνεργητικοί· ἀγαπήσατε τὴν δικαιοσύνην· σώσατε τοὺς ἀδικουμένους·

δικαιώσατε τοὺς ἀπροστατεύτους ὄρφανους καὶ τὰς χήρας, καὶ τότε ἔλθετε νὰ σᾶς κρίνω λέγει ὁ Κύριος».

Ἰερεμίου ζ'. 1—10. «Ἀκούσατε λόγον Κυρίου πᾶσα ἡ Ἰουδαία· τὰδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ. Διορθώσατε τὸν βίον σας καὶ τὰς πράξεις σας, καὶ θέλετε κατοικήσει εὐτυχεῖς ὑπὸ τὴν προστασίαν μου ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Μὴ ἔχετε τὴν πεποιθήσιν σας εἰς ὅτι ἀπλῶς ἔχετε παρ' ἐαυτοῖς τὸν καὶόν μου. Πρέπει γὰρ διορθώσητε τὸν βίον σας καὶ τὰς πράξεις σας, νὰ ᾔσθε δίκαιοι, ὅταν κρίνῃτε ὡς δικασταί, νὰ μὴ καταπιέζητε τοὺς ἀδυνάτους καὶ ἀπροστατεύτους, τὸν προσήλυτον, τὸν ὄρφανόν καὶ τὴν χήραν, νὰ μὴ χύνῃτε ποτε αἷμα ἀθῶν καὶ νὰ μὴ ἀκολουθήσετε ψευδεῖς ἄλλοτρίους θεοὺς. Τότε θὰ κατοικήσητε ἀσφαλεῖς καὶ εὐτυχεῖς εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἣν ἔδωκα εἰς τοὺς πατέρας ὑμῶν. Ἐὰν τοῦναντίον ἔχητε τὴν πεποιθήσιν σας εἰς ψευδῆ πράγματα, ἐὰν ζῆτε ἀκολάστως, κλέπτῃτε καὶ ἐπιρρηκῇτε, ἐὰν προσφέρῃτε θυσίας τῷ Βάαλ καὶ ἐν γένει λατρεύεσθε τοὺς ἄλλοτρίους θεοὺς, καὶ ὅμως μεθ' ὅλα ταῦτα ἐρχῆσθε εἰς τὸν ναὸν μου καὶ παρίστασθε ἐνώπιόν μου, οὐδόλως ὠφελείσθε. Μήπως εἶναι σπηλαιῶν ληστῶν ὁ καὶός μου ὅστις φέρει τὸ ὄνομά μου».

Ψαλμὸς ζ', 6. «Ἐλεον θέλω καὶ οὐ θυσιᾶν, λέγει Κύριος, δηλ. ἐλεημοσύνην θέλω νὰ κάμῃτε καὶ οὐχὶ ἀπλῶς νὰ προσφέρῃτε θυσίας εἰς τὸν ναὸν μου. Θέλω νὰ γνωρίζῃτε τὸ θέλημά μου καὶ νὰ τηρῇτε αὐτό, οὐχὶ δὲ ἀπλῶς νὰ προσφέρῃτε τὰ ὀλοκαυτώματά σας.»

Ἀμώς, ε', 10—23. «Ἐμίσήσατε τοὺς λέγοντας τὴν ἀλήθειαν καὶ πάντα λόγον ὀρθὸν ἀποστρέψετε· καταδιώκετε τοὺς πτωχοὺς καὶ δέχεσθε δῶρα· αἱ ἀμαρτίαι σας εἶνε μεγάλαι. Διὰ τοῦτο τὰδε λέγει Κύριος· εἰς πάσας τὰς ὑδοὺς σας θὰ συμβῇ (μίαν ἡμέραν) κοπετὸς καὶ εἰς πάσας τὰς γωνίας σας θὰ ρηθῇ τὸ οὐκί, οὐκί. Ἐμίσησα καὶ ἀποθῶ τὰς ἐορτάς σας· δὲν θέλω γὰρ ὁσφρανθῶ τὰς θυσίας καὶ ἀποστρέψομαι τὰς πανηγύρεις σας· παύσατε νὰ ψάλλῃτε ᾠδὰς πρὸς με καὶ νὰ κρούητε τὰ ὄργανα ὑμῶν ἐν ταῖς πρὸς ἐμὲ προσευχαῖς σας».

Μιχαίου ζ', 6—8. «Ἐὰν ᾔθελεν ἐρωτήσῃ ὁ λαὸς, διὰ τίνος μέσου δύναιμι νὰ εὐαρεστήσω τῷ Θεῷ, ἄρά γε διὰ τῆς προσφορᾶς τῶν νενομισμένων ἐνιαυσίων θυσιῶν, τῶν μόσχων ἢ διὰ τῆς προσφορᾶς χιλιᾶδων καὶ μυριάδων χιμάρων; ἢ διὰ τῆς προσφορᾶς τῶν πρωτοτόκων ἐκ τῶν προβάτων καὶ βοῶν μου; Ἦθελον ἀπαντήσῃ, Ἀνθρῶπε! Τί ἄλλο ζη-

τετὶ ὁ Κύριος ἀπὸ σοῦ ἢ γὰ εἶσαι δίκαιος καὶ εὐσπλαγχνος πρὸς τοὺς δεομένους καὶ ἐν γένει γὰ ζῆς πρὸς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ θέλημα;» (Πρβλ. καὶ Ζαχαρ. ζ').

28. Ἡ προφητεία τῶν προφητῶν ὑπὲρ τοῦ Μεσσία.

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὡς ὁ μόνος λαὸς ἐν τῷ κόσμῳ ὁ κατέχων τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἔτρεφεν ἀπ' ἀρχῆς, τὴν πεποίθησιν καὶ ἐλπίδα ὅτι ἦτο ἀπὸ Θεοῦ προσωρισμένος ἵνα δι' αὐτοῦ ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἡ ἀληθὴς θεογνωσία. Ἦδη οἱ Πατριάρχαι, καθὼς λέγει ἡ Γραφή, ἔλαβον παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπαγγελίαν, ὅτι ἐν τῷ σπέρματι αὐτῶν ἡθέλον ποτε εὐλογηθῇ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, διὰ τῶν ἀπογόνων των δηλ. ἐμελλον γὰ ὁδηγηθῶσιν εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς θρησκείας. Ἡ τοιαύτη ἐλπίς ἐξεκκολουθεῖ ὑπάρχουσα πάντοτε μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπιτείνεται δὲ ἐν ἡμέραις δυστυχίας καὶ ταπεινώσεως. Τοὺς ἀπὸ ξένους λαοὺς ὑποτασσομένους Ἰσραηλίτας ἐπαρὰμύθουν καὶ ἐνίσχυνον πάντοτε οἱ προφῆται προφνετεύοντες, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἤθελεν ἐγκαταλείψει ὀριστικῶς τὸν λαόν του ἐν τῇ δυστυχίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ ἐμελλε γὰ σῶσιν αὐτὸν γὰ συναγάγῃ αὐτὸν ἐκ τῆς διασπορᾶς αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσι, γὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ γὰ ὁδηγήσῃ εἰς λαμπρὸν καὶ ἐνδοξον μέλλον. Ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ταύτῃ ἐποχῇ ἐμελλον οἱ Ἰσραηλίται γὰ ἀποτυγχᾶσι τὸν ξένον ζυγόν γὰ καταστῶσιν ἰσχυροὶ καὶ σεβαστοὶ πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς ἡ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐμελλε γὰ λάβῃ ἀδιαφιλοκίητον κράτος καὶ ποτὲ πλέον γὰ μὴ ἐγκαταλειφθῇ· τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐμελλε γὰ ἐκχυθῇ ἐπὶ τὰς καρδίας ἰσάντων καὶ τὸ κακὸν γὰ ἐκλίπῃ ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς θὰ λατρεύηται τότε οὐχὶ ἀπλῶς διὰ θυσιῶν, ἀλλ' ἐν πνεύματι. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἔθνη τὰ τέως ἐν τῷ σκότει διατελοῦντα, θὰ προσέλθωσιν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἵνα φωτισθῶσι καὶ διδαχθῶσι τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Εἰρήνη θὰ ἐπικρατήσῃ τότε εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, καὶ εὐτυχία, διότι θὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεὸς ἥτοι τὸ θέλημά του. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ διαδεχθῇ τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου. Τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐποχὴν θὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον ὁ Μεσσίας ἡ Χριστὸς, διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ κεχρισμένος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀπόγονος τοῦ Δαυὶδ, βασιλεὺς ἄμα, ἱερεὺς καὶ προφήτης. Τὰ περὶ τοῦ Μεσσία καὶ

τῆς μεγάλης, ἐποχῆς ἣν ἐμελλε νὰ φέρῃ, ἐκτίθενται σαφῶς ἐν τοῖς
ἐξῆς χωρίοις τῶν προφητῶν Ἡσαίου 6', 2—5. 9', 6. ια', 1, Ἰερεμ. γκ',
5. Ἰεζεκιήλ ια'. 17—20. λδ', 23. Μιχ. δ', 1. Αἱ προφητεῖαι αὗται
ἐπληρώθησαν ὅν οὐχὶ κατὰ γράμμα (ἡ πλήρωσις ὑπερέβαλε τὴν προφη-
τείαν), ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ τοῦ
ἀληθινοῦ Χριστοῦ ἢ Μεσσοῦ καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ καὶ ἡ μω-
σαϊκὴ ἀποκάλυψις ἀνυψώθη εἰς τὴν ὑπὸ τῶν προφητῶν ὑποδειχθεῖσαν
μόνον τελείαν πνευματικότητά της, καὶ ἡ ἀληθὴς αὕτη θεογνωσιὰ διε-
δόθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΙΚΜΑΛΩΣΙΑΣ. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΠ' ΑΥΤΗΣ.

538 (722)—531 πρ. Χρ.

26. Ὁ Τωβίτ. (Τωβίτ α—ιδ').

• Ὁ Τωβίτ ἦτο ἐκ τῶν κατὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ βασιλείου τῶν δέκα
φυλῶν αἰχμκλωτισθέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανάσ-
σαρ Ἰσραηλιτῶν καὶ εἰς Ἀσσυρίαν ἀπαχθέντων. Ἐξῆς δὲ ἐν Νινευί (732).
Ὁ Τωβίτ ἦτο τὸ πρῶτον πλούσιος καὶ ἐφημίζετο διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ
πρὸς τοὺς πτωχοὺς εὐεργεσίας. Ἀλλ' ἐνῷ ποτε ἐκοιμάτο ἔξωθεν τῆς
οἰκίας του κόπρος πτηνοῦ πεσοῦσα ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐτύφλωσεν
αὐτόν. Ἐκτοτε μὴ δυνάμενος νὰ ἐργάζηται περιέπεσεν εἰς μεγάλην
πτωχείαν καὶ αὕτη ἡ δυστυχία του ἐκρυσθῆναι. Προβλέπων δὲ ἐγγίζοντα
τὸν θάνατόν του, προσεχάλεσε τὸν υἱόν του Τωβίτα, καὶ ἀφοῦ συνεβού-
λευσεν αὐτόν νὰ φοβῆται τὸν Θεὸν καὶ νὰ τηρῇ τὰς ἐντολάς του, συνέ-
στησε δὲ αὐτῷ καὶ τὴν φροντίδα τῆς μητρὸς του, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἐν
Ράγοις τῆς Μηδίας ἔζη Γαβαήλ τις, ᾧ τινι εἶχεν ἄλλοτε ὁ Τωβίτ
δανείσει δέκα τάλαντα. Ἀπεστείλε δὲ αὐτόν ἔπειτα ἵνα λάβῃ ταῦτα
πρὸς ἀνακούρισιν τῆς πενείας των. Ὁ Τωβίτας ἀπῆλθε πράγματι εἰς
Ράγους, καθ' ὃδόν δὲ εὗρε συναδοιπόρον τινα, ὃν ἀπέστειλεν αὐτῷ ὁ Θεός.
Ὁ ἄγγελος οὗτος τοῦ Θεοῦ ὠδήγησε τὸν μικρὸν Τωβίαν εἰς Ράγους, ἐκεῖ
δὲ ἔλαβε τὰ ὀφειλόμενα δέκα τάλαντα παρὰ τοῦ Γαβαήλ, ἐνυμνεύθη δὲ
καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ραγουήλ συγγενοῦς του, Σάρρα. Ἡ Σάρρα αὕτη

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροῖας

εἶχε τὸ δυστύχημα νὰ ἀπολέσῃ κατὰ τὴν πρώτην νύκτα τοῦ γάμου της πάντας τοὺς μέχρι τότε ἀνδρας της. Ἡ Γραφὴ λέγει, ὅτι πονηρόν τι πνεῦμα ἀπέπνιγεν αὐτούς. Ἀλλὰ τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀπέφυγεν ὁ Τωβίας ἀκολουθήσας τὰς παραγγελίας τοῦ συνοδοιπόρου του ἀγγέλου. Οὕτως δὲ ἐπέστρεψεν ὑγιὴς μετὰ τοῦ αὐτοῦ θείου ὁδηγοῦ του εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ὅπου φθάσας ἐθεράπευσε κατὰ συμβουλήν τοῦ αὐτοῦ ἀγγέλου καὶ τὸν πατέρα του, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπανῆλθεν ἐπὶ τοῦτον πᾶσα ἡ προτέρα εὐτυχία. Ἡ διήγησις αὕτη τῆς Γραφῆς σκοπεῖ, ἀναφέρουσα τὸν βίον εὐσεβοῦς ἰσραηλιτικῆς οἰκογενείας ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ νὰ παραστήσῃ, πῶς ἔζων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ οἱ Ἰσραηλῖται, καὶ συνάμα νὰ δείξῃ, πῶσον ὁ Θεὸς προνοεῖ περὶ τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἐὰν δυστυχήσωσι ποτε οὗτοι, ἐπὶ τέλους ὁ Θεὸς ἀποδίδει αὐτοῖς τὴν πρώτην των εὐτυχίαν, τὴν τῇ ἀρετῇ αὐτῶν ὀφειλομένην.

27. Δανιήλ, (Δανιήλ α—ιβ').

· Ὁ Δανιήλ κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς ἰουδαϊκοῦ οἴκου, ἦλθον δὲ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος αἰχμάλωτος εἰς τὴν Βαβυλῶνα μετὰ τριῶν ἄλλων εὐγενῶν ἰουδαίων παιδῶν. Μισαήλ Ἀραρίου καὶ Ἀζαρίου, ὅτε ἡχμαλωτίσθη ὁ βασιλεὺς Ἰωακείμ (598). Ἀνετρέφοντο δὲ ἐν τῷ βασιλικῷ οἴκῳ καὶ ἐξεπαιδεύοντο τὴν τῶν Χαλδαίων σοφίαν, ἵνα χρησιμεύωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἔδειξε πολλὴν φιλανθρωπίαν πρὸς τοὺς εἰς αἰχμαλωσίαν ἀχθέντας Ἰουδαίους, ἀφῆκας αὐτοὺς ἐλευθέρους εἰς τὴν ἐξέσκησιν τῆς θρησκείας των καὶ ἐπιτρέψας νὰ ἔχωσιν ἰδίους κοιτάς τῶν ὑποθέσεών των. Καὶ ὁ Δανιήλ καὶ οἱ τρεῖς ἄλλοι παῖδες ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ τηρῶσι πᾶσας τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου των ἐπιβαλλομένας νηστείας καὶ ἐν γένει πάντα τὰ πάτρια θρησκευτικὰ ἔθιμα. Τοιοῦτοτρόπως ἀνατρεφέντες οἱ νέοι οὗτοι ἐτιμήθησαν μετὰ ταῦτα μεγάλως ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, καὶ πρὸ πάντων ὁ Δανιήλ, ὅστις ὑπερεῖχε πάντας κατὰ τὴν σοφίαν, καὶ μέγας προσήτης ἀνεδείχθη. Τὴν σύνεσιν του ἐθαύμασαν πάντες, ὅτε ἠδυνήθη νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητα γυναικὸς τινος Σωσάνης καλουμένης, συκοφαντούμενῃ ἐπὶ ἀτίμῳ πράξει παρὰ δύο πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, εἰς ὧν τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας δὲν εἶχεν ἐνδῶσει. Ἐνῶ εἶχεν ἀπορρασισθῇ ἡ καταδικητὴς εἰς θάνατον κατὰ τὸν νόμον, ὁ Δανιήλ παρεμβὰς καὶ ἀνακρίνας κατὰ μέτρας

ἕκαστον τῶν κατηγορῶν καὶ ἀποδείξας τὰς καταθέσεις αὐτῶν ἐντελῶς ἀλλήλαις ἀντιπραγματικῶς, ἔφερεν εἰς φῶς τὴν ἀθωότητα τῆς γυναικὸς, καὶ ἐξήλεγξε συκοφάντας τοὺς κατηγοροὺς τῆς. Τὴν φήμην του ἀνύψωσε παρὰ τοῖς Χαλδαίοις καὶ τὸ ὅτι *εὐστέχως* λίαν ἐξηγήσεν ἐνύπνια *τινα*, τὰ ὅποια εἶδεν ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Βαλτάσαρ, καὶ τῶν ὁποίων τὴν ἔννοιαν οὐδεὶς τῶν σοφῶν αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ ἀνέυρῃ. Δὲν ἔλειψαν ὅμως ἐντελῶς καὶ οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν λατρευτῶν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους τῶν Χαλδαίων. Ἐνίοτε ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς ἠγείρετο παρ' αὐτοῖς, καὶ ἤθελον νὰ ἐξαναγκάσωσι καὶ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀρνηθῶσι μὲν τὴν πάτριον θρησκείαν, νὰ λατρεύσωσι δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ εἰδῶλα. Ἦδη ἐπὶ τοῦ *Ναβουχοδονόσορος* *κατεδικάσθησαν* οἱ *τρεῖς παῖδες* νὰ ριθῶσιν εἰς τὴν *κάμινον* τοῦ πυρὸς, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ λατρεύσωσι χρυσὴν τινα εἰκόνα τοῦ βασιλέως τούτου, ἥτις ἐστήθη ἐν τινὶ πεδιάδι, ὅπως ἅπας ὁ λαὸς ἐλθὼν προσκυνήσῃ αὐτήν. Ἡ θεοποίησις τῶν αὐτοκρατόρων δὲν ἦτο ξένη εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐθνικοὺς λαοὺς. Ἐπὶ δὲ τοῦ *Δαρείου* τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων, ὅστις φρονέσας τὸν Βαλτάσαρ, κατέλυσε τὸ κράτος τῶν Βαβυλωνίων καὶ ἱδρύσε τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Μήδων, κατεδιώχθη καὶ ὁ *Δανιὴλ* ριφθεὶς εἰς *λάκον λεόντων*, διότι καὶ αὐτὸς δὲν ἠθέλησεν, ὅπως διετάχῃ, νὰ ἀπονεύμῃ θείας τιμὰς εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον μένων πιστὸς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔσωζε πάντοτε τοὺς πιστοὺς λατρευτάς του ἀπὸ πάντων τῶν κινδύνων. Ὁ Δανιὴλ ἀπέθανεν ἐπὶ Κύρου. Αἱ *προφητεῖαι* *του*, δι' ὧν προλέγεται ὁ ὀριστικὸς θρίαμβος τῆς ἀληθοῦς θρησκείας καὶ ἡ ἱδρυσις τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἢ Μεσσίου, σώζονται ἅπασαι. Ὁ Δανιὴλ εἶναι ὁ πρῶτος προρῆτης, ὅστις ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἢ Μεσσίου.

28. Ὁ Ζοροβάβελ, ὁ Ἑσδρας καὶ ὁ Νεεμίας καὶ προφῆται ἀκμάσαντες κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν (Ἑσδρ. α—ε. Νεεμ. α—ιγ').

Ὁ Ζοροβάβελ εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις, ὅτε ἐπὶ τοῦ Κύρου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, τοῦ καταλύσαντος τὸ μέγα μηδικὸν κράτος, ἐδόθη τοῖς Ἰουδαίοις ἡ ἄδεια νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ὠδήγησε πρῶτος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μέγα πλῆθος Ἰουδαίων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας (536). Ὁ δὲ Ἑσδρας καὶ ὁ Νεεμίας ἦλθον ὀλίγον βραδύτερον αὐτοῦ μετ' ἄλλων ἐξορίστων καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀνανεωθῇ πάλιν τὸ κράτος

τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου παρὰ τοῖς ἐπιστρέψασιν καὶ ἀρχίσῃ ἐκ νέου νὰ τε-
 λῆται ἐν τάξει ἡ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὑπὸ τὸν Ζοροβάβελ
ἦλθον 50 χιλιάδες Ἰουδαίων, κομίσαντες δὲ τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ
 ναοῦ, τὰ ὅποια εἶχον ἀρπαγῇ ἐπὶ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τὰ ὅποια ἀπε-
 δόθησαν νῦν ὑπὸ τοῦ Κύρου, *ἔδρυσαν θυσιαστήριον* ἐπὶ τῶν ἐρείπειων
 τοῦ ναοῦ καὶ ἤρχισαν νὰ τελῶσι τὰς νενομισμένας θυσίας. Ἐπεχείρη-
 σαν δὲ μετὰ μεγάλου ζήλου καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ. Ἀλλὰ
 οἱ *Σαμαρεῖται*, οἱ κάτοικοι δηλ. τῆς Σαμαρείας, οἵτινες ἦσαν μίγμα
 ἀρχαίων Ἰσραηλιτῶν καὶ ἐθνικῶν, μετὰ τὴν κατὰ λυσιν τοῦ βασιλείου
 τῶν δέκα φυλῶν μετοικισθέντων εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν ταύτην χώραν
 (20), δὲν ἀνεγνωρίζοντο δὲ διὰ τοῦτο ὡς γνήσιοι Ἰσραηλῖται, εἰ καὶ
 ἡ θρησκεία των ἦτο συγγενεστάτη πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμόν, θέλοντες καὶ
 αὐτοὶ νὰ μετέσχωσι τῆς ἀνοικοδομήσεως ταύτης καὶ μὴ γενόμενοι δε-
 κτοὶ, ἀπέτυχον, κατηγοροῦντες τοὺς Ἰουδαίους παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν
 Περσῶν *Καμβύσῃ* ὡς στασιζατικούς σκαποὺς ὑποκρύπτοντας, νὰ ἐμ-
 ποδίσωσι τὸ ἔργον. Ὁ ναὸς ἔμεινεν οὕτως ἀτελείωτος, εἰς πολλοὺς δὲ
 ἐκ τοῦ λαοῦ, οἵτινες ἐξ ὀκνηρίας καὶ ἐξ ἐλλείψεως ζήλου θρησκευτικοῦ
 δὲν ἤθελον νὰ ἐργάζωνται δωρεάν ἐν τῷ ναῷ, εὐηρέστησεν ἡ παρεμ-
 πόδισις αὕτη τῆς ἐν αὐτῷ ἐργασίας. Ἀλλ' ἐπὶ *Δαρσίου* (520) διὰ τῶν
 κηρυγμάτων τῶν προφητῶν *Ἀγγαίου* καὶ *Ζαχαρίου* ἠγέρθη νέος ζή-
 λος ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου, καὶ οὕτω *συντετελέσθη* εὐτυχῶς οἱ ἀνοι-
 κοδόμησις τοῦ ναοῦ (Περὶ τὸ 458) ἐπὶ *Ἀρταξέρξῃ* τοῦ *Μακρό-*
χειρος ἦλθε νέα ἀποικία ἐξορίστων Ἰουδαίων εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὑπὸ
 τὴν ὁδηγίαν τοῦ *Ἑσδρα*. Ὁ σοφὸς καὶ εὐσεβὴς οὗτος ἀνὴρ ἐργάσθη
 ὑπὲρ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, εἰς αὐτὸν δὲ καὶ τὴν
 ὑπ' αὐτοῦ προεδρευομένην μεγάλην *συναγωγὴν* ἀποδίδουσι τὸ ἔργον
 τῆς *συνλογῆς τῶν ἱερῶν βιβλίων* τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν.
 Ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ δὲν ἐπέτυχον πᾶσαι. Μόνον, ὡς αὐτὸς πα-
 ρατηρεῖ, τοῦτο ἡδυνήθη τελείως νὰ κατορθώσῃ, νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς με-
 τὰ τῶν ἀλλοφύλων γάμους, ἐξ ὧν ἡδύναντο νέοι κίνδυνοι νὰ γεν-
 νηθῶσιν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀνάμιξις μετὰ τῶν ἐ-
 θνικῶν καὶ ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἐπέφερε τὴν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν
 ἀποπλάνησιν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἥτις ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν διαρρη-
 ρὰν τῶν ἡθῶν, τὴν γενικὴν ἐξαχρείωσιν τοῦ λαοῦ, μεθ' ἣν ὡς θεῖα τι-
 μωρία ἐπῆλθεν ἡ πολιτικὴ καταστροφὴ αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ *Ἑσδρα* πρὸς

τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς ἀνορθώσεως τῆς πλήρους ἰσχύος τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου· εἰργάσθη ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανελθὼν ὁ Νεεμίας (445) ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἀνωκοδομήθησαν, τὰ ἐγκαίνια αὐτῶν ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπῶς, ἡ ἐορτὴ τῆς σκηνοπηγίας ἤρχισε πάλιν νὰ πανηγυρίζηται, ἀνεγνώσθη δὲ εἰς τὸν λαὸν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπεσχέθησαν πάντες ὅτι οὐδέποτε πλέον θέλουσιν ἐγκαταλίπει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Τὰς ἐργασίας ταύτας ὑπὲρ τοῦ νόμου συνεπλήρωσεν ὁ τελευταῖος τῶν ἀρχαίων προφητῶν *Μαλαχίας* (408). Οἱ ἐπιστρέψαντες ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας Ἰουδαῖοι ἔμειναν ἕκτοτε πιστοὶ εἰς τὸν μωσαϊκὸν νόμον καὶ οὐδέποτε πλέον ἀπεπλανήθησαν εἰς τὴν εἰδωλολατρειάν. Αἱ θλίψεις τῆς αἰχμαλωσίας ἐξήσκησαν εὐεργετικωτάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν.

29. Ἡ Ἑσθήρ (**Εσθήρ* 2.—L.).

Ἡ Ἑσθήρ ἦτο ἐπιστῆς Ἰουδαία γυνὴ ἐν τῇ αὐτῇ Ἀρταξέρξου τοῦ *Μακρόχειρος* (460 π. Χ.), ἣτις ἐπέτυχεν νὰ σώσῃ τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῆς ἀπὸ γενικοῦ τινος ὀλέθρου κατ' αὐτῶν παρασκευασθέντος ὑπὸ τῶν ἑχθρῶν των. Πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κύρου δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄδειαν πρὸς ἐπιστροφὴν εἶχον ὑπολειφθῇ ἐν Περσίᾳ. Ἡ Ἑσθήρ εἶχεν ἐκλεχθῇ ὡς γυνὴ τοῦ Ἀρταξέρξου διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς ἀντὶ τῆς προτέρας Ἀστίν, ἣτις μὴ θελήσασα, τελουμένου συμποσίου πρὸς τοὺς μεγιστάνας τοῦ κράτους, νὰ προσέλθῃ μεθ' ὧν τῶν κοσμημάτων της εἰς τὴν τράπεζαν κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἀπεβλήθη ὑπ' αὐτοῦ. Εἶχε δὲ ἡ Ἑσθήρ, ὁρφανὴ οὖσα, ὡς προστάτην τὸν θεῖόν της *Μαρδοχαῖον*, ἄνδρα καὶ εὐσεβεῖ καὶ συνετὸν, ὅστις ποτὲ ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ Ἀρταξέρξου, ἀποκαλύψας αὐτῷ τὴν ὑπαρξίν συνωμοσίας δύο εὐνούχων κατ' αὐτοῦ. Ὁ Μαρδοχαῖος ὅμως οὗτος καταδικάζεται αἰῶνως εἰς θάνατον εἰσηγήσει τοῦ πρώτου ἄρχοντος τοῦ Ἀρταξέρξου Ἀμάν, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ἀπονεύμῃ τούτῳ τιμὰς μὴ ἐμπρεπούσας κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον εἰμὴ μόνον τῷ Θεῷ. Πρὸς μείζονα μάλιστα ἐκδίκησιν, κατηγορήσας τοὺς Ἰουδαίους, ἐπέτυχεν ὁ Ἀμάν ἵνα ἐκδοθῇ διάταγμα, δι' οὗ ὠρίσθη διὰ κλήρου ἡμέρα τις γενικῆς σφαγῆς αὐτῶν ἐν ὧν τῷ Περσικῷ κράτει. Τοιαῦτα ἄδικα διατάγματα δὲν ἦσαν ἀσυνήθη ἐν τῇ αὐθαρέτῳ διοικήσει τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἡγεμό-

νων, οὐδ' εἶναι ἔτι καὶ νῦν μεταξὺ ἁσικῶν λαῶν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας. Τότε ὁ Μαρδοχαῖος καταφεύγει εἰς τὴν Ἑσθήρ. Αὕτη προσκαλέσασα εἰς γεῦμα τὸν Ἀρταξέρξην, μετὰ πολλὰ παρεκάλεσεν αὐτὸν, ἵνα προληφθῇ ὁ κατὰ τοῦ Μαρδοχαίου καὶ ἐν γένει κατὰ τῶν ὁμοφύλων τῆς ἐπικείμενος κίνδυνος. Ὁ Ἀρταξέρξης ἐνθυμήθη τότε τὴν μεγάλην εὐεργεσίαν, ἣν ἄλλοτε παρέσχεν αὐτῷ ὁ Μαρδοχαῖος, καὶ ἥτις εἶχε καταγραφῇ εἰς τὰ ἐπίσημα χρονικά τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁ μὲν Ἀμὴν φονεύεται κρεμασθεὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σταυροῦ, ὃν εἶχε κατασκευάσει τῷ Μαρδοχαίῳ, ἐπειδὴ δὲ κατὰ ἁσιατικὴν συνήθειαν δὲν ἦτο δυνατόν δι' ἀτάγματι τι ἅπαξ ἐκδοθὲν νὰ ἀνακληθῇ, ἐξεδόθη τότε παρὰ τοῦ Ἀρταξέρξου νέον διάταγμα, δι' οὗ ἐν τῇ ὠρισμένῃ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ ἐπετρέπετο τοῖς Ἰουδαίοις νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς κατὰ παντὸς ἀποπειρωμένου νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τῶν. Τῇ ὠρισμένῃ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ χρώμενοι τῷ δικαιώματι τούτῳ ἐρόνευσαν πράγματι οἱ Ἰουδαῖοι μέγα πλῆθος ἐχθρῶν. Ἡ Ἑσθήρ ἔσωσε τοὺς ὁμοφύλους τῆς. Τὸ γεγονὸς ἀνηγγέλθη διὰ τοῦ Μαρδοχαίου εἰς πάσας τὰς ἰσραηλιτικὰς κοινότητας τοῦ Περσικοῦ κράτους, ὠρίσθη δὲ εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ καὶ ἑορτὴ, μέχρι τὴν σήμερον παρὰ τῶν Ἰουδαίων τελουμένη, ἡ καλουμένη ἐβραϊστὶ πουρίμ (φρουραὶ ἢ κληροί). . .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΟΙ ΙΟΥΔΑΙΟΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ. ΟΙ ΜΑΚΚΑΒΑΙΟΙ.

ΥΠΟΤΑΓΗ ΠΡΟ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

551—1 πρ. Χ.

50. Ἡ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου. (Μακκ. Γ', α—ζ').

Ὃτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐγένετο μετὰ τὴν ἐν Ἰσσοῦ μάχην κίριος τῆς Συρίας, περιῆλθε καὶ ἡ Παλαιστίνη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μακεδόνων (331). Πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων μετώκισε μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν καὶ κατ' αὐτὸν ὀνομασθεῖσαν Ἀλεξάνδρειαν, ἐνταῦθα δ' ἐπολλαπλασιάσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ μεγάλως (ὑπερβαίντες τὸ ἐν ἑκατομμύριον), ἐγένοντο δὲ καὶ πλούσιοι δι' οὗ ἤσκουν

ἐμπορίου. Ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ ἀπέραντος μακεδονικὴ μοναρχία διηρέθη εἰς πολλὰ μακεδονικὰ κράτη, ἡ Παλαιστίνη ὑπῆχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοὺς *Πτολεμαίους* βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου. Οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν εὐημέρησαν μεγάλως καὶ ἤσκουν ἐλευθέρως τὰ τῆς λατρείας των. Βραδύτερον μάλιστα ἐπὶ τοῦ ἀρχιερέως *Ὀρίου* (151 π. Χ.) ἔκτισαν καὶ ἴδιον ναὸν ἐν Λεοντοπόλει ἀμιλλώμενον πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν, ἐναντίον τῶν διαμαρτυρήσεων τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαίων. Τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίους μόνους ἐκ τῶν Πτολεμαίων ὁ *Φιλοπάτωρ* (221) κατεδίωξεν. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐξελληνίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ τοσοῦτον, ὥστε ὅσοι μετὰ αὐτῶν ἀνεραίνοντο ὡς συγγραφεῖς ἔγραφον εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐδέησε δὲ χάριν τοῦ λαοῦ νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην κατὰ ἀρχαιότερα ἱερὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως τῶν προφητῶν καὶ τὰ ἄλλα. Ἡ μετάφρασις αὕτη, ἣτις ἐγένετο κατὰ τὸν Γ' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, καλεῖται *μετάφρασις τῶν ὁ* διότι λέγεται ὅτι ἄνδρες σοφοὶ περὶ τοὺς 70 ἐξεπόνησαν αὐτήν. Εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἱερὰ βιβλία προσέθηκαν οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαῖοι καὶ ἄλλα νεώτερα ἱερὰ βιβλία ἢ ἀπ' ἀρχῆς ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ συντεταγμένα (*Σοφία Σολομώντος*, *Α' βιβλίον Μακκαβαίων*), ἢ ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ μεταπεφρασμένα καὶ ἐν αὐτῇ μόνῃ σωθέντα (*Β' καὶ Γ'. Μακκαβαίων*, *Τωβιτ*, *Ἰουδαῖθ*, *Σοφία*, *Σειρὰχ*, *ἱερεὺς*). Τὰ βιβλία ταῦτα οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἐξισῶσι πρὸς τὰ ἀρχαιότερα, ἃν καὶ κατὰ μικρὸν ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ ν' ἀναγινώσκωσιν αὐτὰ καὶ νὰ θεωρῶσιν ὡς ὠφέλιμα. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐγενικεύθη κατ' ὀλίγον τότε ἐν Ἀσίᾳ καὶ τῇ Ἀνατολῇ καθόλου τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Παλαιστίνῃ, καθὼς καὶ πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχον Ἰουδαῖοι διεσπαρμένοι, ἀνεγινώσκετο παρ' αὐτοῖς ἡ ἀγία Γραφή μᾶλλον ἐν τῇ μεταφράσει τῶν ὁ ἢ ἐν τῇ πρωτοτύπῃ ἑβραϊκῇ. Οἱ ἐκ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σοφοὶ ἐγνώρισαν ἐν τῇ ἑλληνικῇ τάτῃ ταύτῃ πόλει καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλοσοφίαν, καθὼς καὶ οἱ Ἕλληνες τὴν ἑβραϊκὴν. Τοιαύτην γνῶσιν δεικνύει οὐ μόνον ὁ μεταγενέστερος Ἀλεξάνδρινός Ἰουδαῖος *Φίλων*, ὅστις ἐξήγησεν ἐντελῶς νὰ συνδυάσῃ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν μετὰ τοῦ μωσαϊσμοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φύσκωνος ἀκμάζων (145 — 146) *Συγγραφεὺς τῆς Σοφίας Σολομώντος*, συγγράμματος συγγεγραμμένα κατὰ τὸν τύπον τῶν Παροιμιῶν τοῦ Σολομώντος, ὅστις παραισάγεται

ἐν αὐτῇ καὶ ὡς διδάσκων. Παρὰ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίοις ἀπαν-
τῶσι πολὺ καθαρώτεραι θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἔννοιαι ἢ παρὰ
τοῖς ἀρχαιοτέροις ἱεροῖς συγγραφεῦσι. Καὶ ἐνταῦθα ἐπαληθεύει δηλ.,
ὅ,τι ἀλλαγαὸν παρετηρήσαμεν (1. 9.), ὅτι ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς
ἀληθοῦς θρησκείας παρατηρεῖται βαθμιαία τις πρόοδος. Ὁ Θεὸς παρί-
σταται ἐν τῇ Σοφίᾳ Σολομῶντος ὡς Θεὸς πάντων τῶν ἀνθρώπων, περὶ
πάντων προνοῶν· ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ τιμωρία τῶν κακῶν
ἐπανήχθησαν εἰς τὰς ἀληθεῖς αὐτῶν βάσεις· διδάσκεται δηλ., ὅτι δὲν
πρέπει νὰ πράττῃ τις τὸ ἀγαθὸν μόνον διὰ ν' ἀνταμειβθῇ ἢ νὰ ἀπο-
ρεύγῃ τὸ κακὸν μόνον ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ θέλημα,
καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸ ἀγαθόν, τὸ ὅποῖον θέλει ὁ Θεός· αἱ πρόσκαιροι
δυστυχίαι δὲν θεωροῦνται πλέον ὡς τιμωρίαι κρυφίων ἀμαρτημάτων· ἡ
διάρκεια μετὰ θάνατον ἐθεωρήθη ἄσχετος ἀπὸ τῆς διαρκείας τοῦ ὕλι-
κοῦ σώματος τοῦ φθειρομένου ἢ μέλλουσα ζωὴ δὲν εἶναι τόπος τις,
ἐν ᾧ αἱ ψυχαὶ ζῶσι σκυῶδη τινὰ καὶ ἀδρανῆ βίον. Ἐν γένει δὲ ἐτελει-
οποιήθησαν αἱ περὶ Θεοῦ, προνοίας, ἀρετῆς καὶ ἀθανασίας ψυχῆς ἔν-
νοιαι τῶν Ἰουδαίων (1) *

31. Ἡ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων

ὑπὸ τοὺς τῆς Συρίας βασιλεῖς Σελευκίδας.

* Ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ἐτέλεσαν ἡ Παλαι-
στίνη ἐπὶ ἓνα μόνον αἰῶνα, εἴτα δὲ κατεκτήθη ἡ χώρα ὑπὸ τῶν Σε-
λευκιδῶν βασιλέων τῆς Συρίας. Οἱ Σελευκίδαι δὲν προσηνή/θησαν πρὸς
τοὺς Ἰουδαίους ἐπικεικῶς, οὐδὲ ἐσεβάσθησαν τὴν αὐτῶν θρησκείαν, ὅσον
οἱ Πτολεμαῖοι. Ἦδη Σέλευκος ὁ Δ'. ἀποστείλας εἰς Ἱεροσόλυμα Ἡ-
λιόδωρον τινα, ἐζήτηε νὰ συλήσῃ ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ναοῦ πάντα τὰ πο-
λύτιμα σκεύη. Ἀλλ' ἡ θεία δίκη ἐτιμώρησε τὸν ἀπεσταλμένον. Ἡ πί-
σις ὅμως κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐκορυφώθη ἰδίως ἐπὶ τοῦ διαδεχμένου
τὸν Σέλευκον Ἀντιόχου Δ'. τοῦ Ἐπιφανοῦς, διότι οὗτος ἠθέλησε διὰ
τῆς βίας νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀρνηθῶσι τὴν πᾶν θρη-
σκείαν καὶ νὰ δεχθῶσι τὴν εἰδωλολατρίαν καὶ τὰ ἐθνικὰ ἔθιμα. Πρὸς ἐκ-
τέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἀπέστειλεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἰσχυρὰν φρουράν,
ὡχύρωσε τὴν πόλιν, οἰκοδομήσας ἀκρόπολιν ἐν αὐτῇ, καὶ στήσας ἐν τῇ

(1) Πρὸ πάντων τὰ τρία πρῶτα κεφάλαια τῆς Σοφίας Σολομῶντος.

μέσω τοῦ νοῦ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἐβεβήλωσεν αὐτόν. "Οσοὶ ἤρνοῦντο
 νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πάτριον θρησκείαν, ἠναγκάζοντο νὰ πράττωσι
 τοῦτο δι' ἀνηκουστών βασάνων. Ἡ Γραφὴ διέσωσεν ἡμῖν δύο παραδείγ-
 ματα οὕτω βασανισθέντων Ἰουδαίων, ἀλλὰ μὴ ὑποκυψάντων, τοῦ ἐννε-
 νηκοντούτου γέροντος Ἐλεάζαρου καὶ τινος εὐσεβοῦς μητρὸς μετὰ τῶν
 ἐπτὰ τέκνων της. Ὁ Ἐλεάζαρος ἠναγκάζετο νὰ φάγη χαίρειον κρέας,
 τὸ ὑποῖον ἀπηγορεύετο ὑπὸ τοῦ νόμου. Αὐτὸς ὅμως θαρραλέως ἠρνήθη,
 οὐδὲ ἠθέλησεν, ὅπως συνεβούλευον αὐτῷ οἱ φίλοι του, νὰ φάγη ἀντ'
 αὐτοῦ κοινὸν κρέας, καὶ οὕτω νὰ προσποιηθῇ μόνον, ὅτι ὑπέκυψεν εἰς
 τὰς διαταγὰς τῶν δεσποτῶν. Δὲν θέλω, εἶπεν, ὅπως κερδίσω ὀλίγας ἡ-
 μέρας ζωῆς, νὰ μολύνω μὲν τὸ ὄνομά μου, νὰ δώσω δὲ οἰκτροτάτον πα-
 ράδειγμα δουλείας καὶ ὑποταγῆς εἰς τὰς ἀνόμους διατάξεις τῶν ἀσε-
 βῶν κυρίων μας. Πρέπει νὰ φοβώμεθα μᾶλλον τὸν Θεόν, ὅστις δύναται
 καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ, ἢ τοὺς ἐπι-
 γείους ἐξουσιαστάς ἡμῶν! Οὕτω γενναίως ἀπέθανε καὶ ἡ εὐσεβὴς Ἰ-
 ουδαία μήτηρ μετὰ τῶν ἐπτὰ τέκνων της. Ἀρτοῦ ἐβασάνισαν ἀ-
 πανθρώπως ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς ἑξ ἀδελφοὺς, ἤλθε καὶ ἡ σειρά
 τοῦ νεωτάτου, ὃν ἐσπούδασαν οἱ βασανισταὶ νὰ φοβίσωσι καὶ νὰ κινή-
 σωσιν εἰς ὑπακοήν. Ἀπελπισθέντες δὲ εἶπον καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ νὰ
 συμβουλεύσῃ αὐτὸν νὰ ἐνδώσῃ. Τότε ἐκείνη δεχθεῖσα τὴν προτροπὴν,
 εἶπεν αὐτῷ ἐν τῇ πατρίῳ γλώσσῃ, ἣν ἐκεῖνοι δὲν ἐνόουν. Τέκνον μου!
 ἐννέα ὅλους μῆνας σὲ ἐβόστας ἐν τῇ κοιλίᾳ μου· σὲ ἐθήλασα ἔπειτα
 καὶ σὲ ἀνέθρεψα μέχρι τῆς ἡλικίας ταύτης. Ἀκουσόν μου λοιπόν. Ἴδε
 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἐνθυμοῦ ταύτην τὴν στιγμὴν τὸν ποιητὴν
 τοῦ κόσμου, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Φοβοῦ αὐτόν, μηδὲ ἐγκαταλεί-
 ψῃς ποτὲ τὴν ἀληθινὴν λατρείαν του! Μὴ καταισχύνῃς τὸν οἶκόν σου
 Μιμήθητι τὸν γενναῖον θάνατον τῶν ἀδελφῶν σου. Ὁ θάνατος μᾶς ἀ-
 παχωρίζει ἐδῶ, ἀλλ' ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ θὰ ἐνωθῶμεν πάλιν ἡμεῖς πάντες!
 Ὑπὸ τῶν λόγων τούτων ἐνθαρρυνθεὶς ὁ νέος, ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς βα-
 σανιστάς του, εἶπε, Κόμειτε τὸ ἔργον σας, προτιμῶ νὰ ὑπακούσω εἰς τὸν
 νόμον τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ εἰς τὸν ἀσεβῆ νόμον τοῦ βασιλέως σας. Με-
 τὰ τὸν θάνατον καὶ αὐτοῦ ὑπέστη τελευταῖον φοβεράς βασάνους καὶ
 τέλος καὶ τὸν θάνατον καὶ ἡ εὐσεβὴς μήτηρ τῶν γενναίων τούτων τῆς
 ἀληθοῦς θρησκείας μαρτύρων. • Υ

52. Οἱ Μακκαδαῖοι. (Μακκαβ. Α' καὶ Β').

* Μακκαδαῖοι λέγονται ὁ ἱερεὺς *Ματταθίας* καὶ οἱ πέντε υἱοὶ αὐτοῦ, οἵτινες ἐξεγερθέντες κατὰ τῆς τυραννικῆς κυριαρχίας τῶν Σελευκιδῶν ἠδυνήθησαν διὰ τῶν ἀγώνων τῶν νὰ ἐλευθερώσωσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν Ἰουδαίαν, νὰ σώσωσι δὲ τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τὴν ὑπὸ τῶν Σύρων καταδικωκομένην, καὶ νὰ ἰδρύσωσι νέον ἀνεξάρτητον ἰουδαϊκὸν βασίλειον ἐπὶ 120 ἔτη περίπου διαρκέσαν (167—64), ἕως οὗ ὑπήχθησαν οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους. Πρῶτος ἐξηγέρθη κατὰ τῶν Σύρων ὁ ἱερεὺς *Ματταθίας* (τῷ 167 π. Χ.) μετὰ τῶν υἱῶν του φυγὼν ἐξ Ἱεροσολύμων καὶ ἐλθὼν εἰς Μεδίαν, ἐκεῖ δὲ καταστρέψας τὸν ἐθνικὸν βωμὸν καὶ τὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰδωλολατρείαν, καὶ φονεύσας τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ βασιλέως *Ἀντιόχου τοῦ Δ'*. Τὸν Ματταθίαν ἠκολούθησαν πολλοὶ γενναῖοι ἄνδρες ἐκ τοῦ λαοῦ, μεθ' ὧν περιερχόμενος τὴν χώραν, ἐνεθάρρυνε τὸν λαὸν καὶ ἐκίνησε εἰς ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἀσεβῶν διαταγῶν τοῦ βασιλέως καὶ εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Ἀποθνήσκων ὁ Ματταθίας ἐξώρκιζε τοὺς υἱούς του νὰ ἐξκολουθήτωσι τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως τῶν πατέρων τῶν ἀντίστασιν μέχρις ἐξοντώσεως. Ὄρισε δὲ αὐτοῖς διαδόχον ἐν τῷ πολέμῳ τὸν υἱὸν του *Ἰούδαν τὸν Μακκαθαῖον*. Καὶ ὁ Ἰούδας κατέστρεψε πάντας τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων καὶ κατεδίωκεν οὐ μόνον τοὺς Σύρους τοὺς βιάζοντας τοὺς ἠμοφύλους του νὰ θύωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρνούμενους τὴν πᾶντιον θρησκείαν ἐκ τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ τοῦ Ἰούδα ἐπεμψεν ὁ Ἀντιόχος τὸν στρατηγὸν *Αυαίαν* μετὰ μεγάλου στρατοῦ ἐξ 65,000 συνισταμένου. Ἀλλ' οἱ ὀλίγοι περὶ τὸν Ἰούδαν γενναῖοι (περὶ τὰς 10,000 ἀριθμούμενοι) ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τοῦ θάρρους τὸ ὅποῖον ἐμπνέει πάντοτε τοὺς ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀγωνιζομένους, ἠδυνήθησαν νὰ νικήσωσι τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ γίνωσι κύριοι καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ μόνον τὴν ἀκρόπολιν διετήρησαν ἐπὶ τινα χρόνον οἱ Σύροι. Ἐν Ἱεροσολύμοις, ὁ διὰ τῶν Σύρων μολυνθεὶς ναὸς ἐνεκακινήσθη ἐκ νέου διὰ μεγάλης πομπῆς, ὥρισθη δὲ καὶ μεγάλη ἐροτὴ εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐγκαινίων τούτων. Ὁ ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος οὗτος πόλεμος διήρκεσε καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀντιόχου Δ' *Ἀντιόχου τοῦ Εὐπάτορος*, ὅστις ὠδήγησε κατὰ τῶν Ἱεροσολύμων φοβερὸν στρατὸν 120 περίπου χιλιάδων. Εἰς τηλικαύτην δύναμιν ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιστῶσιν οἱ περὶ τὸν Ἰούδαν

ολίγοι. Τὰ Ἱεροσόλυμα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ξένων. Ὁ Ἰούδας ἔφυγεν ἐκείθεν, ἐξηκολούθει ὁμως τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπὶ τοῦ *Δημητρίου τοῦ Σωτῆρος*. Ἀλλὰ τέλος ἐν τινι μάχῃ πρὸς τὸν στρατηγὸν τούτου *Βακχίδην* ἔπεσε μαχόμενος. Ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι σχεδὸν ἐράμιλλος πρὸς τὸν ἡρωϊσμόν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἐν ταῖς λαμπροτέραις ἐποχαῖς τῆς ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας.

Ὁ *Ἰωράθαρ*, ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του Ἰούδαν ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος αὐτοῦ. Νικήσας τὸν *Βακχίδην*, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ κλείσῃ μετ' αὐτοῦ εἰρήνην καὶ νὰ ἐγκαταλίπῃ ἑλευθέραν τὴν Ἰουδαίαν. Ἀνεγνωρίσθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ *Δημητρίου τοῦ Σωτῆρος* *Ἀλεξάνδρου*, βοηθήσας αὐτὸν εἰς τὴν κατὰ λῃψιν τοῦ θρόνου. Μετ' αὐτὸν ἦρξεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Σίμων*, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ *Ἰωάννης*, ὁ ἐπικληθεὶς *Ἵρχανός*. Ἐπὶ τούτου ἐκδιωχθέντων τῶν Σύρων ἐντελῶς ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, τὸ κράτος τῶν Ἰουδαίων ἀνέλαβε σχεδὸν τὰ ὅρια, τὰ ὅποια εἶχεν ἐπὶ τῶν ἐνδοξῶν χρόνων τῶν ἀρχαίων βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα. Ἀπὸ τοῦ υἱοῦ του ὁμως *Ἀριστοβούλου τοῦ Α'* τοῦ *φιλέλληρος*, ὅστις πρῶτος ἐκ τῶν διαδόχων τῶν *Μακκαβαίων* ἐπέθηκε βασιλικὸν στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἤρχισε νὰ ἐξασθενῇ ἡ δύναμις τῶν Ἰουδαίων, καὶ νὰ ἐπικρατῇ μεγάλη διαφθορὰ ἐν τῇ αὐτῇ. Αἱ δολοφονίαι καὶ αἱ ἄλλαι φρικώδεις ἀλληλοσφαγαὶ μεταξύ τῶν μελῶν τῆς ἡγεμονευούσης οἰκογενείας, ὧν εἶναι πλήρης ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων τούτων *Μακκαβαίων*, δεικνύουσι τὴν μεγάλην ἠθικὴν κατὰπτωσιν αὐτῶν. Ὁ *Ἀριστόβουλος* φρονεῖ τὸν ἀδελφόν του, ἀρνείει δὲ νὰ ἀποθάνῃ ἡ μήτηρ του ἐξ αἰτίας ἐν τῇ φυλακῇ. Ὁ διάδοχός του *Ἰωαννῆς* διαπράττει ἄλλας ἀπανθρωπίας. Τὸν *Ἰωαννῆαν* διαδέχεται ἡ μήτηρ του *Ἀλεξάνδρα*, καὶ ταύτην ὁ *Ἵρχανός Β'*, ὅστις ὁμως ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς παρὰ τοῦ *Ἀριστοβούλου τοῦ Β'*. Ἀλλ' ὁ *Πομπήιος* ὁ περίφημος Ῥωμαῖος στρατηγός, ὅστι τότε διέτριβεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ μετὰ μεγάλου στρατοῦ, προσκληθεὶς εἰς βοήθειαν τοῦ *Ἵρχανου*, τοῦτον μὲν ἐγκατέστησε πάλιν ἡγεμόνα τῶν Ἰουδαίων, τὸν δὲ *Ἀριστόβουλον* ἔπεμψε δέσμιον μετὰ τῶν υἱῶν του εἰς τὴν *Ῥώμην* (64 π. Χ.). Ἐκτοτε περιέρχονται οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων. *

55. Οἱ Φαρισαῖοι, οἱ Σαδδουκαῖοι καὶ οἱ Ἑσσαι.

Ἐπὶ τῶν μυκκαδικῶν χρόνων ἢ ὀλίγον πρότερον ἐμορφώθησαν παρ' Ἰουδαίοις αἱ τρεῖς θρησκευτικαὶ μερίδες ἢ σχολαὶ (καὶ αἰρέσεις ἄλλως καλούμεναι) τῶν Φαρισαίων, τῶν Σαδδουκαίων καὶ τῶν Ἑσσaiων, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὴν θρησκευτικὴν κατάστασιν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθὼς καὶ κατὰ τοὺς ἀμέσως ἐπομένους αἰῶνας καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀποῦ ἡ ἀρχαία θερμὴ εὐσέβεια τῶν χρόνων τοῦ Δαυὶδ καὶ τῶν προφητῶν ἐξέλιπεν, ἐπεκράτησεν ἀντ' αὐτῆς παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τοῦτοις Ἰουδαίοις ἡ ἢ κατ' ἐπιφάνειαν καὶ κατὰ τύπους εὐσέβεια (τοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα) ἡ ἢ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία ἡ ὁ μυστικὸς ἀσκητισμός. Τὴν πρώτην τάσιν ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ Φαρισαῖοι, τὴν θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν οἱ Σαδδουκαῖοι καὶ τὸν ἀσκητισμὸν οἱ Ἑσσαι. Οἱ Φαρισαῖοι οὕτω κληθέντες ἐκ τῆς λέξεως φαροῦς, ἣτις σημαίνει τὸν εὐσεβεῖ, ἦσαν οἱ αὐστηροὶ ζηλωταὶ ὑπὲρ τῶν πατρίων, οἱ πολεμοῦντες πάντα νεωτερισμὸν καὶ μισοῦντες τοὺς ξένους. Αὐτοὶ ἐκτὸς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἀπεδέχοντο καὶ πάσας τὰς μεταγενεστέρους παραδόσεις τῶν ραββίνων καὶ τὰς πολυπληθεῖς καὶ μικρολόγους διατάξεις αὐτῶν περὶ νηστειῶν καὶ ἑορτῶν. Οἱ Φαρισαῖοι ἦσαν ἰδίως πολέμιοι τῶν Ῥωμαίων, ὑπερκαπιζόμενοι τὰ πάτρια, διὰ τῶν προκλησέων των δὲ πολλάκις ἐξήγειρον κατ' αὐτῶν τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν. Τοὺς Φαρισαίους ἐχαρακτήριζε πνευματικὴ ἀλαζονεία, πρὸ πάντων πρὸς τὸ ραϊνόμενον καὶ κατ' ἐπίδειξιν καὶ ὑπόκρισιν εὐσέβεια, περιδεὴς ἐμμονὴ εἰς τοὺς τύπους τῆς λατρείας καὶ ραγιατισμὸς κατὰ τῶν ἄλλως προνοούντων καὶ ἔχθρα κατ' αὐτῶν. Αἱ ἐννοιαὶ αὐτῶν περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μεσσία ἦσαν παχυλαί. Ὁ Μεσσίας κατ' αὐτοὺς ἐμελλεν ἀπλῶς ὡς δυνάστης νὰ καταστρέψῃ τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων καὶ νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τοὺς Ἰουδαίους τὰ ἔθνη. Οἱ Φαρισαῖοι παρίστανον τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἐν τῇ νεκρώσει καὶ μισαλλοδοσίᾳ του. Οἱ Σαδδουκαῖοι, ἐκ τοῦ Σαδδὸκ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν ὀνομασθέντες, ἦσαν τὸ ἀντίθετον τῶν Φαρισαίων, ἀπέρριπτον πάσας τὰς μεταγενεστέρους προσθήκας καὶ διδασκαλίας, ἐμμένοντες μόνον εἰς τὰ συγγράμματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καὶ αὐτὴν τὴν περὶ ἀναστάσεως δόξαν ἐθεώρουν ὡς νεωτερισμὸν. Ἐν τῷ βίῳ των δὲ ἦσαν ἔκδοτοι εἰς τὰς ἀπυλαύσεις καὶ πλεονέκται, καὶ ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ προνήματα φίλοι καὶ κόλα-

κες τῶν Ῥωμαίων. Οἱ Ἑσσαιοί, (θεραπευταί) (*) ἦσαν εἰδός τι ἄσκη-
τῶν, οἵτινες ἐν ᾧ οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι ἐπάλαιον ἐν Ἱεροσολύ-
μοις περὶ τῆς ἀρχῆς, εἶχον ἀποχωρήσει εἰς τὴν παρὰ τὴν Νεκρὰν θά-
λασσαν ἔρημον. ὅπου ἔζων ἔχοντες κοινωνίαν ἀγαθῶν, ἀπέρριπτον τὸν
γάμον καὶ τὸν ὄρκον, ἐπρέσβευον τὴν ἀθανασίαν καὶ ἐθεώρουν τὸ σῶμα
ὡς δεσμωτήριον τῆς ψυχῆς. Δὲν ἀπεδέχοντο δὲ τὰς θυσίας. Ἡ λατρεία
τῶν συνίστατο εἰς ἀναγνώσεις τῶν ἀγίων Γραφῶν, καθαρισμοὺς καὶ προ-
σευχάς, ἰδίως κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου.

**38. Ὁ Ἡρώδης, ἐφ' οὗ ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς
καὶ ἡ διοίκησις τῆς Παλαιστίνης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
καὶ τῶν ἀποστόλων.**

Ἀνωτέρω εἶδομεν (32), ὅτι ὁ Πομπήϊος προσκληθεὶς εἰς βοήθειαν
ὑπὸ τοῦ τελειταίου Μακκαβαίου Ὑρκανοῦ τοῦ Β'. τοῦτον μὲν ἐγκα-
τέστησεν ἡγεμόνα τῶν Ἰουδαίων, τὸν δὲ Ἀριστόβουλον, τὸν σφετερι-
σθέντα ἀπ' ἐκείνου τὸν θρόνον, ἀπέστειλε δέσμιον εἰς Ῥώμην. Ὁ Ὑρ-
κανὸς ἔκτοτε ἐτέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς καὶ τὴν ἐξάρτησιν τῶν Ῥωμαί-
ων, οἵτινες ἀντ' αὐτοῦ ἀνεβίβασαν ἔπειτα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦς ὑποτελοῦς ἡ-
γεμονικοῦ τῆς Ἰουδαίας θρόνου τὸν Ἰδομαῖον Ἡρώδην, στρατηγὸν ὄν-
τα πρότερον τοῦ Ὑρκανοῦ. Ὁ Ἡρώδης οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ξένος
ἡγεμὼν τῶν Ἰουδαίων. Ἦτο δὲ ἐξ ὅλης ψυχῆς παραδομένος εἰς τοὺς
αὐτὸν εἰς τὴν ἡγεμονίαν ἀναβιβάσαντας Ῥωμαίους, καὶ αὐτοῖς χαρίζο-
μενος ἐπεθύμει νὰ εἰσαγάγῃ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις Ῥωμαϊκὰ, ἀν καὶ ἄλ-
λως ἄφρησεν ἀνέπαρον τὴν θρησκείαν των. Ἦτο δὲ διὰ τοῦτο λίαν μι-
σητός τῳ λαῷ. Μισητὸν αὐτὸν κατέστησεν πρὸς τούτοις ἡ θηριώδης
ἀπανθρωπία του, ἣν ἐδείξε πρὸ πάντων πρὸς τοὺς οἰκείους του καὶ
πάντας ἐν γένει οὓς ἐροεῖτο καὶ ὑποπτεύετο ὡς ἐπιβουλευμένους τὸν
θρόνον του. Ὁ Ἡρώδης ἐρόνουσε τὸν Ὑρκανὸν, τὸν πενθερόν του, τὴν
πενθεράν του, τὴν γυναῖκά του Μαριάμην καὶ τοὺς δύο ἐκ ταύτης υἱούς
του, ἕτερον υἱὸν του τὸν ἀντίπατρον, καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου,
ἀληθῆς Νέρων πρὸ τοῦ Νέρωνος ἀναδειχθεὶς! Ἐπὶ τούτου ἐγεννήθη ὁ
Ἰησοῦς Χριστὸς, ὃν ἵνα φρονέσῃ ἔτι νῆπιον, διέταξε τὴν σφαγὴν τῶν ἐν
Βηθλεὲμ. ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω νηπίων. Μετὰ τὸν θάνατόν του

(*) Ἐθεράπευον οὗτοι καὶ νοσοῦντας.

συμβάντα τῷ 750 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, μικρὸν μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἐβασίλευσαν ἐν Παλαιστίνῃ οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ ὁ Ἀρχέλαος ἐν Ἰουδαίᾳ, ὁ Ἡρώδης Ἀντύπας ἐν Γαλιλαίᾳ καὶ Περσίᾳ, καὶ ὁ Φίλιππος ἐν τῇ Ἰουραίᾳ καὶ ταῖς ταύτῃ ὁμόροις χώραις. Ὁ Ἀρχέλαος ἐδιώχθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἡ δὲ Ἰουδαία ἐκλυθεῖν μετὰ ταῦτα ὑπὸ ῥωμαίων ἐπιτρόπων (Procuratores), ὧν πέμπτος ὑπῆρξεν ὁ Πόντιος Πιλάτος, ἐφ' οὗ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τοῦ Φιλίππου ἡ τετραρχία ἠνῶθη μετὰ τὸν θάνατόν του μετὰ τῆς τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα. Τελευταῖον δὲ ἀνεγνωρίσθη ἡγεμὼν πάσης τῆς Ἰουδαίας Ἡρώδης ὁ Ἀγριππας (41—45 μ. Χ.). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγένετο ἡ Παλαιστίνη τελεία ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, διοικουμένη παρὰ Ῥωμαίων ἐπιτρόπων ἐδρευόντων ἐν Καισαρείᾳ. Μ

§ 88. Παρχήρησις περὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἐκτεθείσης ἱστορίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ;

Συνεπληρώσαμεν τὸ πρῶτον μέρος τῆς Ἰερᾶς Ἱστορίας, διηγηθέντες τὰ περὶ τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ ἐν γένει τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπιφαίνεται εἰς τὸν κόσμον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, Εἶδομεν πῶς ὁ ἄνθρωπος ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεὶς παραγνώρισας τὸν ἀληθῆ προορισμόν του, ἡμάρτησε καὶ ἀπεμακρόνθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, πῶς ὁ κόσμος περιέπεσε κατὰ μικρὸν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὴν διαφθοράν, πῶς ὁμως ὁ Θεὸς θέλων νὰ ἐπαναγάγῃ πάλιν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, ἐφώτισε τοὺς πατριάρχας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἐπειτα δὲ τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς προφῆτας, καὶ πῶς διὰ τούτων ἤρχισε νὰ ἐγκαθιδρύεται ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἀληθὴς θρησκεία. Ἀπεπλανήθη μὲν πολλάκις ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀπὸ ταύτης καὶ περιέπεσεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἀλλὰ διὰ τῶν προφητῶν πάλιν ἐπανήρχετο εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Εἶδομεν ὅτι αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας τίθενται διὰ τῶν πατριαρχῶν, διὰ δὲ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν ὑψοῦνται εἰς τὴν μεγαλειτέραν καθαρότητα, καὶ τὴν βαθμιαίαν ταύτην πρὸσδον τῆς ἀποκαλύψεως παρεκολουθήσαμεν μέχρι τῶν ἀλεξανδρινῶν ἑλληριστῶν Ἰουδαίων. Κατὰ τοὺς μελλεζαϊκούς ὁμως χρόνους παρετηρήσαμεν, ὅτι ἐπῆλθε κατάπτωσις καὶ διαφθορὰ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Ἡ κατ' ἐπιφάνειαν καὶ ὑπόκρισιν εἰ-

σέβεια, ἡ ἀδιαφορία καὶ ὁ μυστικισμὸς ἀντικατέστησεν τὴν ἀρχαίαν θερμότητα τῆς ὑγιoῦς πίστεως. Διὰ τοῦτο ἤρχισαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην νέας τινὸς ὑψηλοτέρας ἀποκαλύψεως, ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τῆς ὑπαγωγῆς ὑπὸ τοὺς Ρωμαιοὺς οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιέζοντο καὶ πολιτικῶς, ἀνενέωσε καὶ τοῦτο τὰς ἐλπίδας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ περὶ τῆς προσεχοῦς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου ἢ τοῦ Χριστοῦ ὃν οἱ ἀρχαῖοι προφῆται εἶχον προαναγγεῖλαι (25). Οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν προπαρασκευασμένοι νὰ δεχθῶσι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις ἔμελλε νῦν νὰ ἀναφανῇ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔμελλε νὰ πληρώσῃ τὰς μεσσιανικὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν ὑψηλοτέραν, τὴν πνευματικὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ νὰ τελειοποιήσῃ καὶ συμπληρώσῃ τὴν θρησκευτικὴν ἀποκάλυψιν καὶ νὰ διαδώσῃ ταύτην εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Διότι καὶ τὰ ἔθνη εἶχε προορίσει ἡ θεία πρόνοια νὰ δεχθῶσι τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας. Καὶ τὰ ἔθνη δὲ ἦσαν κατ' ἄλλον τρόπον προπαρασκευασμένα ἵνα δεχθῶσι τὴν νέαν ἀληθῆ θρησκείαν, διότι αἱ ἀρχαῖαι ἐθνικαὶ θρησκεῖαι εἶχον ἀπολέσει μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν τὴν σημασίαν των, οἱ ἐθνικοὶ λαοὶ, καὶ μάλιστα οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι, ἰδίως διὰ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας εἶχον κατίδει τὴν σαθρότητα καὶ τὸ ψεῦδος τῶν μυθολογικῶν θρησκειῶν καὶ ἐζήτουν ἀνωτέραν τινὰ πνευματικὴν θρησκείαν σύμφωνον πρὸς τὰς ἀληθεῖς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος. Τοιαύτη δὲ θρησκεία παρουσιάσθη νῦν καὶ εἰς αὐτοὺς ἡ χριστιανική. Πῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔσωσε τὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαρτίας, πῶς ἐδίδαξε τὴν θρησκείαν του καὶ ἵδρυσε τὴν ἐκκλησίαν, πῶς διὰ τῶν ἀποστόλων του ἐξηπλώθη αὕτη εἰς ἅπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, περὶ πάντων τούτων πραγματεύεται τὸ δεύτερον μέρος τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, ἡ Ἱστορία τῆς Καιρῆς διαθήκης.

ΙΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

36. Ἡ ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἡ ἱστορία τῆς Καινῆς διαθήκης εἶναι ἡ ἱστορία τῶν πράξεων καὶ τῆς διδασκαλίας ἡ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων. Ἐνῷ ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δεικνύει πῶς διὰ τῶν πατριαρχῶν τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν ἤρχισε νὰ ἐγκαθιδρύεται ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἀληθὴς θρησκεία, ἡ ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης σκοπεῖ νὰ δείξῃ πῶς ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθοῦς ταύτης θρησκείας συμπληροῦται καὶ τελειοποιεῖται διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ἡ ὁ Μεσσίας, τ. ἔ. ἐκεῖνος ὃν προανήγγειλαν οἱ προφῆται ὡς μέλλοντα νὰ ἔλθῃ ποτὲ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ καὶ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἀλήθειαν (Πρβλ. 26 καὶ 28). Ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ διδαχθεῖσα αὕτη θρησκεία διεδόθη εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν ἀποστόλων. Ἡ ἱστορία τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων εὐρίσκεται εἰς τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης τὰ συγγραφέντα ὑπὸ ἀποστόλων ἢ μαθητῶν αὐτῶν, τ. ἔ. εἰς τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων, τὰς Ἐπιστολὰς τῶν ἀποστόλων καὶ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν. Διὰ τοῦτο τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος τῆς Ἱερᾶς ἱστορίας λέγεται ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης (Πρβ. καὶ 1). Ὑποδιαίρουµεν δὲ καὶ τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος εἰς δύο τμήματα καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θέλει γίνεαι λόγος περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ τῶν ἀποστόλων.

ΤΜΗΜΑ Α΄.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός. 1—33 μ. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΑΙΚΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ
ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΗ ΑΥΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑ.

37. Διήγησις τῶν Εὐαγγελιστῶν. Τὰ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ. (Λουκ. 4. καὶ β΄. Ματθ. 4. καὶ β΄.).

Ἐν Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος, ἡγεμονεύον-
τος τῆς Ἰουδαίας Ἡρώδου τοῦ μεγάλου, ἕξ παρθένος τις ὀνόματι Μα-
ρία, ἥτις ἦτο μεμνηστευμένη Ἰωσήφ τῷ τέκτονι. Ἡ παρθένος αὕτη
ἦτο προωρισμένη νὰ γεννήσῃ τῷ κόσμῳ τὸν σωτῆρα αὐτοῦ. Πρὸς αὐ-
τὴν ἐλθὼν ἄγγελος Κυρίου εὐηγγελισθῇ αὐτῇ λέγων, Χαῖρε, κεχαρι-
τωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος
ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μαρία κατελήφθη ὑπὸ φόβου
ἀναλογιζομένη τὰ τοῦ ἀσπασμοῦ, προσέθηκεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος. Μὴ φο-
βοῦ Μαριάμ, διότι εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. Ἰδοὺ θὰ συλλάβῃς καὶ θὰ
γεννήσῃς υἱόν, ὅστις θὰ κληθῇ Ἰησοῦς. Αὐτὸς θὰ γίνῃ μέγας καὶ θὰ κλη-
θῇ υἱὸς Ὑψίστου, καὶ Κύριος ὁ Θεὸς δώσῃ αὐτῷ τὸν θρόνον τοῦ προ-
πάτορος αὐτοῦ Δαυὶδ, θὰ βασιλεύσῃ δὲ αἰωνίως ἐπὶ τοῦ οἴκου τοῦ Ἰα-
κώβ καὶ ἡ βασιλεία του δὲν θὰ ἔχῃ τέλος. Εἰς ταῦτα ἀπήντησε τῷ ἄγ-
γέλῳ ἡ Μαρία· Πῶς δύναται νὰ γίνωσι πάντα ταῦτα; Ὁ δὲ ἄγγελος
εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦμα Κυρίου θέλει ἐπέλθῃ ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου
θὰ σέ ἐπισκιάσῃ· διὸ τὸ ἀπὸ σοῦ μέλλον νὰ γεννηθῇ ἅγιον θὰ κληθῇ υἱ-
ὸς Θεοῦ, Ὅτε δὲ ἐπλησίασαν αἱ ἡμέραι τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς, ἦλθε μετὰ
τοῦ Ἰωσήφ εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· διότι εἶχε παρὰ τοῦ Καίσαρος
Αὐγούστου ἐκδοθῇ διάταγμα, ἵνα ἀπογραφῶσι πάντες οἱ κάτοικοι τῶν
διαφόρων αὐτῷ ὑποτελῶν χωρῶν ἕκαστος ἐν τῇ πατρίδι του, ὁ δὲ Ἰω-
σὴφ καὶ ἡ Μαρία κατήγοντο ἀπὸ Βηθλεὲμ, ἔλκοντες τὸ γένος ἀπὸ τοῦ

δαυιτικοῦ οἴκου, ἂν καὶ τότε ἦσαν πτωχοί. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἡδυνήθησαν
νὰ εὗρωσιν ἀλλαγῶν κατάλυμα, ἔμειναν ἐν τινι φάτνῃ, ἐκεῖ δὲ ἐγεννήθη
τὸ θεῖον βρέφος, ὅπερ ἐκλήθη Ἰησοῦς, δηλ. σωτὴρ. Τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα
εὐηγγελίσθη τὴν γέννησιν ταύτην εἰς τοὺς περὶ τὴν Βηθλεὲμ ἀγραυλοῦν-
τας ποιμένους ἄγγελος Κυρίου, εἰπὼν αὐτοῖς· Ἰδοὺ εὐαγγελίζομαι ὑ-
μῖν χαρὰν μεγάλην συμβῆσιν εἰς πάντα τὸν λαόν. Ἐγεννήθη ὑμῖν ὁ
Σωτὴρ, ὁ Χριστὸς Κύριος ἐν τῇ πόλει Δαυὶδ. Τὸ παιδίον θὰ εὑρητε ἐν
τῇ φάτνῃ ἐσπαργανωμένον. Τότε δὲ ἤκουσαν στρατιᾶς ἀγγέλων, οἵτι-
νες ἦνουν καὶ ἠυλόγουν τὸν Θεόν, λέγοντες, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ
ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Μετὰ οὕτω ἡμέρας περιέταμον
κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Ἰουδαίων τὸ παιδίον, μετὰ δὲ 40 ἡμέρας
προσηνεγκον αὐτὸ εἰς τὸν ναόν. Ἐκεῖ δὲ ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του
αὐτὸ ὁ εὐσεβὴς γέρων Συμεὼν ὅστις ἀπὸ πολλοῦ παρεκάλει τὸν Θεόν
νὰ μὴ ἀποθάνῃ πρὶν ἰδεῖ ἀναπέλλουσιν τὴν ἡμέραν τῆς Σωτηρίας τοῦ
Ἰσραὴλ, καὶ παρὰ Θεοῦ φωτισθεὶς, ὅτι αὐτὸ εἶναι ὁ προσδοκώμενος λυ-
τρωτής, ἠυλόγησε τὸν Θεόν, εἰπὼν, Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέ-
σποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ, διότι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὴν
σωτηρίαν, ἣν πέμπεις τῷ λαῷ σου, εἶδον τὸ φῶς, τὸ ὅποιον θὰ φωτίσῃ
καὶ τὰ ἔθνη εἰς δόξαν τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ. Συγχρόνως ἠὐχαρίστησε τὸν
Θεὸν διὰ τὴν ἐμφάνεισιν τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἡ ἐν τῷ αὐτῷ
ναῷ εὑρεθεὶσα εὐσεβὴς πρεσβυτὶς Ἄννα Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐν
Βηθλεὲμ γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ, ἦλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς
μᾶροι (σοφοὶ τινες δηλ. ἄνδρες) κομίζοντες πολυτίμητα δῶρα, καὶ ἀνα-
ζητοῦντες τὸν νεογεννηθέντα βασιλέα τῶν Ἰουδαίων, διότι ἔλεγον, ὅτι
εἶδον ἀστέρων τινά, ὅστις ἐσήμκινε τὴν γέννησιν αὐτοῦ, καὶ ὅστις ὠδή-
γησεν αὐτοὺς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἡρώτων δὲ ποῦ εἶναι ὁ νεογεννηθεὶς
οὗτος βασιλεὺς, ἵνα προσκυνήσωσιν αὐτόν. Ὁ Ἡρώδης ἐπὶ τῷ ἀκού-
σασθαι τούτῳ ταραχθεὶς σφόδρα, συγκαλέσας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμ-
ματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐζήτησε νὰ μάθῃ ποῦ ὁ Χριστὸς γενᾷται. Ἀφοῦ δὲ
ἐκεῖνοι εἶπον αὐτῷ, ὅτι ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τοὺς προφῆτας, ἀπέστειλε
τοὺς μάγους ἐκεῖσε λέγων. Ὑπάγετε καὶ ἀφοῦ εὑρητε τὸ παιδίον, ἀναγ-
γεῖλατε καὶ εἰς ἐμέ τοῦτο, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτό. αὐ-
τὸς δὲ πονηρὸς ὢν, ἐσκόπει τότε νὰ θανατώσῃ τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλ'
οἱ μάγοι ἦλθον μὲν εἰς Βηθλεὲμ καὶ προσεκύνησαν τὸ θεῖον παιδίον,

προσενεγκόντες αὐτῷ δῶρα χρυσὸν καὶ λίθον καὶ σμύρναν, πλὴν κατὰ
 θεῖαν ὁδηγίαν δὲν ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ δι' ἄλλης ὁδοῦ
 ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια. Εἰς μάτην ἔπειτα διέταξεν ὁ ἀπάνθρωπος Ἡ-
 ρῳδῆς νὰ φανερώσῃ πάντα τὰ παῖδια ἐν Βηθλεὲμ καὶ τοῖς πέριξ ἀπὸ
 διετοῦς καὶ κατωτέρω μετὰ τῆς ἐλπίδος, ὅτι οὕτως ἤθελε φανευθῇ καὶ
 ὁ Ἰησοῦς. Τούτου ἡ πολύτιμος ζωὴ ἐσκέπετο ὑπὸ τῆς θεῆς προνοίας.
 Ὁ Ἰωσήφ παρὰ Θεοῦ ὁδηγηθεὶς, παραλαβὼν τὸ παιδίον καὶ τὴν μη-
 τέρα αὐτοῦ, ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ἀφ' ὅπου μόνον ἀροῦ ἔμαθεν ὅτι
 ἀπέθανεν ὁ Ἡρῳδῆς ἐπέστρεψεν εἰς Παλαιστίνην, καὶ τότε δὲν ἦλθεν
 εἰς Ἰουδαίαν, διότι ἐκεῖ ἐβασίλευεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρώδου Ἀρχέλαος ὅστις
 ἠδύνατο καὶ αὐτὸς νὰ ἐπιβουλεύθῃ τὴν ζωὴν τοῦ παιδίου, ἀλλ' εἰς τὴν
 Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου καὶ συνήθως διέτριβεν.

58. Ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μόνον ἐν γεγονόσι διέ-
 σωσαν ἡμῖν τὰ Εὐαγγέλια. Ὅτε δηλαδὴ ἦτο δωδεκαετής, εἶπεν ἔλθει
 μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν συγγενῶν εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς τὴν ἑορ-
 τὴν τοῦ πάσχα, εἰς ἣν συνήθιζον κατ' ἔτος νὰ ἔρχωνται πανταχόθεν
 Ἰουδαῖοι. Μετὰ τὴν ἑορτὴν ἀναχωρήσασα ἡ μήτηρ τοῦ ἵνα ἐπιστρέψῃ
 εἰς Ναζαρέτ, δὲν ἔβλεπε τὸ πρῶτον πλησίον τῆς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' ἡ-
 σύχαζε, νομίζουσα, ὅτι προεπορεύετο μετὰ τῶν ἄλλων συγγενῶν τῆς,
 ἀλλὰ μετὰ μίαν ὅλην ἡμέραν ὁδοιπορίαν ἐπληροφορήθη, ὅτι δὲν ἦτο
 παντάπασιν ἐν τῇ συνοδίᾳ. Ἐπιστρέψασα τότε δρομαίως εἰς Ἱεροσό-
 λυμα, εὕρισκει αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τῶν διδασκάλων τῶν Γραβῶν ἀκού-
 οντα καὶ ἐπερωτῶντα αὐτοὺς, πάντες δὲ ἐθαύμαζον τὴν σύνεσιν καὶ
 τὰς ἀπαντήσεις αὐτοῦ. Καὶ μόνον τὸ συμβῆναι τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ,
 ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἦτο ἀρωσιωμένος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν
 καὶ μελέτην τῶν ἁγίων Γραβῶν, καὶ πόσον ἐρλέγετο ἕκαστε ἐκ τῆς
 πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα αὐτοῦ ἀγάπης ἐκείνης, ἥτις φανεροῦται
 ἔπειτα ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ του. Ὅτε ἰδοῦσα αὐτὸν ἡ μήτηρ παρατήρησεν
 αὐτῷ ὅτι εἶχον ἀνησυχῆσαι, καὶ ὅτι ἀνεζήτουν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῇ, ὅτι
 εὕρισκατο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς του, τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, πατέρα του
 καλέσας τὸν Θεόν. Μετὰ ταῦτα κατέβη μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς Να-
 ζαρέτ, καὶ ἔζη μετ' αὐτῆς καὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Ἡ
 Γραβὴ προσθέτει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁσπύνασι προσέκοπτε κατὰ τὴν ἡλικίαν

καὶ τῇ σοφίᾳ, καὶ ἦτο ἀγαπητὸς λίαν καὶ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.

59. Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής.

(Ματθ. γ'. Λουκ. γ'. Ματθ. εβ', εδ'.)

Τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἤρχισεν ὁ Ἰησοῦς περὶ τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐδίδαξε δὲ ἐπὶ τρία ἔτη, σταυρωθεὶς περὶ τὸ 33 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ἐράνη μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων ὡς πρόδρομος αὐτοῦ σκοπῶν νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ὁδὸν δι' ἐκείνους ὁ Ἰωάννης ὁ υἱὸς τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου καὶ τῆς Ἑλισάβετ. Ὁ Ἰωάννης ἐκήρυττε μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν Θεόν. «Μετανοεῖτε, διότι ἐρθασεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» εἶναι ἡ περίληψις τῆς διδασκαλίας του. Ὁ λαὸς διὰ τῆς μετανοίας καθαριζόμενος θὰ ἠδύνατο ἀξίως νὰ ὑποδεχθῇ τὸν ὁσνούπῳ ἀναραινόμενον Μεσσίαν του. Ἵνα δὲ δείξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐσωτερικῆς, πνευματικῆς καθάρσεως, ἐβάπτιζεν ἐν Ἰορδάνῃ τοὺς πρὸς αὐτὸν προσερχομένους. Προσῆρχοντο δὲ πολλοὶ πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἰουδαίας. Εἰς τοὺς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐρωτῶντας αὐτὸν, τί ἔπρεπε νὰ κάμωσιν, ὁ Ἰωάννης ἔλεγεν: Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων περιττὰς τροφάς, ὁμοίως ποιείτω, δηλ. ἔπρεπε πάντες παύοντες τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀδικίας, νὰ ἀγαπῶσιν ἀλλήλους καὶ νὰ ἐκτελέωσι τὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας. Ὅτε δὲ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ τελῶναι, τί νὰ πράξωσι καὶ αὐτοί, Μὴ ζητῆτε, εἶπε, πλεῖον τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀφεισμένου. Εἰς δὲ τοὺς στρατιώτας ἔδωκε τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ πιέζωσι κανένα μηδὲ νὰ ἀδικῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἀρχῶνται εἰς τὸν μισθὸν αὐτῶν. Ἐν γένει πάντες ὤφειλον νὰ μετανοήσωσι καὶ νὰ ἐπιστραφῶσιν ἀπὸ τῆς ἀνομίας. Καὶ τὸ ἐνδυμὰ του δὲ καὶ καθόλου ὁ βίος του ὑπεδείκνυσεν, ὅτι ἦτο κῆρυξ τῆς μετανοίας, διότι ἦτο ἐνδεδυμένος μὲ τρίχινον ἐνδυμα καὶ ἐξωσμένος ζῶντι δερματίνῃ, ἐτρέφετο δὲ ἐξ ἀκρίδων καὶ μέλιτος. Πολλοὶ ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦτο ὁ ἐπηγγελημένος Μεσσίας ἡ Χριστός. Ἀλλ' ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεμψαν ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν, Σὺ τίς εἶσαι, ὁ Ἰωάννης ὁμολόγησεν, ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι ὁ Χριστός. —Τίς εἶσαι λοιπόν, εἶπον αὐτῷ, εἶσαι ὁ Ἠλίας; Ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Δὲν εἶμαι. —Ἡ εἶσαι ἄλλος τις ἐκ τῶν προφητῶν; Αὐτὸς ἀπήντησεν, ὅχι. Διότι ἦτο μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων διχθεδομένη ἡ γὰρ

μη, ὅτι πρὸ τοῦ Μεσσίου ἐμελλε νὰ ἔλθῃ ὁ Ἡλίας ἢ ἄλλος τις τῶν ἀρχαίων προφητῶν. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ἰωάννης ἠρνήθη, ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ Ἡλίας ἢ ἄλλος τις τῶν προφητῶν, ἠρώτησαν αὐτὸν πάλιν οἱ ἱερεῖς, Ποῖος εἶσαι λοιπὸν σὺ, ἐὰν δὲν ᾔσῃ οὐδεὶς ἐκ τούτων; Τότε εἶπεν ὁ Ἰωάννης, Ἐγὼ εἶμαι ἡ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμαῶτε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, εἶμαι δηλ. ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ προφῆται προεῖπον, ὅτι ἐμελλε νὰ ἔλθῃ καὶ κηρύξῃ μετάνοιαν, προετοιμάζων οὕτω τὴν ὁδὸν εἰς τὸν Κύριον (Ἠσαίου κ', 3). Πρὸς τὸν Ἰωάννην ἦλθεν *ἵνα βαπτισθῇ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς*, οὐχὶ διότι εἶχεν ἀνάγκην, ἵνα καθαρισθῇ καὶ αὐτός, ἀλλ' ἵνα δείξῃ διὰ τοῦ παραδείγματός του, ὅτι ὁ λαὸς ἔπρεπε διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀναγεννήσεως νὰ ἐτοιμασθῇ εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ ἰδρυθῇ δι' αὐτοῦ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τὰ εὐαγγέλια λέγουσιν, ὅτι, ὅτε ἀνέβαινεν ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὁ Ἰησοῦς ἠνοίχθησαν οἱ οὐρανοί, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατήλθεν ἐπ' αὐτὸν ἐν εἴδει περιστερᾶς καὶ φωνῇ δὲ ἠκούσθη ἀπ' οὐρανοῦ, λέγουσα: Οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἡδόκησα. ●

40. Οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ. (Ματθ. δ', 1—14 Ἰωάν. 4).

* Ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὸ βάπτισμα ἀνεχώρησεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὴν ἐρημον, ἵνα προετοιμασθῇ διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας εἰς τὸ μέγα ἔργον, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκτέλεσιν ἐμελλε νὰ ἀναλάβῃ. Ὁ Ἰησοῦς ἐνίκησεν ἐκεῖ πάντα πειρασμὸν τοῦ ποτηροῦ, ἀπομακρύνων ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἰδέαν, ἥτις ἡδύνατο νὰ τὸν ἀπαγᾶγῃ ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς ἀποστολῆς του, τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν (οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνον ζήσεται ἄνθρωπος), τὴν φιλοδοξίαν (οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου), καὶ τὴν φιλαρχίαν (Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνον λατρεύσεις). Μετὰ ταῦτα δὲ ἔρχεται εἰς τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου μέρη, ὅπου ἐβάπτιζεν ὁ Ἰωάννης, Ὅτε οὗτος εἶδε τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν λέγει πρὸς τοὺς πλησίον του ἱσταμένους: Ἴδε ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, αὐτὸς δηλ. εἶναι ἐκεῖνος ὅστις προσφέρεται θυσία, ὡς ἄμνός, ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Αὐτὸς εἶναι, ἐπρόσθεσε μετὰ ταῦτα, ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου εἶπον ἄλλοτε, Μετ' ἐμὲ ἔρχεται ἀνὴρ, ὅστις ὑπῆρξε πρότερος ἐμοῦ, καὶ οὐτινος δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ βαστάσω τὰ ὑποδήματα. Ἐνῷ ἐγὼ ἐβάπτισα ὑμᾶς δι' ὕδατος, αὐτὸς θὰ σᾶς βαπτίσῃ ἐν πνεύματι

ἀγίῳ. Ὅτε δὲ καὶ ἄλλην φοράν ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, εἶπε πάλιν πρὸς τοὺς μαθητάς του, Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, δύο ἐξ αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου ἔμενον. Εἰς αὐτῶν ὀνόματι Ἀνδρέας εὗρίσκει μετὰ ταῦτα τὸν ἀδελφόν του Σίμωνα, καὶ πλήρης χαρᾶς λέγει αὐτῷ. Εὗρήκαμεν τὸν Μεσσίαν καὶ ὠδήγησεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔδωκεν αὐτῷ νέον ὄνομα, καλέσας αὐτὸν Κηῶν, δηλ. Πέτρον (σταθερόν). Ὅτε δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠθέλησε πάλιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, συναντήσας τὸν Φίλιππον, λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι. Ὁ Φίλιππος εὗρίσκει τὸν Ναθαναὴλ καὶ ἀναγγέλλει αὐτῷ, ὅτι εὗρήκαμεν ἐκεῖνον, περὶ οὗ ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται. Οὗτος εἶναι ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ. Τότε ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ Ναθαναὴλ, Καὶ δύναται τι ἀγαθὸν νὰ προέλθῃ ἀπὸ τῆς Ναζαρέτ; Λέγει αὐτῷ ὁ Φίλιππος, Ἐρχου καὶ ἴδε! Ὅτε δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶδε τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον, εἶπε περὶ αὐτοῦ, Ἰδοὺ ἀληθῶς Ἰσραηλῆτης, ἐν ᾧ δὲν ὑπάρχει δόλος. Ὁ Ναθαναὴλ θαυμάσας διὰ τοῦτο, εἶπε τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν μέ γνωρίζεις; Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε, λέγων, Πρὶν ἢ ὁ Φίλιππος σὲ καλέσῃ, σὲ εἶδον ὑπὸ τὴν συκὴν ὄντα (καὶ περιμένοντα νὰ μὲ ἴδῃς). Τότε θαυμάσας ἔτι μᾶλλον ὁ Ναθαναὴλ, εἶπε, Διδάσκαλε, Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Εἰς ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν, Ἐπίστευσας, διότι σοὶ εἶπον, ὅτι σὲ εἶδον ὑπὸ τὴν συκὴν ὄντα, θὰ ἴδῃς πολὺ μεγαλειτέρα τούτου πράγματα! Οὗτοι εἶναι οἱ πρῶτοι γενόμενοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ, οἵτινες μετὰ τῶν μετέπειτα κληθέντων ἔμελλον διδασκόμενοι καὶ μορφοῦμενοι παρ' αὐτοῦ νὰ ἀποσταλῶσι μετὰ ταῦτα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἐξαπλώσωσι τὴν διδασκαλίαν του. Ὅτε ὁ Ἰωάννης παρετήρησε, πόσον πολλοὶ προσήρχοντο τῷ Ἰησοῦ, πλήρης ταπεινοφροσύνης, εἶπεν, Ἡ χαρὰ μου ἐπληρώθη, αὐτὸς πρέπει νὰ αὐξάνῃ ἐγὼ δὲ νὰ ἐλαττωμαι. Ἐγὼ μὲν εἶμαι ἐκ τῆς γῆς, αὐτὸς δὲ εἶναι ἐξ οὐρανῶν καὶ ἵσταται ὑπεράνω πάντων.

41. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. (Ματθ. 5—7.).

Τὰ εὐαγγέλια διέσωσαν ἡμῖν σπουδαιοτάτην τινὰ ὁμιλίαν, τὴν ὁποίαν ἐποίησεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς του καὶ τὸν αὐτὸν ἀκολουθοῦντα λαὸν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐνεργείας του ἐπὶ τινος ὄρους τῆς Γαλιλαίας, ἣτις διὰ τοῦτο ὁμιλία ἐπὶ τοῦ ὄρους καλεῖται. Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ αὐτῇ περιέλαβεν ἐν συνόψει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν διδασκαλίαν. 1. Κατὰ πρῶτον

ἐδίδαξε τίνες οἱ ἀληθῶς μακάριοι, καὶ ὅποῃ εἶναι αἱ ἀρεταί, αἵτι-
νες πρέπει νὰ κοσμῶσιν ἐκείνους, οἵτινες θέλουσι νὰ λάβωσι μέρος ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ὡς Μεσσίας νὰ ἰδρῶσιν (28). Μακά-
ριοι, εἶπεν, εἶναι οἱ ταπεινόφρονες, διότι αὐτῶν εἶναι ἡ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν· μακάριοι οἱ πενθοῦντες διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, διότι αὐτοὶ
θὰ παρηγορηθῶσι· μακάριοι οἱ πραεῖς διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσωσι τὰ
αἰῶνια ἀγαθὰ, μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, δι-
ότι αὐτοὶ θὰ χορτασθῶσι· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, διότι αὐτοὶ θὰ ἐλεη-
θῶσι· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ἄλλο κρύπτοντες,
διότι αὐτοὶ εἶναι ἅξιοι νὰ ἴδωσι τὸν Θεόν· μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, δι-
ότι αὐτοὶ εἶναι ἅξιοι νὰ κληθῶσιν υἱοὶ Θεοῦ· μακάριοι εἶναι οἱ διωκόμε-
νοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· οἱ τοιοῦτοι πρέπει νὰ χαίρωσι, διότι ὁ μισθὸς
αὐτῶν εἶναι πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μακάριοι θὰ εἰσθε καὶ σεῖς, ἐὰν σὰς
διώξωσι διὰ τὸ ὄνομά μου. Οὕτως ἐδίδωξαν καὶ τοὺς προφήτας. 2. Ἐ-
πειτα παρέδωκεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀληθεῖς μαθητὰς του πρὸς τὸ ἅλας
τῆς γῆς καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Σεῖς εἰσθε, ἔλεγε, τὸ ἅλας τῆς
γῆς, τόσον δηλαδὴ χρήσιμοι εἰς τὸν κόσμον, ὅσον τὸ ἅλας εἰς τὰς τρο-
φάς. Ἐὰν τὸ ἅλας διαρθαρῇ, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τίποτε; Δὲν
ῥίπτεται τότε ἔξω καὶ καταπατεῖται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων; Οὕτω καὶ ὁ
πονηρὸς ἄνθρωπος εἶναι ἅξιος ἀποβολῆς καὶ τιμωρίας! Σεῖς εἰσθε τὸ
φῶς τοῦ κόσμου· ἡ ἀρετὴ σας πρέπει νὰ λάμπῃ πάντοτε καὶ πανταχοῦ
ὡς λάμπει τὸ φῶς. Καθὼς πόλις κειμένη ἐπὶ ὄρους εἶναι καταφανὴς
εἰς πάντας, καθὼς τὸ φῶς τὸ ἐπὶ τῆς λυχνίας φαίνει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ
οἰκίᾳ, οὕτως πρέπει νὰ ᾔναι καταφανὴ καὶ νὰ λάμπωσι τὰ ἀγαθὰ ὑ-
μῶν ἔργα, ἵνα βλέποντες αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι, δοξάζωσι τὸν πατέρα ὑ-
μῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 3. Μετὰ ταῦτα συμπληροῦ ὁ Κύριος τὸν μω-
σαϊκὸν νόμον, λαμβάνων ἰδίως ὑπ' ὄψιν τὰς τελευταίας ἐντολὰς τοῦ
δεκαλόγου καὶ τὴν συνήθη αὐτῶν παρὰ τοῖς φαρισαίοις ἐξήγησιν. Μὴ
νομίσητε, εἶπεν, ὅτι ἦλθον νὰ καταργήσω τὸν νόμον· δὲν ἦλθον νὰ τὸν
καταργήσω, ἀλλὰ νὰ τὸν συμπληρώσω. Διότι λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν ἡ δι-
καιοσύνη σας δὲν ᾔναι μεγαλειτέρα τῆς τῶν ἀνθρώπων τοῦ παλαιοῦ νό-
μου, τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, δὲν δύνασθαι νὰ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη εἰς τοὺς ἀρχαίους, *Οὐ
φορεῖσθε*· ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ φο-
ρεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ὀργίζηται καὶ νὰ μὴ ὀνειδίζῃ καὶ τὸν ἀδελφόν

του. Ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ βασιλεύῃ μεταξύ ὑμῶν. Μόνον ἐκείνου, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του, εἶναι δεκτὴ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν δέησις διὰ τοῦτο ἐὰν πρόκηται νὰ προσευχηθῇς ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐνθυμηθῇς, ὅτι ἔχει τι κατὰ σοῦ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε πρῶτον, διαλλάξῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ ὕστερον ἐλθὼν, ἐξκκολύθησον τὴν προσευχὴν σου. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. Οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ λέγω, μηδὲ κἂν κατὰ νοῦν πρέπει νὰ ἐπέλθῃ εἰς τινὰ ἡ ἐπιθυμία νὰ προσβάλλῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἄλλου. Κατὰ τὸν ἀρχαῖον νόμον ἡδύνατό τις εὐκόλως νὰ ἀπολύσῃ τὴν γυναικὰ του, δίδων αὐτῇ ἀπόδειξιν, τὸ λεγόμενον ἀποστάσιον· ἐγὼ λέγω, μηδὴ ὅπως νὰ ἀπολύῃ τις τὴν γυναικὰ του ἐκτὸς λόγου ἀπιστίας. Ἐκεῖνο τὸ ὅποσον ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἀνθρώπος ἅς μὴ χωρίῃ. Ὁ γάμος ἔστω δεσμός ἱερός. Πάλιν ἡκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. Οὐκ ἐπιορκήσεις· ἐγὼ λέγω ὑμῖν, οὐ μόνον νὰ μὴ ἐπιορκῇτε, ἀλλὰ νὰ ᾔσθε τοσοῦτον φιλαλήθεις, ὥστε νὰ μὴ ἔχητε πικρὰ πᾶσιν ἀνάγκην νὰ ἐπιβεβαιώτε τοὺς λόγους σας δι' ὅρκου, ἀλλ' ἅς ἀρκῶσι παρ' ὑμῖν τὸ ναὶ καὶ τὸ οὐ. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, δηλ. δύνاسαι νὰ ἐκδικηθῇς τὸν βλάψαντά σε, ἀποδίδων κακὸν ἀντὶ κακοῦ· ἐγὼ σὰς λέγω νὰ μὴ βλάπτῃτε ποτὲ τὸν βλάπτοντα ὑμᾶς, ἀλλὰ νὰ ἀποδίδῃτε καλὸν ἀντὶ κακοῦ, δεικνύμενοι ἀνεξίκακοι. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ σὰς λέγω νὰ ἀγαπᾶτε καὶ τοὺς ἐχθρούς σας, νὰ εὐλογῇτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, νὰ εὐεργετῇτε τοὺς μισούντας ὑμᾶς, καὶ νὰ προσεύχησθε ὑπὲρ τῶν βλαπτόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς. Τότε θὰ ᾔσθε μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἄξιοι υἱοὶ αὐτοῦ, ὅστις καὶ αὐτὸς εὐεργετῇ καὶ τοὺς κακοὺς, διότι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει καὶ ἐπὶ δικαίους καὶ ἐπὶ ἀδίκους. Ἐὰν ἀγαπᾶτε ἐκείνους μόνον, οἵτινες σὰς ἀγαπῶσι, τίς μισθὸς ὀφείλεται ὑμῖν; Μήπως δὲν πράττουσιν αὐτὸ καὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι; Γίνεσθε λοιπὸν τέλειοι, καθὼς τέλειος εἶναι ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς !.

†† 41. Ἐξκκολύθησις τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους διμιλίας.

4. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω δίδει ὁ Κύριος τὸν ὅρισμὸν τῆς ἀληθοῦς ἐλεημοσύνης, τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς νηστείας. Προσέχετε, ἔλεγε, νὰ μὴ κάμῃτε τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς

τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, ἄλλως δὲν ἔχετε κενάνα μισθὸν παρὰ τῷ πατρὶ σας τῷ ἐν οὐρανοῖς. Ὅταν λοιπὸν κάμῃς τὴν ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς τοῦτο εἰς πάντας, καθὼς κάμνουσιν οἱ ὑποκριταὶ εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς. Ὅταν σὺ κάμῃς τὴν ἐλεημοσύνην, ἃς μὴ γνωρίζῃς μηδὲ ἡ ἀριστερὰ σου τί πράττει ἡ δεξιὰ σου, ἃς ἀγνοῶσι δηλ. τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ ἐγγύτατα ἰστάμενοί σοι. Καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ θὰ σοὶ ἀποδώσῃ τοῦτο ἐν τῷ φανερῷ. Ὁμοίως καὶ ὅταν προσεύχησαι, μὴ μιμῆσαι τοὺς ὑποκριτάς, οἱ ὅποιοι συνεβίβζουσιν νὰ ἴστανται εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ εἰς τὰς γωνίας τῶν πλατειῶν καὶ νὰ προσεύχωνται, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. Σὺ ὅταν προσεύχησαι, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, τὸ ἐσώτατον δηλ. δωμάτιον τῆς οἰκίας σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. Καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, θὰ σοὶ ἀποδώσῃ αὐτὸ ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ πολυλογῆτε καὶ φλυαρεῖτε, καθὼς πράττουσιν οἱ ἔθνηκοι, οἱ ὅποιοι νομίζουσιν, ὅτι διὰ τῆς πολυλογίας των θὰ εἰσάκουσθῶσιν. Ὁ Θεὸς γνωρίζει καὶ πρὶν αἰτήσῃτε τι ἀπ' αὐτοῦ, τίνας ἔχετε ἀνάγκην. Καὶ ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, καθὼς οἱ ὑποκριταί, σκυθρωποὶ, διότι ἀρραβάζουσιν τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Σὺ τούναντίον νηστεύων περιποιήθητι σεαυτὸν, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, θὰ σοὶ ἀποδώσῃ τοῦτο ἐν τῷ φανερῷ. 5. Μετὰ ταῦτα προτρέπει αὐτοὺς νὰ ἀποφεύγῃσι τὴν ἡδαιπάθειαν, τὴν πλεονεξίαν καὶ καθόλου τὸν ἕλισμόν. Μὴ ἔχετε ἐστραμμένην ὅλην τὴν προσοχὴν σας, εἶπεν, εἰς τὸ νὰ θησαυρίζητε θησαυροὺς ἐπιγείους, τοὺς ὁποίους σῆς καὶ βρώσις ἀρραβάζουσιν, καὶ κλέπται δύνανται νὰ κλέπτωσι. Θησαυρίζετε δὲ μᾶλλον θησαυροὺς ἀρρήτους καὶ οὐρανίους, σπουδάζετε δηλ. πρὸ πάντων νὰ ἀποκτήσῃτε ἀρετὰς. Τοὺς ἠθικοὺς τούτους θησαυροὺς οὔτε σῆς καὶ βρώσις ἀρραβάζουσιν, οὔτε κλέπται κλέπτουσιν· εἶνε θησαυροὶ αἰώνιοι καὶ ἀνατρίβεται. Ὅπου ὁ θησαυρός εἶνε, ἐκεῖ θὰ ᾔῃ καὶ ἡ καρδιά σας. Δὲν δύναται νὰ δουλεύῃ τις εἰς δύο κυρίους, διότι ἢ τὸν ἓνα θὰ μισήσῃ καὶ τὸν ἕτερον θ' ἀγαπήσῃ, ἢ τῷ ἐνὶ θὰ προσκολληθῇ καὶ τὸν ἕτερον θὰ καταφρονήσῃ. Τοιουτοτρόπως καὶ σῆς δὲν δύνασθε νὰ δουλεύητε συγχρόνως τῷ Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ, δηλ. τῇ πλεονεξίᾳ. Μὴ ὑποδουλοῦσθε ὑπὸ τῆς περὶ τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν μερίμνης. Ἔχετε τὴν πεποίθησίν

σας εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν, ἥτις ἀροῦ μεριμνᾷ περὶ τῶν πτηνῶν, τὰ ὅποια τρέφει, καὶ περὶ τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ, τὰ ὅποια περιβάλλει μετ' ὅσον ὡραιότητα, ἥτις ὑπερβαίνει καὶ αὐτὴν τὴν λαμπρότητα, μεθ' ἧς ἐνεδύετο Σολομών, πολὺ περισσότερον θὰ φροντίσῃ περὶ ὑμῶν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα θὰ προστεθῶσιν ὑμῖν. 6. Ἐρχεστε μετὰ ταῦτα εἰς τὸ περὶ κατακρίσεως, καὶ ἀποτρέπει τοὺς μαθητάς του ἀπὸ τοῦ κακοῦ τούτου. Μὴ κρίνετε λέγει, αὐστηρῶς τοὺς ἄλλους, ἵνα μὴ καὶ σεῖς κριθῇτε παρὰ τοῦ Θεοῦ, διότι μὲ τὸ μέτρον, μὲ τὸ ὅποσον μετρεῖτε θὰ σᾶς ἀντιμετρηθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τί βλέπετε τὸ ἀσήμαντον κάρφος (1) εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν (2) δὲν παρατηρεῖς; Ἡ πῶς θὰ εἴπῃς εἰς τὸν ἀδελφόν σου, ἄρως νὰ ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, ἐνῷ ἡ δοκὸς εἶνε ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτὰ, ἐκβάλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε θὰ δυνηθῇς νὰ διακρίνης καὶ ἐκβάλῃς τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. 7. Τελευταῖον ὁμιλεῖ περὶ τῶν ὑποκριτῶν, οἵτινες τὴν εὐσέβειαν μόνον ἐν λόγοις δεικνύουσιν, ἐνῷ τὰ ἔργα των εἶνε ἐναντία εἰς αὐτήν. Προσέχετε, ἔλεγεν ἀπὸ τῶν ψευδοδιδασκάλων, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς μὲ ἔνδυμα προβάτου, ἐσωθεν δὲ εἶναι λύκοι ἄρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν τούτων δύνασθε νὰ τοὺς γνωρίσητε. Μήπως συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβύλων σῦκα. Καρποὺς καλοὺς ποιεῖ μόνον τὸ ἀγαθὸν δένδρον, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον ποιεῖ πονηροὺς καρποὺς. Δὲν δύναται τὸ ἀγαθὸν δένδρον νὰ κάμῃ πονηροὺς καρποὺς καὶ τὸ σαπρὸν δένδρον νὰ κάμῃ καλὸν καρπὸν. Πᾶν δένδρον, τὸ ὅποσον δὲν κάμνει καλὸν καρπὸν κόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐκεῖνος, ὅστις ἀπλῶς προσεύχεται καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸ, Κύριε, Κύριε, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Παντὸς, ὅστις ἀκούει τοὺς λόγους μου καὶ ποιεῖ αὐτοὺς, ἡ πίστις εἶναι ὁμοία πρὸς οἰκίαν, ἥτις εἶναι ὡκοδομημένη ἐπὶ πετρῶδους τόπου. Ἐπέρχεται ἡ βροχὴ, καταβαίνουσιν οἱ ποταμοὶ καὶ πνέουσι σφοδροὶ ἄνεμοι καὶ προσβάλλουσι τὴν οἰκίαν ἐκείνην καὶ ὅμως αὕτη δὲν πίπτει. Τούναντίον παντὸς, ὁ-

(1) Ἀσήμαντον ἐλάττωμα ἢ ἀμαρτία.

(2) Μέγα ἐλάττωμα ἢ ἀμαρτία.

στις ἀκούει μὲν τοὺς λόγους τούτους, δὲν πράττει ὁμῶς κατ' αὐτοὺς, ἡ πίστις ὁμοιάζει πρὸς οἰκίαν ὠκοδομημένην ἐπὶ ἔμμου. Ἡ οἰκία αὐτῇ, ἅμα ἐπέλθῃ βροχῇ, καταβῶσιν οἱ ποταμοὶ καὶ πνεύσωσιν οἱ ἄνεμοι, θέλει πέσει ἀφύκτως, ἡ δὲ πτώσις τῆς θᾶ ἦναι μεγάλη.

Αὕτη εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία. Τὸ Εὐαγγέλιον παρατηρεῖ, ὅτι, ὅτε ἐτελείωσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήθησαντο πάντες ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Οἱ λόγοι του ἐξήσκησαν μεγάλην δύναμιν ἐπ' αὐτῶν. Δὲν ἐλάλησεν αὐτὸς ὅπως ἐλάλουν συνήθως οἱ Φαρισαῖοι, οἱ τότε διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ. Οἱ λόγοι του εἶχον ἑκτακτον δύναμιν, διότι καὶ ἐδίδασκε καὶ ἔπραττε τὸ ἀγαθόν, ἐνῷ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον καὶ δὲν ἐποίουν. Εἴθε αἱ μεγάλοι αὗται θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀλήθειαι αἱ ἐν τῇ θαυμασίᾳ ταύτῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίᾳ διδασκόμεναι μένουσιν ἀνεξαλείπτως ἐγκεχαραγμέναι ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν χριστιανῶν νέων !

42. Ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν ἀθωότητα τῶν παιδίων
(Ματθ. ιη', 1—4 καὶ ιθ', 13—15).

Προσῆλθόν ποτε τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τίς ἄρα θᾶ ἦναι μεῖζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ; Τότε ὁ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἔὰν μὴ στραφῇτε καὶ γένησθε ἄθωοι καὶ ταπεινόφρονες ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, δὲν θὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις λοιπὸν ἔχει τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν ἀθωότητα ἐνὸς παιδίου, ὁ τοιοῦτος εἶναι μεγαλειότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἀθωότητα τῶν παιδίων ἐδείξεν ὁ Κύριος καὶ ἐν ἄλλῃ περιστάσει. Ἐνῷ δηλ. ἐδίδασκέ ποτε, γυναικὲς τινες προσήνεγκον αὐτῷ τὰ παιδία των, ἵνα ἐπιθῇ τὰς χεῖρας καὶ εὐχρηθῇ ἐπ' αὐτά. Ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠλεγξον αὐτάς καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτάς. Τότε εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Ἀφετε τὰ παιδία καὶ μὴ ἐμποδίζετε αὐτά νὰ ἔλθωσι πρὸς με, διότι τῶν τοιούτων, τῶν ἀθῶων, εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτά τὰς χεῖρας καὶ εὐλογήσας αὐτά ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν.

Τὰ παιδία ὁρεῖλουσι νὰ ἀγαπῶσι τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ἡγάπα αὐτὰ τοσοῦτον, νὰ σπουδάζωσι δὲ δι' ὅλου τοῦ βίου των, νὰ διατηρῶσι τὴν παιδικὴν ἀθωότητα καὶ ταπεινοφροσύνην, ἣν ἐκαῖνος ἐθαύμαζε.

43. Ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἐν τῷ ναῷ πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας.

Ὁ Ἰησοῦς διέτριβε συνήθως ἐν Γαλιλαίᾳ. Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἑορτὰς κατέβαιναν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐν Ἰουδαίᾳ, ὅπου ἦτο ὁ ναὸς, ἐνθα ἐτελοῦντο αἱ θυσίαι καὶ αἱ ἑορταί· μέγα δὲ πλῆθος Ἰουδαίων πενταχόθεν συνήρχετο, πρὸς τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ λαλῇ. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐπλησίαζε τὸ πάσχα, ἀνέβη καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. Εὐρών δὲ τὸν ναὸν πεπληρωμένον ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπώλουν βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς διὰ τὰς θυσίας, ἡ ὥς ἀργυραμοιβοὶ ἤλλασσον τὰ νομίσματα, διότι οἱ προσερχόμενοι εἰς τὰς ἑορτὰς ἤρχοντο ἐκ διαφόρων χωρῶν, καὶ ἰδὼν τὸν μέγαν θόρυβον τὸν ἐκ τούτων γινόμενον, ὅστις οὐδένα ἄφινε νὰ προσευχηθῇ ἡσύχως, τὸν δὲ τόπον τῆς προσευχῆς εἶχε μεταβάλλει εἰς τόπον ἐμπορίου, πλησθεὶς ζήλου ὑπὲρ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ ποιήσας φραγγέλιον ἐκ σχοινίων ἐξέβαλε πάντας ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα καὶ τὰς βόας· ἐξέχυσε δὲ καὶ τῶν ἀργυραμοιβῶν χρήματα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέτρεψε. Εἰς δὲ τοὺς τὰς περιστερὰς πωλοῦντας εἶπε· σηκώσατε αὐτὰς ἐντεῦθεν. Μὴ κάμετε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου τὸν ναὸν δηλ. τοῦ Θεοῦ, οἶκον ἐμπορίου!

Καὶ σήμερον τὸ γεγονός τοῦτο ἐνθυμούμενοι πρέπει νὰ προσφυλατῶμεθα ἀπὸ τοῦ νὰ βεβηλώμεν τὸν εἰς λατρείαν προωρισμένον τόπον δι' ἀπειρῶν λόγων ἢ πράξεων.

44. Ἡ συνδιάλεξις τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τοῦ Νικοδήμου.

Ἐνῷ διέτριβεν ὁ Ἰησοῦς ἔτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἕνεκα τῆς ἑορτῆς, ἦλθε νυκτὸς πρὸς αὐτὸν ἐπίσημός τις Ἰουδαῖος, Νικόδημος ὀνομαζόμενος, ὅστις ἐν τῷ κρυπτῷ ἦτο μαθητὴς αὐτοῦ καὶ ἐπεθύμει νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ. Ὁ Νικόδημος εἶπε τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, γνωρίζομεν, ὅτι ἀπεστάλης παρὰ Θεοῦ διδάσκαλος. Τότε ἤρχισεν ὁ Ἰησοῦς νὰ διδάσκη αὐτὸν, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ ὅτι ἐάν τις δὲν ἀναγεννηθῇ, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀναγέννησιν δὲ λέγων, ἐννοεῖ τὴν διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θείας διδασκαλίας ἡθικὴν ἀνάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις καθιστᾷ ταῦτον οἰονεὶ νέον ἄνθρωπον. Ἀλλ' ὁ Νικόδημος μὴ ἐνόησας τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ κατὰ γράμμα αὐτοὺς ἐλαβὼν, εἶπεν αὐτῷ. Πῶς δύναται ὁ ἄνθρωπος γέρον ὢν, νὰ γεννηθῇ ἐκ νέου; Τότε ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐννοεῖ τὴν διὰ τοῦ

ἀγίου πνεύματος ἠθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειτα εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπολεσθῇ, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Τὸ φῶς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Πάντες δὲ οἱ φάῦλα πράττοντες μισοῦσι τὸ φῶς καὶ δὲν ἔρχονται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῶσι τὰ κακὰ αὐτῶν ἔργα, ὁ δὲ πράττων τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ἀγαθόν, ὁ τοιοῦτος ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῶσιν αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐπράχθησαν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Πᾶς χριστιανὸς πρέπει νὰ ἐρωτᾷ ἑαυτὸν, ἥρξ γε εἶναι ἀναγεννημένος διὰ τοῦ ἀγίου τοῦ χριστιανισμοῦ πνεύματος; Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις του εἶναι ἀληθής; Ἡ μήπως εἶναι τοσοῦτον κακὰ τὰ ἔργα του, ὥστε νὰ φοβῇται νὰ πλησιάζῃ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου;

45. Ὁ διάλογος μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Σαμαρείτιδος.

(Ἰωάν. 8'. 1—45).

Ἀναχωρῶν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ Ἰουδαίας καὶ εἰς Γαλιλαίαν ἐπιστρέφων, ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Σαμαρείας. Ἐρχεται λοιπὸν εἰς πόλιν τινὰ τῆς Σαμαρείας Σιχάρ, πλησίον τῆς ὁποίας ὑπῆρχε φρέαρ. Ἐπὶ τοῦ φρέατος τούτου ἐκάθισεν ὁ Ἰησοῦς κεκοπιανῶς ἐκ τῆς ὁδοπορίας. Ἦτο δὲ μεσημβρία περίπου. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔρχεται γυνὴ Σαμαρεῖτις, ἵνα ἀντλήσῃ ὕδωρ. Ὁ Ἰησοῦς θέλων νὰ ἀρχίσῃ τότε θρησκευτικὴν τινὰ συνδιάλεξιν μετ' αὐτῆς, ἵνα διδάξῃ αὐτήν, λέγει αὐτῇ, Δός μοι νὰ πῶ ὕδωρ (οἱ μαθηταὶ του εἶχον ἀπέλθαι εἰς τὴν πόλιν ἵνα ἀγοράσωσι τροφάς). Λέγει αὐτῷ ἡ Σαμαρεῖτις· Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ ζητεῖς νὰ πῶ ὕδωρ, οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; διότι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Σαμαρεῖται ἀμοιβαίως μισούμενοι, ἀπέφυγον πᾶσαν μετ' ἀλλήλων συγκοινωνίαν. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Ἐὰν ἐγνώριζες, τίς εἶναι ὁ λέγων σοι, Δός μοι νὰ πῶ, σὺ θὰ ἐζήτηες παρ' αὐτοῦ, καὶ θὰ σοὶ ἐδίδεν ὕδωρ ζῶν. Ἐννοεῖ δὲ τὴν διδασκαλίαν του, ἣτις ἀναψύχει καὶ δροσίζει τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ὅπως τὸ ὕδωρ τὸ σῶμα. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, οὔτε ἀντλήμα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ εἶναι βαθύ. Πόθεν λοιπὸν ἔχεις τὸ ζῶν ὕδωρ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ φρέατος τούτου θὰ διψήσῃ πάλιν· ὅστις δὲ πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, τὸ ὅποῖον ἐγὼ δώσω αὐτῷ, δὲν θὰ διψήσῃ πλέον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,

μηδὲ ἔρχωμαι ἐδῶ νῦν ἀντλῶ. Λέγει αὐτῇ τότε ὁ Ἰησοῦς, Ὑπάγε, φώ-
 ρησόν σου τὸν ἄνδρα καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ἐπί-
 τηδες, γνωρίζων, ὅτι δὲν εἶχε νόμιμον ἄνδρα, θέλων νὰ λάβῃ ἀπορροήν
 νὰ ἐλέγξῃ αὐτὴν καὶ διορθώσῃ. Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπε. Δὲν ἔχω
 ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς εἶπες, ὅτι δὲν ἔχω ἄνδρα, διότι
 ἔζησας μετὰ πάντες ἄνδρων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὗτος, μεθ' οὗ ζῆς
 νῦν, δὲν ἦσαν νόμιμοι ἄνδρες σου. Τότε ἐνόησεν ἡ γυνή, ὅτι εἶχεν ἐ-
 νώπιόν της προφήτην τινά. Διὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ ἐρωτᾷ αὐτὸν περὶ τοῦ
 μεγάλου ζητήματος, τὸ ὅποιον διεχώριζε τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Σα-
 μαρείτας. Κύριε, λέγει αὐτῷ, θεωρῶ, ὅτι εἶσαι προφήτης. Οἱ πατέρες
 ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ ὅρῳ προσεκίνησαν (ἔδειξε δὲ τὸ ἐν Σαμαρείᾳ ὄρος
Γαριζίν), ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις εἶναι ὁ τόπος, ὅπου
 πρέπει νὰ προσκυνῇ τις τὸν Θεόν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι πίστευ-
 σόν μοι, ὅτι θὰ ἔλθῃ, καιρὸς καὶ ὁ καιρὸς οὗτος ἤρχισεν ἤδη, ὅτε οὔτε
 ἐν τῷ ὅρῳ τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποκλειστικῶς θὰ νομίζῃ τις
 ὅτι θὰ δύναται νὰ προσκυνήσῃ τὸν Θεόν· ἀλλὰ πανταχοῦ οἱ ἀληθινοὶ
 προσκυνῆται θὰ προσκυνῶσι τὸν Θεόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ὁ Θε-
 ὸς εἶναι πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν πρέπει
 ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ νὰ τὸν προσκυνῶσιν. Ἀλλὰς λέξεσιν ὁ
 Θεὸς ὡς πνεῦμα ἁπείρον εἶναι πανταχοῦ παρὼν, καὶ διὰ τοῦτο παντα-
 χοῦ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ὑποὶ τὸ πνεῦμά του ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς πρὸς
 τὸν Θεόν, δύναται νὰ προσκυνῇ αὐτόν. Λέγει αὐτῇ ἡ γυνή, Γνωρίζω,
 ὅτι ἔρχεται ὁ Μεσσίας ἢ ὁ Χριστός. Ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος θὰ μᾶς ἀναγ-
 γείλῃ πάντα ταῦτα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.
 Ἐκεῖνην τὴν στιγμήν ἤλθον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ γυνὴ θρή-
 σασα τὴν ὑδρίαν της, ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνήγγειλε τὰ περὶ τοῦ
 Ἰησοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ παρεκκλουν αὐτόν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἵνα φάγῃ,
 ἀλλ' ἐκεῖνος ἀρρωστωμένος ὢν εἰς τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος τοῦ λόγου,
 εἶπεν, Ἐμὴ τροφὴ εἶναι νὰ ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ
 νὰ τελειώσω τὸ ἔργον, τὸ ὅποιον ἀνέλαβον. Ἐκ τῆς πόλεως ἐξελθόντες
 πολλοὶ παρεκάλουν τὸν Ἰησοῦν νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς. Ἐμείνει δὲ δύο
 ἡμέρας καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Καὶ δι' ἡμᾶς ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου εἶναι ὕδωρ ζῶν, τὸ ὅποιον
 δροσίζει τὴν ψυχὴν μας. Ἀς ζητῶμεν αὐτὸ προθύμως, καὶ ἄς σπουδά-
 ζωμεν νὰ διορθώμεν τὸν βίον ἡμῶν συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν

τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ χριστιανοὶ ὀφείλομεν ἐν πνεύματι νὰ λατρεύω-
μεν τὸν Θεόν. Μόνη τοιαύτη δι' ἀληθοῦς ἀνυψώσεως τοῦ πνεύματος
μας πρὸς τὸν πλάστην, καὶ μὴ εἰς ἀπλοῦς ἐξωτερικοὺς, μηχανικῶς ἐκ-
τελούμενους τύπους, περιοριζομένη λατρεῖα ἐμπρέπει εἰς τοὺς μαθητὰς
τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἀληθοῦς Μεσσίαυ ἢ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΙ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

46. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ναζαρέτ.

Ἦλθέ ποτε ὁ Ἰησοῦς εἰς *Ναζαρέτ*, ὅπου ἦτο ἀνατεθραμμένος. Καὶ
εἰσῆλθε καθὼς συνείθιζεν ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ
ἐσηκώθη ἵνα ἀναγνώσῃ. Ἐδόθη δὲ εἰς αὐτὸν τὸ βιβλίον *Ἡσαίου* τοῦ
προφήτου. Καὶ ἀνοίξας τὸ βιβλίον, ἀνέγνωσε τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ
λόγος εἶναι περὶ τοῦ μέλλοντος Μεσσίαυ, ἐξ ὀνόματος τοῦ ὁποίου λα-
λῶν ὁ προφήτης, λέγει, Πνεῦμα Κυρίου ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ καὶ με ἔχρισε.
Μὲ ἀπέστειλε νὰ κηρύξω εἰς τοὺς πτωχοὺς, νὰ ἰατρεύσω τοὺς τεθλιμ-
μένους τὴν καρδίαν, νὰ κηρύξω εἰς τοὺς αἰχμαλώτους τὴν ἄρσιν καὶ
εἰς τοὺς τυφλοὺς ἀνάβλεψιν. Κλείσας δὲ τὸ βιβλίον, ἤρχισε νὰ ἀποδει-
κνύῃ ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο ἐπληρώθη ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ
Μεσσίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐθαύμαζον αὐτὸν οἱ Ναζαρενοί. Ἐπειτα
ὅμως ἤρχισαν νὰ δυσπιστῶσι καὶ νὰ λέγωσιν ἀλλήλοις, Δὲν εἶναι οὗτος
ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ; (διότι ὡς τοιοῦτον ἐνόμιζον αὐτὸν ἐν Ναζαρέτ);
Πόθεν λοιπὸν ὅλη ἡ σοφία του αὕτη; Τότε εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης εἶναι δεκτὸς ἐν τῇ πατρίδι
αὐτοῦ. Καὶ ἤρχισαν νὰ ὀργίζωνται ἐναντίον του. Καὶ ἀναστάντες ἐξέ-
βαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἀγαγόντες αὐτὸν μέχρι τῆς κορυφῆς
τοῦ ὄρους, ὅπου ἦτον ἡ πόλις των ὠκοδομημένη, ἤθελον νὰ κατακρη-
μνίσωσιν αὐτόν. Ἀλλ' εὐτυχῶς διέφυγε σῶως τῶν χειρῶν αὐτῶν.

47. Τὸ ἐν Κανᾷ θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ θεραπεία τοῦ πάσχοντος ἐν
Καπερναούμ καὶ ἐν γίνεσι τὰ λοιπὰ ὑπὸ τῶν εὐαγγελίων
διηγούμενα θαύματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς διὰ τῆς διδασκαλίας του ἐξέπλητε τὸν λαὸν πανταχοῦ,

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροῖας

καὶ πάντες ἔκραζον, Οὐδέποτε ἄνθρωπος ἐλάλησεν οὕτως ὡς αὐτός. Ἄλλ' ἡ φήμη του κατὰ τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια ἤρξησε καὶ ἕνεκα τῶν θανάτων του, τοιαύτων δηλ. πράξεων αὐτοῦ τὰς ὁποίας ἄνθρωπος ἐξ ἰδίων του δυνάμεων δὲν δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ, καὶ αἵτινες ἐμαρτύρουν, ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο μετ' αὐτοῦ. Ὡς ἡ πρώτη τῶν πράξεων τούτων ἀναφέρεται ἐκείνη, τὴν ὑποίαν ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας ἐν τινὶ γάμῳ. Εἰς τὸν γάμον τοῦτον ἐπορεύθη προσκληθεὶς ὁ Ἰησοῦς μετὰ *Μαρίας* τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του. Ἡ μήτηρ του παρατήρησεν αὐτῷ, ἐνῷ ἤσθιον, ὅτι ὁ οἶνος ἐξέλιπε. Τότε ὁ Ἰησοῦς διέταξε νὰ πληρώσωσιν ὕδατος τὰς ἐκεῖ εὑρισκομένας ὑδρίας καὶ νὰ φέρωσιν αὐτάς εἰς τὸν ἀρχιτερίκλινον. Ἄλλ' οὗτος αἰφνης εὔρεν οἶνον ἐν αὐταῖς καὶ δὴ καλλίτερον ἐκείνου, ὃν εἶχε δώσει μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς ξένους. Ἡ διήγησις αὕτη σκοπεῖ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς δύναται νὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἀδυνάτους ἄλλως μεταβολάς, καὶ τὴν ἁμαρτωλὴν τοῦ ἀνθρώπου καρδίαν νὰ μεταβάλῃ ἐξευγενίσῃ καὶ ἐξαγνίσῃ. Ἄλλοτε πάλιν ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἐν *Καπερναοὺμ* ἄνθρωποι καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν πάσχοντα καὶ κινδυνεύοντα νὰ ἀποθάνῃ *υἱὸν του*. Ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Πήγαινε, ὁ υἱός σου ζῇ. Ἐνῷ δὲ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν οἶκόν του, ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν οἱ δοῦλοι, ἀγγέλλοντες αὐτῷ, ὅτι ὁ υἱός του ἐγένετο ὑγιής. Τὴν αὐτὴν ὥραν ἤρχισεν ἡ βελτίωσις τῆς ἀσθενείας του, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς εἶπε τῷ πατρὶ αὐτοῦ, Ὁ υἱός σου ζῇ. Ἐν γένει δὲ ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὰ Εὐαγγέλια διὰ μόνου τοῦ λόγου του ἐθεράπευσεν ἀσθενεῖς, λεπρούς, παραλυτικούς καὶ δαιμονιζομένους, ἐποίει κωροὺς νὰ ἀκούωσι, βωβοὺς νὰ λαλῶσι, καὶ τυφλοὺς νὰ βλέπωσιν. Ἀναφέρονται δὲ ἐν τοῖς εὐαγγέλοις καὶ ἐγέρσεις νεκρῶν, αἵτι εἶναι ἡ τοῦ υἱοῦ *χήρας* τινὸς ἐν *Ναὶρ*, τῆς θυγατρὸς τοῦ *Ἰαίρου*, καὶ τοῦ *Δαζάρου* ἐν *Βηθανία*. Ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα θαύματα ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ ἡ Γραφή, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ δεῖξωσιν, ὅτι εἶχεν ὁ Κύριος ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ τῆς ἀψύχου φύσεως. Μετέβαλεν, ὡς εἴπομεν, ἐν τῷ ἐν Κανᾷ γάμῳ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, κατηύρασε *τρικυμίας* διὰ μόνου τοῦ λόγου του, ἔθρεψε πολλὰς *χιλιάδας ἀνθρώπων* δι' ὀλίγων ἄρτων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα θαυμάσια ἐπραξε, δι' ἃ ὑμνεῖτο παρὰ τοῦ λαοῦ. Τινὰ ἐκ τῶν θαυμάτων του διηγούμεθα κατωτέρω.

48. Ἡ κλήσις τοῦ Ματθαίου εἰς ἀπόστολον.

Ἐνῷ διήρχετο διὰ τινος πόλεως τῆς Γαλιλαίας, εἶδεν ἄνθρωπον κα-
θήμενον ἐν τελωνίῳ Ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθε
μοι, γενοῦ δηλαδὴ μαθητῆς μου, καὶ ἀνστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Ἐνῷ
δὲ ἐδείκνυε μετὰ ταῦτα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ τελωνοῦ τούτου, πολλοὶ τελῶ-
ναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι συνανέκειντο ἐν τῇ τραπέζῃ μετὰ τοῦ Ἰη-
σοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι, οἵτινες ἵνα φαί-
νονται εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι, ἀπέφρουγον πᾶσαν συνεπαρῆν μετὰ τῶν
δυσφημισμένων τελωνῶν καὶ τῶν τοιούτων, ἀδιαφοροῦντες, καίπερ δι-
δάσκαλοι τοῦ λαοῦ ὄντες, περὶ τῆς διορθώσεώς των, εἶπον εἰς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, διατί ὁ διδάσκαλός σας συντρώγει μετὰ τελωνῶν καὶ
ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Ἄν ἔ-
χουσι χρεῖαν ἱατροῦ οἱ υἱοὶ τῆς ἡμέρας, ἀλλ' οἱ πάσχοντες. Ἄν ἤλθοι γὰρ
καλέσω δικαίους ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Πηγαινέται δὲ
καὶ μάθετε, τί σημαίνει ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγει ἡ Γραφή (ᾠσῆς
6), Ἔλθοι θέλω καὶ οὐ θυσίαν. Ἡ ἐννοια τοῦ χωρίου τούτου εἶναι,
ὅτι ὁ Θεὸς θέλει πρὸ πάντων νὰ ἤμεθα ἐλεήμονες καὶ φιλάνθρωποι,
προτιμῶν τοῦτο ἀπὸ τῆς θυσίας καὶ τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν. Οἱ Φα-
ρισαῖοι ἐτέλουν τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις καὶ ἡμέλουν τὸ κυριώτερον, τὴν
φιλάνθρωπίαν (24).

49. Οἱ δώδεκα ἀπόστολοι. (Ματθ. 1).

Ὁ Κύριος ἀπέκτα ὁσμέραι πλειότερους μαθητὰς, καὶ ὅπου δι-
έτριβε, συνηθοροῖτο περὶ αὐτὸν μεγάλη πληθὺς ἀνθρώπων ἐκ πάντων
τῶν μερῶν τῆς χώρας. Πολλοὶ ἐκόμιζον αὐτῷ τοὺς ἀσθενεῖς των ἵνα
θεραπεύσῃ αὐτοὺς, ἢ ἤρχοντο νὰ ἀκούσωσι τοὺς θείους του λόγους, καὶ
νὰ μάθωσι παρ' αὐτοῦ πῶς δύναται τις νὰ γίνῃ εὐσεβὴς καὶ μακάριος.
Ὅπου δὲ καὶ ἂν ἐπορεύετο, ἠκολούθουν αὐτόν. Ἐνίοτε ὁμως ἀπεμα-
κρύνετο τῶν ὁμμάτων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του, ὅπως μένη μό-
νος καὶ προσεύχεται εἰς τὸν Θεὸν τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἐκ τῶν πολλῶν
δὲ μαθητῶν του ἐξέλεξε δώδεκα, ἵνα ἦναι πάντοτε μετ' αὐτοῦ καὶ
χρησιμεύσωσι ποτε ὡς κήρυκες τῆς διδασκαλίας του εἰς τὸν κόσμον ἢ
ἀπόστολοι. Τινὲς τούτων εἶχον ἤδη προσκολληθῇ αὐτῷ πρότερον. Δώ-
δεκα δὲ ἐξελέγησαν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ.

Οἱ δώδεκα οὗτοι ἔμελλον ἀπὸ τοῦδε ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ παρακολου-
θῶσιν αὐτὸν πανταχοῦ, νὰ βλέπωσι τὰς πράξεις του καὶ νὰ ἀκούωσι
τοὺς λόγους του, νὰ διδάσκωνται δὲ καὶ ἰδιαιτέρως παρ' αὐτοῦ καὶ ἐκ-
παιδεύονται, ἵνα μετὰ τὸν θάνατόν του ἀποσταλῶσι καὶ κηρύξωσι τὸ
Εὐαγγέλιόν του εἰς τὸν κόσμον. Τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα τούτων εἶ-
ναι ταῦτα· *Σίμων* ὁ κληθεὶς *Πέτρος* καὶ *Ἀνδρέας* ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,
Ἰάκωβος καὶ *Ἰωάννης* υἱοὶ Ζεβεδαίου, *Ἰάκωβος* ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ
Ἰούδας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ καὶ *Θαδδαῖος* λεγόμενος, *Φίλιππος* καὶ
Ναθαναὴλ (ἢ Βαρθολομαῖος), ὁ τελώνης *Ματθαῖος*, ὁ *Θωμᾶς*, *Σί-
μων* ὁ *Κανανίτης*, καὶ *Ἰούδας* ὁ *Ἰσκαριώτης*, ὁ μετὰ ταῦτα ἀν-
ήξιος δειχθεὶς τῆς μεγάλης ταύτης ἀποστολῆς.

Πλὴν τοῦ Ἰούδα πάντες οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ἐξεπλήρωσαν μετ' ἀξιο-
θυμιάστου αὐταπαρνήσεως τὸ ἀνατεθεὶν αὐτοῖς ἔργον καὶ ὡς θέλομεν ἰ-
δεῖ κατωτέρω (108) οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἀπέθανον μαρτυρικὸν θάνατον,
κηρύττοντες τὴν νέαν πίστιν μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν. Τοιαύτη αὐταπάρ-
νησις ἔπρεπε νὰ κοσμήῃ καὶ νῦν τοὺς χριστιανούς μὲν καθόλου, ἰδίᾳ δὲ
τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκκλησίας, αἵτινες συνεχίζουσι τὸ ἔργον τῶν ἀπο-
στόλων.

80. Τὸ τέλος Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. (Ματθ. ια' καὶ ιδ').

Ἐνῷ τοιουτοτρόπως ὁ Ἰησοῦς ἐμεγαλύνετο, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁ-
σημέραι ἠῤῥαλλον, ὁ *Ἰωάννης*, ὅστις εἶχε προπαρασκευάσει τὴν ὁδὸν
εἰς αὐτόν, ἐκλείπει ἐντελῶς ἐκ τοῦ μέσου, ῥιφθεὶς εἰς *φυλακὴν* ὑπὸ τοῦ
τετράρχου τῆς Γαλιλαίας *Ηρώδου τοῦ Ἀρτύπα* καὶ ἐπὶ τέλους ἀπο-
κεφαλισθεὶς. Ἐρριψε δὲ εἰς φυλακὴν τὸν Ἰωάννην ὁ Ἡρώδης διὰ *Ἡ-
ρωδιάδα* τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του *Φιλίππου*, ἣν ἐναντίον παν-
τὸς νόμου εἶχε λάβει αὐτός, ὁ δὲ Ἰωάννης ὡς ἀληθὴς προφήτης εἶχεν
ἐλέγξει αὐτὸν διὰ τοῦτο, λέγων, Δέν σοι εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἔχῃς
αὐτήν. Καὶ ἠθέλησε μὲν ὁ Ἡρώδης εὐθὺς τότε νὰ φονεύσῃ αὐτόν, ἀλλ'
ἔνθεν μὲν ἐννοεῖ τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ, ἐτέρωθεν δὲ ἐφοβήτο τὸν λαόν,
ὅστις ἐτίμα αὐτόν ὡς προφήτην. Ἀλλ' ὅτε βραδύτερον ἐώρταξεν ὁ Ἡ-
ρώδης τὰ γενέθλια αὐτοῦ, χορεύσασα ἡ θυγάτηρ τῆς *Ἡρωδιάδας* ἐν
τῷ μέσῳ τῶν προσκεκλημένων, ἤρесе τασούτῳ τῷ Ἡρώδῃ, ὥστε ἐνώ-
πιον πάντων ὠρκίσθη, ὅτι ἦτο ἑτοιμος νὰ δώσῃ αὐτῇ πᾶν ὅ, τι ἤθελε

ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ. Ἐκεῖνη δὲ ὁδηγηθεῖσα παρὰ τῆς πονηρᾶς μητρὸς τῆς, ἣτις ἐμίσει τὸν Ἰωάννην διὰ τὴν κατὰ τοῦ παρανόμου γάμου αὐτῆς διαμαρτύρησίν του. εἶπε, Δός μοι ἐνταῦθα ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. Ὁ δὲ Ἡρώδης ἐλυπήθη μὲν διότι ἐγνώριζε τὴν ἀθωότητα τοῦ Ἰωάννου, ἀλλὰ διὰ τοὺς ὄρκους, τοὺς ὁποίους εἶχε κάμει ἐνώπιον πάντων (ὡς εἰ ἀπερίσκεπτοι καὶ ἀνόητοι ὄρκοι ὑπεχρέουν ποτέ!), διέταξε νὰ δώσωσιν αὐτῇ τὸ αἰτηθέν. Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακος καὶ ἐδόθη τῇ κορασίῳ, τὸν ὁποῖον ἔρρεν αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐσῆκωσαν τὸ σῶμα καὶ ἐθαψαν αὐτό. Καὶ ἐλθόντες ἀνήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Ἰωάννου. Ἐπεσεν ὡς ἀληθὴς προφήτης θῦμα τῆς παρρησίας καὶ τοῦ ὑπὲρ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ ζήλου του. Οὕτω πρέπει νὰ ἀποθνήσκωσιν ὑπὲρ τοῦ δικαίου οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. †

81. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπειρῆντος τὸν σπόρον. (Ματθ. ιγ').

Ἐνῷ διέτριβεν ὁ Ἰησοῦς ἐν Καπερναοῦμ, ἐξελθὼν ἐκ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν περὶ αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἔμβῃ εἰς πλοῖόν τι καὶ ἐκεῖθεν νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐστηκότα ὄχλον. Ἦρχισε δὲ νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς, περιβάλλων δηλ. διὰ πλαστῶν διηγήσεων τὰς διδασκαλίας του. Διὰ τῶν παραβολῶν τούτων ἡγείρετο πρῶτον ἡ προσοχὴ τῶν ἀκροατῶν, ἔπειτα καθίσταντο αἱ διδασκαλαὶ του εὐληπτότεραι καὶ ἐνετυποῦντο ζωηρότερον εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ. Μία τῶν παραβολῶν τούτων εἶναι καὶ ἡ περὶ τοῦ ἐξελθόντος γεωργοῦ ἵνα σπείρῃ τὸν σπόρον, τὴν ὁποίαν εἶπεν, ἵνα δείξῃ πόσον διαφόρως δέχονται οἱ ἄνθρωποι τὸν αὐτοῖς κηρυττόμενον λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐξῆλθέ τις, εἶπεν, ἵνα σπείρῃ τὸν σπόρον. Καὶ ἐνῷ ἔσπειρε, μέρος μὲν ἔπεσεν ἐπὶ τὴν ὁδὸν καὶ ἤλθον τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγον αὐτό· μέρος δὲ ἔπεσεν ἐπὶ πετρώδους τόπον, ὅπου δὲν ὑπῆρχε παχεῖα γῆ, καὶ ἐβλάστησεν, ἀλλ' ἡλίου ἀνатеύλαντος, ἐκάη καὶ διότι δὲν εἶχεν ἱκμάδα, ἐξηράνθη· μέρος δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, ἀλλ' αὗται ἀπέπνιξαν αὐτό· μέρος δὲ τέλος ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ ἀπέδωκε καρπὸν ποῦ μὲν ἐκχονταπλάσιον, ποῦ δὲ ἐξηχονταπλάσιον, ποῦ δὲ τριακον-

ταπλάσιον. Ὁ ἔχων ὧτα διὰ νὰ ἀκούῃ, ἀκουέτω, ὁ ἔχων δηλ. νοῦν, ὁ ἀγαπῶν τὴν διδασκαλίαν μου καὶ προσέχων εἰς τοὺς λόγους μου, ὡς ἐννοήσῃ τί θέλω νὰ εἴπω. Καὶ προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ παρεκάλουν αὐτὸν νὰ ἐξηγήσῃ αὐτοῖς τὴν παραβολὴν. Τότε εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπειρόντος. Πρὸς τὴν ὁδὸν, εἰς ἣν ἔπεσεν ὁ σπόρος καὶ κατεπατήθη, ὁμοιάζουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες, ἔχον ἀκούσαι τὸν λόγον, οὐδεμίαν προσοχὴν δίδουσιν αὐτόν, οὐδὲ ἐννοοῦσι παντάπασιν αὐτόν. Ἡ πετρώδης γῆ εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀκούοντες τὸν λόγον μετὰ χαρᾶς μὲν λαμβάνουσι καὶ δέχονται αὐτόν, ἀλλ' ὁ λόγος δὲν ρίπτει παρ' αὐτοῖς βαθείας ριζας· διὰ τοῦτο οἱ τοιοῦτοι εὐκόλως μεταβάλλονται. Οἱ τοιοῦτοι, ἔχον ἐπέλθῃ θλιψίς ἢ διωγμὸς διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζονται. Ἡ γῆ ἢ ἀκάνθας φέρουσα εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀκούουσι μὲν τὸν λόγον καὶ δέχονται αὐτόν, καὶ παρ' οἷς ὁ λόγος βαθέως ριζοῦται, ἀλλ' ἐπέρχονται ἔπειτα αἱ μέριμναι τοῦ βίου, ἡ τυφλὴ καὶ ἀποκλειστικὴ φροντίς πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἅτινα συμπίπτουσιν τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. Ἡ γῆ τέλος ἡ ἀγαθὴ εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες καὶ ἀκούουσι καὶ δέχονται ἐξ ὅλης ψυχῆς τὸν λόγον καὶ πράττουσι κατ' αὐτόν. Οἱ τοιοῦτοι φέρουσι καρποὺς ὅτε μὲν ἑκατονταπλασίους, ὅτε δὲ ἐξηκονταπλασίους, ὅτε δὲ τριακονταπλασίους.

Πόσων καὶ σήμερον χριστιανῶν ἡ καρδία δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς παραβολῆς ἢ τὸν πετρώδη τόπον, καὶ τὴν γῆν τὴν φέρουσαν ἀκάνθας καὶ ἢ δὲν θέλουσιν ἐν γένει νὰ ἀκούωσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἢ ἀκούοντες αὐτόν ἀδιαφοροῦσι καὶ οὐδύλως ὠρελοῦνται ἐξ αὐτοῦ! Εὐτυχεῖς εἶναι ὅσοι εἶναι ἡ ἀγαθὴ!

82. Ἄλλαι παραβολαὶ τοῦ Ἰησοῦ. (Ματθ. ιγ').

Ἵνα δείξῃ ὁ Ἰησοῦς, πῶς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ τὸ καλὸν εἶναι μεμιγμένον μετὰ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ὡς δίκαιος κριτὴς θὰ ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, εἶπε τὴν ἐξῆς παραβολὴν. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ὁμοία ἀνθρώπῳ, ὁ ὁποῖος ἔσπειρε καλὸν σπóρον ἐν τῇ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ ἐκάθευδον οἱ ἄνθρωποι τοῦ, ἦλθεν ὁ ἐχθρὸς τοῦ καὶ ἔσπειρε ζιζάνια καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ σπόρος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐράνησαν τὰ ζιζάνια. Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ, Κό-

ρια, δὲν ἔσπειρας καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ σου; Πόθεν λοιπὸν ἔχει τὰ ζιζάνια; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος ἐποίησε τοῦτο. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις λοιπὸν νὰ ὑπάγωμεν καὶ νὰ συλλέξωμεν αὐτά; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅχι μήπως συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε μετ' αὐτῶν καὶ τὸν σῖτον. Ἀφήσατε κάλλιον νὰ συναυξάνωσιν ἀμφοτέρω μέχρι θερισμοῦ. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ θὰ εἶπω εἰς τοὺς θεριστάς, Συλλέξετε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δέσατε αὐτά εἰς δέσμας, διὰ νὰ κατακαύσητε αὐτά. Τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὰς ἀποθήκας μου.—Ζιζάνια εἶναι οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι.

Καὶ περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὠμίλησεν εἰς τὸν λαὸν ἐν παραβολαῖς, δεικνύων πόσον κατὰ μικρὸν θέλει αὐξήσῃ καὶ διὰ τῆς δυνάμεώς της θέλει διεισδύσει καὶ ἐξευγενίσῃ τῶν ἀνθρώπων τὰς καρδίας, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν. Ὁμοία εἶναι, εἶπεν, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ κόκκῳ σινάπεως, τὸν ὅποιον λαβὼν ὁ ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως εἶναι μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν ὅμως αὐξηθῇ γίνεται μεγαλύτερον πάντων τῶν λαχάνων, ὥστε νὰ δύνωνται νὰ ἔρχωνται τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ κατασκηνοῦσιν εἰς τοὺς κλάδους αὐτοῦ. Ἐπίσης ὁμοία εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μέ ζύμην, τὴν ὅποιαν λαβοῦσα μία γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα (!) τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.—Ἀρχὴ γε διεισέδυσεν καὶ ἡμεῖς καὶ μετέβαλε τὸ πνεῦμα ἡ ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ;

Εἰς δύο ἄλλας παραβολὰς περιέγραψεν ὁ Ἰησοῦς τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, διδάχας ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου ἀγαθοῦ πρέπει διὰ πάσης θυσίας νὰ ζητῶμεν αὐτήν ἢ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, εἶπεν, εἶναι ὁμοία πρὸς θησαυρὸν κεκρυμμένον ἐν τῷ ἀγρῷ, τὸν ὅποιον εὐρὼν ὁ ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Ὁμοίως ὁμοιάζει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν πρὸς ἔμπορον, ὁ ὅποιος ἐξήτει κελοὺς μαργαρίτας καὶ ὁ ὅποιος εὐρὼν ἓνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν, ἐπώλησε πάντα ὅσα εἶχε καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.—Τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν πρέπει νὰ ζητῶμεν ἐντὶ πάσης θυσίας.

Περὶ δὲ τῆς συμπληρώσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν ἐλάλησεν ὡς ἐ-

ἤης· Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοία σαγήνῃ, ἣτις ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ παντὸς εἶδους ἰχθύας συνήγαγεν, ἣν ὅτε ἐπληρώθη, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀργεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἀπέρριψαν. Οὕτω θὰ συμβῇ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου.—Πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ σπουδάζωμεν νὰ ἔμεθα ἐκ τῶν καλῶν.

Εἰς πάσας ταύτας τὰς παραβολὰς μεταχειρίζεται ὁ Ἰησοῦς φαινόμενα φυσικὰ ἢ συμβαίνοντα ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ πράγματα ἢ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἵνα ἐκφράξῃ δι' αὐτῶν τὰς ὑψηλὰς του διδασκαλίας, καὶ τοιοῦτοτρόπως καθιστᾷ αὐτὰς εὐληπτοὺς καὶ ἐντυπώ-νῃ ζωηρῶς ἐν τῷ τοῦ λαοῦ.

85. Ὁ Ἰησοῦς, ὅτε διεκδύσαντες αὐτὸν τινες λαλοῦντα, εἶπον αὐτῷ ὅτι ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐξήτουν αὐτόν. (Ματθ. ιγ'. Λουκ. ια').

Ἐνῷ ποτε ἐλάλει ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς ὄχλους, ἤλθον καὶ ἐστάθησαν ἔξω ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ (συγγενεῖς του), ζητοῦντες νὰ ὁμιλήσωσιν αὐτῷ. Εἶπε δὲ τις αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἐστάθησαν ἔξω καὶ ζητοῦσι νὰ σοὶ ὁμιλήσωσι. Τότε διὰ νὰ δείξῃ πόσον ἡγάπα τοὺς ἀκρωμένους τοὺς λόγους του μετὰ προσοχῆς, παρωμοί-ασε τούτους πρὸς τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς του, Ἐκτείνας τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοὺς μαθητάς του καὶ τὸν αὐτὸν ἀκρωμένον λαόν, Ἰδοὺ, εἶπεν, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου, διότι ὅστις ἀγαπᾷ καὶ ποιεῖ, τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου καὶ μήτηρ μου. Ἀλλοτε πάλιν συνέβη νὰ ὑφώσῃ τὴν φωνὴν αὐτῆς γυνὴ τις ἐκ τοῦ ὄχλου, συγκινηθεῖσα ἐκ τῆς ὁμιλίας του, καὶ νὰ εἴπῃ αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοί, οὓς ἐθήλασας Ὁ ἔπαινος οὗτος ἤρесе βεβαίως εἰς τὸν Κύριον, ὅστις ἡγάπα τὴν μητέρα αὐτοῦ. Θέλων ὅμως νὰ δείξῃ πόσον ἡγάπα καὶ τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον αὐτοῦ, εἶπε, Μακάριοι εἶναι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάττοντες αὐτόν.

Εἴμεθα ἀγαπητοὶ τῷ Χριστῷ ὡς ἡ μήτηρ καὶ οἱ συγγενεῖς του· καὶ ὄντως μακάριοι, ὅταν ἀκούωμεν προσθύμως τὸν λόγον του καὶ πράττωμεν αὐτόν.

54. Παραγγέλλει ἅς ἔδωκε τοῖς ἀποστόλοις περὶ τοῦ κηρύγματός του.
(Ματθ. Ι. καὶ Ιά καὶ Λουκ. ε).

Προετοιμάζων ὁ κύριος τοὺς μαθητάς του πρὸς τὸ κήρυγμα, ἔδωκεν αὐτοῖς τὰς ἐξῆς παραγγέλιας. Πορευόμενοι εἰς τὸ κήρυγμα, ἀναγγεῖλατε τῷ κόσμῳ, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. *Μὴ λάβετε δὲ μεθ' ἑαυτῶν μήτε ἀργύριον μήτε πῆραν μήτε ράβδον.* Ἀφιλοκερδῶς καὶ μὲ μόνον τὸν λόγον ἐξαπλώσατε εἰς τὸν κόσμον τὴν διδασκαλίαν μου. Σὰς ἀποστέλλω ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων οἱ ἄνθρωποι θέλουσι σὰς παραδώσει εἰς τοὺς ἄρχοντας, καὶ θέλουσι σὰς καταδιώξει καὶ θέλουσι σὰς ἀγάζει ἐνώπιον ἡγεμόνων καὶ βασιλέων. Δὲν ὑπάρχει μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον. Ἐὰν ἐμὲ διώκουσιν, καὶ ὑμᾶς θὰ διώξωσι. Μὴ φοβηθῆτε αὐτούς. *Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων νὰ ἀποκτείνωσι.* Δὲν εἶναι τὰ στρουθία τὰ πλεον εὐτελέστερα τῶν πτηνῶν, τὰ πωλούμενα ἀντὶ ἄσφαρίου (1); Καὶ ὅμως καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ πέσῃ ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Ὁ Θεὸς προνοεῖ πολὺ μᾶλλον περὶ ὑμῶν. Ὑμῶν καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς εἶναι πᾶσαι ἡριθμημέναι. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, δὲν εἶναι ἀξιὸς ἐμοῦ. Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται.

Ἡ ἀφιλοκέρδεια, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀνεξικακία, ἡ αὐταπάρνησις καὶ ἡ τελειοτάτη ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸν πρέπει νὰ κοσμῶσι πάντας μὲν ἐν γένει τοὺς χριστιανούς μάλιστα δὲ τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκκλησίας του, τοὺς διαδεξαμένους τὸ ἔργον τῶν ἀποστόλων. Μόνον ὅπλον ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τῇ ἐκκλησίᾳ του τὸν λόγον. Ἡ βία ἔπρεπε νὰ ᾔνοι ξένη αὐτῇ. *Λοο*

55. Ἡ ὁμολογία τῶν Ἀποστόλων περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
(Ἰωάν. ζ'. καὶ Ματθ. ιστ').

Πα Ἡρώτησέ τις ποτε ἐκ τοῦ λαοῦ τὸν Ἰησοῦν, τί πρέπει νὰ πράξωσιν, ἵνα ἐργασθῶσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπε, Τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, *ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος καὶ πράττητε κατὰ τὰς ἐντολάς του.* Εἶπον λοιπὸν εἰς αὐτόν, Ποῖον σημεῖον κάμνεις, διὰ νὰ ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν εἰς σέ; Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕπερ ἔδιδεν αὐτοῖς ὁ Θεός.

(1) 10 λεπτά.

Σὺ τί πρῶττεῖς παρόμοιον ; Τότε εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἐκεῖνο τὸ μάκρος ἦτο τύπος μόνον τοῦ ἀληθοῦς ἄρτου, τὸν ὁπίσθον ἐμελλε νὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ὁ Θεός. *Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀληθὴς οὗτος ἄρτος*, ὁ διδόμενος παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα φέρῃ τὴν ζωὴν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ ἐρχόμενος πρὸς με δὲν θὰ πεινάσῃ πλέον, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ δὲν θὰ διψήσῃ ποτέ. Ὁ τρώγων αὐτὸν τὸν ἄρτον, θὰ ζήσῃ αἰωνίως. Τότε πολλοὶ μὴ ἐννοήσαντες τοὺς λόγους του, ἀνεχώρησαν. Εἶπε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς δώδεκα μαθητάς του, Μήπως θέτετε καὶ σεῖς νὰ ἀπέλθῃτε ; Ἀπεκρίθη εἰς αὐτόν ὁ Πέτρος ἐξ ὀνόματος πάντων, *Κύριε, πρὸς τίνα νὰ ὑπάγωμεν ; Οἱ ἄδικοί σου εἶναι ἄδικοί ζωῆς αἰωνίου* ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Μεσσίας (ὁ Χριστός) ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ του καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ περιστάσει. Ἐνῶ δηλ. εὐρίσκετο ποτε εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτησεν αὐτοὺς λέγων, Τίνα μὲ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶμαι ; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν οἱ δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ Ἱερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς. Ὑμεῖς δὲ τίνα μὲ λέγετε, ὅτι εἶμαι ; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων ὁ Πέτρος εἶπε, *Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς (ὁ Μεσσίας) ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*. Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς νὰ δεικνύῃ εἰς τοὺς μαθητάς του ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἱερουσόλυμα καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ νὰ κηρύξῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο θέλει καταδιωχθῇ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων μέχρι θανάτου.

Καὶ δι' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ παρὰ Θεοῦ διδόμενος ἄρτος. Ἡ διδασκαλία του δύναται νὰ χορτάσῃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Οἱ λόγοι του εἶναι λόγοι ζωῆς. Αὐτὸς δὲ εἶναι ἀληθῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

86. Διήγησις τῆς Γραφῆς περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου.

(Λουκ. 9^ο Ματθ. 17^ο, 1 Μαρκ. 9^ο 2).

Μεταξὺ πάντων τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰωάννης ἦσαν οἱ μᾶλλον τῷ Κυρίῳ ἀγαπητοί. Τούτους μόνους παραλαβὼν ποτε, ἀνέβη εἰς ὄρος τι ἵνα προσευχηθῇ. Ἐνῶ δὲ οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ, ἀρυπνώσαντες, εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ λάμπον ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Παρετήρησαν δὲ καὶ δύο ἄνδρας συλλαλοῦντας μετ' αὐτοῦ τὸν Μωϋσῃ καὶ τὸν Ἠλῆ. Ἀφοῦ δὲ ἤρξαν αὐτὸν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, εἶ-

πεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Διδάσκαλε, καλὸν εἶναι νὰ μείνωμεν ἐδῶ καὶ νὰ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνὰς μίαν σοί, Μωσῇ μίαν καὶ μίαν Ἡλὶα, μὴ εἰδῶς, τί λέγει. Τὰῦτα δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκέασεν αὐτοὺς καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα, Οὗτος εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα. Αὐτοῦ ἀκούετε ! Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάρχοντες δὲ τοὺς ὀρθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰμὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. Καὶ ἐσίγησαν περὶ τούτου καὶ εἰς οὐδέναν ἀνήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ὧν εἶδον.

87. Ἡ παραβολὴ περὶ τοῦ φιλάνθρωπου Σαμαρείτου. (Λουκ. ε).

Ἦλθέ ποτε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νομικὸς τις πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων, Διδάσκαλε τί νὰ κἀμω, διὰ νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἐκεῖνος δὲ εἶπεν εἰς αὐτὸν, Τί εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν νόμον ; Τί ἀναγινώσκεις ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν, « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου » καὶ « Τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν ». Εἶπε δὲ αὐτῷ, Ὁρθῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποιεῖ καὶ σὺ καὶ θά ζησης. Ἐκεῖνος δὲ θέλων νὰ δικαιώσῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἐρώτησιν, εἶπεν αὐτῷ, καὶ τίς εἶναι πλησίον μου ; Τότε ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ τὴν ἐξῆς παραβολήν, ἵνα δείξῃ, ὅτι πλησίον πρέπει νὰ θεωρῆται πᾶς ἄνθρωπος ἐν γένει, οὐχὶ μόνον ὁ Ἰουδαῖος, ὅπως ἐνόμιζον τότε οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ὅτι ἄρα ἔχομεν καθήκον νὰ εὐεργετῶμεν πάντα ἄνθρωπον ἐν γένει οἰκζ-
δήποτε ἐθνικότητος ἢ θρησκείας. Ἀνθρωπὸς τις, εἶπε, κατέβαινεν ἀπὸ Ἱεροσολύμου εἰς Ἱεριχῶ καὶ περιέπεσεν εἰς ληιτῆς (ἡ ὁδὸς αὕτη ἦτο δύσβατος καὶ πλήρης ληιτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων). Καὶ ἀροῦ ἐγμένωτον καὶ ἐπλήγωσαν αὐτὸν, ἀπῆλθον, ἀρῆσαντες αὐτὸν ἡμιθανῆ. Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν εἰς τὴν ὁδὸν ἐκείνην καὶ ἰδὼν αὐτὸν, παρῆλθε, χωρὶς νὰ δώσῃ αὐτῷ καμμίαν βοήθειαν· ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης τις ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, παρῆλθε καὶ αὐτός. Τότε διῆλθε καὶ Σαμαρείτης τις· (οἱ Σαμαρεῖται ἐθεωροῦντο παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὡς ἐθνικοὶ σχεδὸν καὶ ὡς κακοὶ ἄνθρωποι). Οὗτος ἰδὼν αὐτὸν εὐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν ἔδεξε τὰς πληγὰς του, ἀφοῦ ἐπέχυσεν ἐπ' αὐτῶν ἔλαιον καὶ οἶνον. Ἀναβιβάσας δ' αὐτὸν ἐπὶ τοῦ κτήνους του ἤγαγεν αὐτὸν εἰς

τὸ ξενοδοχεῖον τῆς ὁδοῦ ἐκείνης καὶ ἐρρόντισε περὶ αὐτοῦ. Καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκεν εἰς τὸν ξενοδόχον καὶ εἶπεν αὐτόν· ῥρόντισε καὶ περιποιήθητι αὐτόν καὶ ὅ,τι ἂν δαπανήσῃς περισσύτερον, ἐγὼ ὅταν θὰ ἐπιστρέψω θὰ σοὶ ἀποδώσω. Τίς ἐκ τῶν τριῶν τούτων προσηνέχθη ὡς ἀληθῆς πλησίον πρὸς τὸν περιπεσόντα εἰς τοὺς ληστές; ἠρώτησε τότε ὁ Ἰησοῦς τὸν νομικόν. Οὗτος δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐλεήσας αὐτόν. Εἶπε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς, Πήγαινε καὶ πράττε καὶ σὺ ὁμοίως.

Ἡ παραβολὴ αὕτη ἄριστα δεικνύει, ὅτι πλησίον εἶναι πᾶς ἄνθρωπος, ὅτι πρέπει ἄρα νὰ ἀγαπῶμεν πάντα ἄνθρωπον καὶ ὅτι ἀγάπη ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται ἐν λόγοις, ἀλλὰ νὰ δεικνύηται δι' ἔργων. Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, βοηθεῖ αὐτὸν πύχοντα.

88. Αἱ παραβολαὶ περὶ τοῦ ἀπολωλὸς προβάτου καὶ περὶ τῆς ἀπολεσθείσης δραχμῆς. (Λουκ. 15).

Ἐπειδὴ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ προσήγγιζον τὸν Ἰησοῦν, ἵνα ἀκούωσι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐγόγγυζον καὶ κατηγόρουν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος συναναστρέφεται τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐσθίει μετ' αὐτῶν. Τότε εἶπεν ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς τὴν ἀκόλουθον παραβολήν. Τίς ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀρίνει τὰ ἐννεήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ δὲν πηγαινέει νὰ εὑρῇ τὸ ἀπολωλός, ἕως οὗ εὑρῇ αὐτὸ, ὅταν δὲ εὑρῇ αὐτὸ, ἐπιθέτει αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συγκαλεῖ τοὺς γείτονας, λέγων εἰς αὐτούς, Συγχάρητέ μοι, διότι εὑρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός; Σὺς βεβαίῳ, ὅτι τοιαύτη χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανοῖς δι' ἓνα ἁμαρτωλὸν μετανοοῦντα, πολὺ μεγαλύτερα, ἢ δι' ἐννεήκοντα ἐννέα δικαίους, οἵτινες δὲν ἔχουσι χρεῖαν μετανοίας. Ἡ ποία πτωχὴ γυνὴ ἔχουσα δέκα δραχμὰς ἂν ἀπολέσῃ, μίαν δραχμὴν, δὲν ἀνέπτει λύχνον, καὶ δὲν σαρώνει τὴν οἰκίαν της, ἕως ὅτου εὑρῇ αὐτήν, καὶ ἀρῶν εὑρῇ αὐτήν, δὲν συγκαλεῖ τὰς φίλας καὶ γείτονας, λέγουσα, Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὑρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀπώλεσα; Οὕτω λέγω ὑμῖν, ὅτι χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ δι' ἓνα ἁμαρτωλὸν μετανοοῦντα.

Διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν χαίρει λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐν οὐρανῷ καὶ οἱ ἄγ-

γέλοι μετ' αὐτοῦ. Πόσον πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν τὸν οὕτως ἀγαπῶντα ἡμᾶς!

89. Ἡ περὶ τοῦ ἀπολωλὸτος υἱοῦ.

Ἵνα δείξῃ ὁ Ἰησοῦς, πόσον ὁ Θεὸς εἶναι ὡς πατὴρ εὐσπλαγχνος καὶ πόσον ἐπιθυμεῖ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ συγχωρεῖ αὐτὸν μετανοοῦντα, εἶπε τὴν ἐξῆς περὶ τοῦ υἱοῦ. "Ἀνθρώπος τις εἶχε δύο υἱούς. Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς κληρονομίας μου. Καὶ διεμοίρασεν αὐτοῖς τὴν περιουσίαν του. Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱός, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν περιουσίαν του ζῶν ἀσώτως. Ὅτε δὲ εἶχε δαπανήσῃ πάντα, συνέβη λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ πᾶσῃ θεινῶς ἐκ πείνης καὶ προσελθὼν προσεκολλήθη εἰς ἓνα τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης. Οὗτος δὲ ἐπεμφεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγρούς ἵνα βόσκη τοὺς χοίρους, καὶ ἐπεθύμει νὰ γεμίσῃ τὴν κοιλίαν του ἀπὸ τῶν ξυλοκεράτων, τὰ ὅποια ἤσθιον οἱ χοῖροι καὶ οὐδεὶς ἐδίδεν αὐτῷ. Τότε συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν, εἶπε, Πόσοι ὑπηρετῶν τοῦ πατρὸς μου ἔχουσιν ἄφθονον ἄρτον, καὶ ἐγὼ ἐδῶ ἀποθνήσκω τῆς πείνης! Ἀς σηκωθῶ καὶ ἄς ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἄς εἰπῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ καλῶμαι υἱός σου· κἄνε με ὡς ἓνα τῶν ὑπηρετῶν σου. Καὶ σηκωθείς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἐνῶ δὲ ἀπεῖχεν ἀκόμη μακράν, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ εὐσπλαγχνίσθη, καὶ τρέξας ἔπεσεν εἰς τὸν τράχηλόν του καὶ κατεβίβησεν αὐτόν. Εἶπε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ υἱός, Πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ καλῶμαι υἱός σου. Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ, Ἐνδύσατε αὐτὸν με νέαν στολὴν, καὶ δώσατε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρά του καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας του, καὶ φέρετε τὸν μὸσχον τὸν σιτευτὸν, ἵνα ῥάγωμεν καὶ εὐφρανθῶμεν· διότι ὁ υἱός μου οὗτος νεκρὸς ἦτο καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὸς καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρχισαν νὰ εὐφραίνωνται. Ἦτο δὲ ὁ υἱός αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ καθὼς ἐρχόμενος ἐπλησίασεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἤκουσε μουσικὴν καὶ χορούς· καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν δούλων, ἠρώτα τί εἶναι ταῦτα. Ἐκείνος δὲ εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔρῃσας, ἔσφαξεν ὁ πατὴρ σου τὸν μὸσχον τὸν σιτευτὸν, διότι ἀπέβηκε

αὐτὸν ὑγιαίνοντα. Ὁργίσθη δὲ καὶ δὲν ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ. Ὁ πατὴρ του λοιπὸν ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν εἰς τὸν πατέρα του. Ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη σοὶ δουλεύω, καὶ οὐδέποτε παρέβην ἐντολήν σου. Ἐν τούτοις εἰς ἐμέ οὐδέποτε ἔδωκας οὐδὲ ἐρίσιον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὃ δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταργῶν τὴν περιουσίαν σου εἰς ἄσωτείας ἦλθεν, ἔσφαξας χάριν αὐτοῦ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, Ὁ δὲ πατὴρ εἶπεν εἰς αὐτόν, Τέκνον μου, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶσαι, καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχω, εἶναι ἰδικόν σου· ἔπρεπε δὲ νὰ αἰσθανθῇς εὐφροσύνην καὶ χαρὰν, διότι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦτο καὶ ἀνέζησεν καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὐρέθη.

Ἐν τῇ ὥρα αὐτῇ παραβολῇ ὁ εὐσπλαγχνός πατὴρ εἰκονίζει τὸν Θεόν, ὅστις ὡς πατὴρ οἰκτερίμων χαίρει ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ συγχωρεῖ αὐτὸν μετανοοῦντα, ὁ νεώτερος υἱὸς τὸν ἀμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ὅστις παραβαίνων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτοῦ καὶ καταντῶ εἰς μεγάλην ἀθλιότητα, ἀφ' ἧς μόνον διὰ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Θεὸν δύναται νὰ σωθῇ, παρ' ᾧ μόνον ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ εὕρῃ τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν του, ὃ δὲ πρεσβύτερος υἱὸς τὸν ὑποκριτὴν ἐκείνον, ὅστις μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον καὶ χάριν συμφέροντος εἶναι ἐνάρετος, χωρὶς ἡ καρδίᾳ του πράγματι νὰ ἐμπνέται ὑπὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ καλόν.

60. Ἡ παραβολὴ τοῦ τελώνου καὶ Φαρισαίου.

Πρὸς τινὰς πεποιθότας ἐφ' ἐαυτοὺς καὶ *καυχώμενους* διὰ τὴν *δικαιοσύνην* των, ἐξουθενοῦντας δὲ τοὺς λοιποὺς, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν, ἵνα προσευχηθῶσιν, ὁ εἷς *Φαρισαῖος* καὶ ὁ ἕτερος *τελώνης*. Ὁ *Φαρισαῖος* σταθεὶς πρὸς ἐαυτὸν καὶ οἶονεὶ θαυμάζων. ταῦτα προσήχετο. Θεέ μου, εὐχαριστῶ σοὶ ὅτι δὲν εἰμι καθὼς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἄρπαγες, ἄδικοι, ἄσωτοι ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. Νιστεύω δις τῆς ἐβδομάδος, δίδω εἰς τὸν ναὸν τὰ δέκατα πάντων, ὅσα ἀποκτῶ. Καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἰστάμενος καὶ συναισθανόμενος τὰ ἀμαρτήματά του, δὲν ἤθελεν ἐκ πολλῆς συστολῆς μηδὲ τοὺς ὀφθαλμούς του νὰ ἀνυψώσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ τύπτων τὸ στήθος του, ἔλεγεν, Θεέ μου γενοῦ ἴλεως εἰς ἐμέ τὸν ἀμαρτωλόν. Σὺς βεβαιῶ. παρετήρησεν ἐπὶ τέλους ὁ Κύριος, κατέβη οὗτος εἰς τὸν οἶκόν του μᾶλλον *δεδικαιωμένος* ἢ ἐκεῖνος· διότι

πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν θέλει ταπεινωθῇ, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν θέλει ὑψωθῇ.

Ὁ Κύριος προτιμᾷ τὸν ταπεινόφρονα τελώνην μετανοοῦντα τοῦ ἀλαζόνο· καὶ κατ' ἐπιφάνειαν μόνον ἐναρέτου Φαρισαίου. Μόνον δὲ τῆς συντετριμμένης καὶ ταταπεινωμένης καρδίας, οὐχὶ δὲ τῆς ὑπερηφάνου τὴν προσευχὴν δέχεται ὁ Θεός.

61. Ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν πλούσιον τὸν ἐπερωτήσαντα αὐτὸν τί ἔπραπε νὰ πράξῃ διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Ἐπερώτησέ ποτε τὸν Κύριον ἀνὴρ πλούσιος, λέγων Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί νὰ κάμω διὰ νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνιον ζωὴν; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί μὲ λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰμὶ εἰς, ὁ Θεὸς τὰς ἐντολὰς γράφεις· μὴ φονεύσης, μὴ κλέψῃς μὴ ψευδομαρτυρήσης, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπε, ταῦτα πάντα ἐρύλαζα ἐκ νεότητός μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, καὶ γνωρίζων ὅτι ἦτο προσκεκαλλημένος εἰς τὸν πλοῦτόν του, εἶπεν αὐτῷ, Ἐτι ἐν σοὶ λείπει πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ θὰ εὕρῃς θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐλθὼν ἀκολουθεῖ μοι. Ἐκεῖνος δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἐλυπήθη μέγας· διότι ἦτο πολὺ πλούσιος. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος περίλυπον γενόμενον, εἶπε, Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσέρχονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ! Εἶναι εὐκολώτερον νὰ διέλθῃ κάμηλος διὰ τρύπας βελόνης ἢ πλούσιος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται νὰ σωθῇ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε, Τὰ ἀδύνατα πρὸς ἀνθρώποις εἶναι δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ.

Καὶ ἡ καθημερινὴ πείρα δεικνύει, ὅτι ὁ ἄρθρονος πλοῦτος εἶναι ἡθικῶς ἐπικίνδυνος, ὅταν δὲν κάμνῃ τις καλὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ὁ πλούσιος εὐκόλως παραδίδεται εἰς τρυφήν βίον καὶ ἀποβαίνει ὑλιστής, ὅταν λησμονῇ πᾶσαν ἀνωτέραν πνευματικὴν ἀνάγκην. Εὐτυχής ὁ πλούσιος, ὅστις δὲν δαυλοῦται ὑπὸ τοῦ πλούτου του. Ἡ ἀρίστη χρῆσις τοῦ πλούτου εἶναι ἡ πρὸς εὐποιίας γινομένη.

62. Τύπος προσευχῆς ἣν ἔδωκεν ὁ Κύριος τοῖς Μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ ἐν γενεῇ περὶ προσευχῆς (Λούκ. ια καὶ Ματθ. ζ).

Ἄρχ. Ὅτε προσευχόμενός ποτε ὁ Κύριος ἐτελείωσε τὴν προσευχὴν του, εἶ-

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροῖς

πέ τις τῶν μαθητῶν του πρὸς αὐτὸν, Κύριε, διδάξον ἡμᾶς νὰ προσευχώμεθα, καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπε δὲ εἰς αὐτοὺς, "Ὅταν προσεύχησθε λέγετε, *Πάτερ ἡμῶν* ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθῇτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄρες ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀρίσμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Τῆς προσευχῆς ταύτης ἡ ἔννοια εἶναι ἡ ἐξῆς. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς! Εἴθε νὰ τιμᾶται παρ' ἡμῶν τὸ ὄνομά σου δι' ἀγίων πράξεων· εἴθε νὰ βασιλεύῃ μεταξὺ ἡμῶν ὁ νόμος σου· εἴθε νὰ γίνηται πάντοτε τὸ θέλημά σου καθὼς ἐν οὐρανῷ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, οὕτω ἐπὶ τῆς γῆς παρ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, δὸς ἡμῖν τὸν ἀναγκαῖον ἄρτον καὶ εἴθε μηδεὶς νὰ στερηθῇ τούτου· καὶ συγχώρησον ἡμῖν τὰ πταίσματα ἡμῶν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ὑποσχομένθα νὰ συγχωρῶμεν τοῖς ἄλλοις τὰ πρὸς ἡμᾶς πταίσματά των καὶ μὴ ἀφῆσης ἡμᾶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν· εἴθε δηλ. νὰ μὴ δοθῇ ἡμῖν ποτε οἰαδήποτε ἄρρομή εἰς ἀμαρτίαν· ἀλλὰ σῶσον ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κακοῦ!" Ἀλλοτε πάλιν ὁμιλῶν ὁ Ἰησοῦς περὶ προσευχῆς, παρετήρησεν, ὅτι τότε μόνον εἶρε δεκτὴ τῷ Θεῷ ἡ δέησις ἡμῶν, ὅταν γίνητε ἐκ καθαρᾶς καὶ ἀνυποκρίτου καρδίας. "Ἵνα δὲ συγχωρῇ ἡμᾶς ὁ Κύριος, πρέπει νὰ συγχωρῶμεν καὶ ἡμεῖς τοὺς ἄλλους ἀμαρτάνοντας πρὸς ἡμᾶς. Ἀλλοτε δὲ θέλων νὰ πείσῃ τοὺς μαθητὰς του, ὅτι ὁ Θεὸς εἰσακούει τὰς δεήσεις ἡμῶν, παρετήρησεν αὐτοῖς τὰ ἐξῆς. Τίς ἐξ ὑμῶν ἔχων φίλον, ἐὰν πορευθῇ ἐν καιρῷ μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ πρὸς αὐτὸν, Φίλε, δός μοι τρεῖς ἄρτους, διότι ἤλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου φίλος τις ἐκ ταξιδίου, καὶ δὲν ἔχω τι νὰ δώσω αὐτῷ νὰ φάγῃ, καὶ ἐκεῖνος ἀποκριθεὶς θὰ εἴπῃ, Μὴ με ἐνόχλει· ἡ θύρα ἔκλεισε πλέον, καὶ τὰ παιδιὰ μου εἶναι εἰς τὴν κλίνην μετ' ἐμοῦ, καὶ δὲν θὰ σηκωθῇ νὰ σοὶ δώσῃ, ὅτι ζητεῖς; Βεβαίως δὲ ἐὰν δὲν σοὶ δώσῃ, διότι εἶναι φίλος σου, ἀλλὰ ἀπὸ ἐντροπὴν τοῦλάχιστον θὰ ἐγερθῇ καὶ θὰ σοὶ δώσῃ ἐκεῖνα, ὧν ἔχεις χρεῖαν. Διὰ τοῦτο λέγω εἰς ὑμᾶς *Αἰτεῖτε* παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ *δοθήσεται* ὑμῖν, *ζητεῖτε* καὶ *εὕρησεται*, *κρούετε* καὶ *ἀνοιγήσεται* ὑμῖν. Παρὰ τίνος δὲ πατρὸς ἐξ ὑμῶν θὰ ζητήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον καὶ θὰ δώσῃ αὐτῷ λίθον, ἢ ἐὰν ζητήσῃ ἰχθὺν θὰ δώσῃ αὐτῷ ὄφιν; Οὐδεὶς βεβαίως. Ἐὰν λοιπὸν σεῖς οἱ τινες δὲν ἔχετε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, τοῦ μόνου ἀληθῶς ἀγαθοῦ, δίδητε εἰς τὰ τέ-

κινάσας, ὅταν σὺς ζητῶσι, δόμματα ἀγαθὰ, πόσον μᾶλλον θὰ πρᾶξῃ τοῦτο ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ ἐξ οὐρανῶν ;

Με τοιαῦτα αἰσθημάτων καὶ ἐν τοιούτῳ πνεύματι πρέπει νὰ γίνηται ἡ προσευχή ὑμῶν. • 000

65. Ἡ παραβολὴ περὶ τοῦ ἀνηλεοῦς καὶ πονηροῦ δούλου. (Ματθ. ιη.).

Προσελθὼν ποτε ὁ Πέτρος τῷ Κυρίῳ, ἠρώτησεν αὐτὸν, Κύριε πο-
σάκις ὁ ἀδελφός μου δύναται νὰ σφάλῃ εἰς ἐμέ, καὶ ἐγὼ εἴμαι ὑπό-
χρεως νὰ συγχωρῶ αὐτόν ; Ἔως ἐπτάκις ; Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς,
Οὐχὶ ἔως ἐπτάκις μόνον, ἀλλ' ἔως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά. Ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ, προσέθηκεν, εἶναι ὁμοία πρὸς βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε
νὰ ζητήσῃ λόγον περὶ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀποῦ λοιπὸν ἤρχισε τὴν
ἐξέτασιν, προσηνέχθη εἰς αὐτόν εἰς ὁφειλέτης δέκα χιλιάδων ταλάν-
των. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ αὐτὰ, διέταξεν ὁ κύριος νὰ πω-
λήσωσιν αὐτόν καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα
εἶχε διὰ νὰ πληρωθῶσι τὰ ὀφειλόμενα. Τότε πεσὼν ὁ δούλος ἐκεῖνος,
παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Κύριε, φανοῦ μακρόθυμος εἰς ἐμέ, καὶ πάντα θὰ
σοι ἀποδώσω. Λυπηθεὶς δὲ ὁ κύριος τὸν δούλον ἐκεῖνον, ἀπέλυσεν αὐ-
τόν καὶ ἀρῆκεν αὐτῷ τὸ δάνειον. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δούλος ἐκεῖνος εὑρεν
ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια
(δραχμάς). Καὶ κρατήσας αὐτόν ἐπνιγε, λέγων, Ἀπόδος μοι ὅ,τι μοὶ
ὀφείλεις. Πεσὼν τότε ὁ σύνδουλός του εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει
αὐτόν λέγων, Φανοῦ μακρόθυμος εἰς ἐμέ καὶ ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν
θὰ σοὶ ἀποδώσω πάντα. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἤθελεν, ἀλλ' ἀπελθὼν, ἔβα-
λεν αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἔως οὗ ἀποδώσῃ πάντα τὰ ὀφειλόμενα. Ἰδόντες
δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες
ἐφανερώσαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμε-
νος αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρὲ, ἅπαν τὸ χρέος
σου ἐκεῖνο σοὶ ἀρῆκα, διότι με παρεκάλεις ; δὲν ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ λυ-
πηθῇς τὸν σύνδουλόν σου ὡς καὶ ἐγὼ σὲ ἐλυπήθην ; Καὶ ὀργισθεὶς ὁ
κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτόν ἵνα τιμωρηθῇ, ἔως οὗ ἀποδώσῃ καὶ αὐ-
τὸς πᾶν τὸ ὀφειλόμενον εἰς αὐτόν. Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουρά-
νιος θὰ κάμῃ πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν μὴ ἀφῇτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
ἀπὸ καρδίας τὰ πταίσματά του.

Ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ ᾔηται πρόθυμος νὰ συγχωρῇ πάντοτε. Καθώς

ἡμεῖς καὶ ἑκάστην πταίνοντες ζητοῦμεν συγχωρητὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ, οὕτω πρέπει καὶ τοὺς εἰς ἡμᾶς πταίνοντας ἀνθρώπους ἀνεξιχνίως νὰ συγχωρῶ μεν.

64. Ἡ παρὰβολὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος. (Ματθ. κ').

Ἰνα δείξῃ ὁ Ἰησοῦς πόσον ὁ Θεὸς εἶναι πολυέσπλαγχνος καὶ πλουσίως παρέχει τὴν αὐτοῦ χάριν, καὶ ὅταν μὴδὲν δικαίωμα ἔχῃ ὁ ἀνθρώπος πρὸς αὐτήν, εἶπε τὴν παρὰβολὴν ταύτην. Ὁμοίᾳ εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν πρὸς οἰκοδεσπότην, ὅστις ἐξῆλθε πρῶτ' ἵνα μισθώσῃ ἐργάτας διὰ τὸν ἀμπελῶνά του. Συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνά του. Καὶ ἐξελθὼν πάλιν περὶ τὴν ἐννάτην ὥραν (1), εἶδεν ἄλλους ἐργάτας ἰσταμένους ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργοὺς, εἶπε δὲ καὶ εἰς ἐκείνους, Ὑπάρχετε καὶ σεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὅ,τι εἶναι δίκαιον, θὰ σᾶς δώσω. Ἐκεῖνοι δὲ ἀπηλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ περὶ τὴν τρίτην μετὰ μεσημβρίας, ἐποίησεν ὁμοίως. Ἐξελθὼν δὲ καὶ περὶ τὴν πέμπτην ὥραν, εὗρεν ἄλλους ἰσταμένους ἐργάτας, καὶ λέγει εἰς αὐτοὺς. Τί κάθησθε ἐδῶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; Λέγουσιν αὐτῷ, διότι οὐδεὶς ἐμίσθωσεν ἡμᾶς. Τότε λέγει πρὸς αὐτοὺς, Ὑπάρχετε καὶ σεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὅ,τι εἶναι δίκαιον, θὰ λάβητε. Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ ἑσπέρας, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος εἰς τὸν ἐπιπτάτην αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ δὸς εἰς αὐτοὺς τὸν μισθόν, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν τελευταίων ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν πέμπτην ὥραν ἀποσταλέντες ἔλαβον ἀνὰ μίαν δραχμὴν, ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείονα θὰ λάβωσι, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ μίαν δραχμὴν. Λαθόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες, ὅτι οὗτοι οἱ τελευταῖοι εἰργάστησαν μόνον μίαν ὥραν καὶ ὅμως ἐξίσωσας αὐτοὺς μὲ ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι ἐβαστάσαμεν ὅλον τὸ βῆρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. Τότε ἐκεῖνος ἀποκριθεὶς εἶπεν εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν, Φίλε μου δὲν σὲ ἀδικῶ. Δὲν σὲ συνεφώνησα ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς; Λάβε λοιπὸν τὸ ἰδικόν σου καὶ πήγαινε. Θέλω δὲ νὰ δώσω εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον, ὥπως καὶ εἰς σέ.

(1) Τὸ Εὐαγγέλιον λέγει περὶ τὴν τρίτην, διότι ἀριθμεῖ κατὰ τὸν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν τρόπον ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἢ ἀπὸ τῆς ἑκτῆς πρωΐνης ὥρας.

Δὲν δύναμαι νὰ κάμω ὅ,τι θέλω εἰς τὰ ἐμὰ πράγματα; Ἡ φθοναῖ, δι-
ότι εἶμαι ἀγαθός;

Τοσοῦτον πολυεύσπλαγχνος εἶναι ὁ Θεός. Καὶ πᾶς ἀληθὴς χριστιανός πρέπει νὰ σπουδάζῃ νὰ μιμηθῇ τὴν ιδιότητα ταύτην τοῦ Θεοῦ, ὡν συγκαταβατικὸς καὶ εὖσπλαγχνος εἰς πάντας καὶ πάντοτε πρόθυμος εἰς τὸ ἀγαθοεργεῖν.

68. Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου αὐτίνος εὐφόρησεν ἡ χώρα. (Λουκ. ιβ'.).

Εἰπέ τις ἐκ τοῦ λαοῦ τῷ Ἰησοῦ, *φιλονεικῶν ἐκ πλεονεξίας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς πατρικῆς κληρονομίας*. Διδάσκαλε, εἰπέ εἰς τὸν ἀδελφόν μου νὰ μερισθῇ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. Ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἀνθρώπε, τίς μὲ κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; Ὁ Κύριος δὲν ἤθελε νὰ ἀνελθῇ ἔργα ξένα εἰς αὐτὸν, ἄλλοις δὲ ἀνήκοντα. Ὑπέδειξεν ὅμως τῷ παρακαλέσαντι αὐτὸν τὴν πηγὴν τῆς φιλονεικίας των, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐδήλωσε συνάμα καὶ τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἠδύναντο νὰ παύσωσι φιλονεικοῦντες. Ἡ πηγὴ καὶ ἡ αἰτία τῆς ἐριδος ἦτο ἡ *πλεονεξία* των. Κατὰ ταύτης λοιπὸν στρέφων τὸν λόγον ὁ Ἰησοὺς εἶπε πρὸς αὐτοὺς. Προφυλάχθητε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας. «*Οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ*». μὴ νομίσητε δηλ. ποτέ, ὅτι ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπισωρεύῃ πλούτη μεγάλα· διότι ἡ ἐκ τοῦ πλούτου εὐτυχία δὲν εἶναι ἀσφαλὴς καὶ αἰωνία. Εἶπε δὲ τὴν παραβολὴν ταύτην πρὸς αὐτούς. Ἀνθρώπου τινὸς *πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα*, καὶ ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὸν, λέγων, Τί νὰ κάμω, διότι δὲν ἔχω ποῦ νὰ συνάξω τοὺς καρπούς; Καὶ εἶπε, Τοῦτο νὰ κάμω· νὰ καταδαρίσω τὰς ἀποθήκας μου, καὶ νὰ οἰοδομήσω μεγαλητέρας, καὶ νὰ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου, καὶ τότε νὰ εἶπω εἰς τὴν ψυχὴν μου, Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ διὰ ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. Εἶπε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, Ἀφρον, ταύτην τὴν νύκτα ἀποθνήσκεις· ὅσα δὲ ἠτοίμασας τίνος θὰ ᾔῃαι;

Τοιαύτη ἀβεβαιότης καὶ ἄστατος εἶναι ἡ ἐκ τοῦ πλούτου εὐτυχία. Ὁ μόνος βέβαιος καὶ ἀναφαίρετος θησαυρὸς εἶναι ἡ ἀρετή. Ὁ ταύτην ἔχων εἶναι ὁ πλουτὼν εἰς Θεόν.

66. Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου. (Λουκ. ιστ').

Ὁμοιον σκοπὸν τῇ ἐν τῇ προηγουμένῃ ῥεκτεθείσῃ ἔχει καὶ ἡ παραβολὴ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου. Θέλων δηλ. ὁ Κύριος νὰ δείξῃ πόσον προτιμοτέρα εἶναι ἡ μετὰ πτωχείας ἀρετὴ τοῦ ἀρετοῦ πλούτου, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Ἀνθρωπὸς τις, ἦτο πλούσιος καὶ ἐνεδεδετο λαμπρῶς καὶ ἔζη βίον τρυφηλὸν, ἀδιαφορῶν περὶ τοῦ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ παντάπασι μὴ ἐνθυμούμενος καὶ τοὺς ἐνδεεῖς. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐνάρετός τις πτωχὸς ὀνόματι Λάζαρος, ὅστις ἤρχετο πλήρης πληγῶν εἰς τὴν θύραν τοῦ πλουσίου, ἐπιθυμῶν νὰ χορτασθῇ ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης ἐκείνου. Ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἠνώχλουν αὐτὸν, ἀπολείχοντες τὰ ἔλκη αὐτοῦ. Συνέβη δὲ νὰ ἀποθάνῃ ὁ πτωχὸς καὶ νὰ ἀπενεχθῇ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ, δηλ. εἰς τὸν τόπον, ὅπου οἱ εὐσεβεῖς μετὰ θάνατον ζῶσιν εὐτυχεῖς μετὰ τῶν ἄλλων δικαίων. Ἀπέθανε καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ ᾄδῃ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς του, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, βλέπει τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ τὸν Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, καὶ φωνήσας, εἶπε, Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον τὸν Λάζαρον ἵνα βῇ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ δροσίσῃ τὴν γλῶσσάν μου· διότι βασανίζομαι εἰς τὴν φλόγα ταύτην. Εἶπε δὲ ὁ Ἀβραάμ, Τέκνον, ἐνθυμοῦ, ὅτι σὺ ἀπηλάυσας τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ σου, μηδὲν περὶ τῶν ἄλλων φροντίζων ὁ δὲ Λάζαρος μετὰ ἀξιοθαυμάστου ὑπομονῆς τὰ κακὰ. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄδικον, ὅτι ἐνταῦθα αὐτὸς μὲν ἀπολαμβάνει εὐτυχίαν, σὺ δὲ εὖρες ὀδύνην. Ἐπειτα μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν μέγα χάσμα ὑπάρχει, ὅπως οἱ θέλοντες νὰ διαβῶσιν ἀπὸ ἐδῶ πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς διαπερῶσι. Εἶπε δὲ τότε ἐκεῖνος, Σὲ παρακαλῶ, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου· διότι ἔχω πέντε ἀδελφοὺς, διὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ πρὸς αὐτοὺς καὶ γίνωσιν ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῶν βασάνων. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀβραάμ, Ἐχουσι τὰ συγγράμματα τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, ὥς ἀκούσωσιν αὐτοὺς. Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Ὅχι· πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ τῶν νεκρῶν ὑπάγῃ πρὸς αὐτοὺς, θὰ μετανοήσωσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἀβραάμ, Ἄρ' δὲν ἀκούουσι τὸν Μωϋσῆν

τοῦ τίς θὰ ὑπερβάλῃ τὸν ἄλλον, χρησιμώτερος γινόμενος αὐτοῦ. Καθὼς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (1) δὲν ἦλθε νὰ ὑπηρετηθῇ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ δώσῃ τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ τῶν πολλῶν.

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι χαρακτηρ τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ. Ἀς σπουδάζωμεν νὰ ὑπερβάλλωμεν ἀλλήλους κατὰ τὴν ἀρετὴν, οὐχὶ κατὰ τὴν βίαν. Ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι ἡ πνευματικὴ βασιλεία τῆς ἀληθείας.

69. « Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ ».

Ἀπεφάσιζαν ποτε οἱ Φαρισαῖοι οἵτινες ἐχθρικώτατα πρὸς τὸν Ἰησοῦν διέκειντο, διότι πολλάκις ἤλεγξε τὴν ὑποκρισὶν αὐτῶν. καὶ διότι ἡ ὅλη διδασκαλία του ἀντεμάχετο πρὸς τὴν αὐτῶν καὶ ἀνέτρεπεν αὐτήν, νὰ παγιδεύσωσιν αὐτὸν διὰ λόγων. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν (2), λέγοντες, Γνωρίζομεν ὅτι εἶσαι ἀληθής, καὶ ὅτι διδάσκεις τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας, καὶ δὲν σοι μέλλει περὶ οὐδενός· διότι δὲν ἀποβλέπεις εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων. Εἰπέ λοιπὸν, τί νομίζεις; Εἶραι ἐπιτετραμμένον νὰ δίδωμεν φόρον τῷ Καίσαρι ἢ ὄχι; Σημειωτέον δέ, ὅτι οἱ μὲν Φαρισαῖοι ἐκήρυττον, ὅτι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὡς ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίζῃ ξένους ἄρχοντας ἐρ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ δίδῃ φόρους αὐτοῖς, οἱ δὲ Ἑρωδιανοὶ φίλοι τῶν Ῥωμαίων ὄντες ἦσαν ὑπὲρ τῆς προσφορᾶς τῶν φόρων. Οἱ Φαρισαῖοι ἠλπίζον διὰ τοῦτο, ὅτι ὅτιδήποτε καὶ ἂν ἀπήντα ὁ Ἰησοῦς, ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς ἄπορρητὴ κατηγορίας. Ἐὰν ἔλεγε, Ναί, θὰ κατηγοροῦν αὐτὸν εἰς τὸν λαὸν ὡς φίλον τῶν ξένων καὶ ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἔλεγεν, Ὁχι, νὰ μὴ δίδετε φόρους, θὰ κατηγοροῦν αὐτὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς φησὶ τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπε, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα. Οἱ δὲ προσέφερον αὐτῷ δηνάριον (δραχμὴν). Καὶ λέ-

(1) Μετὰ τὴν ἐκφρασιν ταύτην, ἥτις σημαίνει τὸν ἄνθρωπον ἀπλῶς, ὠνομάζετο ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Δανιὴλ ὁ Μεσσίας. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην μεταχειρίζεται ὁ Ἰησοῦς διὰ τοῦτο περὶ αὐτοῦ ὁμιλῶν.

(2) Ἑρωδιανοὶ ἐλέγοντο οἱ φίλοι τοῦ ἡγεμονεύοντος, τότε ἐν Ἰουδαίᾳ οἴκου τοῦ Ἡρώδου.

γει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ; Λέγουσιν αὐτῶν. Τοῦ Καίσαρος. Τότε λέγει εἰς αὐτοὺς, Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν καὶ ἀρέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. Ὁ Ἰησοῦς διὰ τῆς ἀπαντήσεώς του ἀπεστόμωσε τοὺς Φαρισαίους, διότι καὶ καθὼς ἀπῆλθον οἱ Ῥωμαῖοι συνεβούλευσε τὴν καταβολὴν τῶν νενομισμένων φόρων, καὶ συγχρόνως παρατήρησεν, ὅτι ἡ πράξις αὕτη δὲν σημαίνει ἑλλειψιν ὑπακοῆς εἰς τὸν Θεόν, διότι τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν πολιτείαν δὲν ἀναιροῦνται ὑπὸ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν καθηκόντων.

Δύναται τις καὶ ὁφείλει καὶ εἰς τοὺς πολιτικούς νόμους νὰ ὑπακούῃ καὶ τῆς συνειδήσεως τὰς ὑπαγορεύσεις καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ νὰ τηρῇ. Θρησκεία καὶ πολιτεία δὲν εἶναι πολέμια πρὸς ἄλληλα, οὐδὲ πρέπει νὰ συγκρούονται. Ἡ θρησκεία μένουσα καθαρῶς εἰς τὴν πνευματικὴν σφαῖράν της, δὲν πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τὴν βίαν πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτῆς, μηδὲ νὰ ζητῇ νὰ ἐπιβάλληται εἰς τὴν πολιτείαν, ἡ δὲ πολιτεία δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ πιέζῃ τὴν πίστιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ νὰ βιάζῃ τὰς συνειδήσεις.

70. «Ὁ ἀνακρίνητος ἐξ ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῆς βελέτω.

(Ἰωάνν. ἡ, 1—11).

Ἐνῷ ποτε ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας ἦτο εἰς τὸ ἱερὸν, πᾶς δὲ ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς, ἄγουσιν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἣν κατηγόρουν ὡς ἄπιστον δειχθεῖσαν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε αὕτη ἡ γυνὴ ἐγνώσθη ἀμαρτάνουσα, εἰς δὲ τὸν νόμον ὁ Μωϋσῆς διέταξεν ἵνα αἱ τοιαῦται λιθοβολῶνται. Σὺ τί λέγεις ; Τοῦτο δὲ ἔλεγον, πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσιν ἀφορμὴν νὰ κατηγορήσωσιν αὐτόν. Διότι ἂν μὲν διέτασσε τὸν λιθοβολισμὸν τῆς γυναικὸς ἐκείνης, θὰ προσέκρουεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς τότε κυρίους τῆς χώρας, οἵτινες εἶχον ἀφαιρέσει ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν κεφαλικὴν ποινὴν, ἂν δὲ ἡρνεῖτο τοῦτο, θὰ κατηγόρουν αὐτὸν παρὰ τῷ λαῷ, ὡς διδάσκοντα ἐναντίον τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, δεικνύων, ὅτι ἐννοήσας τὴν πονηρίαν των δὲν ἤθελε νὰ ἀξιῶσιν αὐτοὺς ἀπαντήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενον ἐπερωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας εἶπε

πρὸς αὐτοὺς. Ὁ ἀναμάρτητος ἐξ ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτὴν βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω κύψας, ἔγραψεν εἰς τὴν γῆν. Ἐκεῖνοι δὲ τότε ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι, ἐξήρχοντο εἰς καθεὶς ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων. Καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἣν τῷ μέσῳ ἵσταμένη. Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ μηδένα ἰδὼν πλην τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ, Ὡ γύναι, ποῦ εἶναι οἱ κατηγοροί σου; Οὐδεὶς σε κατέκρινε; Ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδεὶς, Κύριε. Εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω. Πήγαιρε καὶ μὴ ἀμάρτανε πλέον.

Ἡ συνείσθησις τῶν ἀμαρτημάτων μας πρέπει νὰ καθιστᾷ ἡμᾶς συγκτακτικούς πρὸς τοὺς ἄλλους.

71. Αἱ δύο μεγάλα ἐντολαὶ κατὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ὁ πρακτικὸς κανὼν ἐν ᾧ περιέλαβε πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν του.

Οἱ Φαρισαῖοι συνήχθησαν ἵνα πειράξωσι τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἐπερώτησαν εἰς ἐξ αὐτῶν νομικός, λέγων, Διδάσκαλε, Ποία εἶναι μεγάλη ἐντολὴ ἐν τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου». Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοίᾳ εἰς αὐτὴν εἶναι ἡ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, ὅλα δηλ. αἱ ἔργα Γραφαί, κρέμονται. Διότι πᾶν ὅ,τι ἐπιβάλλεται ὑπ' αὐτῶν ὡς καθήκον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον. Ἄλλοτε πάλιν περιέλαβε πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὸν ἐξῆς πρακτικὸν κανόνα, Ὁ,τι θέλετε νὰ σᾶς κάμωσιν οἱ ἄλλοι, κάμετε καὶ σεῖς εἰς αὐτούς.

Τὰ λαμπρὰ τεύκη ἠθικὰ παραγγέλματα, εἰς ᾧ συγκεφαλαιοῦται ὁλόκληρος ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, εἶθε νὰ ἐγχαρὰχθῶσι βαθύτατα εἰς τὰς ψυχὰς πάντων τῶν χριστιανῶν νέων.

72. Ὁ Ἰησοῦς ἐλέγχει τὶς περὶ αὐτοῦ προλήψεις τῶν Φαρισαίων, καὶ θερραπύει τὸν ἐξηραμμένην ἔχοντα τὴν χεῖρα.

Συνέβη ποτὲ νὰ διέρχεται ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου διὰ τῶν σπαρτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν καὶ ἤρχισαν νὰ τρίβωσι στάχυας καὶ νὰ τρώωσιν αὐτούς. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου πράττουσιν ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου ὅ,τι δὲν εἶναι ἐπι-

τετρακμήνον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δὲν ἀνεγνώσκατε τί ἐποίησεν ὁ Δαυὶδ, ὅτε ἐπέινασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, πὺς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο ἐπιτετρακμήνον νὰ φάγῃ οὔτε αὐτὸς, οὔτε οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον οἱ ἱερεῖς; Ὅταν παρουσιάζηται δηλ. ἀνάγκη ἀπόλυτος, ὅταν πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς ἀνθρώπων, οὐδὲν ισχύουσιν οἱ περὶ σάββατου ὁρισμοί. Ἄν εἴχετε ἐννοήσῃτε ὅ,τι λέγει ἡ ἀγία Γραφή «*Εὐλαίωθι καὶ οὐ θυσιάζω*» (πρβ. 21), δὲν θὰ κατεδικάζετε τοὺς ἀνικτίους μαθητάς μου. — Ἡ φιλάνθρωπία εἶναι ἀνωτέρα πάσης περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας διατάξεως.

Περὶ τῆς περιδεοῦς παρὰ τῶν Φαρισαίων τηρήσεως τοῦ σάββατου ἔλαβε πάλιν ὁ Ἰησοῦς ἀφορμὴν νὰ λαλήσῃ ὅτε ποτὲ ἦλθεν εἰς συναγωγὴν τινα καὶ προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος τις ἐξηραμμένος ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, λέγοντες, ἂν ἦναι ἐπιτετρακμήνον νὰ θεωρεῖται τις κατὰ τὸ σάββατον, διότι ἤθελον νὰ κατηγορήσωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν εἰς αὐτοὺς, Τίς θὰ ἦναι ἐκεῖνος ἐξ ὑμῶν, ὅστις ἔχων πρόβατον, ἔχον τοῦτο ἤθελε πίνειν ἐν ἡμέρᾳ σάββατου εἰς βόθυνον, δὲν ἤθελεν σπεύσει νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸ ἐκεῖθεν; Ὁ ἄνθρωπος ὑπερέχει ἀπειράκις τοῦ προβάτου. Ὡστε πολλοὶ μᾶλλον εἶναι ἐπιτετρακμήνον νὰ εὐεργετῇ τις κατὰ σάββατον τοὺς ἀνθρώπους. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀπεκατεστῆθη ὑγιής ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελεθόντος ὅπως αὐτόν ἀπολέσωσι. Περὶ σάββατου ὁμιλῶν ἄλλοτε εἶπεν ὁ Κύριος· τὸ σάββατον ἐγένετο διὰ τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ δὲ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον.

Ἡ εὐεργεσία πρὸς τοὺς πάσχοντας, εἶναι τὸ ὑψίστον ἠθικὸν καθήκον τοῦ χριστιανοῦ.*

Περὶ 75. Ὁ Κύριος ἐλέγχει τοὺς Φαρισαίους.
(Ματθ κγ'. Μάρκ. δ' καὶ ζ').

Περὶ τῶν Φαρισαίων λαλῶν ὁ Κύριος πρὸς τὸν λαὸν εἶπεν, Ἐπὶ τῆς καθέδρας τοῦ Μωϋσέως ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πάντα λοιπὸν τὰ ὅποια σὰς λέγουσι νὰ τηρῆτε, τηρεῖτε καὶ πράττετε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιῆτε· διότι λέγουσι καὶ δὲν πράττουσι. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν πράττουσι πρὸς τὸ θαυθῆναι τοῖς ἀνθρώ-

ποις. Διὰ τοῦτο πλατύνουσι τὰ φυλακτήρια αὐτῶν (1), καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράτπεδα (2) τῶν ἱματίων των, ἀγαπῶσι δὲ νὰ προκλήνῃται ἐν τοῖς δείπνοις καὶ νὰ ἔχωσι τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ νὰ χαιρετῶνται ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ νὰ καλῶνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββί. Οὐκ ἡμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, διότι κατεσθεῖτε τὰς οἰκίας τῶν χρητῶν, ὑπὸ τὴν πρόσφασιν ὅτι προσεύχεσθε μακρὰ ὑπὲρ αὐτῶν. Οὐκ ὑμῖν, διότι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύσμον καὶ τὸ ἀρνηθῆναι καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφίετε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν (τὴν δικαιοσύνην δηλ., τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἀμοιβαίαν πίστιν), ἐνῶ ταῦτα κυρίως ἔπρεπε νὰ πράττετε, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ ἀρίνητε καὶ ἐκείνα ὡς συνθηεῖς. Εἰσθε ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ διωλλίσσοντες τὸν κώρωπα, τὴν δὲ κἀμηλον κατιπίνοντες. Οὐκ ὑμῖν, ὑποκριταί, ὅτι καθαρῖζεται τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ὀργῆς καὶ ἀκρασίας. Φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γίνῃ καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ καθαρὸν, Οὐκ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ὁμοιάζετε πρὸς τάφους κεκονιαμένους, αἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πύσης ἀκαθαρσίας. Οὕτω καὶ σεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ εἰσθε μεστοὶ ὑπικρισίας καὶ ἀνομίας. Καλῶς προεφήτευσεν ὁ Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, εἰπών. «Οὗτος ὁ λαὸς μὲ τιμᾷ διὰ τῶν χειλέων μόνον, ἡ δὲ καρδίᾳ του εἶναι μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβωνταί με διδάσκοντες διδασκαλίαν ἐντάλματα ἀνθρώπων». Διότι ἀρέντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, κρατεῖται τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων καὶ ἄλλα ταιαῦτα πολλὰ ποιῶντες. Ἀθετεῖτε δὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν ποιήσητε, Οὕτως ἐνῶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου» «Ὁ κα-

(1) Φυλακτήρια. Ταῦτα ἦσαν θῆκαι, ἐν αἷς ἐνέκλειον καὶ ἐφύλαττον ταινιαὶ ἐκ περγαμηνῆς, ἐν αἷς ἦσαν γεγραμμένα χωρία ἐκ τῆς Πλαιαῆς Διαθήκης. Τὰ φυλακτήρια ταῦτα ἐκρέμων οἱ Ἰουδαῖοι προσευχόμενοι εἰς τὸν ἀριστέρον βραχίονα ἢ εἰς τὸ μέτωπόν των.

(2) Κράτπεδα. Ταῦτα ἦσαν θύσανοι, οὓς ἔφερον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ ἐπενδύτου αὐτῶν, ἦσαν δὲ σύμβολα τῶν πολλῶν ἐντολῶν καὶ διατάξεων τοῦ νόμου, ἃς ἔπρεπε πάντοτε νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν των. Ἀριθ. ιε', 38.

κολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευταίῳ» (1). σὰς λέγετε, ὅτι καλῶς πράττει ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἤθελεν εἰπεῖ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα, Προσφέρω δῶρον (κορβάν) εἰς τὸν ναόν! ὅ,τι ὤφειλον νὰ δώσω εἰς ὑμᾶς, καὶ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος κατ' ὑμᾶς νὰ δώσῃ τίποτε εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα! Καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Οὕτω δὲν ἐσθίετε ποτε, ἐὰν μὴ *κηφθῆτε* καλῶς τὰς χεῖρας φοβούμενοι καταστῆτε ἀκάρχοι καὶ μολυνθῆτε, καταπίνοντες ἀκάθαρτόν τι ζωύριον, ἀγνοοῦντες, ὅτι δὲν δύναται *νὰ μολύρῃ τὸν ἄνθρωπον τὸ ἐξωθεν εἰσερχόμενον* εἰς αὐτόν, ἀλλ' ὅ,τι μολύνει καὶ ἀκάθαρτον αὐτόν *καλίστῃ* εἶναι τὸ ἀπ' αὐτοῦ *ἐκπορευόμενον*, δηλ. οἱ κακοὶ διαλογισμοί, ἡ ἀκολασία, οἱ φόνοι, αἱ κλοπαί, αἱ πλεονεξίαι, αἱ πονηρίαι, ὁ δόλος, ἡ βλασφημία, ἡ ὑπερηράνεια καὶ ἡ ἀρροσύνη.

Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν φαρισαϊκὴν ὑπόκρισιν· ὅτι λέγει, πρέπει καὶ νὰ πράττῃ, νὰ θέλῃ δὲ νὰ ᾔῃ οὐχὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλλὰ πράγματι καὶ ἀπὸ καρδίας εὐσεβῆς καὶ ἐνέμετος καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ τὴν εὐσεβείαν του οὐχὶ ἀπλῶς διὰ τῶν προσευχῶν του καὶ διὰ ζήλου ὑπὲρ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς θρησκείας ἐν γένει, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῶν ἔργων τῆς φιλάνθρωπίας, τοὺς αἰωνίους ἠθικοὺς νόμους ἀνώτερον τιθέμενος πάσης ἄλλης διατάξεως. *Παύλ.*

74. Ἡ θεραπεία τῶν δέκα λεπρῶν. (Λουκ. ιζ').

Ἐνῶ, μεταβαίνων ὁ Κύριος ἀπὸ Γαλιλαίας τὸ τελευταῖον εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ διερχόμενος διὰ *Σαμαρείας*, εἰσῆρχετο εἰς *κώμην* τινὰ, ἀπήντησαν αὐτὸν *δέκα* λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ὅποιοι σταθέντες μακρόθεν, ἤρξαντο μεγαλοφώνως νὰ κηρύξωσιν, Ἰησοῦ, ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν, εἶπεν εἰς αὐτοὺς, Πηγαίνεται καὶ ἐπιδείξτε ἐκντοὺς εἰς τοὺς ἱερεῖς. Οἱ καθαριζόμενοι λεπροὶ ἔπρεπε κατὰ τὸν νόμον νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τοὺς ἱερεῖς ἵνα πιστοποιηθῇ ὁ καθαρισμὸς των παρ' αὐτῶν. Οἱ δέκα λεπροὶ ἐνῶ ἐπήγαγον εἰς τοὺς ἱερεῖς ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν, ὅτι ἴχθη, ἐπέστρεψε καὶ μετὰ φωνῆς μεγάλης ἐδόξζε τὸν Θεὸν καὶ ἔπασεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, εὐχαριστῶν αὐτόν. Καὶ αὐτὸς ἔτυχεν ὡς *Σαμαρείτης*. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε. Δὲν

(1) Ἐξοδ. κ', 12, καὶ 17. Λευιτ. κ', 9. Δευτερ. ε', 16, καὶ κζ', 16.

ἐκαθαρίσθησαν πάντες, οἱ δὲ ἐννέα ποῦ εἶναι ; Δὲν εὑρέθη νὰ ἐπι-
στρέψῃ καὶ νὰ δοξάσῃ εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος ; Καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν,
Ἄναστας πῆγαινε ! Ἡ πίστις σου σέ ἔσωσε.

Οἱ ἐννέα ἐκ τῶν καθαρισθέντων ἔδειξαν ἀσύγνωστον ἀχαριστίαν, δι-
καιῶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤλεγξεν αὐτοὺς διὰ τοῦτο. Ἡ εὐγνωμοσύνη εἶναι
μεγάλη ἀρετή.

**75. «Οὐκ οἴδατε οἷου πνεύματος ἐστέ,» καὶ
ἀνεξικακία τοῦ Κυρίου.**

Ὅτε κατὰ τὴν αὐτὴν ἀπὸ Γαλιλαίας διὰ τῆς Σαμαρείας εἰς Ἱερο-
σόλυμα πορεῖαν ἀπέστειλε μαθητὰς τινὰς αὐτοῦ, ἵνα ἐλθόντες εἰς κώ-
μην τινὰ ἐτοιμάσωσιν αὐτῷ καὶ οἱ Σαμαρεῖται δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν,
διότι μετέβαινον εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἑορτὴν (τὰ δὲ Ἱεροσόλυμα
καὶ τὰς ἐκεῖ ἑορτὰς ἀπεστρέφοντο αὐτοί), οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος
καὶ Ἰωάννης ἰδόντες τοῦτο, εἶπον, Κύριε, θέλεις νὰ παρκαλέσωμεν
τὸν Θεὸν νὰ ῥίψῃ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτούς ;
Στραφεῖς δὲ πρὸς αὐτούς, ἤλεγξεν αὐτούς ὁ Ἰησοῦς διὰ τὸν φανατι-
σμόν των τοῦτον καὶ εἶπεν, Οὐκ οἴδατε, οἷου πνεύματος ἐστέ. Δὲν
γνωρίζετε ἀκόμη, ποῖον εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας μου. Ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἤλθε νὰ καταστρέψῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἀλ-
λὰ νὰ σώσῃ. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἄλλην κώμην.

Ὁ φανατισμὸς, τὸ μῖσος πρὸς τοὺς ἄλλως φρονούντας καὶ ἀλλοθρή-
σκους, ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ ἀνοχὴ πρὸς τοὺς
ἀλλοδόξους καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἐν γένει, ἡ ἀνεξικακία εἶναι
εὐαγγελικὴ ἀρετή.

76. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου. (Ἰωάν. ια').

Ἐνῷ εὑρίσκετο ὁ Ἰησοῦς πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἡσθένησε βρέως ἐν
Βηθαίᾳ ὁ Λάζαρος, γνωστὸς τοῦ Ἰησοῦ, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ὁποίου πρὸ
καιροῦ εὗρισκε προθυμοτάτην δεξιῶσιν. Ἡ δὲ Μάρθα καὶ ἡ Μαρία,
αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, ἀνήγγειλαν τοῦτο τῷ Ἰησοῦ, λέγουσαι, Κύριε, ἴδε,
ἐκεῖνος ὃν ἀγαπήξ, ἀσθενεῖ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς μετὰ τινος ἡμέρας ἦλθεν εἰς
Βηθαίαν, ἀλλ' εὔρε τὸν Λάζαρον ἤδη τεθνεῶτα ἀπὸ τεσσάρων ἡμερῶν.
Ἡ Μάρθα ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησίν
του. Ἡ δὲ Μαρία ἐκάθισεν ἐν τῷ οἴκῳ. Εἶπε λοιπὸν ἡ Μάρθα πρὸς

τὸν Ἰησοῦν, Κύριε, ἐὰν ἦσο ἐδῶ, ὁ ἀδελφός μου δὲν θὰ ἀπέθνησκειν. Ἀλλὰ καὶ νῦν γνωρίζω, ὅτι ὅ,τι καὶ ἂν ζητήσης ἀπὸ τὸν Θεόν, θὰ σοὶ δώσῃ. Λέγει εἰς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς, Ὁ ἀδελφός σου θὰ ἀναστηθῇ. Τότε ἀπῆλθεν ἡ Μάρθα καὶ ἐρώνησε τὴν Μαρίαν, τὴν ἀδελφὴν τῆς εἰπουσας, Ὁ διδάσκαλος ἔρῃσκει καὶ σὲ φωνεῖ. Ἐκείνη, ὡς ἤκουσεν, ἐσηκώθη εὐθὺς, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Δὲν εἶχε δὲ ἔλθει ἀκόμη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦτο ἔτι εἰς τὸν τόπον ὅπου ἀπήντησεν αὐτῇ ἡ Μάρθα. Οἱ Ἰουδαῖοι λοιπὸν οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτήν, λέγοντες, ὅτι ὑπάρχει εἰς τὸ μνημεῖον ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ὡς δὲ ἦλθεν ἡ Μάρθα, ὅπου ἦτο ὁ Ἰησοῦς, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγουσα αὐτῷ, Κύριε, ἐὰν ἦσο ἐδῶ δὲν ἀπέθνησκειν ὁ ἀδελφός μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθόντας μετ' αὐτῆς Ἰουδαίους κλαίοντας, συνεκινήθη καὶ ἐταράχθη, εἶπε δὲ, Ποῦ ἔχετε θέσει αὐτόν. Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔργου καὶ ἴδε. Τότε ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. Ἐλεγον λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε πῶς ἡγάπα αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Δὲν ἡδύνατο οὗτος νὰ κάμῃ, ὥστε νὰ μὴ ἀποθάνῃ; Τότε ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦτο δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐν αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Σηκώσατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα, Κύριε, ἤδη ὄζει, διότι ἔχει τέσσαρας ἡμέρας ἀπ' οὗτου ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ εὐχαριστήσας τὸν Πατέρα αὐτοῦ τὸν ἐν οὐρανοῖς, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε, Δάδαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς. Πολλοὶ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο νὰ ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου εἶναι τύπος τῆς ἀναστάσεως πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Χριστόν, ὁ εὐσεβής, δὲν πρέπει νὰ φοβῆται τὸν θάνατον, ὅστις εἶναι μετὰ θάνατος ἀπὸ ταύτης τῆς προσκαίρου εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν.

77. Ἡ πίστις τοῦ Ζακχαίου εἰς τὸν Χριστόν. (Λουκ. 19').

Ἐνῶ διήρχετο τὴν Ἱεριχά ὁ Ἰησοῦς, ἀνὴρ τις ὀνόματι Ζακχαῖος, ἀρχιτελώνης, ἐζήτηε νὰ ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν, καὶ δὲν ἡδύνατο ἕνεκα τοῦ μεγάλου πλήθους, καθ' ὅσον μέλιστα ἦτο καὶ μικρὸς τὸ ἀνάστημα.

Διὰ τοῦτο δραμῶν ἀνέβη εἰς συκομορέαν τινά ἵνα ἴδῃ αὐτὸν μέλλοντα ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν. Καὶ καθὼς ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον ὁ Ἰησοῦς, ἀναβλέψας εἶδεν αὐτὸν καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, *Ζακχαῖε*, σπεύσας κατὰβηθι, διότι σήμερον θέλω νὰ μείνω εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι ἐγόγγυζον, λέγοντες ὅτι πκρὰ ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσῆλθε νὰ καταλύσῃ. Σταθεῖς δὲ ὁ Ζακχαῖος, εἶπε πρὸς τὸν Κύριον, Ἰδοὺ, τὸ ἡμισυ τῶν ὑπάρχόντων μου δίδω εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἂν τινα ἐσυκοφάντησα καὶ ἐξημίωσα, εἴμαι ἕτοιμος νὰ ἀποδώσω αὐτῷ τὸ τετραπλοῦν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, *Σήμερον ἦλθε σωτηρίαν εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην*. Καὶ ὁ Ζακχαῖος υἱὸς Ἀβραάμ· εἶναι. Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἦλθε νὰ ζητήσῃ καὶ σώσῃ τὸ ἀπολωλός.

Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ζακχαίου ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὴν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ὑπῆρξεν ἐγκάρδιος, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι παραδειγματική. Οὕτω δι' ἔργων πρέπει νὰ δεικνύηται ἡ ἐπιστροφή ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν.

78. Περὶ τῆς ἀλειψάσης μύρον τὸν Κύριον γυναικὸς.

Ἐξ ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν Βηθανίαν, ὅθεν ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἱερουσόλυμα διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα. Κκθ' ὁδὸν δὲ προδιέτετε καὶ προητοιμάζετε τοὺς μαθητάς του διὰ τὸ ἐπικείμενον πάθος του· διότι ἐγίνωσκε τί ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ συμβῇ αὐτῷ ἐν Ἱερουσόλοις. Ἰδοὺ, εἶπεν αὐτοῖς, *ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα* καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ παραδοθῇ εἰς χεῖρας ἀνόμων καὶ θὰ ἀποδοκιμασθῇ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ἀρχιερέων καὶ θὰ ἀποκτανθῇ. Ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔμελλε ν' ἀναστῇ. Ταῦτα πολλὰ καὶ αὐτοῖς ἔλεγεν, ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἐνόουν αὐτὸν καλῶς. Καὶ ὅτε διέτριβεν ἐν Βηθανίᾳ δὲν ἐγίνωσκον, ὅτι εὕρισκετο ἐν τῇ πρὸς τὸν θάνατον ἀγούσῃ ὁδῷ. Ἐνῷ δὲ ἦτο ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τίτος, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον πλήρες μύρου, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, ἤλειψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰησοῦ. Ἦτο δὲ τότε ἔθος, ὅταν ἤθελον εἰς ξένον νὰ δεῖξωσιν ἐξαιρετικὴν τιμὴν, νὰ ἀλείφωσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἢ τοὺς πόδας διὰ πολυτίμων μύρων. Ἦσαν δὲ τινες, ἐν οἷς καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ἀγανακτοῦντες καὶ λέγοντες, Πρὸς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου; Δὲν ἠδύνατο τοῦτο νὰ πωληθῇ ἀντὶ τριακοσίων

δραχμῶν καὶ νὰ δοθῇ τὸ ἀντίτιμον τοῖς πτωχοῖς ; Καὶ ἤλεγχον αὐτήν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς, εἶπεν, Ἀφήσατε αὐτήν· τί ἐνοχλεῖτε αὐτήν ; ἡ πρᾶξις τὴν ὑποίαν ἐποίησεν, ἦτο καλή· ἦτο ἐνδειξις ἀγάπης πρὸς τὴν διδασκαλίαν μου· τοὺς πτωχοὺς πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν καὶ ὅταν θέλητε, δύνασθε πάντοτε νὰ εὐεργετῇτε αὐτούς· ἐμὲ δὲ δὲν θὰ ἔχητε πάντοτε· ὅ,τι ἠδύνατο ἐποίησεν αὕτη· προέλαβε νὰ ἀλείψῃ μύρῳ τὸ σῶμά μου διὰ τὸν μέλλοντα ἐνταριασμόν μου (οἱ ἀποθνήσκοντες ἠλείφοντο μύρῳ παρ' Ἰουδαίοις). Διὰ τοῦτο λέγω, ὅτι ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, εἰς ἀνάμνησιν αὐτῆς θὰ ἀναφέρεται ὅ,τι ἔπραξεν.

Πρέπει νὰ θαυμάσωμεν πόσον προθύμως προσφέρει ὁ Κύριος ἑαυτὸν εἰς τὸν ἐπικείμενον βέβαιον θάνατον ! Ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἀγάπη τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον γυναικὸς εἶναι ἀξιομίμητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Αἱ Τελευταῖαι ἡμέραι, ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου

76. Ἡ λαμπρὰ εἰσοδος τοῦ Ἰησοῦ εἰς Ἱερουσόλυμα.

Πρὸ πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ πάσχα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὅπου ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ὑποστῇ τὸν σταυρικὸν θάνατον. Ὅτε δὲ ἤγγιζε εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ ὄνου καθήμενος ἐξῆλθε μέγα πλῆθος λαοῦ εἰς προὑπάντησιν καὶ συνώδευσεν αὐτὸν, ἐφάνη δὲ πρὸς στιγμήν, ὅτι ἅπασα ἡ πόλις ἤθελε νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς τὸν προσδοκώμενον Μεσσίαν. Πολλοὶ ἐστρώννουν τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἔμελλε νὰ διέλθῃ, ἄλλοι δ' ἐκοπτον κλάδους δένδρων καὶ μάλιστα φοινίκων (βῆξι) καὶ διέσπειρον εἰς τὴν ὁδὸν ἢ ἐκράτουν εἰς χεῖρας. Ὅλος δὲ ὁ λαὸς προπορευόμενος καὶ ἀκολουθῶν ἔκραζε μεγαλοφῶνως, Ὡσαννά τῷ υἱῷ Δαυὶδ (1) εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Καὶ οἱ παῖδες δὲ ἐπεφώνουν πλήρεις χαρᾶς τὸ Ὡσαννά. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ταῦτα βλέποντες, ἔλεγον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Διδάσκαλε; ἐπίπληξον τὸν λα-

(1) Ὡσαννά σημαίνει δόξα. Ὁ Μεσσίας ἔμελλε νὰ ᾔναι ἀπόγονος τοῦ Δαυὶδ.

-όν, καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Ἐάν οὗτοι σωπῆσωσιν, οἱ λίθοι θὰ
κράξωσι. Καὶ καθὼς ἐπλησίαζεν εἰς τὴν πόλιν, ἰδὼν αὐτήν, καὶ προ-
βλέπων τὴν μέλλουσαν ἀπιστίαν τῆς καὶ τὴν βεβαίαν παρὰ Θεοῦ τι-
μωρίαν, ἣτις ἕνεκα τούτου ἐπέκειτο κατ' αὐτῆς ἐκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ.
λέγων, Ὡ, ἐάν ἤξευρες τί ἦτο τὸ συμφέρον σου κατὰ τὴν ἡμέραν ταύ-
την! Ἄλλ' ἐτυρλώθης ἐντελῶς. Θὰ ἔλθωσιν ἡμέραι, καθ' ἃς θὰ σε πε-
ρικυκλώσωσιν ἐχθροὶ καὶ θὰ σε καταστρέψωσι καὶ δὲν θὰ μείνῃ ἐν σοὶ
λίθος ἐπὶ λίθου. Καὶ ὅταν εἰσῇλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ
πόλις. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐξήγειραν ἕτι μᾶλλον τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν
του κατ' αὐτοῦ. Κακοὶ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ βλέπωσιν εὐχαρίστως
τὸ ὅτι οἱ ἀγαθοὶ τιμῶνται καὶ ἀγαπῶνται. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπεν ὁ Ἰη-
σοῦς αὐτοὺς γογγύζοντας, διότι οἱ παῖδες ἐπεφώνουν πάντοτε τὸ Ὡσαν-
νὰ, εἶπεν αὐτοῖς. Δὲν ἀνεγνώσατε ἐν τῇ Γραφῇ, Ἐκ στόματος ρηπίων
καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; Αὐτοὶ ὅμως κατηγόρουν αὐτὸν,
ὅτι ἠρέθιζε τὸν ὄχλον κατὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ ἀνα-
κηρυχθῇ βασιλεὺς, ἐνῷ ἐκεῖνος, ὁ ταπεινόφρων καὶ εἰρηνικώτατος υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἤθελε πράγματι εἰμῇ νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ
ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Θεόν. Τοῦτο ἐννόει, λέγων, ὅτι ἤλθεν ἵνα ἰδρῶσῃ τὴν
βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, οὕτω δὲ καθαρῶς πνευματικῶς ἐννόει τὸ μεσσιανι-
κόν του ἔργον.

80 Παραβολὴ περὶ τῶν τάλαντων (Ματθ' κ').

Ἄν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀδικεῖπτως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ὑπελέπετο, καὶ
ἠπειλεῖτο κατὰ τὴν ζωὴν, δὲν ἔπαυεν ὅμως νὰ διδάσκῃ τὸν λαόν. Τότε
διηγήθη τὰς ἐξῆς παραβολάς. Ἄνθρωπός τις, εἶπεν, ἀποδημῶν ἐκάλε-
σε τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντά του. Καὶ
εἰς μὲν τὸν ἕνα ἔδωκε πέντε τάλαντα (1), εἰς δὲ τὸν ἄλλον δύο, καὶ
εἰς τρίπον τινὰ ἕν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰκανότητά του, παραγγείλας αὐ-
τοῖς νὰ πολλαπλασιάσωσιν αὐτά. Καὶ ἀπεδήμησε. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ
πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσθη δι' αὐτῶν καὶ ἀπέκτησεν ἄλλα πέντε
τάλαντα. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ τὰ δύο λαβὼν ἐκέρδισε καὶ αὐτὸς ἄλλα
δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ἔκρυπεν εἰς τὴν γῆν τὸ ἀργύριον τοῦ
κυρίου του. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκεί-

(1) Τὰ τάλαντα ἡ ποσότης γεωμετρικῆ ὕψι πρὸς 6.000 δραχμαί.

νων, καὶ ζητεῖ λόγον παρ' αὐτῶν. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντα μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδισα δι' αὐτῶν. Τότε εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος *Εἶγε δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ*, ἐπὶ ὀλίγον ἦσο πιστὸς ἐπὶ πολλῶν θὰ σε καταστήσω. Πήγαινε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπε Κύριε, δύο τάλαντα μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδισα δι' αὐτῶν. Εἶπε καὶ εἰς αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ *Εἶγε καὶ σὺ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ*, ἐπὶ ὀλίγον ἦσο πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν θὰ σε καταστήσω. Πήγαινε καὶ σὺ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν, εἶπε, Σὲ ἐγνώριζον ὅτι εἷσαι σκληρὸς καὶ διὰ τοῦτο προσηθείς ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ. Ἴδε ἔχεις τὸ ἰδικόν σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, *Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ*· ἐγνώριζες ὅτι εἰμαι σκληρὸς· δὲν ἔπρεπε νὰ βάλῃς τὸ ἀργύριόν μου εἰς τοὺς τραπεζίτας ὥστε νὰ λάβω τὸ ἐμὸν μετὰ τόκου; Ἀραιρέσατε λοιπὸν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δώσατε αὐτὸ εἰς τὸν ἔχοντα τὰ δέκα τάλαντα, καὶ κολάσατε τὸν ἀρχεῖον δοῦλον. Διότι εἰς τὸν ἔχοντα θὰ δοθῇ καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος θὰ ἀραιοθῇ καὶ ὁ ἔχει.

Τάλαντα λέγων, ἰνύει ὁ Ἰησοῦς τὰ φυσικὰ δῶρα καὶ ἐν γένει τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις, μὲ τὰς ὁποίας προικίζει ἡμᾶς ὁ πλάστης. Ἐκαστος ὀφείλει νὰ καλλιεργῇ τὰ δῶρα ταῦτα ἐπιμελῶς, δι' ὃ θὰ βραβευθῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ, τὸναντίον θὰ τιμωρηθῇ ἐκεῖνος, ὅστις ἐξ ἀμελείας δὲν κάμνει καλὴν χρῆσιν τῶν ταλάντων.

81. Ἡ παραβολὴ περὶ τοῦ βασιλικοῦ γάμου.

Εἰς δύο ἄλλα παραβολὰς ἐλάλησεν ὁ Κύριος περὶ ἐκείνων, οἵτινες *παραδιδόμενοι εἰς τὰς ἑλικὰς φροτιδας*, καὶ ἀμετανόητοι μένοντες, *περιφρονοῦσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*, ἢ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἢ ἀμελοῦντες καὶ ἀδιαφοροῦντες ἀρίνουσι νὰ ἀπολεσθῇ δι' αὐτοὺς ἡ ὥρα τῆς σωτηρίας. Ἡ πρώτη παραβολὴ εἶναι ἡ περὶ τοῦ βασιλικοῦ γάμου. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, εἶπεν, εἶναι ὁμοία πρὸς ἄνθρωπον βασιλέα, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ νὰ καλέσωσι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους· καὶ δὲν θέλον νὰ ἔλθωσι. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων Εἴπατε εἰς τοὺς κεκλημένους, Ἰδοὺ τὸ γεῦμά μου ἡτοιμάσα, οἱ ταῦροι μου καὶ τὰ

σιτευτά μου ἐσφράγησαν, καὶ πάντα εἶναι ἔτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠργίσθη καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φρονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν κατέκαυσε. Τότε λέγει εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος εἶναι ἕτοιμος, οἱ δὲ κεκλημένοι δὲν ἦσαν ἄξιοι· πηγαίνεται λοιπὸν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξελθόντες οἱ δούλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον ὅσους εὔρον· καὶ ἐπληρώθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἵνα ἴδῃ τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον, ὅστις δὲν εἶχεν ἐνδυμα γάμου· καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, Φίλε πῶς εἰσῆλθες ἐδῶ, μὴ ἔχων ἐνδυμα γάμου; Ὁ δὲ δὲν ἤξευρε τί νὰ ἀπολογηθῇ. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς ὑπηρέτας. Δέσαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ πόδας, ἐκβάλετε αὐτὸν ἐκ μέσου καὶ παρὰδῶσατε αὐτὸν ἵνα κολασθῇ. Διότι πολλοὶ εἶνε κλητοὶ, ἀλλ' ὀλίγοι ἐκλεκτοί.

Αἱ περὶ τῶν γυνῶν φροντίδες δὲν πρέπει νὰ δουλώσῃ ἡμᾶς οὕτως, ὥστε νὰ παραμελῶμεν τὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Πρέπει νὰ σπουδάζωμεν νὰ ἐτοιμάσωμεν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ ἐνδυμα τοῦ οὐρανίου γάμου, ὅπερ εἶναι ὁ χρηστὸς βίος. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ἡ παραβολὴ αὕτη. Ἀλλὰ συγχρόνως ὑπέδειξε δι' αὐτῆς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὡς φρονέουσιν τοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀποστελλομένους ἵνα διδάξωσιν αὐτοὺς, θέλουσι τιμωρηθῇ, ἡ δὲ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ ἀληθῆς θρησκεία θὰ δοθῇ εἰς ἄλλους λαοὺς, θεωρουμένους ἕως τότε ἀπερριμμένους, τοὺς ἐθνικοὺς ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὸν Χριστὸν ἐδέχθησαν μᾶλλον τὰ ἔθνη ἢ οἱ Ἰουδαῖοι.

82. Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων. (Ματθ. κβ.).

Ἵνα δείξῃ ὁ Ἰησοῦς πῶς ἐξ ὀκνηρίας ἀμελοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἠθικὴν διόρθωσιν των καὶ ἀφίνουσι νὰ παρέρχηται δι' αὐτοὺς ἡ ὥρα τῆς σωτηρίας των, εἶπεν τὴν ἀκόλουθον παραβολήν. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοία πρὸς δέκα παρθέτους, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου, τοιοῦτον ἔθος, παρθένοι εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν λαμπάδας κρατοῦσαι, νὰ συνοδεύουσι κατὰ τοὺς γάμους τὴν νύμφην καὶ νὰ προῦπαντῶσι τὸν νυμφίον, ὑπῆρχε τότε παρὰ

τοῖς Ἰουδαίοις. Πέντε ἐκ τῶν παρθένων ἐκείνων ἦσαν φρόνιμοι καὶ πέντε μωραί. Αἱ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, δὲν ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἔλαιον· αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν. Βραδύνοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταζαν πᾶσαι καὶ ἐκοιμήθησαν. Ὅτε δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἠκούσθη κραυγὴ, Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἡγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναὶ καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ μωραὶ εἶπον τότε εἰς τὰς φρονίμους, Δότε εἰς ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, διότι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβύνουσιν. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, Ἐπειδὴ εἶναι φόβος, μὴ δὲν ἀρκέσῃ τὸ ἔλαιον καὶ εἰς σᾶς καὶ εἰς ἡμᾶς, διὰ τοῦτο καλλίτερον πηγαίνετε πρὸς τοὺς πωλοῦντας ἔλαιον καὶ ἀγοράσατε δι' ἑαυτάς. Ἐνῷ δὲ ἀπῆρχοντο αὐταὶ ἵνα ἀγοράσωσιν, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ ἑτοιμαὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι, Κύριε, Κύριε, ἀνοιξον εἰς ἡμᾶς. Ἐκεῖνος δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀλλὴν λέγω ὑμῖν, δὲν σᾶς γνωρίζω. Πρηγορεῖτε λοιπὸν διότι δὲν γινώσκετε οὔτε τὴν ἡμέραν, οὔτε τὴν ὥραν, καθ' ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐγκαίρως πρέπει νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς ἠθικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως, διότι δύναται ὁ θάνατος νὰ εὕρῃ ἡμᾶς ἐν τῇ κακίᾳ. Ἀς γρηγορῶμεν καὶ ἅς ἔχωμεν ἐτοιμοὺς τὰς λαμπάδας ἡμῶν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

88. Ὁ Κύριος περὶ τῆς χήρας, ἣτις ἔδωκεν εἰς τὸ γαζοφυλάκειον δύο λεπτά.

Ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἐκλήθητό ποτε ὁ Ἰησοῦς πλησίον τοῦ γαζοφυλακείου τοῦ ναοῦ, καὶ ἔβλεπε τοὺς ρίπτοντας εἰς αὐτὸ τὰς ἐλεημοσύνας των. Πολλοὶ πλούσιοι διερχόμενοι ἔρριπτον πολλὰ, εἶδε δὲ καὶ τινὰ χήραν πτωχὴν, ρίπτουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά, καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ πτωχὴ αὕτη χήρα ἔρριψε περισσότερον πάντων· διότι πάντες μὲν οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύματος ἔδωκαν εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματός της ὅτι εἴχεν ἔδωκε.

Ἡ ἀξία τῆς ἐλεημοσύνης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προθέσεως μεθ' ἧς γίνεται, οὐχὶ δὲ ἀπλῶς ἐκ τοῦ διδομένου ποσοῦ.

84. Ὁ Κύριος περιγράφει τὴν μέλλουσαν κρίσιν. (Ματθ. κβ').

Μία τῶν τελευταίων τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλιῶν εἶναι καὶ ἡ περὶ μελλούσης κρίσεως. Ὁ συνχρῶσιν, εἶπε, πάντες οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ Κύριος θὰ καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ θὰ συνχρῶσιν ἐνώπιόν του πάντα τὰ ἔθνη, καὶ θὰ χωρίσῃ τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀδίκων, καθὼς χωρίζει ὁ ποιμὴν τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐριφίων, καὶ θὰ στήσῃ τοὺς μὲν δικαίους ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ κακοὺς ἐξ ἐναντίων. Τότε θὰ εἴπῃ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου βασιλείαν· διότι ἐπείνασα καὶ ἐδώκατέ μοι νὰ φάγω· ἐδίψησα καὶ με ἐποτίσατε· ξένος ἦμην καὶ με συνηγάγετε γυμνὸς ἦμην καὶ με περιεβάλετε· ἡσθένησα καὶ με ἐπεσκέφθητε ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε θὰ ἀποκριθῶσιν αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα καὶ ἐξηψάμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν, πότε δὲ σε εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; Πότε δὲ σε εἶδομεν ἄσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς θὰ εἴπῃ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅ,τι ἐποιήσατε εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἐλαχίστων τούτων (τῶν πτωχῶν), εἰς ἐμέ ἐποιήσατε. Τότε θὰ εἴπῃ καὶ εἰς τοὺς ἐξ ἀριστερῶν, Πηγάνετε σεῖς μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ. Διότι ἐπείνασα καὶ δέν μοι ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψησα καὶ δέν με ἐποτίσατε, ξένος ἦμην καὶ δέν με συνηγάγεται, γυμνὸς καὶ δέν με περιεβάλετε, ἄσθενῆ καὶ ἐν φυλακῇ καὶ δέν ἤλθετε πρὸς ἐμέ. Τότε θὰ ἀποκριθῶσι καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἄσθενῆ καὶ ἐν φυλακῇ καὶ δέν σὲ εὐηργετήσαμεν; Τότε θὰ ἀποκριθῇ καὶ αὐτοῖς, Ὅ,τι δέν ἐκάμετε εἰς ἓνα τῶν ἐλαχίστων τούτων (τῶν πτωχῶν), εἰς ἐμέ δέν ἐποιήσατε. Καὶ τότε θὰ πορευθῶσιν οἱ μὲν δίκαιοι εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, οἱ δὲ κακοὶ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Ἐκαστος ἡμῶν θὰ δώσῃ μίαν ἡμέραν ἰσὺ Θεῷ λόγον τῶν πράξεων του. Εὐτυχεῖς ὅσοι παριστῶσιν ἐνώπιον αὐτοῦ ἔχοντες πράξει ἔργα φιλανθρωπίας! Ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἡ συγκεφαλαιώσις ὅλης τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ.

85. Γενικὴ παρατήρησις περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ τῆς περὶ μελλούσης κρίσεως διδασκαλίας συμπληροῦμεν τὴν

τὴν ἔκθεσιν ἐν γένει τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἡ τελεία ἀποκάλυψις τῆς ἀληθοῦς θρησκείας. Εἶδομεν ἤδη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθοῦς θρησκείας ἤρχισεν ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν, οἵτινες ἀποπύσαντες τὴν εἰδωλολατρείαν τῶν πατέρων αὐτῶν, ἐλάτρευον *πρῶτον τὸν ἀληθῆ Θεόν*, ἐπ' αὐτῶν δὲ κατηργήθησαν καὶ αἱ συνήθεις τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς ἀνθρωποθυσίαι. Ἐπέρχεται μετὰ ταῦτα ἡ *μωσαϊκὴ νομοθεσία*, ἥτις τὸ μὲν συμπληροῦ *ἐν μέρει* τὰς πρῶτας ἐκείνας περὶ ἀληθοῦς θρησκείας ἐννοίας τῶν πατριαρχῶν, τὸ δὲ δι' αὐστηροτάτων διατάξεων ἐξασφαλίζει παρὰ τῷ Ἰσραηλιτικῷ λαῷ τὴν λατρείαν ταύτην τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐκτοτε ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀποβαίνει ὁ θεματοφύλαξ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἐν ἡ ἐποχῇ αὐτῇ ὁ λοιπὸς κόσμος ἦτο βεβουλισμένος ἐν τῷ σκότει τῆς εἰδωλολατρείας. Ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας ἀγωνίζονται παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις μετὰ τὸν Μωϋσέα ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, οἱ εὐσεβεῖς *Κριταὶ καὶ βασιλεῖς*, καὶ πρὸ πάντων δὲ οἱ θεόπνευστοι *προφῆται* (Σαμουὴλ, Ἡλίας Ἡσαΐας, Ἰερεμίας καὶ λοιποὶ), οἱ ἱεροὶ ἐκείνοι τοῦ νόμου διδάσκαλοι, οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ λαῷ αὐτοῦ ἀποσταλέντες. Διὰ τῶν προφητῶν ἔνθεν μὲν ἐκταζώθη ἡ ὀριστικὴ ἐγκαθίδρυσις τῆς εἰδωλολατρείας παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις, ἣν ἠνόνησαν πολλοὶ ἀσεβεῖς βασιλεῖς των, καὶ μάλιστα ὁ Ἀχαάβ, καὶ ὁ Ἀχαζ, ἐτέρωθεν δὲ ἐτελειοποιήθησαν *ἐτι μᾶλλον* αἱ θρησκευτικαὶ ἀλήθειαι. Οἱ προφῆται εἶδομεν ὅτι ἡσθάνθησαν ἤδη τὴν ἀνάγκην πνευματικωτέρας τινὸς λατρείας τοῦ Θεοῦ τῆς διὰ θυσιῶν γινομένης. Διὰ τῶν μετ' αὐτοὺς ἀκμασάντων *ιερῶν συγγραφέων* αἱ θρησκευτικαὶ ἐννοίαι ἐγένοντο *ἐτι καθαρώτεραι* (1), ἕως οὔ, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐπεράνη εἰς τὸν κόσμον ὁ ὑπὸ τῶν προφητῶν προκαταγγελλθεὶς Μεσσίας, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ ἡ *φανέρωσις τῆς ἀληθοῦς θρησκείας* *φθάνει εἰς τὴν τελείαν συμπλήρωσιν* τῆς (2). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδασκε τὰς καθαρωτάτας θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἐννοίας. Τὴν διδασκαλίαν του, ἣν ἐξέθέσαμεν κατὰ πλάτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ τῆς Καινῆς Διαθήκης, δυνάμεθα νῦν περιλάβωμεν ἐν τοῖς ἐξῆς. Ὁ Θεὸς δὲν

(1) Περὶ τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως, τῶν προφητῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης ἐποίησε λόγον ἡ ἱστορία τῆς Π. Διαθήκης.

(2) Ἰωάν. α, 17.

εἶναι μόνον ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ Κύριος, ὃν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ
προσβῇται ὡς δοῦλος, ἀλλ' εἶναι ὁ ἐπουράνιος πατὴρ πάντων τῶν ἄν-
θρώπων, ὃν πρέπει νὰ ἀγαπῶσιν ὡς υἱοὶ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι πνεῦ-
μα, πνευματικὴ πρέπει νὰ ᾔηται ἡ λατρεία αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς θέλει τὸ
πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν. Αἱ θυσίαι κατέστησαν περιτταὶ διὰ τῆς
διδασκαλίας του. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν
πλησίον. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον δὲν πρέπει νὰ ᾔηται ἀγάπη πρὸς
τὸν ὁμόφυλον καὶ ὁμόθησκον, ἀλλὰ ἀγάπη πρὸς πάντα ἄνθρωπον, καὶ
αὐτὸν τὸν ἐχθρόν. Ἦθελε δὲ ταύτην τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ
τὸν πλησίον οὐχὶ περιοριζομένην εἰς λόγους, οὐχὶ καθ' ὑπόκρισιν, ἀλλ'
εἰλικρινῇ. Ἀγαπᾷ ἀληθῶς τὸν Θεὸν ὁ ποιῶν τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ὁ
προσευχόμενος πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ταμείῳ του, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ θεαθῆναι
τοῖς ἀνθρώποις. Ἐπίσης ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του ὁ μὴ περιοριζόμενος
εἰς λόγους, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων τῆς φιλανθρωπίας δεικνύων τὴν ἀγά-
πην του, ὁ ἐλεῶν οὐχὶ πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλ' ἐξ εἰλικρινοῦς διαθέσεως
οὕτως, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ, Ὁ με-
τανοῶν καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν πλάνην καὶ τὸ κακόν, καὶ πιστεύων
εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀποδεχόμενος τὴν διδασκαλίαν του καὶ κατὰ ταύ-
την ζῶν ἀναγεννᾶται διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Οἱ οὕτω δὲ ἀναγεν-
νημένοι, οἱ ὑπὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἐμποροῦ-
μένοι, ἀποτελοῦσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τοιαύτην δηλ. κοινωνίαν,
ἐν ᾗ βασιλεύει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ Πνευματικωτέραν καὶ ἠθικωτέραν θρη-
σκίαν οὐδεὶς ποτε ἐδίδαξεν, οὐδὲ θὰ διδάξῃ ποτέ. Ὁ ἀγαπῶν τὴν θρη-
σκίαν πρέπει ἀναγκασίως νὰ προσκολληθῇ τῷ Ἰησοῦ, νὰ πιστεύῃ εἰς
αὐτὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν του. Τὴν καθαρωτάτην δὲ ταύτην θρησκεί-
αν, τὴν τελείαν αὐτὴν εὐσέθειαν καὶ ἀρετὴν, δὲν ἐδίδαξε μόνον ὁ Ἰη-
σοῦς, ἀλλ' ἔδωκε καὶ τὸ ζῶν παράδειγμα αὐτῆς, διότι ἁμαρτίαν δὲν
ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ (1). Ἐν ἀπάσαις
ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ ἐνεπνέετο ὑπὸ τῆς ἀκραυγαστάτης ἀγάπης πρὸς
τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον. Πᾶσαι δὲ αἱ ἀρεταὶ ἀρμονικώτατα ἠνοῦντο
ἐν αὐτῷ. Χάριν τῆς διδασκαλίας του, προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἐπὶ τέλους
εἰς τὸν θάνατον. Ὁ Ἰησοῦς ἐγένετο θῦμα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κό-

(1) Πέτρ. β', 22.

σμου. Ἐν τοῖς ἐπομένοις μεταβαίνομεν εἰς τὴν διήγησιν περὶ τοῦ θα-
νάτου αὐτοῦ. 192

86. Ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα. (Ματθ. κς'. Ἰωαν. ιγ').

Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ ἀπὸ πολλοῦ, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἐσκέπτοντο νὰ καταδιώξωσι τὸν Ἰησοῦν. Βλέποντες δὲ τότε, ὅτι διέτριβεν ἐν Ἱεροσολύμοις, συνήθησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα, καὶ συνεβούλευσαντο ἵνα συλλάβωσιν αὐτὸν διὰ δόλου καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ γίνῃ θόρυβος ἐν τῷ λαῷ. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα μαθητῶν, ὁ Ἰούδας, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπε, Τί θέλετε νὰ μοι δώσητε, καὶ ἐγὼ θὰ σὰς παραδώσω αὐτόν· διότι μόνον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγίνωσκον, ποῦ διέτριβεν ὁ Ἰησοῦς τὴν νύκτα, ὅτε ἠδύναντο ἀθροῦτως νὰ συλλάβωσιν αὐτόν. Ἐκεῖνοι δὲ ἔδωκαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ παραδώσῃ αὐτόν. Ἐπλησίασε δὲ καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ πάσχα. Χάριν δὲ ταύτης ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς νὰ ἐτοιμάσωσι τράπεζαν, εἰς ἣν ἦλθε μετὰ τῶν μαθητῶν του καὶ ἤρχισε νὰ τρώγῃ τὸ πάσχα. Ἐνῶ δὲ ἥσθιον, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ὅστις ἐγίνωσκε, τί ἐμελέτα κατ' αὐτοῦ ὁ Ἰούδας, Ἀμὴν λέγω εἰς ὑμᾶς, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν θὰ με παραδώσῃ. Καὶ λυπούμενοι μεγάλως, ἤρχισαν νὰ λέγωσιν ἕκαστος αὐτῶν πρὸς αὐτόν, Μήπως εἶμαι ἐγὼ, Κύριε ; Ἦτο δὲ εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν του, ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐξαίρετως ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, κεκλιμένος πρὸς τὴν ἀγκάλην του Ἰησοῦ. Νεύει λοιπὸν πρὸς τοῦτον ὁ Πέτρος νὰ ἐρωτήσῃ, τίς εἶναι ὁ περὶ τοῦ ὁποίου εἶπε. Τότε πεσὼν ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, Κύριε, ποῖος εἶναι ; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, Ἐκεῖνος εἶναι, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγὼ βάζω τὸ ψωμίον θὰ δώσω. Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, ἔδωκεν αὐτὸ τῷ Ἰούδᾳ. Ὅτε ὁ Ἰούδας ἔλαβε τὸ ψωμίον, ἠρώτησε καὶ αὐτός, Μήπως εἶμαι ἐγὼ, Διδάσκαλε ; Λέγει τότε αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ναί. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰούδας. Ἦτο δὲ νύξ.

Μέγα κακὸν ἡ φιλαργυρία καὶ φιλοχρηματία ! Ἐνεκα τριάκοντα ἀργυρίων δὲν ἐδίστασεν ὁ φιλάργυρος Ἰούδας νὰ προδώσῃ τὸν διδάσκαλόν του καὶ νὰ στιγματίσῃ ἑαυτόν.

87. Ὁ Κύριος νίπτει τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του καὶ συνιστᾷ τὴν εὐχαριστίαν. (Ἰωαν. ιγ'. Ματθ. κατ'. Λουκ. κβ').

Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ δείπνου τούτου τοῦ πάσχα, πρὶν ἀκόμη ὁ Ἰησοῦς

ὁμιλήσῃ πρὸς τοὺς μαθητάς του περὶ τοῦ προδότου, ἐπειδὴ ἡγέρθη με-
ταξύ των ἔρις, περὶ τοῦ τίς εἶναι μεγαλύτερος ἵνα δώσῃ αὐτοῖς *παρά-
δειγμα ταπεινοφροσύνης*, ἐνίψεν ὁ Κύριος τοὺς πόδας τῶν μαθη-
τῶν του. Τὸ νίπτειν τοὺς πόδας ἦτο συνήθης τότε πρὸς τοὺς ξένους
μάλιστα περιποιήσις. Ἐγείρεται λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ δείπνου καὶ λα-
βὼν λέντιον (1), ἔξωσεν ἑαυτόν. Ἐπειτα δὲ βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆ-
ρα καὶ ἤρχισε νὰ νίπτῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του, καὶ νὰ ἐκμάσ-
σῃ διὰ τοῦ λεντίου, μεθ' οὗ ἦτο διεζωσμένος. Ὅτε ἦλθε πρὸς τὸν
Πέτρον, λέγει αὐτῷ οὗτος, Κύριε, Σὺ νὰ μου νίψῃς τοὺς πόδας; Ἄλλ'
ἐπειδὴ ἐκαῖνος ἐπέμενε, εἶπε αὐτῷ, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον,
ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν μου. Ὅτε δὲ ἐνίψε τοὺς πόδας αὐτῶν, ἀναπεσὼν
πάλιν ἐν τῇ τραπέζῃ, εἶπεν, εἰς αὐτοὺς, Γνωρίζετε, τί ἔκκαμα πρὸς
ὑμᾶς; Μὲ λέγετε διδάσκαλον καὶ κύριον. Ἐὰν λοιπὸν ἐγὼ ἐνίψα τοὺς
πόδας ὑμῶν ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, ἠθέλησα νὰ σᾶς δώσω ὑπό-
δειγμα, ἵνα καὶ ὑμεῖς δεικνύητε τοιαύτην ταπεινοφροσύνην πρὸς ἄλ-
λῶλους.

Ἄρῳ δὲ ἔραγον, συνέστησεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ τέλος τοῦ δείπνου τότε
τὴν *εὐχαριστίαν*. Λαβὼν δηλ. ἄρτον, εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν, ἔκοψεν
αὐτόν καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς του εἰπὼν, *Λάβετε, φάγετε τοῦτο*
εἶναι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον. Καὶ μετὰ ταῦτα λαβὼν
τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας πάλιν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς εἰπὼν, *Πίετε ἐξ*
αὐτοῦ πάντες τοῦτο εἶναι τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.
Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Διότι ὅσκις ἂν ἐσθίητε τὸν
ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, θὰ ἀναμνησθῆσθε τοῦ
θανάτου μου.

88. Οἱ τελευταῖοι πρὸς τοὺς μαθητάς λόγοι τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἀποχωριζομένου ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἡ σύλληψις
(Ἰωάνν. ιδ'.—ιζ'. καὶ Ματθ. κατ').

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ἀπέτεινε ὁ Ἰησοῦς τὰς τελευταίας διδασκαλίας
του πρὸς τοὺς μαθητάς του. Προέτρεψε δὲ αὐτοὺς πρῶτον νὰ μένωσι πι-
στοὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ του. *Μείνατε ἐν ἐμοί*, εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἐγὼ
θὰ μένω ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα δὲν δύναται νὰ φέρῃ καρπὸν, ἐὰν
μὴ μένῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτω αὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ μένῃτε ἐν ἐμοί, δηλ.

(1) Λέντιον, *Lintum* λινοῦν ὕφασμα.

ἐν τῇ διδασκαλίᾳ μου. Καθὼς ἡγάπησα ἡμᾶς μέινετε καὶ σεις ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Μένετε δὲ ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ, ἐκ τῆς τῆς ἐν-
τολᾶς μου. Αἱ δὲ ἐντολαί μου συγκεφαλαιοῦνται ἐν τούτῳ. Ἀγαπᾶτε
ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ θὰ γνωρίζωνται οἱ μαθηταί μου, ἐκ τῆς ἐξουσίας ἀγά-
πης πρὸς ἀλλήλους. Λάβετε παράδειγμα τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης ἐμῆ,
ὅστις τίθημι τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ ὑμῶν, ὥς ὁ ἀληθὴς ποιμὴν κινδυν-
νεύει ὑπὲρ τῶν προβάτων του, ὅτινα ἐν τῷ κινδύνῳ ὁ μισθωτὸς ἀρίνει
καὶ φεύγει. Μεγαλητέραν ταύτης ἀγάπην δὲν ἔχει τις ἵνα δώσῃ τὴν
ζωὴν του ὑπὲρ τῶν φίλων του. Καὶ ἐγὼ μὲν ἀπέρχομαι πρὸς τὸν πατέρα,
θέλει ὅμως μένει ἐν ὑμῖν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς
ὁδηγήσῃ εἰς πάντα τὴν ἀλήθειαν. Καθὼς με ἀπέστειλεν ὁ πατήρ, οὕτω
καὶ ἐγὼ πέμπω ὑμᾶς, ἵνα κηρύξτε τὴν ἀλήθειαν. Καθὼς δὲ ἐμὲ
ἐδίωξαν, καὶ ὑμεῖς θὰ διώξωσι. Ταῦτα δὲ θὰ πράξωσι διὰ τὸ ὄνομά μου,
διότι δὲν γνωρίζουσι τὸν πέμψοντά με. Τὴν λαμπρὰν ταύτην ὁμιλίαν
του ἐτελείωσεν ὁ Ἰησοῦς διὰ προσευχῆς, ἐν ᾗ μεταξὺ τῶν ἁλλων εἶπε
καὶ ταῦτα, Πάτερ, Κύριε, τήρησον, ἔχε ὑπὸ τὴν σκέπην σου τοὺς μα-
θητάς μου τούτους! Ἀγιάσον αὐτοὺς καὶ στήριξον ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου!

Ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθε μετὰ τῶν μαθητῶν του πέραν τοῦ χειμάρρου
τῶν κέδρων, εἰς τόπον λεγόμενον Γεθσημανῇ, καὶ λέγει εἰς τοὺς μα-
θητάς του, Καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπέλθω καὶ προσευχηθῶ. Καὶ πα-
ραλαβὼν τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἤρρισε νὰ λυπηταί
καὶ νὰ ἀδύμονῃ. Τότε λέγει εἰς αὐτοὺς, Περίλυπος εἶναι ἡ ψυχὴ μου·
μείνατε ἐδῶ καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. Καὶ ἀπομακρυνθεὶς ὀλίγον γο-
νυπετήσας προσηύχετο λέγων, Πάτερ, ἂν ἦναι δυνατόν, ὡς παρέλθῃ
τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ, πληρὸν ὡς γίνῃ οὐχὶ ὅτι ἐγὼ θέλω,
ἀλλ' ὅτι Σὺ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς καὶ εὕρισκε αὐτοὺς
κοιμωμένους, καὶ λέγει πρὸς τὸν Πέτρον, Οὕτω δὲν ἠδυνήθητε νὰ με-
νητε ἄγρυπνοι μίαν ὥραν μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα
μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθε-
νὴς, Πάλιν δὲ ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύχετο, λέγων, Ἐάν δὲν ἦναι
δυνατὸν νὰ παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ, γεννηθῇ τὸ θέλημα
σου. Καὶ ἐλθὼν εὕρισκε αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας διότι ἦσαν οἱ ὀφθαλ-
μοὶ των βεβαρημένοι ὑπὸ τοῦ ὕπνου. Καὶ ἀρῆσας αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλ-
ιν προσηυχῆθη ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. Τότε ἔρχεται πρὸς
τοὺς μαθητάς αὐτοῦ καὶ λέγει εἰς αὐτοὺς, Λοιπὸν κοιμᾶσθε καὶ ἀνι-

παύεσθε· ἰδοὺ ἐξθασεν ἡ ὥρα καὶ παραδίδομαι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μου. Ἴδου ἐξθασεν ὁ παραδιδούς με. Ὁ προδότης Ἰούδας παρουσιάζεται καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος στρατιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν μετὰ μαχαίρων καὶ ξίλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ ἀποσταλέντες. Ὁ δὲ παραδίδων αὐτὸν εἶχε συμφωνήσει αὐτοῖς ὡς σημεῖον λέγων, Ἐκεῖνος εἶναι, τὸν ὁποῖον θὰ φιλήσω. Καὶ εὐθὺς προσελθὼν εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἶπε, *Χαῖρε διδάσκαλε, καὶ ἐφίλησεν αὐτόν*. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε, Φίλε, πρὸς ποῖον σκοπὸν ἦλθες; Μὲ φίλημα παραδίδεις τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τότε προσελθόντες, ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ συνέλαβον αὐτόν. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου. Μόνος ὁ Πέτρος ἠθέλησε νὰ ἀντιτάξῃ βίαν εἰς τὴν βίαν, καὶ ἐκσπᾶσας μάχαιραν, ἐπάταξε δοῦλόν τινα τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἤλεγξεν αὐτόν, εἰπὼν, Ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην της. Τότε οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀφέντες αὐτόν, ἔφυγον.

89. Συλληφθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἡ ἀρνησις τοῦ Πέτρου. (Ματθ. κζ'. Μάρκ. ιε. Λουκ. κγ'. Ἰωάνν. ιη).

Ἀποῦ συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, ἀπήγαγον αὐτόν τὸ πρῶτον εἰς τὸν πρῶτον ἀρχιερέα Ἀνναν, τὸν πενθερὸν τοῦ τότε ἀρχιερέως Καϊάφα, μεγάλως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἰσχύοντα, ὅστις ἤρχιζε νὰ ἐξετάζῃ αὐτόν καὶ νὰ ἐρωτᾷ περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τῆς διδασκαλίας του, Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων, Ἐγὼ παρρησίᾳ πάντοτε ἐλάλησα· πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοθεν οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται. Τί με ἐρωτᾷς; *Ἐπερώτησον τοὺς ἀκούσοντας*, τί ἐλάλησα αὐτοῖς. Αὐτοὶ γνωρίζουσι, τί εἶπον. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἰς τῶν ὑπηρετῶν ἔδωκα ράπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπὼν, Οὕτως ἀποκρίνεσαι τῷ ἀρχιερεῖ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἄν καλῶς ἐλάλησα, ἀπόδειξον τοῦτο, ἂν δὲ καλῶς, διὰ τί με δέρεις; Μετὰ ταῦτα ἀπέστειλεν αὐτόν ὁ Ἀννας πρὸς τὸν Καϊάφα, τὸν τότε ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ συνήχθησαν. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω τῆς αὐλῆς ἄγνωστος καὶ ἐκάθισε μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἐθερμαίνετο πλησίον τοῦ πυρός. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν.

Ἀλλὰ ματαίως. Ὅτε ὅμως ἐπερωτηθεὶς ὁ Ἰησοῦς παρὰ τοῦ ἀρχιερέως, ἂν ᾦναι αὐτὸς ὁ Μεσσίας ἢ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἀπήντησεν, Ἐγὼ εἶμαι, ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν, Ἀλλης μαρτυρίας ἀνάγκην δὲν ἔχομεν. Ἰδοὺ ὅτι ἐνώπιον πάντων ἡμῶν ἐβλασφήμησε. Πάντες δὲ τότε ἐκ συμφώνου ἐκύριξαν αὐτὸν ἔνοχον θανάτου, διότι ψευδῶς δῆθεν ἐποίησεν ἑαυτὸν Μεσσίαν καὶ υἱὸν Θεοῦ. Τότε ἤρχισαν οἱ ὑπηρέται νὰ ἐμπαίξωσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύωσι καὶ κολαφίζωσιν αὐτὸν, αὐτὸς δὲ ἐσιώπα, τὰ πάντα ἀγογγύστως ὑποφέρων.

Εἰς τὸν Πέτρον ὅτε μικρὸν πρὸ τῆς προδοσίας τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἶχεν εἶπε ὁ Ἰησοῦς, ὅτι τὴν νύκτα αὐτὴν πάντες ἐμελλον νὰ σκανδαλισθῶσι καὶ ἀρνηθῶσιν αὐτὸν, καὶ ὁ Πέτρος εἶχεν ἀπαντήσῃ, ὅτι ἐάν πάντες ἤθελον σκανδαλισθῇ αὐτὸς ὅμως δὲν θέλει σκανδαλισθῇ, εἶχεν εἶπε ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελε καὶ αὐτὸς ἀρνηθῇ αὐτὸν πρὸ τῆς πρωΐας, πρὶν ἢ ἀλέκτωρ φωνήσῃ. Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐπληθύνετο. Διότι ἐνῶ ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν τῇ αὐλῇ, προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα, *Καὶ σὺ ἦσο μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.* Ὁ δὲ Πέτρος ἠρνήθη ἔμπροσθεν πάντων λέγων, Δὲν γνωρίζω, τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη παιδίσκη, καὶ λέγει εἰς τοὺς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦτο μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. Καὶ πάλιν ἠρνήθη ὁ Πέτρος μετ' ὅρκου, ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ πρὶς-ελθόντες, οἱ ἑστώτες, εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶσαι, διότι προδίδεσαι ἀπὸ τὴν προφορὰν σου. Τότε ἤρχισεν ἔτι ζωηρότερον νὰ διαμαρτύρηται καὶ νὰ ὀμνύῃ, ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον, Τότε ἤκουσε τὸν ἀλέκτορα φωνήσαντα. Ἐνθυμηθεὶς δὲ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ, ἐξελθὼν ἔκλαυσε πικρῶς.

90. Ὁ Ἰησοῦς ἀνακρίνεται καὶ καταδικάζεται παρὰ τοῦ Πιλάτου εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θάνατον.

Μετὰ τὴν κατὰ τὴν νύκτα ἐξέτασιν τοῦ Ἰησοῦ ἐνώπιον τοῦ Ἀννα καὶ τοῦ Καϊάφα, ἅμα γενομένης ἡμέρας, δῆσαντες αὐτὸν ὠδήγησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὸ συνέδριον, ὅπου ἐγίνοντο αἱ ἐπίσημοι συνεδριάσεις τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ δὲ καὶ ἐκεῖ ἠρώτησαν αὐτὸν, ἂν λέγῃ, ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἢ Μεσσίας, καὶ αὐτὸς ὡμολόγησε τοῦτο, καὶ ἐπισήμως πάλιν ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔνοχον θανάτου, ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ πραιτώριον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν

εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς χώρας, τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος *Πόντιον Πιλάτον*, ἀπαιτοῦντες νὰ καταδικάσῃ αὐτὸν εἰς θάνατον, διότι αὐτοὶ δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλωσι θανατικὴν ποινὴν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶχον ἀραιρέσαι ἀπ' αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι. Ἦρχισαν δὲ νὰ κατηγορῶσιν αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι ἐξεγείρει τὸν λαόν, ἐμποδίζει δὲ αὐτὸν νὰ δίδῃ φόρους εἰς τὸν Καίσαρα καὶ ποιεῖ *ἐαυτὸν Χριστὸν βασιλέα*. Καὶ καὶ μὲν, ἐθεώρει ἀληθῶς ὁ Ἰησοῦς ἑαυτὸν ὡς τὸν Μεσσίαν, καὶ ἀπεδέχετο τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίας ἐννόει ὅλως πνευματικῶς, διότι ὡς τοιοῦτον ἐνόμιζε τὴν διάδοσιν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀλλ' οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐπίτηδες διέστρεπον τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων του, ἵνα ἐνοχοποιήσωσιν αὐτόν. Ὁ Πιλάτος ἐπερώτησε τὸν Ἰησοῦν, λέγων, *Σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων*; Ἐκείνος δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε, *Ναί, ἀλλ' ἡ βασιλεία μου δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου (γῆνῃ)*. ἐγὼ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κηρύξω τὴν ἀλήθειαν. Τότε ὁ Πιλάτος ἀπαντήσας πρὸς αὐτὸν εἰρωνικῶς, Τί εἶναι ἀλήθεια, στραφεὶς εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὸν ὄχλον. *Οὐδεμίαν ἐροχὴν εὐρίσκω εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον*. Ἐκεῖνοι δὲ ἐπέμενον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαόν, διδάσκων εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ἐδῶ. Γαλιλαῖον ἀκούσας ὁ Πιλάτος, ἠρώτησεν, ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶναι Γαλιλαῖος, καὶ μαθὼν, ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀντύπα, ὅστις ἦρχε τότε τῆς Γαλιλαίας ἐπεμψεν αὐτὸν πρὸς αὐτόν, τότε ἐν Ἱερουσολύμοις διὰ τὴν ἑορτὴν διατρίβοντα. Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐχάρη μεγάλως, διότι ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ αὐτόν, περὶ τοῦ ὑποίτου τοσοῦτον πολλὰ ἤκουσεν. Ἀπότεινε δὲ πρὸς αὐτόν πολλὰς ἐρωτήσεις, αὐτὸς ὅμως εἰς οὐδὲν ἀπεκρίνετο. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ ἐκτὸς σποδρῶς ἐκπηγόρουν αὐτόν. Τέλος δὲ ὁ Ἡρώδης, ἀκού ἐνέπαιξεν αὐτόν, ἀνέπεμψεν πρὸς τὸν Πιλάτον, βεβαιῶν καὶ αὐτὸς ὅτι δὲν εὗρε τι παρ' αὐτοῦ πεπραγμένον ἄξιον θανάτου. Τότε ἐζήτησεν ὁ Πιλάτος νὰ ἀπολύσῃ τὸν Ἰησοῦν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν συνεθίζεν ὁ ἡγεμὼν νὰ δίδῃ χάριν εἰς ὃν ᾔθελεν ὁ λαὸς δέσμιον, ἠρώτησεν ὁ Πιλάτος τὸν λαόν, προτείνας τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν *Βαρραβᾶν*, διαβόητον κκοῦργον, τῖνα ἐκ τῶν δύο τούτων ᾔθελεν νὰ ἀπολύσῃ, ἐλπίζων, ὅτι τοῦ Βαρραβᾶ τοῦλάχιστον ᾔθελεν προτιμήσῃ τὸν Χριστόν. Ἀλλ' ὁ

ὕπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐρεθιζόμενος ὄχλος, ἀπῆντησε, τὸν Βαρραβᾶν. Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί λοιπὸν νὰ κάμω τὸν Ἰησοῦν; Λέγουσιν εἰς αὐτὸν πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν εἶπε, Καὶ τί κακὸν ἐποίησε; Ἐκεῖνοι δὲ περισσύτερον ἔκραζον, Σταυρωθήτω. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐδίστασεν ὁ Πιλάτος νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς τὸ νὰ σταυρωθῇ. Πειρᾶται δὲ διὰ ἄλλου μέσου νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ Ἰησοῦ. Λαβὼν, αὐτὸν ἐμαστίρωσε καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέρνον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν, καὶ ἔλεγον ἐμπαικτικῶς, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων! Καὶ ἐρράπιζον αὐτόν. Οὕτω δὲ κακῶς πάσχοντα ἐξαγαγὼν ἔξω, ἐπέδειξεν ὁ Πιλάτος εἰς τὸν λαόν, εἰπὼν, Ἴδε ὁ ἄνθρωπος! Ὁ Πιλάτος ἠλπίζεν, ὅτι ἕνεκα τῶν κακώσεων τούτων ἠθελεν ὁ λαὸς συμπαθῇ πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλὰ καὶ τὰ παθήματα ταῦτα δὲν ἴσχυσαν νὰ κάμψωσι τὴν σκληροκαρδίαν τοῦ ὄχλου, ὅστις ἔκραζε πάντοτε, Σταύρωσον, Σταύρωσον! Λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος, Λάβετε ὑμεῖς αὐτὸν καὶ σταυρώσατε. Διότι ἐγὼ δὲν εὐρίσκω κάμμίαν ἐνοχὴν ἐν αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πάλιν ἐπέμενε νὰ ἀπολύσῃ αὐτόν, οἱ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες, Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει νὰ ἀποθάνῃ. Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, δὲν εἶσαι φίλος τοῦ Καίσαρος. Πᾶς ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι. Ὅτε ὁ Πιλάτος ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους, ἐφοβήθη, βλέπων δὲ συνάμα ὅτι δὲν ὠρελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, ἔπαυσε πᾶσαν ἀντι᾽δρασιν ὡς ματαίαν. Λαβὼν δὲ ὕδωρ, ἀπενίρθη τὰς χεῖρας ἐνώπιον τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶς εἶμαι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου· ὑμεῖς ὤψεσθε! Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν ἵνα σταυρωθῇ.

91. Ἡ σταύρωσις τοῦ Κυρίου καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ.
(Ματθ. κζ'. Μάρκ. ιε. Λουκ. κγ'. Ἰωάνν. ιθ').

Παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν οἱ στρατιῶται ὠδήγησαν αὐτόν εἰς τὸν Γολγοθᾶν, ὅπου ἐμελλον νὰ σταυρώσωσιν αὐτόν. Παρηκολούθει δὲ πολὺς ὄχλος. Ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν καὶ μετ' αὐτοῦ δύο Ἀσσημένους ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων. Ἐτέθη δὲ καὶ ὁ τίτλος ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Σταυ-

ρούμενος ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε, *Πάτερ ἄφες αὐτοῖς, διότι δὲν γνωρίζουσι τί κάμνουσιν*. Οἱ δὲ διερχόμενοι ἐκεῖθεν, ἐβλασφήμουσαν αὐτὸν κινούμενους τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες, Ἐάν ἦναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἅς καταβῇ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες αὐτὸν μετὰ τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ἔλεγαν. Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν δὲν δύναται νὰ σώσῃ. Ἐάν ἦναι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ (δηλ. ὁ Μεσσίας), ἅς καταβῇ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ θὰ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Παρὰ δὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ ἴσταντο ὁ ἡγαπημένος αὐτοῦ μαθητὴς Ἰωάννης καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ ἄλλαι τινὲς γυναῖκες. Ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν, ὃν ἡγάπα, λέγει εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, Γύναι, Ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Ἐπειτα λέγει πρὸς τὸν μαθητὴν, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐφώνησεν ὁ Ἰησοῦς, *Διψῶ*. Τότε οἱ στρατιῶται πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ περιθέντες ὑσσώπῳ, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε δὲ ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, *Τετέλεσται*. Εἰς χεῖράς σου, Πάτερ μου, παραδίδωμι τὸ πνεῦμά μου. Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

91. Ἡ ταφὴ τοῦ Κυρίου,

(Ματθ. κγ'. Μάρκ. ιε. Λουκ. κγ'. καὶ Ἰωάν. ιθ').

Ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη ἐν ἡμέρᾳ παρασκευῇ· τῷ δὲ μετ' αὐτὴν σαββάτῳ ἦτο ἡ μεγάλῃ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων. Οἱ Ἰουδαῖοι λοιπὸν, ἵνα μὴ μείνωσι τὰ σώματα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ σαββάτῳ τούτῳ, παρεκάλεσαν τὸν Πιλάτον ἵνα συντριβῶσι τὰ σκέλη τῶν σταυρωθέντων, διὰ νὰ ἀποθάνωσι τὸ ταχύτερον, καὶ σηκωθῶσι ἐκεῖθεν τὰ σώματα αὐτῶν. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου συνέτριψαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ σταυρωθέντος. Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, καθὼς εἶδον, ὅτι εἶχεν ἀποθάνει, δὲν συνέτριψαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν ἐνίξε τὴν πλευρὰν αὐτοῦ διὰ λόγχης διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τοῦ θανάτου. Καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Ὁ θάνατος εἶχε βεβαίως ἐπέλθει. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεκάλεσε τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἐξ Ἀριμαθαίας, ὁ ὁποῖος ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ κεκρυμμένος διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, νὰ σηκώσῃ καὶ νὰ ἐνταφιάσῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Νικόδημος, ὁ ὁποῖος

εἶχεν ἔλθει ἄλλοτε τὴν νύκτα πρὸς τὸν Ἰησοῦν (44). φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης, διὰ νὰ ἀλείψῃ κατὰ τὰ εἰθισμένα τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐλαβον λοιπὸν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ περιτυλίξαντες διὰ σινδόνης καθαρᾶς καὶ μυρίσαντες, ἐνταρίξαν αὐτό. Ἦτο δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ κέον μνημεῖον, ἐν ᾧ οὐδεὶς ἀκόμη εἶχε τεθῆ. Ἐκεῖ λοιπὸν ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν. Παρίσταντο δὲ εἰς τὸν ἐνταρυσμὸν τοῦ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ.

93. Ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.

(Ματθ. κη. Μαρκ. ις. Λουκ. κδ. Ἰωάν. κ' καὶ κβ.).

Ὅτε ὑπέρωσκειν ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβραϊκῆς ἑβδομάδος, ἦλθον πρὸς τὸ μνημεῖον Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, φέρουται μύρα ἵνα ἀλείψωσι τὸν νεκρὸν κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἰουδαίων. Ἐρχόμενοι δὲ ἐλεγον πρὸς ἐκυτὰς, τίς θὰ μᾶς ἀποκλύσῃ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου. Καὶ ὑψώσασαι τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδον, ὅτι ἦτο ἀποκεκυλισμένος ὁ λίθος καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον κενάριστον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιούς, περιβεβλημένον λευκὴν στολὴν καὶ ἐροθήθησαν. Ὁ δὲ λέγει εἰς αὐτάς, Μὴ φοβεῖσθε, Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρινὸν τὸν ἐσταυρωμένον. Ἠγέρθη, δὲν εἶναι ἐδῶ. Ἴδε ὁ τόπος, ὅπου εἶχον θέσει αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἰπατε τοῖς μαθηταῖς καὶ τῷ Πέτρῳ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχέως, ἔφυγον πλήρεις φόβου ἐκ τοῦ μνημείου. Ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη πρῶτον τῇ Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ Ἐκεῖνη πορευθεῖσα, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητάς, οἵτινες ἐπένθουν αὐτὸν καὶ ἔκλαιον. Μετὰ ταῦτα ἐφανερώθη εἰς δύο τῶν μαθητῶν τοῦ πορευομένου εἰς Ἐμμαοὺς, εἶτα εἰς πάντας ὁμοῦ τοὺς μαθητάς πλην τοῦ Θωμᾶ, ὅστις καὶ ἠπίστησε τὸ πρῶτον, τέλος εἰς τοὺς ἐνδεκα ὁμοῦ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους. Ἡ τελευταία αὐτοῦ παρρηγελία πρὸς τοὺς μαθητάς τοῦ ὑπῆρξε, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ διδάσκοντες νὰ τηρῶσι πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. Καὶ μετὰ τὸ λαλῆσαι ταῦτα ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς. +

ΤΜΗΜΑ Β'.

ΟΙ Ἀπόστολοι. (33—100 μ. Χ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

♦ Η ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΞΑΠΑΛΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑ
ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

94. Τὸ συμβάν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ κατ' αὐτὴν διδασκαλίᾳ τοῦ Πέτρου.

Ἡ πρώτη πράξις τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάληψίν του ἦτο ὅτι ἐξέλεξαν δωδέκατόν τινα ἀπόστολον ἵνα διαδεχθῇ τὸν προδό-
την Ἰούδαν. Ἐπρεπε δὲ νὰ ὑπῆρξεν οὗτος μάρτυς τῶν λόγων καὶ πρά-
ξεων τοῦ Ἰησοῦ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐνεργείας του μέχρι τέλους. Ὅρίσαντες
δὲ δύο Ἰουδαίους τὸν Βαρσαβὰν καὶ τὴν Ματθίαν, καὶ κλήρους θέσαντες,
ἀνέδειξαν ἐκ τῶν δύο τούτων τὸν *Ματθίαν*, ὅστις τότε συγκαταψηφί-
σθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων. Ἐνῶ δὲ ἦσαν ἀκόμῃ ἀποτεταρρη-
μένοι ἕνεκα τῶν συμβάντων εἰς τὸν Κύριον καὶ τῶν κατ' αὐτοῦ διωγ-
μῶν, αἶφνης τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, μεγάλης ἐορτῆς τῶν Ἰου-
δαίων, συνηγμένοι ὄντες ὁμοῦ, *Πληροῦνται πνεύματος ἁγίου*, τὸ ὁ-
ποῖον ἐφάνη ἐπ' αὐτοὺς ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν, καὶ ἤρχισαν πλήρεις
ἐνθουσιᾶδος θάρρους νὰ ὑμῶσι διὰ διαφόρων γλωσσῶν πρὸς τοὺς ἀπὸ
διαφόρων χωρῶν πανταχόθεν διὰ τὴν ἐορτὴν συνηθροισμένους Ἰουδαίους
τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ κηρύττωσι τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Πάντες
δὲ οἱ συνηθροισμένοι ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Δὲν εἶναι πάν-
τες οὗτοι Γαλιλαῖοι; Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν αὐτοὺς λαλοῦντας ἕκα-
στος κατὰ τὴν διάλεκτόν του, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; Πόθεν τοῦτο; Ὑπῆρ-
χον δὲ καὶ τινες, οἳτινες ἐχλεύαζον αὐτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐμέθουν. Τότε
ἀναστὰς ὁ *Πέτρος*, εἶπεν εἰς τὸν λαὸν τὰ ἐξῆς· «Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ
οἱ κατοικοῦντες Ἰερουσαλὴμ ἅπαντες. Τοῦτο, τὸ ὅποῖον βλέπετε, εἶναι
πλήρωσις τῶν λόγων τοῦ Ἰωήλ, ὅστις εἶχεν εἰπεῖ ὅτι εἰς τὰς ἐσχάτας

ἡμέρας θὰ πέμψῃ ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμά του ἐπὶ πᾶσαν σάρκα καὶ θὰ διδάσκωσιν ὡς προφῆται πάντες οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν. Μάθετε δὲ ὅτι τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὑποῖον σεῖς ἀπειτείνατε, προσηλώσαντες εἰς τὸν σταυρὸν, ἀνέστησεν ὁ Θεός. Ὑψωθείς λοιπὸν παρὰ τῷ Θεῷ, ἐξέχεεν ἐξ' ἡμῶν τὸ πνεῦμά του, καθὼς βλέπετε». Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Πέτρου ἀπέφερον πολὺν καρπὸν. Πολλοὶ πιστεύσαντες ἠρώτησαν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, τί πρέπει νὰ πράξωμεν; Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν αὐτοῖς, Μετανοήσατε καὶ βαπτισθῆτε ἕκαστος ὑμῶν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἀσμένως ἀποδεχόμενοι τὸν λόγον ἐβαπτίσθησαν. Καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὥσει τρισχιλίας.

98. οἱ πρῶτοι χριστιανοί. (Πράξ. 6'. καὶ 8').

Οἱ πρῶτοι χριστιανοί, τῶν Ἱεροσολύμων, οἵτινες τὸ πρῶτον ἐκαλοῦντο ἀπλῶς μαθηταὶ τῶν ἀποστόλων ἢ τοῦ Ἰησοῦ, συνήγορτο κατ' ἐκάστην περὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἤκουον τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν. Συνάμα δὲ ἐτέλουν καὶ τὴν εὐχαριστίαν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ προσήρχοντο. Δὲν ἀπεμακρύνθησαν δὲ εὐθὺς καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, οὐδὲ ἀπέφευγον τὰς ἐκεῖ τελουμένας τελετάς. Ἠγάπων δὲ τοσοῦτον ἀλλήλους, ὥς τε εἶχον τὰ πάντα κοινὰ καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς ἐνδεής. Οὐδεὶς δὲ ἔλεγεν, ὅτι ἀνήκεν αὐτῷ τι τῶν ὑπάρχόντων αὐτῷ. Συνέστησαν μάλιστα καὶ κοινὸν τι ταμεῖον χάριν τῶν πτωχῶν, εἰς ὃ προσέφερον ἕκαστος ὅ,τι ἐβούλετο. Εἰς τὸ ταμεῖον τοῦτο προσέφερον πολλοὶ ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν των, πωλοῦντες ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ κτήματά των. Τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην τῶν πρώτων τούτων χριστιανῶν μαρτυροῦσι καὶ τὰ κοινὰ δεῖπνα, τὰ ὁποῖα ἐτέλουν πάντες μετὰ τῆς εὐχαριστίας, ἥτις ἐτελεῖτο κατὰ τὸ ἐσπέρας. Τὰ κοινὰ ταῦτα δεῖπνα, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο κατ' ἀπομίμησιν τοῦ δείπνου τοῦ Κυρίου, ἐν ᾧ συνέστησε τὴν εὐχαριστίαν, ἐκαλοῦντο ἀγάπαι. Οἱ χριστιανοὶ ἐθεώρουν καὶ ἐκάλουν ἀλλήλους ἀδελφοὺς, πᾶσαι δὲ αἱ συναθροίσεις των ἐτελείωνον διὰ τοῦ ἀδελφικοῦ φιλήματος. Τὴν σύμπνοιαν καὶ ἐγκάρδιον ἀγάπην τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἐπικρατοῦσαν ἐκφράζει ἡ Γραφὴ διὰ τῶν λέξεων. «Τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία!» (1)

(1) Πράξ. ε'. 32.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς θείας διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιαύτη ἀγάπη ἔπρεπε νὰ βασιλεύῃ πάντοτε μεταξὺ τῶν χριστιανῶν.

96. Ὁ Πέτρος, ὁ Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἐδεώχθησαν διὰ τὸ κήρυγμα. (Πραξ. γ', δ' καὶ ε.).

Ἐπειδὴ οἱ ἀπόστολοι, ὧν προεξῆλθεν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐνήργουν δραστηρίως ὑπὲρ τῆς ἐκπλήσεως τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἡ ἐκκλησία ἤρξανε τυχέως (ἐντὸς ὀλίγου ἡριθμούντο οἱ χριστιανοὶ περὶ τὰς 5,000), ἤρχισαν νὰ ἀνησυχῶσιν οἱ ἄρχοντες τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τοῦτο συλλαβόντες αὐτοὺς ἤγαγον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου των. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐρύλασεν αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς κακοῦ. Ἄν καὶ αὐτοὶ ὡμολόγουν παρησίᾳ, ὅτι ἡ μόνη σωτηρία εἶναι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δεδομένον ἄλλο ὄνομα, ἵνα τις σωθῇ, εἰμὴ τὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀρκεσθέντες οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὸ νὰ ἀπειλήσωσι μόνον αὐτοὺς καὶ νὰ ἀπαγορεύσωσι τοῦ λοιποῦ τὴν διδασκαλίαν των, ἀπέλυσαν αὐτούς. Ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ κηρύγματος ἀπήντησαν, ὅτι δὲν εἶναι δικαίον νὰ ἀκούωσιν αὐτῶν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ ταῦτα κηρύττοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐθεράπευον δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς εἰς αὐτοὺς μετὰ πίστεως εἰς τὸν Θεὸν προσερχομένους καὶ βοήθειαν αἰτοῦντας ἀσθενεῖς. Διὰ τοῦτο συλληρθέντες ἤχθησαν καὶ τὸ δεύτερον ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, οἵτινες εἶπον αὐτοῖς, Δὲν σὰς παρηγγέλσαμεν νὰ μὴ διδάσκητε περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου; Καὶ ὅμως σεῖς ἐπληρώσατε τὴν Ἱερουσαλήμ. τῆς διδασκαλίας ὑμῶν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι εἶπον πάλιν. *Πρέπει γὰρ ὑπακούωμεν εἰς τὸν Θεὸν μᾶλλον ἢ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.* Τότε ἐσκέπτοντο οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ νὰ καταδικάσωσιν αὐτοὺς εἰς θάνατον. Ἀλλ' ἀναστὰς ἐν τῇ συνεδρίῳ Φαρισαῖός τις Γαμαλιήλ, πεφημισμένος ἐν τῷ λαῷ νομοδιδάσκαλος, διέταξε νὰ ἐκβάλωσιν ἐπ' ὀλίγον ἔξω τοὺς μαθητάς, ἔπειτα δὲ εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, Προσέχετε, τί μέλλετε νὰ κάμητε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους. Διότι πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν παρουσιάσθη Θεοδᾶς τις, λέγων, ὅτι εἶναι τι, εἰς αὐτὸν δὲ προσεκολλήθησαν περὶ τοὺς τριακοσίους ἄνδρας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐφρονέυθη, καὶ πάντες ὅσοι ἠκολούθουν αὐτὸν διελύθησαν. Μετὰ τοῦτον παρουσιάσθη Ἰούδας ὁ Γαλι-

λαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ προσεῖλκυσε καὶ αὐτὸς ἰκανὸν λαὸν εἰς ἑαυτόν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἀπωλέσθη, καὶ πάντες ὅσοι ἠκολούθουν αὐτόν, διεσκορπίσθησαν. Καὶ τῶρα σὰς λέγω, μὴ κόμετε τίποτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους καὶ ἀφύσατε αὐτοὺς. Διότι ἐὰν μὲν ἦναι ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον τοῦτο, θὰ καταλυθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ. ἐὰν δὲ ἦναι ἀπὸ Θεοῦ, δὲν δύνασθε νὰ ἐμποδίσγητε αὐτό. Προσέχετε δὲ μὴ ρανῆτε θεαμάχοι. Ἐπεὶ οὖν ἦσαν εἰς αὐτόν καὶ προσκαλέσαντες τοὺς ἀποστόλους, δέραντες, παρήγγειλαν αὐτοῖς νὰ μὴ λαλῶσι περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπέλυσαν αὐτοὺς. Αὐτοὶ δὲ ἀπερχόμενοι ἀπὸ τοῦ συνεδρίου, ἔχαιρον διότι ἠξιώθησαν νὰ πάθωσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν καὶ μετέπειτα δὲν ἔπαυον διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

97. Ὁ διωγμὸς καὶ ὁ θάνατος τοῦ πρώτου μάρτυρος Στεφάνου (Πράξ. στ' καὶ ζ').

Εἴθε μὲν ἀνωτέρω (95) ὅτι οἱ χριστιανοὶ συνέστησαν κοινὸν ταμεῖον, ἐξ οὗ ἐμελλον νὰ τρέφονται καὶ περιθάλπωνται οἱ πτωχοί. Τοῦ κοινοῦ τούτου ταμείου τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τὸ ἔργον τῆς διανομῆς τῶν ἐλεημοσυῶν εἶχον τὸ πρῶτον οἱ ἀπόστολοι. Ἀλλ' ἀφοῦ τὸ πλήθος τῶν πιστευσάντων ἐγένετο μέγα καὶ πολὺς ἐγένετο θόρυβος διὰ τὰς πολλὰς ἀπαιτήσεις, ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ ἀπόστολοι ἐμποδίζοντο ἀπὸ τοῦ κυρίου ἔργου των, τοῦ κηρύγματος τοῦ λόγου, προτάσει τῶν ἀποστόλων ἐξελέξαντο οἱ πιστοὶ ἑπτὰ εὐσεβεῖς καὶ χρηστοὺς ἄνδρας, οἵτινες ἀνέλαβον τὴν διακονίαν νὰ διανέμωσι τὰς ἐλεημοσύνας. Οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι διάκονοι, ὧν εἷς ἐκαλεῖτο Στέφανος. Οἱ διάκονοι οὗτοι, ἐκτὸς τοῦ ἔργου των ἐκείνου εἰργάζοντο καὶ εἰς τὸ νὰ κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον. Ἐνεκα δὲ τούτου ἤχθη ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου ὁ Στέφανος. Παρουσιάσθησαν δὲ ψευδομάρτυρες κατ' αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι δῆθεν εἶχεν οὗτος εἰπεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μέλλει νὰ καταρρίψῃ τὸν ναὸν καὶ νὰ μεταβάλλῃ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ὁ Μωϋσῆς ἔδωκε. Τότε ἠρώτησε τὸν Στέφανον ὁ ἀρχιερεὺς, οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα; Αὐτὸς δὲ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ ἀπολογούμενος. Ἐν τῷ λόγῳ του τούτῳ ἀπερίβηται ἀπ᾽ αὐτοῦ τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἔδειξεν εἰς τὸν λαόν του ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μωϋσέως, καὶ διὰ τὰς ὁποίας ὑπερσεῦτο ὁ λαὸς

νὰ ἦναι ἐμπειρίας εἰς αὐτόν. Ἐκ δὲ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις διὰ τοῦ Σολομῶντος λαβὼν ἀφορμὴν, εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ ἐν χειροποιήτοις τοιαύταις, ὅπως πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων τότε ἐφρόνουν, καὶ ὠνειδισεν αὐτοὺς, διότι καθὼς ἄλλοτε ἐφρόνευσαν τοὺς προφήτας, οὕτω καὶ νῦν ἀντέπραπτον εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὅτε δὲ ἤρχισεν νὰ λαλῇ αὐτοῖς περὶ τοῦ Ἰησοῦ, τὸν ὅποιον ἀδίκως αὐτοὶ ἐφρόνευσαν, πλησθέντες ὀργῆς, καὶ ὀρμήσαντες κατ' αὐτοῦ καὶ συλλαβόντες αὐτόν, ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως, ἐκεῖ δὲ ἐλιθοβολήσαν αὐτόν. Ὁ Στέφανος ἀπέθικεν ὡς ἀληθὴς μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ· διότι λιθοβολούμενος, θεὶς τὰ γόνατα, προσηυχήθη, λέγων, Κύριε! μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην! Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐκοιμήθη. Ἐνῷ δὲ ἐλιθοβολεῖτο ὁ Στέφανος, ἴσθ' αὐτοῦ ἐκεῖ πλησίον νέος τις Φαρισαῖος ἐκ Ταρσοῦ τῇ Κιλικίας, Σαῦλος ὀνόματι, ὅστις ἔχαιρε διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ὁ νέος οὗτος Φαρισαῖος ἦτο ἐκλελεγμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ γίνῃ ἀπόστολος τοῦ Εὐαγγελίου. Οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο νὰ προῖδῃ τοῦτο. Ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ Στεφάνου συνέβη πῶ 36 μ. Χ.

Πρέπει νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Στεφάνου πρὸς τὸν Χριστόν, ὑπὲρ οὗ ἀπέθανε, τὴν καρτερίαν αὐτοῦ ἐν τῷ μαρτυρίῳ καὶ τὴν ὄντως χριστιανικὴν ἀνεξικακίαν, τοῦ πρὸς τοὺς διώκτας του. Τοιοῦτοι ὑπῆρχαν καὶ οἱ μετὰ ταῦτα μάρτυρες τοῦ χριστιανισμοῦ, διὰ τοῦ αἵματος τῶν ὁποίων ἐξηγοράσθη ἡ διέκδοσις τῆς ἀληθοῦς θρησκείας ἐν τῷ κόσμῳ.

98. Ὁ γενικὸς διωγμὸς εἰς πάντας τοὺς χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων ἢ διέδωσις καὶ ἐκτὸς τῶν Ἱεροσολύμων τῆς νέας πίστεως καὶ ἡ εἰς Χριστὸν ἐπιστροφή τοῦ Παύλου. (Πραξ. ἡ. καὶ θ'.).

Ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ Στεφάνου ἦτο σύνθημα γενικωτέρου τινὸς διωγμοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κατ' ἀπόψιν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας, ὅστις ἠνέγκασε τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς νὰ φύγωσι καὶ νὰ διασπαρῶσιν εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Συμαρείαν. Ὁ διωγμὸς ὠρέλησε τὴν ἐκκλησίαν μεγάλως, διότι οἱ διασπαρέντες εὐηγγελίζοντο πανταχοῦ τὸν λόγον καὶ οὕτω διεδόθη τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐκτὸς τῶν Ἱεροσολύμων. Ὅμοιοι διωγμοὶ ἐπηκολούθησαν καὶ μετὰ ταῦτα. Ἐν τοῖς διωγμοῖς τούτοις διεκρίθη ὁ Σαῦλος, ὅστις εἰσερχόμενος εἰς τοὺς αἵλους τῶν πιστῶν, ἔτιυεν αὐτοὺς ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παρεδίδεν

εἰς τὴν φυλακὴν. Ὑπὸ μίσους δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου ἐμπνεύμενος, προσελθὼν εἰς τὸν ἀρχιερέα, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς πρὸς τὰς συναγωγὰς ἐν Δαμασκῷ, ὅπου εἶον καταρῡγει πιστοὶ ἐξ Ἱεροσολύμων, ὅπως ἀγάγῃ αὐτὸς ἐκεῖ δεδεμένους εἰς Ἱερουσόλυμα. Ἀλλ' ἐν τῇ πορείᾳ ταύτῃ ἐμελλε νὰ μεταβληθῇ ὁ Σαῦλος ὅλως. Ἐνῶ μετέβαινε εἰς Δαμασκόν, ἡ φωνὴ τοῦ Ἰησοῦ καλεῖ αὐτόν. *Σαοὺλ Σαοὺλ τί με διώκεις*. σκληρόν σοι νὰ λακτίζῃς πρὸς κέντρα ἀνατὰς πῆγαινε εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ ἐκεῖ θὰ ὀδηγηθῇς τί θὰ κάμῃς. Φθάσας εἰς τὴν Δαμασκὸν, ὠδηγήθη ὑπὸ τινος Ἀραβίου, μαθητοῦ τῶν ἀποστόλων, εἰς τὴν πίστιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐβαπτίσθη, ἐβεβαιώθη δὲ ὅτι ἦτο θέλημα τοῦ Κυρίου, νὰ γίνῃ κῆρυξ τῆς ἀληθείας εἰς τὰ ἔθνη. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Θεὸς τὴν τέως διώκτην τῆς ἐκκλησίας ἐποίησε σκευὸς ἐκλογῆς του, ἵνα κηρίξῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὅτε ἤρχισεν ὁ Παῦλος νὰ κηρύττῃ ἐν Δαμασκῷ τὸν χριστιανισμόν, ἐξεπλήσσοντο πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον, Δὲν εἶναι οὗτος ὁ καταδιώκας ἐν Ἱεροσολύμοις τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ἐδῶ δὲν ἦλθε διὰ τοῦτο ἵνα δεδεμένους ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; Ὁ Σαῦλος οὗτος *μεταωρόμασεν ἑαυτὸν* βραδυτέρον *Παῦλον* ἵνα δείξῃ τὴν ἐν ἑαυτῷ γενομένην μεταβολήν. Ἡ ἐπιστροφή του συνέβη τῷ 37 μ. Χ. Κατωτέρω γενήσεται λόγος περὶ τῶν ἀποστολικῶν πορειῶν του, δι' ὧν διέδωκε τὸ Εὐαγγέλιον. ●

99. Ἡ ἐνέργεια τοῦ διακόνου Φιλίππου ἐν Σαμαρείᾳ.

● Ὅτε ἕνεκα τῶν κατὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πιστῶν διωγμῶν διεσκορπίσθησαν οὗτοι ἐκεῖθεν, ἦλθεν ὁ *Φίλιππος*, εἰς ἐκ τῶν ἐπτὰ διακόνων, εἰς *Σαμάρειαν* καὶ ἐκήρυξεν ἐκεῖ τὸν Χριστόν. Προσεῖχε δὲ ὁ λαὸς τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μεγάλη χαρὰ κατεῖχε πάντας. Ἐνῶ δὲ ἐπαρέυετο εἰς τὴν πόλιν *Γάζαν*, βλέπει ἐπίσημόν τινα *Αἰθιοπα*, εὐνοῦχον τῆς βασιλείας τῶν *Αἰθιοπῶν Κανθάκης*, ὅστις προσήλυτος ὢν Ἰουδαῖος, εἶχεν ἔλθει, ἵνα προσκυνήσῃ εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐπέστρεψε δὲ εἰς τὰ ἴδια, καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ καὶ ἀναγινώσκων τὸν προφῆτην *Ἠσαΐαν*. Προσελθὼν δὲ εἰς αὐτόν ὁ Φίλιππος, εἶπεν, Ἄρα γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; Αὐτὸς δὲ εἶπε, Πῶς θὰ ἡδυνάμην νὰ κατορθώσω τοῦτο, μὴ ἔχων ὀδηγόν; Παρεκάλεισε δὲ τὸν Φίλιππον νὰ ἀναβῇ καὶ νὰ καθίσῃ μετ' αὐτοῦ. Τὸ δὲ χωρίον τοῦ Ἠσαΐου, τὸ ὁποῖον ἀνεγίνωσκεν,

ἦτο τοῦτο, «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφρωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ» (1). Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος πρὸς τὸν Φίλιππον εἶπε, Σὲ παρακαλῶ, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο ; Περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός ; Ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. Αὐτὸς, εἶπεν, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ἐδιώχθη καὶ ἐσταυρώθη ἕνεκεν τῆς διδασκαλίας του. Προέτρεψε δὲ αὐτὸν νὰ πιστεύσῃ εἰς Χριστὸν καὶ νὰ βαπτισθῇ. Καθὼς δὲ ἐπορεύοντο, ἦλθον εἰς μέρος τι, ὅπου ὑπῆρχεν ὕδωρ. Καὶ λέγει ὁ Εὐνοῦχος, Ἰδοὺ ὕδωρ τί μὲ ἐμποδίζει νὰ βαπτισθῶ ; Εἶπε δὲ ὁ Φίλιππος, Ἐὰν πιστεύῃς ἐξ ὅλης καρδίας, δύνῃσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ἐκεῖνος, εἶπε, Πιστεύω. Καὶ διέταξε νὰ σταθῇ τὸ ἄρμα. Κατέβησαν λοιπὸν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐβαπτίσθη ὁ Εὐνοῦχος, ὅστις ἦλθεν οὕτως εἰς τὴν χώραν τοῦ πρώτος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐκεῖθεν δὲ ἦλθεν ὁ Φίλιππος εἰς τὴν πόλιν Ἀζωτον. Διερχόμενος δὲ τὰς πόλεις πάσας, εὐηγγελίζετο τὸν λόγον, ἕως οὗ ἔφθασεν εἰς Καισάρειαν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπεστράφη εἰς Χριστὸν ὁδηγηθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προσκληθέντος Πέτρου ὁ ἐκατόνταρχος Κορνήλιος, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ Γραφή, ὅτι ἦτον εὐτεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ἐποίει πολλὰς ἐλεημοσύνας. Αὐτὸν δὲ διδάσκων ὁ Πέτρος, εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι προσωπολήπτης καὶ ὅτι ἐν παντὶ ἔθναι ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην εἶναι δεκτὸς αὐτοῦ. ● 18

Πλε 100. Ὁ ἐπὶ Ἡρώδου τοῦ Ἀγρίππα κατὰ τῶν χριστιανῶν γενόμενος διωγμός.

Ἡρώδην τὸν Ἀντίπαν υἱὸν τοῦ μεγάλου Ἡρώδου διεδέχθη ἐν Γαλιλαίᾳ Ἡρώδης ὁ Ἀγρίππας, ὅστις ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ πάσης τῆς Ἰουδαίας ἡγεμὼν. Οὗτος κατεδίωξε τοὺς χριστιανούς ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐφόρευσε δὲ καὶ Ἰάκωβον τὸν πρεσβύτερον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ διὰ μαχαίρας. Ἰδὼν δὲ ὅτι ἤρесе τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις, ἐπεχείρησε νὰ συλλάβῃ καὶ τὸν Πέτρον, ἀλλ' ἔν καὶ συνελήφθη οὗτος καὶ ἤχθη δέσμιος ἐν φυλακῇ, ἡδυνήθη ὅμως εὐδοκίᾳ Θεοῦ νὰ διαφύγῃ καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον. Ἡ ζωὴ τῶν ἀποστόλων ἐσκέπετο

(1) Ἠσάϊου γγ', 7.

ὑπὸ τῆς θείας προνοίας· διότι δι' αὐτῶν διεδίδετο εἰς τὸν κόσμον ἡ ἀληθὴς θρησκεία· Ὁ Ἡρώδης οὗτος ἐτιμωρήθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι ἐνῶ ποτε ἐδηνυγόρει ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ βήματος προσεβλήθη αἰφνιδίως ὑπὸ φοβερᾶς νόσου, καὶ γενόμενος σκωληκοβρωτος, ἐξέφυξε.

Χ. 101. Αἱ δύο πρῶται ἀποστολικαὶ πορεῖαι τοῦ Παύλου.
(Πράξ. ιγ'—κ').

Πάντων τῶν ἀποστόλων καὶ ἀποστολικῶν ἀνδρῶν πλεονέτερον εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου ὁ Παῦλος ὁ ποτὲ Σαῦλος καλούμενος. Ἄν καὶ κατήγετο ἐκ Ταρσοῦ, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του διέτριβεν ὁ Παῦλος συνήθως ἐν Ἀρτιοχείᾳ, εἰργάσθη δὲ μεγάλως μετὰ τοῦ Βαρνάβα ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐκκλησίας. Ἐνταῦθα δὲ τὸ πρῶτον ἐκλ. ἤθησαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων *χριστιανοί*. Ἀπὸ Ἀρτιοχείας ἀρῶν πρῶτον ἐπεσκέρθη τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλους ἐπεχείρησε μετὰ τοῦ Βαρνάβα τὴν *πρώτην αὐτοῦ ἀποστολικὴν πορείαν*, ἦλθε δὲ εἰς *Κύπρον* ὅπου ἐπέστρεψεν εἰς Χριστὸν τὸν ἀνθρώπaton Σέργιον *Παῦλον*, δι' ὃν ἴσως καὶ ἑαυτὸν Παῦλον ἐκάλεσεν. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπεσκέρθη τὰς ἀπέναντι τῆς Κύπρου χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν Παμφυλίαν, Πισιδίαν καὶ Λυκαονίαν. Ὅτε ἦλθε εἰς *Λύστρα*, ἐξεπλόγησαν ὑπὸ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἔργων του τοσοῦτον οἱ ἐκεῖ κάτοικοι, ὥστε ἔλεγον, ὅτι, *οἱ Θεοὶ κατέβησαν πρὸς αὐτοὺς*, καὶ ἤθελον νὰ προσφέρωσι θυσίας εἰς αὐτούς. Ἀκούσαντες δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτιά τω', διεμαρτύροντο λέγοντες, «Ἄνδρες, τί κάμνετε ταῦτα; Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἄνθρωποι, καὶ σὰς κηρύττομεν νὰ ἐγκαταλείπητε τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὰς κακὰς πράξεις, καὶ μετανοοῦντες νὰ ἐπιστρέψῃτε εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Ἄρῃσε μὲν ἔως τώρα τὰ ἔθνη νὰ πορεύωνται εἰς τὰς ὁδοὺς αὐτῶν, ἂν καὶ διὰ πολλῶν ἀγαθοεργιῶν ἐφανέρωτε καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν πρόνοιάν του, ἀλλὰ τώρα παραγγέλλει πάντας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς αὐτόν». Ἀλλ' ἐνῶ κατ' ἀρχὰς τοσοῦτον ἐτίμησαν τὸν Παῦλον, καὶ τὸν συνοδοιπόρον αὐτοῦ, ἔπειτα, ὡς συνήθες εἰς τοὺς ὄχλους, ὅτε ἦλθον εἰς Λύστρα Ἰουδαῖοί τινες ἐχθροὶ τοῦ Παύλου, οἵτινες κατηγόρουσι αὐτόν, ἐξηγέσθη ὁ αὐτὸς ὄχλος κατ' αὐτοῦ καὶ ὀλίγου δεῖν ἐρόνευον διὰ λιθοβολισμοῦ αὐτόν. Ἡ πρώτη αὕτη πορεία τοῦ Παύλου ἐγένετο πρὸ τοῦ 50 μ. Χ. ἔτους.

Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ἐπεχείρησεν ὁ Παῦλος τὴν *δεύτεραν* αὐτοῦ ἀποστολικὴν πορείαν. Ἦλθε δὲ πάλιν εἰς *Κύπρον* καὶ τὰς πλησιοχώρους ἐπαρχίας τῆς *Μικρᾶς Ἀσίας*, ὅπου καὶ κατὰ τὴν πρώτην πορείαν εἶχεν ἔλθει, ἵνα ἐπισκερθῇ τὰς ὑπ' αὐτοῦ τότε ἰδρυθείσας ἐκκλησίας. Ἐν *Αντατροίς* εὔρε νῦν ὁ Παῦλος νέον τινὰ *Τιμόθεον*, τὸν ὁποῖον παρέλαθεν ὡς μαθητὴν του καὶ εἶχεν αὐτὸν βοηθὸν ἐν ταῖς πορείαις του μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Διελθὼν δὲ ὅλην τὴν *Μικρὰν Ἀσίαν* διὰ τῆς *Τρωάδος* ἦλθε καὶ εἰς τὴν *Μακεδονίαν* ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ τὰς χώρας τῆς *Εὐρώπης* εἰς τὴν νέαν πίστιν. Ἐδίδαξε δὲ τὸ πρῶτον ἐν *Φιλίπποις*, τῇ τότε πρωτεύουσῃ τῆς *Μακεδονίας*, ὅπου συνηθροίσθη μεγάλη ἐκκλησία περὶ αὐτόν. Ἀλλὰ ταχέως ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ *Σίλα*, ἐγερθέντος διωγμοῦ κατ' αὐτοῦ. Ἀπὸ *Φιλίππων* ἦλθεν εἰς *Θεσσαλονίκην* καὶ τέλος εἰς *Βέροιαν*. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς *Ἀθήνας*. Ἐνταῦθα ἀρὸς συνεζήτησε πρῶτον ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς τοὺς *Στωϊκοὺς* καὶ *Ἐπικουρείους*, ἀνῆλθεν εἰς τὸν *Ἀρειον Πάγον* καὶ ἐλάλησε πρὸς τοὺς ἐκεῖ συναθροισθέντας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν Ἀθήναις μετὰ τῶν ἄλλων βωμῶν τῶν θεῶν, ἐξ ὧν ἦτο πλήρης ἡ πόλις, παρετήρησε καὶ βωμόν τινα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «*τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ*», ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν, εἶπε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι τὸν ἄγνωστον τοῦτον Θεὸν ἦλθε νὰ κηρύξῃ αὐτοῖς, αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ *μόνος ἀληθινὸς Θεός*, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅστις προνοεῖ περὶ τοῦ κόσμου καὶ διεσθίνει τὰς τύχας τῶν διαφόρων λαῶν· οἱ δὲ θεοὶ τῶν εἰδώλων εἶναι πλαστοὶ καὶ ψευδεῖς· ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς, πανταχοῦ παρὼν ὢν, διότι ἐν αὐτῷ ζῶμεν, κινούμεθα καὶ ἐσμέν, οὐδὲ θεραπύεται διὰ χειρῶν ἀνθρώπων ὡς εἰ εἶχεν ἀνάγκη νιν· οὐχὶ ἢ διὰ θυσῶν ἄλλ' ἢ πνευματικὴ εἶναι ἡ ἀρμύζουσα λατρεία αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη παρὰ Θεοῦ, καθὼς καὶ τινες ἀρχαῖοι ποιηταί, εἶπον (ὁ *Κλεάνθης*)· «*Τοῦ καὶ γένος ἐσμέν*». Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ζητῇ τὸν Θεόν. Κατάγονται δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐξ ἐνὸς αἵματος καὶ εἶναι ἀδελφοί. Εἰς τὴν ἀληθινὴν λατρείαν καλεῖ ὁ Θεός νῦν τὰ ἔθνη διὰ τοῦ *Χριστοῦ* καὶ τῶν ἀποστόλων. Πρέπει δὲ νὰ μετανοήσωσι πάντες καὶ νὰ πράττωσιν ἀγαθὰ ἔργα, διότι ἡμέραν τινὰ θὰ κριθῶσιν οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ κριτοῦ τοῦ κόσμου ἕκαστος κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ. Ἡ ἐντελὴς καὶ ἐμβριθὴς αὕτη ὁμιλία τοῦ ἀποστόλου *Παύλου* προσείλκυσε τινὰς Ἀθηναίους, ἐν οἷς ἦτο *Διονύσιος ὁ Ἀρει-*

οπαγίτης, γυνή καλουμένη *Δάμαρις* καὶ τινες ἄλλοι. Ἀπ' Ἀθηνῶν μετέβη ὁ Παῦλος εἰς *Κόρινθον*, ἣτις τότε ἤμαζεν, ἥτο δὲ ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀχαΐας (οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ Ἑλλάς ἐπὶ τῶν Ρωμαίων) καὶ πόλις ἐμπορικωτάτη. Ἐκεῖ δὲ μέινας περὶ τὸ ἐν καὶ ἡμῖσι ἔτος, δι' ἀπλοῦ κηρύγματος ἠδυνήθη νὰ προσελκύσῃ πολλοὺς εἰς Χριστὸν καὶ νὰ ἰδρῶσιν μίαν τῶν μεγαλητέρων ἐκκλησιῶν του. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του συνετάραξεν τὴν ἐκκλησίαν ταύτην μετὰ σίγηρα, διότι οἱ ἐκεῖ χριστιανοὶ διχρέθησαν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Παύλου, τὴν τοῦ Ἀπολλῶ (σοφοῦ ἀλεξανδρινοῦ χριστιανοῦ,) τὴν τοῦ Πέτρου, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ, πολλοὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἀγῶνας κατέβαλεν ὁ Παῦλος, ἵνα κατὰ κράτος τὰ σίγηματα ταῦτα. Ἡ δευτέρα αὕτη πορεία τοῦ Παύλου ἐγένετο κατὰ τὸ 63 μ. Χ. ἔτος.

102. Ἡ τρίτη πορεία τοῦ Παύλου.

Ἀπὸ Κορίνθου ἐπέστρεψεν ὁ Παῦλος εἰς Περραιφίνην. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐπεχείρησε καὶ τὴν τρίτην αὐτοῦ ἀποστολικὴν πορείαν ἵνα ἐπισκεφθῇ πάλιν τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσας ἐκκλησίας καὶ κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς νέας χώρας. Περὶ τὸ 56 μ. Χ. ἔτος ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ διέτριψε περὶ τὰ δύο καὶ ἡμῖσι ἔτη ἐν Ἐφέσῳ. Ἐκεῖ ὑπῆρχε περίρρυθμός τις τοῦς τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος, ὅπου ὁ λαὸς πανταχόθεν συνέρρεε, καὶ ὅπου ἐπωλοῦντο τῷ πλῆθει μικρὰ ἀργυρᾶ εἰδῶλα τῆς θεᾶς. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ κηρύγματός του ὁ Παῦλος ἐδίδασκε τὸν λαὸν ὅτι δὲν εἶναι ἀληθεῖς θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν ἀνθρώπων γινόμενοι, ἡ γέρθη καὶ ἐνταῦθα ὁ ἐθνικὸς λαὸς κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Δημητρίου τινὸς Ἀργυροκόπου, ὅστις ἐπώλει καὶ αὐτὸς εἰδῶλα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ οὕτως ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Ἦλθε δὲ εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔμεινε δὲ ἐν Κορίνθῳ τρεῖς μῆνας. Καὶ ἐσκέπτετο μὲν τότε ἀπὸ Κορίνθου νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην ἐπιθυμῶν νὰ ἐξαπλώσῃ τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐν τῇ δώσει μέχρις Ἰσπανίας, εἰ δυνατόν, ἀλλὰ μεταβαλὼν μετὰ ταῦτα γνώμην, ἐπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἵνα κομίσῃ πρὸς τοὺς ἐκεῖ πτωχοὺς χριστιανοὺς ὥσας εἶγε συλλέξει ἀπὸ τῶν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησιῶν ἑλεηροσύνας. Ὁ Παῦλος προσηθάνετο, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις, τῷ κέντρῳ τῶν ἐχθρῶν του, ἔμελλε νὰ διέλθῃ μέγαν κίνδυνον. καὶ ἴσως καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλ' ὅμως ὡς ἀληθὴς ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περιεφρόνει τὸν θάνατον. Ἐνῶ δὲ μετέβαιεν εἰς τὰ

Ἱεροσόλυμα, ἐπειδὴ τὸ πλοῖον προσωρμίσθη εἰς *Μίλητον*, μεταπεμφ-
 μένος ἐκεῖ τοὺς προϊσταμένους τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας (οἱ ἀπόστολοι
 συνιστῶντες ἐκκλησίας, καθίστανον ἐν αὐταῖς ὡς ποιμένας ἢ προϊστα-
 μένους ἐπιτρόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους κατ' ἐκλογὴν αὐτῶν
 τούτων τῶν ἐκκλησιῶν), ἀπέτεινεν αὐτοῖς τὴν ἐξῆς ἀποχαιρετήριον
 προτῆκλιν. Γνωρίζετε, εἶπεν αὐτοῖς, τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ἀγωνάς μου ἀπ'
 ἀρχῆς ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πῶς κατεδιώχθην ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων
 πικνταχοῦ. Νῦν δὲ μεταβαίνω εἰς Ἱεροσόλυμα. ἂν καὶ πολλοὶ τῶν
 ἀδελφῶν βεδοιοῦσί με ὅτι ἐκεῖ μέλλω νὰ πάθω πολλά. *Ἀλλὰ δὲν ἀγα-
 πῶ τοσοῦτον τὴν ζωὴν μου, ὅσον νὰ τελειώσω τὸν δρόμον, τὸν
 ὁποῖον ἤρχισα* (1) ἵσως λοιπὸν ποτὲ πλέον δὲν θὰ με ἴδῃτε. Προσέ-
 χετε νὰ *ποιμαίνετε καλῶς* τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἣν ἐξηγόρασε
 διὰ τοῦ ἰδίου τοῦ αἵματος. Θὰ ἔλθωσι πρὸς ὑμᾶς πολλοὶ οἵτινες θὰ ζη-
 τήσωσι νὰ διαστρέψωσι τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν. Γρηγορεῖτε λοιπὸν
 πάντοτε. Μνημονεύετε δέ, ὅτι περὶ τὰ τρία ἔτη διατρίβων ἐν ὑμῖν, δὲν
 ἔπαυσα νύκτα καὶ ἡμέραν νοθετῶν ὑμᾶς. Δὲν ἐζήτησα δὲ παρ' ὑμῶν
 νὰ με ἀνταμείψετε διὰ χρυσίου ἢ ἀργυρίου, καὶ γνωρίζετε ὅτι εἰς τὰς
 χρεῖας μου ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρές μου αὐταί. Ἠθέλησα δὲ νὰ σᾶς
 υποδείξω διὰ τοῦ παραδείγματός μου ὅτι οὕτως ἀριλοκερδῶς πρέπει νὰ
 ἐργάζωνται οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι οὕτω πρέπει νὰ ἀντι-
 λαμβάνωνται τῶν ἀσθενοῦντων, μνημονεύοντες τοῦ λόγου, ὃν εἶπεν ὁ
 Ἰησοῦς Χριστὸς 2), *Μακάριόν ἐστι διδοῖναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν*.
 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεῖς τὰ γόνατα, προσηυχθῆ μετὰ πάντων αὐτῶν.
 Ἰκανὸς δὲ κλυθὺμὸς ἐγένετο. Καὶ περόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Πάυ-
 λου, κατερίλουν αὐτόν. Ἐλυποῦντο δὲ πρὸ πάντων διὰ τὸν λόγον, ὃν
 εἶχεν αὐτοῖς εἰπεῖν, ὅτι ἴσως δὲν μέλλουσι νὰ ἴδωσι πλέον αὐτόν. Προέ-
 πεμψαν δὲ αὐτόν εἰς τὸ πλοῖον.

103. Ἡ σύλληψις τοῦ Παύλου καὶ ἡ φυλάκισις ἐν Κίαισαρεῖ ἐκείθεν δὲ
 ἀγεται δεσμὸς εἰς Ῥώμην, ἡ τετάρτη καὶ τελευταία αὐτοῦ
 ἐπιστολικὴ πορεία. (Πράξ. κα—κη).

Μόλις εἶχε φθάσει ὁ Παῦλος εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπεχείρησαν οἱ

(1) Ἄλλ' οὐδενὸς λόγου ποιῶμαι (τὰ δεσμὰ καὶ τὰς θλίψεις), οὐδὲ ἔχω τὴν
 ψυχὴν μου τιμᾶν ἐνυπὶ, ὡς τελειώσω τὸν δρόμον μου μετὰ χροᾶς καὶ τὴν
 διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Πράξ. κ'. 24.

(2) Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Ἰησοῦ δὲν διεσώθη ἡμῖν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις.

Ἰουδαῖοι νὰ φορεῦσάσιν αὐτόν. Ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ ἱερὸν, ἐγένετο στάσις ἕνεκα αὐτοῦ καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἀλλ' ὁ χιλιάρχος ἔλθων μετὰ δυνάμεως ἠλευθέρωσεν αὐτὸν καὶ ἤγαγε δέσμιον εἰς τὸ φρούριον. Ἐνῷ δὲ ἐκεῖ ἐπαρτίτο, ἀπεφάσισαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ νέου νόμου κατ' αὐτοῦ. Τεσσαράκοντα Ἰουδαῖοι ἐποίησαν ὅρκον, νὰ μὴ φάγῃσι, μηδὲ νὰ πῖνῃσι τι, πρὶν ἢ φανεύσῃσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος χιλιάρχος μαθὼν τὴν ἀπόφασίν των, ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ ἰσχυρᾶς φρουρᾶς εἰς Καισάρειαν πρὸς τὸν Ῥωμαῖον ἐπίτροπον *Φήλικα*, τῷ 59 μ. Χ. Ἐπὶ δύο ἔτη ἔμεινεν ἐκεῖ ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ οὔτε ἀπελύετο, οὔτε ἐδικάζετο. Μετὰ δύο ἔτη ἦλθεν εἰς τὴν χώραν ὡς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος ὁ *Φῆστος*. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτησαν τότε παρ' αὐτοῦ, ἵνα πέμψῃ τὸν ἀποστολὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ὅπως ἀνακριθῇ. Ὁ Παῦλος ὅμως, ὅστις ἐνόησε τὸν δόλιον σκοπὸν αὐτῶν, ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον τοῦτον, ἐπικαλεσθεὶς ὡς Ῥωμαῖος πολίτης τὸν *Καίσιρα*. Ὡδηγήθη λοιπὸν εἰς πλοῖον, ἵνα ἀρχθῇ εἰς Ῥώμην. Πιστοὶ τινες μαθηταὶ αὐτοῦ ἠκολούθησαν αὐτόν, μὴ θέλοντες νὰ ἐγκαταλίπῃσι τὸν περιλημμένον αὐτῶν φίλον καὶ διδάσκαλον. Ὁ πλοῦς ὑπῆρξε κινδυνώδεστος. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας δὲν ἔβλεπον οὔτε τὸν ἥλιον, οὔτε τοὺς ἀστέρας, εἶλον δὲ ἀπολέσει πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας. Πλησίον τῆς Μελίτης ἐναυάγησαν μάλιστα, ἀλλ' ὅμως ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν εἰς τὴν ξηράν. Μετὰ πολλοὺς ἄλλους κινδύνους ἐβῆσαν τέλος εἰς Ῥώμην. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Παῦλος ἐν τῇ φυλακῇ ἄλλα δύο ἔτη. Παρείχετο ὅμως αὐτῷ ἱκανὴ ἐλευθερία ὥστε νὰ δέχεται τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν καὶ νὰ κηρύττῃ αὐτοῖς τὸν λόγον. Δι' ἐπιστολῶν τοῦ δὲ ἠδύνατο νὰ φροντίζῃ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐκκλησιῶν του. Ἐνταῦθα λέγει ἡ περὶ τῶν πορειῶν τοῦ Παύλου διήγησις τῆς Βίβλου τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων. Ὅ,τι περὶ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου του γνωρίζομεν, ὁρῶμεν εἰς ἀρχαίας παραδόσεις. Κατὰ τὰς ἐλευθερωθεὶς ὁ Παῦλος περὶ τὸ 63 ἔτος ἀπὸ Ῥώμης, ἐπεχείρησε καὶ τελευταίαν, τετάρτην ἀποστολικήν πορείαν εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου κατέλιπεν ἐπίσκοπον τὸν *Τίτον* καὶ τὴν *Μακεδορίαν*, ἀλλ' ἐπὶ τέλους συλληφθεὶς αὐτὸς, ὡς εἰσηγητὴς νέων δοξασιῶν ἀπήχθη τὸ δεύτερον δέσμιος εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ἐμαρτυρήσῃ περὶ τὸ 67 περὶ τοῦ ἔτους ἐπὶ *Νέρωνος*.

104. Ἡ σημασία τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἶναι διττῶς σημαντική. *Πρῶτον δι' αὐτοῦ ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς εἰς μέγα μέρος τοῦ ἀρχαίου κόσμου.* Ὁ Παῦλος εἰργάσθη πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου ἐπὶ τριάντα περίπου ἔτη (37—67), ἐνῷ δὲ, ὅτε ἐπεστράφη αὐτὸς εἰς Χριστὸν, ἢ εἰς αὐτὸν πίστις περιωρίζετο μόνον ἐν Παλαιστίνῃ, ὅτε ἀπέθνησκε τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ῥώμῃ (τῷ 67), ἦτο γνωστὴ εἰς ἅπαν σχεδὸν τὰ ἀπέραντον ῥωμαϊκὸν κράτος, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἰταλίαν, κατὰ μέγα μέρος διὰ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ καὶ τῶν ἀποστολικῶν αὐτοῦ πορειῶν. Δὲν κατάρθωσε δὲ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἄνευ μόχθων καὶ κόπων, καὶ ἄνευ μεγίστων κινδύνων (1), οὓς εὐχαρίστως ὑφίστατο, φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστόν. Ὁ Παῦλος θεωρῶν ὡς κλησὶν τοῦ νὰ κηρύξῃ οὐχὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς, ἐσυνείθιζε νὰ ἔρχηται εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἤρχιζε δὲ τὸ κήρυγμά του συνήθως ἀπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν συναγωγῶν διότι παρὰ τοῖς εἰς αὐτάς προσκεκολλημένοις ἢ προσηλυτοῖς ἐθνικοῖς, οἵτινες ἤδη διὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ οὐ εἶχον προετοιμασθῆ εἰς τὸ νὰ δεχθῶσι τὸν χριστιανισμόν, ἤλπιζεν ὅτι ὁ λόγος του θὰ εὑρίσκειν εὐκόλως ὑποδοχὴν. Δὲν ἔμενε δὲ πολὺν χρόνον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅς ἱδρυνε, ἀλλ' ἅμα τὰ πρῶτα τοῦ Εὐαγγελίου σπέρματα καταθέτων, ἀνεχώρει εἰς ἄλλας χώρας, ἐπιθυμῶν, ὅσον τὸ δυνατόν νὰ ἐξαπλώσῃ αὐτὸ περισσότερον. Ἀνεπλήρου δὲ τὰς ἐλλείψεις τῶν ἀρτισυστάτων ἐκκλησιῶν του, καταλείπων αὐταῖς μαθητάς του, ἢ προνοῶν περὶ αὐτῶν δι' ἐπιστολῶν του. Πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν εἶναι γεγραμμένοι αἱ ἐπιστολαὶ του (14 τὸν ἀριθμὸν). Αἱ ἐπιστολαὶ του αὗται ἀποτείνονται πρὸς *Θεσσαλονικεῖς* (2), πρὸς *Γαλάτας*, πρὸς *Κορινθίους* (2), πρὸς *Ῥωμαίους* (αὗται ἐγράφησαν πρὶ τῆς φυλακίσεώς του, πρὸ τοῦ 59), πρὸς *Ἐφεσίους*, πρὸς *Κολασσαεῖς*, πρὸς *Φιλιππησίους* καὶ πρὸς *Φιλήμονα* (ἐκ τῆς ἐποχῆς τῆς φυλακίσεώς του 59—63), καὶ αἱ τελευταῖαί του ἐπιστολαὶ πρὸς *Τιμόθεον* (2), πρὸς *Τίτον* καὶ πρὸς *Ἑβραίους*. Ἡ γλῶσσα τοῦ Παύλου δὲν εἶναι μὲν γλαφυρά οὐδὲ κατὰ τοὺς ρητορικοὺς

(1) B'. Κορινθ. ια', 22—23.

κανόνες, ἔχει ὅμως μεγάλην δύναμιν (1). Τὸν Παῦλον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν ἰδρυσιν τῶν ἐκκλησιῶν του ἐβοήθουν οἱ μαθηταὶ του καὶ συνεργάται *Τιμόθεος*, ὁ ἐπίσκοπος γενόμενος Ἐρέσου, ὁ *Τίτος*, ὁ προστάς τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκκλησίας, ὁ *Δουκάς*, ὁ συγγενὴς εὐς τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου, καὶ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων, ὁ *Μάρκος*, ὁ γραφάς τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον, ὁ *Βαρνάβας*, ὁ *Σίλας* καὶ ἄλλοι. *Δεύτερον* διὰ τοῦ Παύλου ἐσώθη ἡ αὐτοτέλεια καὶ πνευματικότης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἦσαν ἢ ἐξ Ἰουδαίων ἢ ἐξ ἐθνικῶν. Τὰς ἐκ τῶν τελευταίων ἐκκλησίας συνέστησε τὰς πλείους ὁ Παῦλος. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανῶν, μάλιστα οἱ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπειδὴ αὐτοὶ καίπερ γενόμενοι χριστιανοὶ ἐξηκολούθουν νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν ναόν, καὶ νὰ τηρῶσι τὸν μωσαϊκὸν νόμον καὶ τὰς τελετὰς αὐτοῦ, ἤξιον ἵνα καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν χριστιανοὶ περιτέμνωνται, γίνωνται δὲ οὕτω Ἰουδαῖοι πρῶτον καὶ τηρῶσιν ἐντελῶς τὸν μωσαϊκὸν νόμον, καὶ τότε μόνον ἀνεγνώριζον αὐτοὺς ἀξίους, νὰ λαμβάνωσι μέρος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἠπειλεῖτο ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἡ πνευματικότης τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι ὁ χριστιανισμὸς δὲν θὰ ἦτο τότε εἰμὴ ἐξακολούθησις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τελειότερα τις διαμόρφωσις αὐτοῦ ἢ *Ἰουδαϊκὴ τις αἵρεσις*, ἡ δὲ θρησκεία ἡ διδάσκουσα, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα καὶ ἐν πνεύματι πρέπει νὰ λατρεύηται (2), θὰ ἔμενε πάλιν θρησκεία τύπων, θυσιῶν καὶ ἄλλων τοιοῦτων διατάξεων. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἐπιλέμνησε σφοδρῶς τὴν ἀξίωσιν ταύτην ὡς ἐπιβλαβεστάτην πλάνην, διδάξας ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἔργων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλ' ἐκ τῆς πίστεως ἢ ἀποσιώσεως εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν του. Ἀρκεῖ ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἢ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ νὰ ἀναγεννήσῃ τὸν ἄνθρωπον, νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ

(1) Προβλ. Ῥωμ. ἡ, 35—39. «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Ὁλιψίς ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχη; (καθὼς γέγραπται «Ὅτι ἐνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλογισθήμεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»). Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστώτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψος οὔτε βάθος, οὔτε τίς κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ!»

(2) Ἰωάν. δ'. 24

καταστήσῃ αὐτὸν ἀρεστὸν τῷ Θεῷ Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ὅλως νέα, θρησκεία πνευματικὴ, προωρισμένη δι' ὅλον τὸν κόσμον, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ὁ ἰουδαϊσμός, ἡ θρησκεία ἐνὸς μόνου λαοῦ, ἡ πλήρης τύπων, ἦτον ἀπλῆ προπαρασκευή. Ὁ νόμος ὑπῆρξε παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν. Ἐνεκα τῆς διδασκαλίας τοῦ ταύτης, τὴν ὁποίαν εὐρίσκομεν ἀναπτυσσομένην κατὰ πλάτος ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἐπιστολαῖς, ἐπειδὴ ἐκήρυττε τὴν κατάργησιν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, εἶχε ἀσπόνδους ἐχθροὺς ὁ Παῦλος ἄπικντας τοὺς Ἰουδαίους, καὶ πολλοὺς τῶν ἐξ αὐτῶν χριστιανῶν γενομένων. Τὸ ζήτημα περὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης ὑποθέσεως ἔφερεν ὁ Παῦλος καὶ ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσολύμοις περὶ τὸ 50 ἔτος μ. Χ., ἐν συνόδῳ δὲ ἀπεφασίσθη, ἵνα ἀπαλλαγῶσιν οἱ ἐξ ἐθνῶν χριστιανοὶ τοῦ ζυγοῦ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ἡ διδασκαλία τοῦ Παύλου ἐθριάμβευσε. Τοιαύτη ἡ σημασία τοῦ μεγάλου τούτου ἀποστόλου.

108. Οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος ἀρῶν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον εἰργάσθη ἐν Ἱερουσολύμοις, ἦλθε μετὰ τὸ 50 ἔτος μ. Χ. εἰς Ἀρτιόχειαν καὶ ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον. Ἡ μία τῶν δύο ἐπιστολῶν τοῦ ἐγγράφου ἀπὸ Βαβυλῶνος. Κατὰ παράδοσιν δὲ τινὰ τοῦ Β' αἰῶνος ἦλθεν ὁ Πέτρος περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του εἰς Ῥώμην καὶ ἐμαρτύρησε μετὰ τοῦ Παύλου ἐπὶ τοῦ Νέρωνος (67). Ἐντεῦθεν ἐσυμπέραναν οἱ ἐπίσκοποι τῆς πόλεως ταύτης οἵτινες ὡς οἱ ἐπίσκοποι τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης, τῆς πρωτεύουσας ὅλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου, κατελήφθησαν ταχέως ἐπὶ τῆς φιλοδόξου ἐπιθυμίας νὰ γίνωσιν οἱ δεσπότες τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ὅτι ὁ Πέτρος ἵδρυσε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, ἵνα ἐξαγάγωσιν ἔπειτα τὸ ἄλλο συμπέρασμα, ὅτι εἰς αὐτοὺς ὀρεῖλεται ὡς διαδόχος τοῦ Πέτρου ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· διότι κατ' αὐτοὺς ὁ Πέτρος ὤρισθη δῆθεν παρὰ τοῦ Χριστοῦ κεφαλὴ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἀλλ' ὅμως οὔτε ὅτι ὁ Πέτρος ἵδρυσε τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίαν εἶναι ἀληθές, οὔτε ὅτι εἶχε ὀρισθῇ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας. Ὅτε ὁ Πέτρος ἦλθε περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του εἰς Ῥώμην περὶ τὸ 67 μ. Χ., (ἂν ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι ἀληθής), εὔρε τὴν ἐκκλησίαν ἤδη ἱδρυμένην. Ὁ Παῦλος ὅστις δὲν συνείθιζε νὰ ἐνεργῇ

εἰς ἐκκλησίας παρ' ἄλλων θεμελιωθείσας, εἶχε πρὸ αὐτοῦ κηρύξει ἐν αὐτῇ, γράφων δὲ περὶ τὸ 59 ἔτος περίπου πρὸς Ῥωμαίους, οὐδεμίαν ποιεῖται μνησίαν τοῦ Πέτρου ὡς εἰσηγητοῦ τοῦ Εὐαγγελίου παρ' αὐτοῖς. Ἐπειτα ὁ Πέτρος οὐδαμοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης θεωρεῖται ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας. Οἱ ἀπόστολοι, ἄλλήλους ἴσους θεωροῦντες ὀνομάζουσιν κεφαλὴν μόνον τὸν Χριστόν. Οὐδαμοῦ ἀπαντῶμεν τὸν Πέτρον δίδοντα διαταγὰς, ἐλέγχεται μάλιστα ἐν περιστάσει τινὶ παρὰ τοῦ Παύλου, Ὁ Πέτρος ἕνεκα τῶν μεγάλων αὐτοῦ προσωπικῶν προτερημάτων ἐξεῖχε μόνον πολλῶν ἄλλων ἀποστόλων, καθὼς διεκρίνοντο καὶ ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης ἔπειτα δὲ διέπρεψε καὶ ὁ Παῦλος. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον αὐτὸν τε καὶ τὸν Παῦλον κορυφαίους τῶν ἀποστόλων καὶ πρωτοθρόνους ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι. Παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἔλαβεν ὁ Πέτρος ἴσῃν τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις δύναμιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διότι καθὼς εἰς αὐτόν, οὕτω καὶ εἰς λοιποὺς ἐδόθησαν αἱ κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἡ ἡ δύναμις τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, δηλ. ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (1). Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πέτρου, δύο τὸν ἀριθμὸν οὔσαι, αἱ κληθεῖσαι μετὰ τινῶν ἄλλων καθολικαὶ ἐπιστολαί, διότι δὲν ἀποτείνονται πρὸς ὀρισμένην τινὰ ἐκκλησίαν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καθ' ὅλον τὸν κόσμον διεσπαρμένους χριστιανούς, σκοποῦσι νὰ ἐνθαρρύνωσι τοὺς καταδιωκομένους χριστιανούς (ἐπὶ Νέρωνος;), ἐγείρουσαι παρ' αὐτοῖς τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν.

Ὁ Ἰωάννης εἰργάσθη καὶ αὐτὸς κατὰ πρῶτον ἐν Ἱεροσολύμοις μετὰ τοῦ Πέτρου καὶ Ἰακώβου, ἔπειτα δὲ κατέστη ἐν Ἐφέσῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου (μετὰ τὸ 67 ἔτος μ. Χ.), διευθύνων ἐκεῖθεν πάσας τὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκκλησίας, τιμώμενος δὲ ὡς εἰς τῶν στύλων τῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ Λαμψιακοῦ λέγεται, ὅτι κατεδιώχθη, ἤχθη δὲ εἰς Πάτμον. Ἐνταῦθα ἔγραψε τὴν ἀποκάλυψιν του, τὴν ὑποίαν ἔχομεν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἐν ᾗ ἐνθαρρύνων τοὺς ὑπὸ τε τῶν Ἰουδαίων καὶ μάλιστα τῶν ἐθνικῶν καταδιωκομένους χρι-

(1) Ἐν τῇ γραφικῇ χωρίῳ «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν» (Ματθ' ια' 18), τὸ ὁποῖον ἐρρήθη τῷ Πέτρῳ παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτε οὗτος ἐξ ὀνόματος πάντων τῶν ἀποστόλων ὡμολόγησε τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν πάντων, ἐννοήθη, ὅτι τῶν ἀρχαίων πέτρα ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, ἐφ' ἧς ἀληθῶς θεμελιώθη ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία. Ὅπως δὲ εἶπε εἰς τοὺς «πάσας δὲν ἐφαρμόζεται τὸ χωρίον τοῦτο, διότι ἀποδεδειγμένως δὲν εἶναι διάδοχοι τοῦ Πέτρου, ὅπως ἀξιοῦσι.

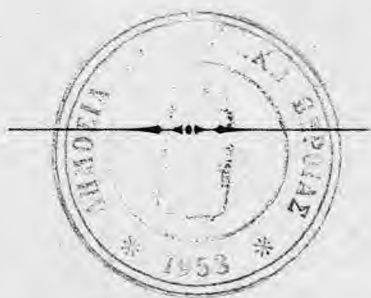
στιανούς προλέγει κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀρχαίων προφητῶν διὰ συμβολικῶν ὀραμάτων τὸν βέβαιον μέλλοντα θρίαμβον τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ *Νερούα* ἐλευθερωθεὶς, ἦλθε εἰς Ἑρσον, καὶ ἐκεῖ διέτριψε τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του, φθάσας εἰς τοσοῦτον βαθὺ γῆρας, ὥστε λέγεται, ὅτι βασταζόμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν του ἐφέρετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὁμιλῇ ἐπὶ μακρόν, συνέθιζε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ «Τεκνία μου, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», ἐν ᾧ συγκεραλαιούται ὁλόκληρος ὁ χριστιανισμός. Ἐν ἅπασι ταῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, δηλ. τῇ *Ἀποκαλύψει*, τῷ *Εὐαγγελίῳ* καὶ ταῖς *τρισὶν Ἐπιστολαῖς* του περιλαμβάνει ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἀγάπῃ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ὅλην τὴν οὐσίαν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, καὶ διὰ τοῦτο καθὼς ὁ Παῦλος εἶναι ὁ ἀπόστολος τῆς πίστεως καὶ ὁ Πέτρος τῆς ἐλπίδος, οὕτως αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπόστολος τῆς ἀγάπης. Ἡρμῶς δὲ νὰ γίνῃ κῆρυξ τῆς ἀγάπης ἐκεῖνος ὁ μαθητῆς, ὅστις ἐξαιρετικῶς ἠγάπα τὸν Ἰησοῦν καὶ ἠγαπᾶτο ὑπ' αὐτοῦ, καθὼς μαρτυροῦσι τὰ *Εὐαγγέλια*. Ὁ Ἰωάννης ἀπέθανε περὶ τὸ 100 μ. Χ. ἔτος.

Ἰάκωβος ὁ πρεσβύτερος εἶδομεν ἀνωτέρω (94), ὅτι ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τοῦ ἐπὶ Ἀγρίππα διωγμοῦ. Ἰάκωβος ὁ νεώτερος, ὁ τοῦ Ἀλφαίου, ὅστις ἦτο συγγενὴς τοῦ Ἰησοῦ, προσέστη ὡς ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἱερουσολύμοις ἐκκλησίας, καὶ διεκρίνετο μετὰ τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὶ ἐτίμων αὐτὸν ὡς δίκαιον καὶ ἀκριβῆ τηρητὴν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, καὶ ἀνεγνώριζον ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἀπόστολον αὐτῶν, καθὼς οἱ ἐξ ἐθνῶν εἶχον τὸν Παῦλον. Καὶ αὐτὸς ὑπέστη κατὰ τὸ 69 μ. Χ. ἔτος τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον, μικρὸν πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱερουσολύμων. Καὶ τούτου τοῦ ἀποστόλου ἔχομεν καθολικὴν τινα *ἐπιστολήν* δι' ἧς ζητεῖ νὰ πείσῃ τοὺς ἀναγνώστας του, ὅτι ἡ πίστις ἀνεῖ ἔργων εἶναι νεκρὰ καὶ ψευδὴς οὐδὲ δύναται νὰ δικαιώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Ἀνδρέας κατὰ τὴν παράδοσιν ἦλθεν εἰς τὴν Θράκην, τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Σκυθίαν. Ὁ Φίλιππος ἀπαντᾷ κηρύττων ἐν Ἱερραπόλει τῆς Φρυγίας. Ὁ Θωμᾶς ἐκήρυξεν ἐν Περσίᾳ, ὁ δὲ Βαρθολομαῖος ἐν ταῖς Ἰνδίας καὶ τῇ Ἀραβίᾳ. Ὁ Ἰούδας ὁ τοῦ Ἰακώβου, οὗ ἔχομεν μικράν τινα *ἐπιστολήν*, εἶναι ἄγνωστον ποῦ εὐηγγελίσθη τὸν Χριστόν. Ὁ Ματθαῖος ἐδίδαξε τὸ πρῶτον ἐν Παλαιστίνῃ, εἶτα δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ, κατέλιπε δὲ ἡμῖν καὶ *Εὐαγγέλιον*, τὸ πρῶτον ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ φερόμενον. Λέγεται δὲ

ὅτι εἶχε γράψει αὐτὸ τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἑβραϊκῇ γλώσσῃ χάριν τῶν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανῶν, ἀφ' ἧς ἔπειτα μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ὁ Σίμων ὁ Καραίτης ἐδίδαξεν ἐν Ἀσίᾳ. Περὶ δὲ τοῦ Ματθίου, τοῦ δι' αὐτὸν γένετος Ἰούδα, τὸν Ἰσκαριώτην, οὐδὲν εἶναι γνωστὸν.

Διὰ τῶν ἀποστόλων ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον γνωστὸν τὸ Εὐαγγέλιον. Τὴν ἐντολὴν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου (54) ἐξεπλήρωσαν πάντες μετὰ ἀξιοθαυμάστου ἀροσιώσεως. Πάντες δὲ σχεδὸν ἐστέφθησαν διὰ τοῦ ἀμαράντου στεφάνου τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου. Ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἰδρύθη. Τὴν μετὰ ταῦτα ἱστορίαν αὐτῆς ἐκθέτει ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (1).

(1) Ὅρα ἡμετέραν Στοιχειώδη Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν χάριν τῆς ἐν τοῖς σχολείοις μαθητευομένης νεολαίας ἐν Ἀθήναις 1876, καὶ τὸ ἡμέτερον Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας χάριν τῶν περὶ τὴν θεολογίαν σπουδάζοντων Ἐκδ. 2α Ἀθῆναις 1874.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

106. Γενική παρατήρησις περί ὅλης τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας.

Μετὰ τῆς ἐνεργείας ἐκάστου τῶν ἀποστόλων ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου συμπληροῦμεν τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ ἐν γένει τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν. Αὕτη καθὼς εἶπομεν καὶ ἐν ἀρχῇ (1) δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ ἡ ἱστορία τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀληθοῦς θρησκείας ἐν τῷ κόσμῳ, ἣτις ἐγένετο διὰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους. Ὅ,τι οἱ πατριάρχαι ἤρχισαν καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται ἀνέπτυξαν, συνεπλήρωσεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐν ᾧ ἔομεν τὴν πλήρη ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας. Ἡ τελεία θρησκευτικὴ ἀλήθεια ἦλθε δι' αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῶν μαθητῶν του ἐξεπλώθη πανταχοῦ. Ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ὁδηγουμένη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀληθειαν ταύτην μεταδίδει ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὁδηγοῦσα τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀληθὴ εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν. Τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθνος μετὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξεπλήρωσεν τὸν προορισμὸν του, ὅστις ἦτο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον τῆς θείας προνοίας πρὸς διχόσιν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας καὶ πρὸς ἡθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ἔκτοτε ἐξαφανίζεται ἐκ τῆς σκηνῆς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἡ ἱστορία του μετὰ μεγάλην καταστροφὴν τῶν Ἰεροσολύμων τὴν διὰ Τίτου τῷ 70 μ. Χ. ἔτει ἕνεκα στάσεώς τινος γενομένην, μεθ' ἣν καταλυθείσης τῆς ἰουδαϊκῆς ἡγεμονίας, ἡ μὲν Παλαιστίνη ἐκηρύχθη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς διεσπάρησαν τῇδε κακεῖσε, δὲν ἔχει πλέον οὐδεμίαν σημασίαν.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον τὴν σωτηρίαν του, δηλ. ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀληθὴ θρησκείαν καὶ τὴν ἀληθὴ ἡθικὴν. Εἶπε ὅσοι φέρομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ μὴ ἤμεθα μόνον κατ' ὄνομα ὁπαδοὶ του, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀληθείᾳ γάρουμεν ὡς μεθ' ὁπλοῦν, δηλ. ὑπὸ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος, νὰ ἔχωμε τὴν οὐνίαν καὶ πᾶσαν μὲν τὴν θεόπνευστον διδασκαλίαν τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μελίστα δὲ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνων συμπληρώσαντα καὶ τελειοποιήσαντα θεῖα τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ παραγγέλματα, τὰ ὅποια ἡ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐξέθηκεν ἡμῖν, καθὼς καὶ τὸ ἀγιώτατον αὐτοῦ παράδειγμα, καὶ νὰ ἐκφυμίζωμεν τὸν βίον ἡμῶν πάντοτε συμφώνως πρὸς αὐτά ! Γένοιτο.

Γεώργιος Σαργίου Κανακός
Γεώργιος Σαργίου Κανακός
George Canakis 18

George Canakis
Γεώργιος Κανακός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

No 3

200

Δι

Διομήδους, Κυρίανου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ....

ἀριθ. χρ. 3808

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ

بجملہ درجہ اولیٰ

Y
H
8
318
34
11
11

Company No 19

11-1948

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας